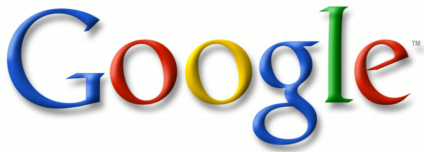

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Je. 10. K.

ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

D 11.003

I. A. 130.

NÉPSZERŰ INNEPI EGYHÁZI BESZÉDEK SZÓSZÉKRE ÉS MAGÁN HÍVEK' SAJÁT HÁZI HASZNÁLATUKRA.

DOLGOZTA 'S SZABADON FORDÍTOTTA

KISS BÁLINT,

MIHÁLYDII REFORMATUS LELKÉSZ.

SZÁSZ KÁROLY

DEBRECZENBEN,

NYOMATOTT A' VÁROS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1852.

A' gyülekezetben inkább akarok öt szót szólani értelemmel, hogy egyebeket is tanitsak, hogy nem mint tizezer szót szólani idegen nyelven.

Pál. 1 Korinth. 14. 19.

Mondja a' Hellen bőlcs: egyik a' másiktól lett bőlcs, 's mint hajdan úgy most, nem könnyű a' még nem mondott szavak' kapuit feltalálni.

ex
9445
.K57

NAGYMÉLTÓSÁGÚ GRÓF

DÉGENFELD SCHONBURG IMRE

ÚR

Ő NAGYSÁGÁNAK,

A'

VALLÁS EGYIK RENDÜLETLEN FÉNYOSZLOPÁNAK;

'S HOZZÁ MÉLTÓ NŐJÉNEK

MÉLTÓSÁGOS

BÖKÖNYI BEKK PAULINA

GRÓFNŐ

Ő NAGYSÁGÁNAK,

A'

VALLÁSOSSÁG' 'S NŐI MINDEN ERÉNYEK' LEHETŐ TÖKÉLYES JELKÉPÉNEK,

MINT KEGYELMES URÁNAK 'S ASZSZONYÁNAK

MÉLY TISZTELETE JELÉÜL AJÁNLJA

a'
szerző.

1. Ú J É V I.

Alapige:

1 Korinth. 7, 29—31.

Ismét egy nagy szaka az időnek, egy egész esztendő merült be az enyészet' feneketlen tengerébe, különben is olly rövid 's muló életünkből, 's itt állunk most válaszpontján multnak 's jövőnek. Itt állunk 's olly különös érzelmek merengnek lelkünkbe fel, érzelmek, miket megnevezni 's kibeszélni lehetetlen. Midőn az év, mit tegnap végezénk be, kezdődött, mint az, mellynek küszöbére ma felléptünk, meszsze távolban terült az előttünk el, 's már leáldozott 365 napjai meszsze 's hoszszú útnak tetszének akkor, és azoknak mindenike örömöt és bút, roszszat és jót hordhata keblében; szerencse ugy, mint szerencsétlenség kisérheték lépteinket folytuk alatt. És íme bevégezve már az egész, 's elköltöze az őt megelőzött minden évek után. Multját tekintve csak, hasonló az egy futó pillanathoz, melly most van, perczenet mulva többé nincsen már, 's ezt, ugy mint amazt, sem az utánvágyódás' titkos sohaja, sem semmi földi erőhatalom vissza nem hozhatja soha. Igy 's épen ez történend ez évvel is, mellynek első

napját öröm- 's hálatelt kebellel innepeljük ma. Szinte fele sietett már keresztül fejünk felett ez első napnak, feltarthatlan rohammal követéndik a' többiek is, mint megannyi kisebb 's nagyobb időhabok, egymásután merülendők az idő világtengerébe. Halkal és csendesen, mégis nyíl- 's villámsebesen verdesi szárnyait a' futó idő, 's hordoz minket a' föld felett, mig ép' olly csendesen néma ürébe eltemet, 's másokat szólit helyünkre fel, másokat, kik egy emberélet multával hasonló sorsban osztozandnak ismét.

Igen! *„a' mi idő még hátra vagyon* — igy szól a' nagy Apostol szent leczkénkben — *„igen rövid, annyira, hogy a' kiknek feleségök vagyon is, ugy tartsák, mintha nem volna; és a' kik sirnak, mintha nem sirnának; a' kik vigadnak, mintha nem vigadnának; és a' kik vesznek valamit, mintha nem birnák azt. És a' kik e' világgal élnek, mintha nem élnének; mert elmúlik e' világ 's ennek ábrázatja.“*

Jertek el hát, értelmezzük ez uj szakában az időnek e' jelentésteljes szavakat, hogy élet-bölcseséget meritvén azokból a' jövőre, megszenteltessék reánk nézve ez új év kezdete, áldott és megszentelt légyen egész folyama.

1. Nem szükség mutogatni, mindenki tudja 's érezi azt, hogy mint legtisztábbak, ugy legerősebbek reánk nézve földi létünk szük körében azon egybeköttetések 's gyengéd viszonyok, mellyeket vagy magunk kötünk szabad akarat- 's tetszésből; vagy az áldó szeretet legtisztább alapján, a' természet legédesb kötelei által, jó Istenünk létesit pályánkon. Meszsze távol hát tőlünk a' gondolat, mintha Jézus' vallása a' keresztyén vallás ez édes kötelékeket olcsárolná, kevésjelentésü-

eknek ’s érdekteleneknek nyilvánitaná; nem, de söt szentesíti ’s dicső fényben tünteti fel a’ hit ereje- ’s világánál. És ha a’ sebesen futó időt, az emberi élet rövid és muló vóltát tekintve igy ír is a’ nagy apostol: „*a’ kiknek feleségek vagyon, ugy tartsák, mintha nem volna:* épen nem czélja kevésbe nézetni velünk ama’ legszentebb viszonyokat; nem czélja oda munkálni, hogy mivel mulandók ’s elébbutóbb elenyésznek ezek is, megvetőleg mondjunk fel ezekkel. Nem, söt inkább azt akarja, hogy épen mulékonyságokban keressük igazi becsüket, ’s törekedjünk fentebbi áldás-élvezetre.— Óh ha azért erőben, egésségben ’s vidám kedélylyel a’ jólét’ ölén értük el ’s köszönténk a’ mát; örömtelt kebellel szoritá tisztán szerető ’s hőn dobogó szivéhez a’ boldog hitves azt, kivel megáldólag boldogitá őt az ég, ’s kit sziv- ’s lélekrokonság jutaltának birtokába — hitvesét; legtisztább örömkönyek ragyogának fel szemébe az égtől áldatott atyának ’s anyának, midőn ma, kezdetén ez új évnek, láták a’ zsoltáros szavaiként, állani asztalaik körül mint olajfának ágait, testökben ép, tisztán erkölcsös ’s vallásos gyermekeiket; ha leirhatatlan örömérzettel karolá át a’ hív testvér azt, kit a’ közelebb mult ó esztendő nem szakaszta le lángzó kebléről — a’ halálból szeretett testvért; ha tiszta szeretet legszentebb hevével nyujtának egymásnak kezet a’ nem földi, de magosb égi örömöt élvező békés család minden tagjai, szívből kérve ’s imádkozva sok boldog új évet egyik a’ másiknak, ’s különösen az örömittas kisebb ’s nagyobb korú ártatlan gyermekek a’ szeretve tisztelt jó szüléknek, kiket egy egész év multával ez új év kezdetére is átvezérle boldogitásukra az ég: feltünt azonban akaratlan is lelkünkben a’ gondolat: kedveseim! még

most együtt vagyunk; együtt 's örömmel köszöntjük 's idvezeljük ez új év reggelét — ki tudja, együtt 's vidámon érjük-e el ennek alkonyát is; ki tudja, együtt köszöntjük-e, mint ezt, a' jövőt is? vagy talán már 12 havak multán havas szelek játszadoznak könyáztatta sírhalmunkon, özvegyi gyászt öltend a' még ma boldog hitves, leszakasztatik szülék kebléről a' szeretett fiú, vagy ártatlan leány, 's a' megszaggatott szív megeredt könyeivel siratándják az apa- 's anyanélküli árvák sirba költözött jó szüléiket, 's hiv testvérét a' sirni 's keseregni hátramaradt bús testvér? Óh az érezet, melly ama gondolatra egész valónkat áthatá, félelmes aggodalom volt. Ugy tartani azokat, kik lelkünknek legkedveltebbjei, mintha nem volnának; aggódni, hogy egyszer akkor örökre 's végképen elszakasztatnak, csak érttök 's nékiek égő sziveinktől: óh! ez elfojtja érező keblünket, 's visszatartva keseríti meg örömérzetünket, miszerint még ma miéinknek nevezhetjük azokat. — De ha megtér majd az öröm érezet keblünkbe, az abbani bizodalom karjain, kinek akaratja nélkül egy hajszál sem eshetik le fejünkről; — ha tágul majd szivünk az arrai hitteljes feltekintés által, ki mindeneket hordoz és igazgat hatalmának beszédével; ki beláthatatlan, de mindig kegyteljes tanácsából mindenkinek határt szabott, mellyet senki által nem léphet: szükség, hogy ama benső meggyőzettetés, hogy Isten azokat, kiket nékünk adott, minden pillanatban visszaszólithatja, leghatalmasb ösztönül szolgáljon velöki egybeköttetésünket, ama nagy és örök elintéző bölcs akaratja szerint méltányolni, minéltöbb áldást szerezni 's virágzó jobblétet eszközölni számukra.

Óh! ha azért elaggott 's erőtlen szüleid vannak,

kiket hűn ápolnod 's szelid éltök áldó alkonyát felderíteni szent kötelesség hív: gondold meg, mi rövid az idő, mellyben még azokat tieidnek nevezve birhatod 's ölelheted! egyedüli buzgó törekvésed legyen, viszszafizethetni nékiek, ha csak részben is, mit egykor veled 's ertted tevének. — És ha illyenek nincsenek, de te ifju bár, de elég idős 's alkalmas vagy, jó szüleidnek gyermeki munkás szorgalom, hív engedelem, szolgálatrai készség és tántorithatatlan hivség által minéltöbb 's édesb örömöt szerezhetni: óh! menj elébb — ha tetted ezt eddig — ebben; tégy erős fogadást ma, tenni azt csüggedetlen, ha hanyagságot érzel e' részben magadban. — És ha, mint mondám, látod, miként régenten a' szent hárfa zengette: látod állani asztalod körül, mint olajfának ágait, kisebb nagyobb koru, testben úgy, mint lélekben ép 's szép reménynyel nevekedő gyermekidet, kiket atyai 's anyai szivedhez csatola megáldólag az ég: gondoskodj róluk 's neveltetésükről! Feddjed és intsed őket mindeneknek felette; mert ez minden czélirányos nevelés alaptétele. Az idő, mi hátra van, igen rövid, nem tudod meddig gondoskodhatol érettök 's felőlük. És ha talán elébb, mintsem ez évszak elrepül, árvákul maradnak el, — mondd, miként állhatsz meg egykor Isten-trónja előtt, ha szülei tartozott tiszteidet vagy épen nem, vagy hanyagul teljesitéd irányukban? Vagy ha még ez év folytán lehervadánd kebledről a' kedvelt gyermek, a' szép virágszál: ugy tekinthedd csak nyugton kora hervadását, ha megtetted híven 's lelkiismeretesen, mit vele tenni szent tiszted parancsola; ha tiszta erkölcsiség, szende ártatlanság, igaz vallásosság égi öltönyével — mi nélkül senki Isten orczáját nem láthatja — ékitéd

azt. Ha testvérek állanak körötted, óh a' legtisztább szeretet égetőhevével szoritsd azokat kebledhez, tartsd ugy, mintha nem volnának. És ha azok valóban nincsenek többé már, és te a' velöki testvéri legédesb viszonyokat egykedvü közömbösséged, vagy talán épen vétkes viszálkodásod által megkeseritéd, 's a' megbántódás nehéz érzetével kellett tőled megválniok: akkor érzed valóban, későre már, *melly igen jó 's gyönyörüséges dolog, ha a' testvératyafiak békeségben együtt laknak*, 's hasztalan hullatod a' megbánás könyeit mohosodó sirhantjukra. Addig tehát, mig itt vannak, szerezz nékiek 's közölj velök minéltöbb örömöket; mert az idő rövid, 's nem fog rájok, ha majd sirba szállnak, munkásságod kihathatni. — És ti hív és bóldog házastársak! kik érzéseitek teljességében esküvétek örök hivséget, 's csak a' halálban enyészhető szeretetet Isten szent oltáránál egymásnak; ne, óh ne feledjétek ma, hogy a' mi idő hátra van, igen rövid, 's minél rövidebb az, annál forróbban szoritsátok egyik a' másikat sziveitekhez, 's ne ejtsétek elmétekből ki, mint ma úgy soha, mi rövid 's muló lehet együttlétetök kellemes ideje; hogy csak egy tenyérnyivé tétetett az, és mikor nem vélnétek, mint az álom, reggel eltünik hirtelen, 's teljesitsétek hün házastársi tiszteiteket. Emberi természetünkben gyökeredzik 's áll különben is, fentebbi becsben tartani azt, minek elvesztésétől félhetünk 's félnünk kell. Addig tehát, mig itt vannak, kiket a' gondviselés veled szorosabban egybekötött, kötelességeidet addig teljesitsd irántuk. Bóldogok mi! ha e' gondolat nemesiti, szorossá 's tartóssá teszi földi legszentebb egybeköttetésünk rózsalánczát, 's gyengéd részvétre, kölcsönös kimélésre 's benső legtisztább

szeretetre lelkesíti egész valónkat. Megszentelve 's áldva ugy reánk nézve ez uj év kezdete. Ugy tartva ugyanis kedveseinket, mintha nem volnának: a' vesztés eleven képzete, áldó nyereséggel boldogít; nyereséggel, mellynek az azt eszközlő aggasztó érezet, épen nem drága ára.

2. Eleven tanui ennek mind azok, kik nehéz fájdalom duló érzetével szivökben, ébredének ma fel; ah! mert a' közelebb enyészett ó esztendőben illy veszteséget szenvedtek, 's üresen látják ma a' helyt, melly annak első reggelén betöltve vala még. Azokat értem, kiket szívkeseritő érzelmeik temetőkbe hivnak ma, keseregni ott veszteségök nehéz érzetében, siratni lángzó könyekkel a' sirhantok fagyos rögei alatt hamvadó elvesztett kedveseket. Értem a' bánatnak fiát 's gyászoló leányát; az, e' pusztává kietlenült életben csak sírni 's keseregni maradt bús özvegyet, ki gyásztól, kintól 's fájdalomtól elsötétült képpel jött ma ide fel, reményt, vigasztalást hivén lakozni itt. Ah! de itt is keserü bánat sötét köde boritja arczáját 's vérkönyek áradnak fel szemeire, ha széttekintve, itt sem találja azt, ki boldog évek hosszú során át lelkének kedveltje volt — hív házastársát; azt, kit a' közelebb mult esztendő, kebléről letépve, sirba, koporsóba fektetett, 's vele szivének felét, örömeinek tárházát 's földi mennyét ragadta el. — Értem a' megszomorodott atyát 's elkeseredett édes anyát, kik a' mult év kezdetében boldog szülék voltak még, szép reménynyel látván nevekedni házukban a' kedvelt jó fiut 's szeretett leányt; ah! de ma nem azok már többé; mert a' keserves ó esztendő megfosztá őket a' szülei édes örömtől, az atyai 's anyai boldogitó nevezettől, lehervasztván

ölelő karjaikról azt, ki éltök öröme, késő koruk reménye volt, a' nevekedő magzatot, le — talán az egyetlen csecsemőt. Értem az árva fiút 's árva leányt, ki ma esztendeje jó szülei kezeit fogva jött fel ide az urnak házába, 's együtt örvendeze azokkal az új év megjöttének, mint boldog gyermek. Ah! de nincs többé édes atya, ki munkálja boldogságukat — nincs hű édes anya, kinek résztvevő keblébe bizton hajthassák árva fejöket le, 's egymásra tekintve 's eszökbe juttatva egymásnak a' keserü árvaságot, elfásultan hangoztatják érzetökben: oda van a' mi örömünk; árvák vagyunk atya vagy anya nélkül, ki visel már gondot mireánk, 's hol leszen már nekünk elhagyattattaknak maradásunk? — Sirnak mind ezek, 's busan pereg alá szemeikből az eleredt meleg könyü; sirnak és méltán, mert Isten, ki könyeket ada embernek, használati joggal is felruházta azokra őt. Sirhatnak hát mind azok, kiket az elenyészett ó esztendő gyászra 's keserüségre szólita. — Azonban ugy tarthatják ezek is, mintha nem sirnának az elköltözött kedvesek irányában hűn teljesitett kötelességek boldogitó szent öntudatában. Minél kedveltebbjei valának azok lelkeiknek; minél mélyebben hatja át a' vesztés keserü érzete szenvedő keblöket: annál gazdagabb vigasztalás áldó forrása patakzik le reájok ama boldogitó öntudatból; annál nagyobb lesz az erő a' csapás hordozására, ha nyúgodt lélekkel mondhatják: *az úr adta* kedveseimet, *az úr vette el is*, *légyen áldott szent neve érette.* Mert, kedveseim! az idő rövid, 's multával ők is eljutnak amaz égi sok hajlékokba, mellyekben gyüjtendi Isten egykor minden gyermekeit. Azoknak lelkei, kiket most titkon epedve siratnak, mennyei atyjok kezében vannak már. E' földi-

élet muló hajnalszürkülete után, égi fényben ragyoga nékiek ama dicső reggel fel, melly világitani fog mind ama teljes nap megjöttéig. Ott ismét felleléndik 's örökre birandják azokat, mint amaz égi jobb haza testvéritett polgárai. Fény öltönyben közelítenek azok feléjök, 's illyent öltenek ezek is magokra, ha majd földi hajlékaik sátora elbomol. Az örök béke fény tornácziba vezérlik amazok őket, hol a' hiv szeretet rózsaláncza el nem szakad többé soha örökké, 's angyalok dicsőitő nyelvén hirdeténdik nékiek fenséges tökélyeit annak, ki elhívta őket ama csudálatos világosságra, a' boldog lelkek' örök szereteten virágzó szent szövetségekre. Sirnak azért mind azok, kiket veszteség nehéz érzetével keserit a' mult esztendő emléke, de ugy tartják mégis, mintha nem sirnának. És mig bánat 's fájdalom könyek hullanak alá szemeikből, csöndes az alatt lelkök 's benső valójok — csöndes, mint a' természet, ha az égitüzzel rakott fellegek dörgése megszünik — 's nyugton emelkedik ahoz, ki égi- sőt isteni áldó békével tölti el 's boldogitja azt, melly isteni béke minden értelmet túl halad.

Amaz égi- sőt isteni béke lelkesitsen ma titeket is, kik az élet nyomó terhe alatt sohajtoztok. „*Ez az élet 70, hogyha több 80 esztendő, és annak szinte a' java is nyomorúság és fáradságos munka, melly mikor hirtelen elmulik elrepülünk.*" Igy énekel a' szent éneklő. És ki tagadhatná mégis, hogy a' nyomor és fáradságos munka adják meg igaz 's valódi becsét az életnek egyedül, és a' hol ezek hijánzanak, könnyen 's vidáman folynak a' gondtalan napok: kevés jelentésü ott az élet' benső becse is. Csak a' küzdhelyen nyilvánul az erő, 's ott hol türni, szenvedni kell, vivja ki

magát az arrai képesség. Miként az arany tüzben próbáltatik meg: ugy az ember is a' szenvedések kíntüzében egyedül 's épen azért kisebb, 's nagyobb próbáltatás helye e' földi élet. — Ki ma visszanéz a' közelebb mult esztendőre, és annak lefolyt órái közt, egy két örömteljest 's vidámat alig élvezett, — kit az aggott vénség elgyengült ereje, vagy a' betegség 's nyavalyák' életölő sulyja kinteljes ágyba szegezett; ki egynap, úgy mint más nap az élet fentartása' nehéz gondjaival küzködött, a' nélkül, hogy csak kissé is távolíthatta vólna a' gondok' vészes táborát; ki azoktól terhelten néz ma is elibe a' kétes jövőnek, 's feltünnek bus képzetében a' nehézségek és rövidségek, mellyekkel vivnia kell untalan, hogy a' szigoru 's kemény telet számos övéivel átküzdhesse: óh úgy tetszik, hogy az ilylyenek méltán sirhatnak ma, 's sirniok kell egyedül. Azonban átfolytak felettök is az aggasztó órák és napok; átélték azokat szintugy, mint azok, kiknek napjaik örömtelik 's boldogságok zavartalan vólt. Átélték 's kiszenvedték a' gondteljes órákat Isten' áldó' 's a' jó emberek' résztvevő segélyével. Az pedig mit küzdelmeik nehéz terén b nső valójok örökölt és nyert, a' bizalom és bátorság, melly meg nem szégyenül soha örökké; a' megpróbáltatott 's hiven megőrizett tiszta erény, melly ezer kisértetek ellenében is védnemtőként lebegve köröttök lelkesité őket, nehogy áthágják az ur törvényét; a' szilárd kitartás és a' hün teljesitett kötelességek bóldogitó 's vidám öntudata: óh! ezek megmaradtak nékiek és velök. A' komor bus fellegeken is, mellyek ma éltök egét sötétitik, nyugodtan 's vidámon tekintnek át előre, jelszavok 's választott mondások: Isten, a' jó és mindenható, ki segédünk vólt ez

ideig, megsegit és boldogitánd ezentul is. Isten van velünk, mint mi ő vele, és ha híven 's buzgón keressük megtaláljuk őt. És ezen felemelő 's boldogitó hitben sirnak ugyan ők 's aláperegnek néma könyeik, de ugy tartják, mintha nem sirnának mégis. Ott fennt a' sötét felhőkön tul tárul ki felettök egy jóltévő isteni kar átkarolni őket 's eltörölni szemeikről hulló könyeiket. — 'S végre is az idő, mi hátra van igen rövid, ha szinte 70 vagy 80 esztendő is, átfolynak ezek is fejünk felett 's mint tűnő égi álom elrepülnek hirtelen, és akkor egybehordják, kik könyek közt vetettek kévéiket; és e' kévék drágákká 's becsesekké értek könytől ázva 's mig azok, kik itt kivették világ javaiból részöket, de elfeledének gyüjteni kincseket, mellyeket sem a' lopók el nem lophatnak, sem a' moly és rozsda meg nem emészthetnek — üres kezekkel jelennek meg; — ez élet szenvedései amazokra nézve dicsőséggé, változnak át, dicsőséggé, mit készitett Isten mind azoknak, kik jóttéve, híven küzdének béketürés által nemes csatát.

3. „*A' kik vigadnak, mintha nem vigadnának*“ igy szóll továbbá az Apostol. Tévelyegne valóban 's felette csalatkoznék, ki azt hinné, hogy e' szavakban minden örömet 's vigadást számüzni kivánna mintegy 's kitiltana az életből Pál, ki másutt ezt szabja elibek a' Filippibelieknek: *Örüljetek az urban mindenkoron, ismét mondom örüljetek.* Nem is vala czélja, sem az Ó- sem az Uj-szövetségi írásoknak, kitiltani mintegy ember életéből minden örömérzetet 's élvezetet; nem, üres 's rideg sirrá változtatni azt, melly felett csak a' mord halál jéghideg szele zordonkodik. Dicséri bölcs Salamon a' vigasságot 's azt állitja, hogy *nincsen embernek e' világon jobb, hanem hogy egyék, igyék és*

vigadjon, azt vallja ugyancsak ő: *a' vidám elme jó orvosságot csinál, a' szomoru lélek pedig megszárasztja a' csontokat.* Egyszóval, Isten igéje a' keresztyén vallás, a' józanész 's népek szokása azt tanitják 's igazolják, hogy az ember családi és társas örvendezésre, nem pedig magános 's szigorkodó remetei nyomorkodásra teremtetett Istentől, 's azt, hogy az öröm és vigasság szabados mindenkinek. A' leczkeadó Pál sem tiltja az örömöket, csupán azt kivánja, hogy örömeink tiszták és nemesek legyenek 's szivünk nemesitésére használjuk azokat. *A' kik vigadnak*, ugymond ő, *ugy tartsák mintha nem vigadnának.* Mintha mondaná, jó eleve készen kell lennünk, hogy bármikor lemondhassunk örömeinkről, ha kivánják a' körülmények, vagy ha az örvendezés tiszteinkkel jönne ellentétbe. Szóval, legjobb és czélszerübb a' mulókbani örömöt erős kezekkel fékezni kezdettől, hogy a' róloki lemondás, bármelly pillanatban, váratlan ne lehessen soha. Annál bútalanabb 's ártatlanabbul élvezzük igy azokat, 's a' jó napokat vidám kedvvel éldeljük, tudván hogy a' roszszakkal is meg kell elégednünk 's jó neven venni azokat is. Isten rendeli ugyanis 's vegyiti ezeket azok közé, Isten, ki nem adá tudhatni embernek, mit hozand, jót-e vagy rosszat, but-e vagy örömöt a' jövő.

4. *És a' kik vesznek vala, ugy tartsák, mintha nem birnák azt*, így tanácsol továbbá a' nagy Apostol. Czélja épen nem az, hogy valamelly bizonyos tulajdonról, 's birtokról lemondjunk, hanem csak becsületesen szerezzük 's jámborul használjuk azt. Nem tiltja el az adástvevést a' köz életben, sőt kivánja, hogy elébbmenjen az. Azonban mit egyik vagy másik az által nyér, ugy tekintse azt, mint eszközt 's ne emelje czélul fel.

Ne tegye szíve imádott bálványává a' hamis Mammont, mint a' szerencsétlen fösvénység 's alacson kincsvágy cselekesznek, melly sem tulajdonosának, sem másoknak semmi hasznot nem hajt soha. Ne feledje el, hogy nem abból él az ember ha nagy rakás kincseket gyüjt; és ha örökölte azokat, ne szaporitsa csupán azért, hogy számokat nevelje 's magát a' lehető veszteség ellen biztositsa; ne, de úgy tekintse azokat, mint Isten adta ajándékokat. Ha Isten adta, vissza is kivánhatja ha, és mikor nékie tetszeni fog. Nem mieink, de Istenéi azok tulajdonkép. Szolgák vagyunk mi csak, kiket azok' kormányzására 's kezelésére híva fel. És ha Isten éltünket is visszakivánhatja; ha csak azt sem mondhatjuk biztosan, hogy multával ez évnek itt lejéndünk-e még e' földön: sokkal inkább kezébe tartozunk tenni minden egyebeket le, mellyek kisebb értéküek, mint az élet, 's arra törekedni egyedül, hogy majd ama nagy napon igazaknak találtassunk. — Mi szabadon érezi igy magát a' lélek, első reggelén ez uj évnek. Fel nem mondva még a' földi jókhoz vonszó szeretettel, legfelebb is e' földbálványja, és az Istenség közt — ki mennybe helyheté királyszékét — ingadozott habozva. Most pedig már az élők Istenére bizza magát egyedül, tudván, hogy csak egytől fügheiünk 's egynek szolgálhatunk teljesen, 's meszsze távolitja magától a' nyomoru gondok inséges táborát. Miként ma ismét szabadon érez és lehel életteljes érzetében a' kebel: ugy szabadon érez ő is, amaz ujjászülő légben, melly reánk ez örök magosságból lengedez, hova függesztjük akkor szemeinket. Azon sokféle kisértetek ellen felvegyverzetten, mellyekkel a' földi alacson ösztön behálózni akar bennünket, idvet és oltalmat találunk ott; és az alatt, mig a' mit veszünk, ugy

tartjuk, mintha nem birnánk azt, legfőbb jót szerzendünk magunknak, mellyet birva, keveset sőt semmit kérdezősködünk többé föld és ég után.

5. *A' kik e' világgal élnek, mintha nem élnének.* E' kevés, de jelentésteljes szavakban foglalja még egyszer egybe, 's zárja be mintegy a' mondottakat a' nagy Apostol; *mert elmulik e' világ 's ennek ábrázatja.* Igenis, *a' mi idő még hátravan igen rövid*, annyira, hogy nem dicsekedhetik senki közzülünk a' holnapi nappal, azt sem tudván, mit hoz reánk e' nap. Mire hát a' meszsze czélzatok, a' világ' muló javai 's örömei után? mire a' nyereség' hiu vágyódása? holott azok, kik ezt mondják: *ma vagy hólnap elmegyünk ama' városba, és ott esztendeig lakunk, kalmárkodunk és nyereségünk lészen, azt sem tudhatják micsoda következik másod napon. Micsoda ugyanis a' ti éltetek? ollyan, mint a' füst és pára, melly egy kevés ideig tetszik és azután semmivé leszsz nagy hirtelen. Minden test ollyan mint a' fű* — azt mondja Péter Apostol, *és az embernek minden dicsősége, mint a' mezőnek virága, megszárad a' fü és a' virág elhull.*

Óh! azért ti, kik épségben köszöntétek ez uj év' reggelét, éljetek a' világgal; használjátok annak javait 's örömeit tisztán, és nemesen; munkálkodjatok híven, mig nappal vagyon 's el nem jő az éj, mellyen többé senki nem munkálhat. Teljesitsétek szentül minden tiszteiteket, Isten', magatok' 's embertársaitok iránt; végezzétek el a' munkát, mit Isten reátok bizott, 's mit ma bevégezhettek, ne halasszátok holnapra; mert *a' mi idő hátra van, igen rövid.* Már a' holnap, sőt e' jelen nap, óra 's szempillantás elhozhatja végórátokat, 's lehet, hogy mielőtt ez évszak elrepülne, nem lésztek

már többé; lehet hogy 12 hónapok' multán havas szelek játszadoznak már könyáztatta sirhalmaitokon. Ugy éljetek hát e' világgal, mintha nem élnétek; ugy használjátok az élet' örömeit és javait; ugy köszöntsétek 's öleljétek kedveseiteket, kiket az ég szorosabban kapcsola hozzátok, kötelességeiteket ugy teljesitsétek irántok; ugy fussátok e' földi pályát bátran, és nemesen küzdve előre; ugy végezzétek, mit az ég reátok bizott, a' munkát, hogy ne feledjétek soha, hogy *a' mi idő még hátra van igen rövid*, hirtelen *elmulik e' világ 's ennek ábrázatja.*

Igenis! lehervadnak az ifjuság 's szépség dicsőitő koszorui, elenyészik a' hir' név' 'sköztiszteltetés dicsősége; leáldoznak a' földi kéj 's öröm' muló órái, szárnyrakél a' gazdagság hirtelen, 's ott hagyja elébbeni kedvenczét; megtörik az erőhatalom, 's a' világ' biborosai 's országló fejedelmei — kik előtt a' fél világ hódola reszketve — alárántatnak fénytrónjokról 's mintegy közember mindnyájan meghalnak. Próbáljátok bár akadályozni 's feltartani a' mulandóság' rohamát, azon töredékek által, miket sebes hullámain ragad magával; — próbáljátok eltávolitani magatoktól. Áldozzatok néki sokat és nagyot, tegyetek koczkára minden egyebet, csak önmagatok 's kedveseitek' életét menthessétek meg: mind hijában. Leplezzétek bár magatokat hideg megvetésbe el; vagy meritsétek a' vidám elszóródás' munkásság' 's kély éldelet örvényébe: hasztalan, — mig ti messzetávol halljátok zugni azt, lábaitok előtt áll már 's erősen megragadva tart. A' segédkezek, mit emberek nyujtanak megtartástokra, nem érhetnek hozzátok el. A' szózat, mellyel a' menny 's föld hatalmasait esdve kéritek 's kényszeritiitek, ha csak ne-

hány pillanatnyi időhalasztást is eszközölni számotokra még, nyomtalan hangzik el a' zajgó habok' lármás hullámain. Csak ha ahoz forditjátok magatokat, ki azokat a' nemlét csendesen pihentető néma öléből lételre szóllitá; — ahoz, kinek áldó szemei tiszta fényben világolnak 's őrködnek ma is ugy mint kezdetben felettök, midőn mindenható erejével világot teremtett, 's mindeneket, mik rajta léteznek: csak akkor tudjátok meg 's érzitek voltaképen, hogy ama' sebes rohamú hullámok, el nem enyészhető jobb 's nemesebb részeiteket, ama' biztos révpartra segitik ki, hol fáradságaitoktól megpihenve, tetteitek' jutalmát vejénditek.

Imé! szeretett Hallgatók! felfejtve előttetek, ha bár töredék rajzolatban is az uj évi tartalomduzs alapige. Tisztán áll előttünk ama' dönthetetlen nagy igazság: *a' mi idő még hátra van igen rövid; a' kik e' világgal élnek mintha nem élnének; mert elmulik e' világ 's ennek ábrázatja.* Tartsátok a' hallottakat mélyen szíveitekbe zárva; utmutatóitok, vezéreitek, boldogitóitok lejéndenek azok a' kétes 's bizonytalan jövőre, 's megszentelve általok ez uj év kezdete folyama és vége.

Végét emlitém. Óh! de kimondja meg nekünk; elérjük-e életben 's egéségben ennek végét? együtt adunk-e buzgó hálát ennek utólsóestéjén megtartatásunkért az idő urának? ki mondja meg: együtt 's itt leszünk-e mához esztendőre mindnyájan, kik ma örömtelt kebellel 's békén köszöntjük ez uj év kezdetét? Óh! ki mondja meg: itt leszek-e én is köztetek és veletek? itt lesznek-e lélekből szeretett kedveseink? A' jövő illy titkainak felfedezése nem bizatott emberi kezekre. A' mi bizonyost e' tekintetben a' bizonytalan jövőből előre tudhatunk, ennyi és ebben áll: *a' mi vólt*

ugyanaz, a' mi ezután is lészen; és a' mi most lészen, az, a' mi már volt. Nincsen semmi új dolog a' nap alatt, 's a' mult jövendőnk tüköre egyszersmind. Tanitson bennünket életbölcseségre ez isteni szó, 's látván, *mi rövid* légyen *az idő, mi még hátra van*, de nem tudhatván, kiket jelelt ki magának, hogy elhordjon ez évben közülünk a' halál? hány szeretetboldogitotta házastárs ölténd ennek folytán magára özvegyi gyászt elhunyt kedveseért; hány vérző szivü szülék siratándják a' kebleikről lehervasztott gyenge virágszált, a' szép reményre nevekedő kedvelt ártatlan magzatot; hány zokogó árvák, kezeiket fejökre kulcsolva, kisérendik temetőbe az elhunyt jó szüléket, 's ejéndik a' szomorú árvaság legkeserübb kenyerét? most annál szorosabban 's benső szeretet legtisztább hevével ölelje mindenki élő kedveseit, a' hitves, kit szeret, hitvesét; az örvendező szülék gyermekeiket, kik az urnak örökségi, és a' kikben még ma édesen gyönyörködik szivök; a' még ma boldog gyermekek, az őket tápláló jó atyát, ki épiti híven szerencséjöket, 's az édes anyát, ki szelid gondossággal dajkálja azokat. És pedig ugy szoritsák kebleikhez; olly lélekből öleljék 's karolják át, mintha az lenne itt e' földön utólsó szoritás, végső ölelés 's átkarolás, 's benső megindulással mondják ezt: lélekből szeretett kedveseim! még most együtt vagyunk, együtt örvendve köszöntjük a' mát, mint ez új év kezdetét — ah! de nem tudja senki közülünk, megérjük-e ennek végét; 's együtt innepeljük-e a' jövő kezdetét is? Mondjuk el tehát a' béke szót, 's a' megindult sziv megeredt könyeivel vegyünk ma, elébb ugyan itt e' szentegyházban, 's haza menvén majd innen, saját házainkban — közösen bucsut egymástól, 's ezáltal szen-

teljük meg ez új év kezdetét. Eltörölhetetlenül irjuk be sziveinkbe az új évi nagy leczkét: *a' mi idő hátra van, igen rövid, a' kik e' világgal élnek, ugy tartsák, mintha nem élnének; mert elmúlik e' világ 's ennek ábrázatja.* Azoknak pedig, kik netalán ez év folytán közülünk sirba szállandanak, vérző- de tisztán szerető szívből imádkozzunk boldog halált 's csendes kimulást. Menjetek el, szeretett kedveseink! menjetek el nyugodtan, a' hosszú 's kétes útra, mi átadva majd porboritékotokat, az azokat fedezendő sirhantoknak, e' hittel 's reménynyel hagyjuk el a' sirkertet: követünk mi is nem sokára, 's tudjuk, hogy az enyészet sötét ködein tul jobb lét' viránya mosolyg, 's hisszük Istenünket, hogy ott ismét látni fogjuk egymást.

De legyen vége már ez elmélkedésnek, rekeszsze be ezt ama szívből eredt 's sziveitekhez szóló pásztori áldás 's új évi jó kivánás: légyen ez új év, béke', megelégedés', virágzat', tenyészés' 's boldoglét' örvendetes 's megáldatott esztendeje mindenkire közületek. És te Isten, ki vagy ott fent! halld meg szolgád esedezését, ki ez új év kezdetén igy könyörög hozzád:

Áldd meg kezdetét 's végét ennek,
Hogy midőn napjai lemennek,
Mondhassuk: dicsőség Istennek. — Amen.

---

2. VIRÁGVASÁRNAPI.

Alapíge:

János 12, 12—24.

A' felolvastatott szent igékben, mint meghallánk, ama' legelső virágvasárnapról van emlékezet, mellyen a' Jézus, a' minden felől egybegyült tisztelkedő sokaság' öröm 's hozsánna kiáltásai közt ment fel utólszor Jeruzsálembe. Jeruzsálembe, mellynek lakosi már azelőtt gyakorta megkövezték 's leöldösték a' hozzájok küldetett prófétákat. Látta azt 's jól tudta a' Jézus, hogy reája is hasonló sors várakozik. Dicsőséges, 's minden földi fényt 's pompát tulhaladó volt innepélyes elfogadtatása, — dicsőséges, millyennel még munkássága egész idején nem innepeltetett soha. Ah! de ő, mint a' ki jól tudta, mi lett légyen ez örömzajos tisztelkedés czélja, nem engedte magát annak hiú 's álfényétől elragadtatni, 's mig kivül talán mindenfelől öröm 's hozsánna kiáltás leng gyenge szellők szárnyain: ő addig már-már elkövetkező 's ki nem kerülhető halálát ama szavakban példázolja: *Bizony mondom néktek, hogy ha a' földbe vetett mag meg nem rothadánd, csak maga marad, ha pedig megrothadánd, sok gyümölcsöket terem.*

Jól tudta azt az idvezitő, hogy épen e' közelgő halál által fog isteni leg megdicsőittetni az embernek fija, 's épen azért semmit nem fél, nem nyugtalankodik, nem aggódik. Igaz, a' legmélyebb 's legszentebb fájdalom érzete fogja el őt, látván a' világ elfordult hálátlanságát, melly őt el nem ismerte. Igen, Jézus az övéihez jött, de az övéi be nem fogadák őt; sőt kifakaszták, hogy *a' próféta nem kedves hazájában.* Benne jelent meg a' sötétbeni világosság, de a' sötétség nem vala képes felfogni őt; — minél tisztább égi fényben ragyoga ama világosság fel, annálinkább törekedett a' sötétség, éjfélsötét fátyolával leplezni annak szelid 's idvhozó sugárait, 's majd végre most, ki akará azt óltani egészen. Nem tekintheté ezt egykedvüleg Jézus, kinek legfőbb feladata 's akaratja volt az élet világát terjeszteni mindenek felett; idvet és áldást árasztani azokra, kik az igéret népéhez tartoztak, ama szent szövetség által, mit atyjaikkal köte régenten Jehova. Azonban, bármi fájdalom duló érzete hatá is át e' miatt legszentebb kebelét, 's bár fájdalom-könyeket sirt Jeruzsálemhez közeledtében, mivelhogy az nem vette eszébe, mellyek az ő békeségére valók: felemelé őt ama tántorithatatlan hit, hogy eljött amaz óra, hogy az embernek fija nagy szenvedései s a' keresztnek halála által megdicsőittessék. Ugy van, az éj komor sötétéből, mellybe rövid időn bemerülendő vala, kellett felragyogni tisztán 's dicsően ama világosságnak, 's tündökölni soha többé el nem enyészendő fényözönnel.

Jertek K.! most midőn a' Jézus nagy történeteiről 's szenvedéseiről, nagynak neveztetett hét' első napját, a' virágvasárnapot, innepeljük: lássuk és értsük

meg rövideden, hogy a' Jézus szenvedései, miként lettek megdicsőittetése eszközei?

1. Az által, hogy a' tanìtványok' róla 's isteni nagy munkájáróli elfogult 's helytelen véleményök 's megfogásuk eloszlatott. Külsőleg tekintve ez vala leginnepélyesb pillanat a' megváltó földi munkássága mezején, minek világosabb megérthetése végett, jertek kisérjük el Jézust lélekben és gondolattal Bethaniától Jeruzsálemig. Bethániában feltámasztá Lázárt halottaiból. Villámgyorsasággal repült ennek hire a' főváros felé, hova több ezeren gyültek fel, a' közelgető husvét innepére. Feszült várakozásban vala már előre mindenki: valljon felmenénd-e Jézus az innepre; majd a' csudatét legfőbb fokra emelé a' várakozást. Még csak alig hangzék el annak hire, felzendült azonnal az egész sokaság, 's Jézus elibe sietett. Jeruzsálem környéke pálmafákkal volt beteritett. *Némellyek ágakat szeldeltek azokról; mások magokhoz vévén, az útra, mellyen Jézus menendő vala, hinték el azokat; mások végre önnön ruháikat teriték elibe.* Igy üdvözlék a' királyokat trónra léptekkor; igy fogadták a' hadak' győztes fiját hazatértekor. Igy kivánta Jézust is, mint Izráel' királyát, köszönteni az örömittas sokaság. Jézust, kiről azt hitték, hogy ismét felállitandja Dávid királyi székét, és az elszéledt 's eltapodott izráelt visszahelyheti egykor fénylett dicsőségébe, erejébe 's jogaiba. *Hozsánna a' Dávid fiának!* kiáltás tölti el a' levegőt; *áldott légyen a' ki jött az Urnak nevében, légy segitségül Isten, ki vagy a' magosságban* — hangzik mindenfelé. Minél tovább haladt a' kiséret, annál hangosabb 's kitörőbb lett a' nőttönnőtt néptömeg örömkiáltása, 's midőn végre Jeruzsálem kapuihoz ért Jézus, megzavarodva

kérdé az egész város: kicsoda ez? Valóban illy általános lelkesedéssel sohol és soha sem fogadtatott 's idvezeltetett még a' megváltó. Minden szemtanú akaratlanul is dicsőitésére ragadtatott az innepeltetettnek, ki váratlanúl illy fentebbi megtiszteltetésben részesült.

Jézus azonban egykedvüleg 's vegyes érzésekkel eltelten tekintett a' hullámzva örvendező sokaságra, különösen tanitványira, kik, hogy a' sokasággal egyezőleg, hatalmas földi fejedelmet 's szabaditót reménylettek ő benne Izraelnek, megtetszik Lukács ama szavaiból: *midőn immár közelgetne Jézus az olajfák hegyének lejtőjéhez, az örvendező tanitványok kezdék di·sérni az Istent fennszóval, mondván: áldott a' király, a' ki jött az Urnak nevében, békesség a' mennyben, dicsőség a' magosságban.* Mindent megpróbált 's elkövetett az idvezitő, hogy őket e' testit 's érzékit követelő balvéleménytől megszabaditsa. — Most képekben 's hasonlatokban, majd egyszerü 's el nem magyarázható szavakban rajzolá elibek országát. Még akkor is, midőn utólszor utazott velök Jeruzsálembe, vetekedtek a' tanitványok egymás között, mellyik ülend az általa felállitandó országban jobb–, 's mellyik balkeze felől. Jézus pedig mondá nékiek: *tudjátok, hogy a' pogányoknak fejedelmei uralkodnak azokon, és a' kik hatalmasok, hatalmaskodnak azokon. De nem úgy légyen ti köztetek, hanem a' ki nagy akar lenni, légyen ti szolgátok. És valaki ti köztetek akar első lenni, légyen mindeneknek szolgája, mint az embernek fia nem jött, hogy szolgáljanak nékie, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul sokakért.* Figyelmeztette majd őket a' pohárra, mellyet ki kell üritnie, a' keresztségre, mellyel nékie meg kell kereszt-

teltetnie, jól tudván azt, hogy ha hibás véleményeiktől meg nem tisztíttatnak, nem vehetnek szent lelket, melly őket minden igazságra vezérelje, minélkül pedig hasztalan a' váltság nagy munkája.

Igenis, azért kellett Jézusnak a' szenvedések által megkereszteltetnie, hogy isteni nagy munkája tisztán emelkedjék ki azon sötét ködök alól, mellyek azt tanitványi szemei előtt sürüen leplezék. Szemtanuknak kellett lenni a' tanitványoknak, miként fog az, kit most öröm 's hozsánna kiáltások közt kisértek Jeruzsálembe, rövid napok multán elárultatni, megfogatni, vádoltatni, gyaláztatni, és a' pogányok kezibe adatni; miként keritendi szentséges homlokát aranykorona helyt, — mit már fején képzelének a' tanitványok követhetetlen fényözönben ragyogni, — szurdáló töviskorona. Királyi pálcza helyt, parancsoló jobbkezében, miként álland halványan 's elvérzetten a' római vitézek csapásitól. Fénytrónbani dicső országlás helyt, miként hordozandja kaponyák helyén vállain gyász keresztét; 's végre, miként kiáltandják épen azok, kik most örvendezve idvezelték hozsánna kiáltással: *az ő vére mirajtunk és a' mi fiainkon.* Igy hozta magokhoz a' legkomolyabb ellentétek sebes változása, 's tette őket tévelygő véleménytől szabadokká a' legmélyebb fájdalom, mit Jézusi puszta szava 's figyelmeztetése hasztalan próbála oda elébb. Midőn most elhomályosult szemébe nézének nagy mesteröknek, összeomlott azonnal reményök utólsó 's egyetlen támasza. Az utólsó fénysugárral, mit a' leáldozó bús-komoly nap vete sirkövére, kialudt reményök' gyengén rezgő csillámfénye is. *Megverettetett a' pásztor és a' nyáj elszéledt;* tévelyegtek majd ide 's tova, mindenik magával 's emésztő bújával foglal-

kozva, gyászolák az eltünt dicső álomképet. Azonban naponként tisztább fényben ragyoga idvezitő urok 's nagy mesterök égi képe előttök fel, 's tisztán láták át nem sokára, hogy nem úgy, mint ők gondolák, váltá meg Jézus Izráelt. Levonatott a' földi lepel, melly Isten fija fenséges dicsőségét elrejté szemök elől. Ekkor látták át tisztán 's világosan, hogy Jézusnak soha sem volt czélja földi messiásnak 's királynak ismertetni. Ekkor értették meg, hogy az ő országa nem e' világból való; hogy az arróli képek és hasonlatszerénti szólásformák, az általa felállitandó lelki országot, az erény és igazság országát, azaz a' sirontuli bóldog örökéletet tárgyazták, 's csak ekkor tünt fel előttök isteni nagyságában Jézus, ekkor lett imádások méltó tárgya.

2. Istenileg dicsőittetett meg szenvedései által a' Jézus; mert ekkor lettek tisztán érthetőkké 's teljesedtek be egész terjedtségökben sok reáczélzott ószövetségi jövendölések, 's őt illetett példázolatok. Egyike azon jövendöléseknek, mellyek általánosan az óhajtva várt szabaditóra vitettek, igy hangzott el régenten a' kegyes próféta Zakariás ihletett ajkiról: *Örülj erősen Sionnak leánya! örvendezz Jeruzsálemnek leánya! ímé a' te királyod eljő tenéked; igaz és szabadító ő, szegény és szamárhátán ülő. És ezt,* ugymond Szent János, *csak akkor értették meg a' tanitványok, mikor megdicsőittetett volna Jézus; akkor emlékezének meg, hogy ezek megirattak ő felőle.* Mintha mondáná: hogy a' próféta szavaiban érintett egyszerü 's külszinleg kevésjelentésü menet Jeruzsálembe csak ekkor nyert a' tanitványokra meghatározott, 's jelentésteljes hatást 's tekintélyt. Többször történt ezután, hogy átlátták több egyes esetekben, hogy azok Jézusra mutatának 's viteténék, mi

azelőtt elrejtetett volt előttök. Sokat hagytak hihetően hátra Jézus életéből, mit különben elmellőztek volna, csak akkor nyerhetvén azok reájok nézve fentebbi 's valódi jelentést. Hihetően feltünt ekkor lélekben Jánosnak ama' profétai szózat is, melly a' megigért messiást, mint békesség egyedüli fejedelmét, rajzolja; azt, ki szelid csendesen jövend el, nem véres küzdelmek, vad hadi lárma 's csaták fergetege közt. *Ez*, ugymond Zakariás, *kiveszti a' szekereket Éfraimból és a' lovat Jeruzsálemből; a' hadakozásra való kézivet is kiveszti*, *és békességet szól a' pogányoknak*, *és az ő birodalma egyik tengertől a' másikig leénd*. És csak akkor, miután sok szenvedései 's a' keresztnek halála által megdicsőittetett Jézus, ismerték meg őt a' tanitványok, mint a' szó legfentebbi értelmében, békesség' egyedüli fejedelmét, kinek országa nem e' világból való.

De másnemü jövendőlések is olvashatók az Ó-szövetségi szent könyvekben, mellyek t. i. nem a' megigért szabadító uradalmát; nem is egyedül isteni nagy munkáját, mit atyja nevében, végezni kellett, tárgyazzák, — nem, de erőtlensége 's megaláztatása állapotját 's gyászos halálát, mit ki kellett szenvednie. Ezekre figyelmezteté már gyakorta tanítványit, részint, hogy előkészítse nagy szenvedéseire azokat, mellyekben kellett bevégeztetniek mind azoknak, miket a' próféták az embernek fiáról irva hagytak; részint pedig miután ezeket kiszenvedte már 's feltámadott a' halálból, hogy bémenjen a' dicsőségbe. Századok jöttek 's mentek el nemünk felett, 's haladtokkal mind inkább világosabbak 's tisztábban valának érthetők a' profétai szózatok, mig nem végre az Ur Felkentje dicső képében, fekete szinbe mártatott ecsettel festve feltünt már a' nagy szen-

vedő gyászos halála is. És ha bár önként, és semmi ellenállhatlan végzés által nem kénszeritve, vette is magára azokat; bár legbensőbb 's legtisztább szeretetét tanusitá az által: ha ama' jövendőlésekre 's előpéldázolatokra gondola mégis, mellyek szenvedéseire mutatának, méltán mondhatá: mind ezek azért történtek, hogy bételjesednék az, mi az ember fiáról eleve megiratott. Gyász keresztjén is a' golgotán ide czélzott ama' szavaiban: *elvégeztetett minden.* Igen, az Ó-szövetségi minden próféták előleges jövendőlései, mint meg annyi szent lépcsők, ama' gyász kereszt tövébe, golgotára mutatnak 's bételjesedésök a' szenvedések éjjeléből dereng hozzánk le. Ott és akkor végeztetett be, mit Isten örök tanácsa megrendele. Az Ó-szövetségi teljes szentirás legmélyebb 's gazdagabb elméleteiben, e' körül forog, az előcsarnokot uj szövetség' szentségévé képezi, mellynek szentekszentében áll dicsőséggel hatalommal 's tisztességgel övedezve, amaz örökkévaló Fő pap Jézus, ki magát az idő teljességében, egyszer megáldozván, bételjesité mind azt, mit a' próféták eleve megmondottak 's halála lett közép pontja minden régi jóslatoknak. Eltünt ekkor az árnyék 's tiszta fényben ragyoga a' valóság fel.

3. Istenileg dicsőittetett meg Jézus nagy szenvedései által; mert konok ellenei a' Farizeusok, mélyen megaláztatának 's kétségbe esetten hangoztaták; *látjátok-e, hogy ti semmit nem használtok? Imé mind a' világ követi őtet.* Csak alig zendült meg a' hir Lázár feltámasztatása felől Bethania vidékiről, egybegyülének azonnal, mondván: *mit cselekedjünk? Imé ez az ember sok jeleket tészen.* Meggyőzetve majd bensőképen, hogyha még továbbra is fel nem tartják Jézust dicső

munkálkodása közepette, enyészve akkor minden tekintélyek 's veszélyezve mély hatásuk, igy szólának: *Ha eképen hagyjuk őtet, eljőnek majd a' rómaiak, eltörlendők helyünket és népünket.* Mig e' hamis ürügy alatt müködének folytonosan, fellép a' Fő pap Kajafás 's monda nékiek: *ti semmit sem tudtok, nem gondolván meg, hogy jobb minékünk, hogy egy ember meghaljon a' népért és az egész nép el ne vesszen.* Megteszi hatását majd a' pokolszülte gononsz tanács 's elhatározva Jézus gyász halála; kiadva a' keményparancs kijelelni tartózkodása helyét. Bátran azonban 's szabadon megy be Jeruzsálembe, kitörő örömmel, millyennel még soha — idvezeltetik az örvendező sokaságtól. Ugy látszott hát, meghiusitvák gonosz ellenei istentelen tervei egyszerre. Maga Jézus ama' felszólitásukra: *mester! dorgáld meg tanitványidat,* válaszola: *mondom néktek, ha ezek megszünnének, a' kövek fognának kiáltani.* 'S igy szokott benső nyugalommal 's bátor lélekkel távolitá magától azokat. Kétségbe estek akkor 's szinte eszeveszett dühvel tekintének Jézusra, ki olly sok ezerektől dicsőitve 's innepeltetve ment fel láttukra Jeruzsálembe.

De összeszedték majd ismét magokat, örömmel karolák az ajánlkozott hütlen árulót Judást, 's kötést tevének, hogy kezökbe szolgáltatándja Jézust. A' szokatlan innepélyes elfogadtatás sokszorosan neveli gyülöletek lángtüzét; a' közelgő nagy innepnap, melly fényesb munkatért 's nagyobb hatást igére Jézusnak; az aggodalom, ne hogy elszalaszszák őt; mindez sietséget parancsola. Minden várakozást tulhaladt a' siker 's teljesülés. Ellentállás nélkül engedi Jézus megfogatni magát. Bizonytalanul 's ingadozva, mint mindég, hagyja el

a' könnyenhivő sokaság 's lép ellenei tág körébe, kik azt álliták ravaszul, hogy atyjaiknak hitét védik egyedül. Előállnak a' hamistanuk 's valónak esküszik a' képzetet. Bekövetkezik Jézus legmélyebb megaláztatása 's kinteljes órája; lealázó guny 's dölyfös megvetés keseritik végpillanatit. *Egyebeket* mondának dühödt ellenei, *egyebeket megtartott, magát nem tarthatja-e meg? ha Izrá*el *királya szálljon le most a' keresztről, akkor majd hiéndünk ő benne.* Midőn végre szenvedéseinek mértéke betelt 's a' legirtóztatóbb harcz megharczoltatott, teljes biztositás végett őrök rendeltetnek 's hagyatnak a' legszentebb sir mellett, hogy a' szabadulás minden reményét végképen kiöltsák. Elmennek majd házaikhoz, teljesen meggyőzetve, hogy bölcs tervezetek 's egyesitett kitartások óhajtott czélt ért, a' megváltó nagy munkája nyomtalan enyészett el. Igen, ugy tetszett, hogy a' világ világossága örökre kiöltva, 's győzelmi öröm innepet ül a' sötétség konok Fejedelme.

Azonban nem telt három nap 's a' keresztre feszitett Jézus feltámadott. Üres a' legszentebb sir, az őrizők szét futának, halál köteleiből szabadulva 's dicsőülten lép ki Jézus sirja rideg éjeléből. Villámsebesen terjed ennek hire csüggeteg tanitványi között, kezdenek azok ismét egybegyülni 's megjelen nem ritkán Jézus is nékiek 's közöttök. Naponként szorosabb, 's tartósabb lesz a' kötel, melly őket egymásközt 's Jézussal egybeköti, vidámabb 's fentebbi a' kedv 's bátorság, melly munkájokban lelkesiti; elevenebb 's dönthetetlen a' hit 's bizodalom, hogy dolguk Isten dolga 's hatalmas óltalma alatt áll 's tenyészik. Isten tette ugyanis, hogy *a' kő, mit az épitők megvetettek szegletkővé*

magosodolt. Az urtól lett ez 's csudálatos dolog mi előttünk. Azonban, hogy megtörtént, tagadni nem lehet. Együtéssel széttépetett a' ravaszság', csalárdság', igaztalanság' 's erőszak egész cselszövénye. Nézzétek mint ingadoznak lealázott ellenei, mint akarják, most ez, majd amaz segélyhez ragaszkodván, kióltani a' tüzet, melly uj erővel lobbant 's gerjedt fel hirtelen? nézzétek, mint veri meg őket vaksággal az isteni végetlen hatalom, 's vádló lelkök ismerete mint hozza zavarba lépteiket? nézzétek mint követi Jézust az egész világ, mint változnak hirtelen legdühödtebb ellenei, ügyének legmelegebb 's hatalmasabb védőivé? Látni fogjátok miként lettek Jézus nagy szenvedései megdicsőittetése eszközei. Elhagyta ugyan ő e' földet nem sokára, 's égi atyjához, kitől jött, ment fel; felvevé őt Isten ama' mennyei hajlékokba 's ott koronázta meg dicsőséggel, tisztességgel 's méltósággal. Itt e' földön is azonban, az ellene támadt 's emelt rosz akarat' 's szándék' megsemmisitésével, csalhatatlan jelét adta annak, hogy *ez amaz ő szerelmes fija, kiben minden kedve bétőlt.* És ha az utó-világ megvetéssel fordul el elleneitől 's csak méltó boszúval eltelten gondol reájok viszsza: hála szent érzelmitől lelkesülten tekint fel Jézushoz mennybe, 's fentebbi értelemben hangoztatja: *Hozsánna a' Dávid fijának! áldott légyen a' ki jött az urnak nevében.*

4. Nehány görögök is emlittetnek szent leczkénk utó szavaiban, kik Jézust ama' nyilatkozatra birták: *eljött az óra; hogy az embernek fija megdicsőittessék.* Görögök nevezete alatt, született pogányok értetnek, de a' kik a' legfőbb való, Isten' tiszta ismérete utáni forró vágyódásból, Jehovát tisztelendők, az Ó szövet-

tségi Izráelhez csatolák magokat, bár tulajdonképen nem térték is át azokhoz. A' közelgő husvét innep Jéruzsálembe, 's a' közlelkesedés 's ajtatos buzgóság a' Templom előcsarnokába, hol tanitott bemente után Jézus — vonta őket, óhajtván közelebbről ismerni őt. Bejelenték majd Jézusnál Filep és András kivánatukat. És ezen bejelentéskor ment teljesedésbe legforróbb óhajtása, miszerént többször nyilvánitá, hogy legközelebb Izráel házának elveszett juhaiért bocsáttatott ugyan ő — *más juhai is vagynak mindazáltal, kik nem ez akolból valók, egybe kell gyüjteni ezeket is, hogy légyen egy akol és egy pásztor.* A' görögök óhajtása ugyanis, bármi határozatlan lett légyen is az, oda mutatott, nyiltan, hogy a' váltság szükségessége érzete Zsidóország határain tul is elönté az ember szivét mindenütt. Hol szükség érzete van, van ott egyszersmind elfogadhatási képesség is. Meg vala a' föld készitve, mellybe kellett aláhullani a' gabona szemnek, hogy sok gyümölcsöket teremjen, és hogy teremhessen, meg kellett elébb rothadnia, ne hogy egyedül maradjon.

Mert nem egyedül az Apostolok lettek most alkalmatosokká, hirdetni az evangéliumot, maga ezen hirdetés, ama' halál által lett valódi evangéliummá, örvendetes izenetté, béke szózattá, mit az egész világ keresett, miólta egy ember által bejöve a' bün, 's amaz ellenkezést támasztá Isten és emberek között, mit sem áldozatok' vérével, sem semmi egyéb áron nem lehete kiengesztelni. És imé keletről zendül meg az örvendetes hir Jézusról 's terjed gyenge szózat által elébb, majd erősben hangzik az 's vele az isteni áldó kegyelem, melly Jézusban jelene meg. *Ugy szerette Isten e' világot, hogy a' maga egyszülött fiát elküldötte, hogy minden valaki*

ő benne hiszen el ne veszszen, hanem örök élete légyen. Igy terjed szájról szájra az, örömtelt kebellel fogadtatik az idvszomjas lelkektől, 's bensőleg győzettetnek meg mindenek, hogy Jézus' gyász keresztje tövéből patakzik uj életáldó forrása az emberi nemre 's általa ébred 's tenyészik az elhalt világ. 'S ez vólt a' legfőbb 's legtisztább megdicsőittetés, mit Jézus keresett. Nem magáért, embertársaiért élt 's munkált ő egyedül, 's isteni atyja dicsőségére, ki elküldé őt. Épen azért kevés jelentésü volt előtte a' halál; emberi formát öltözvén magára megalázta magát, hogy minket felmagasztalna 's a' bűn nyomorú rabságából kiszabaditván Isten fiaivá képezne; engedelmes lett mind halálig, még pedig a' keresztnek haláláig, hogy békességünk légyen Istennel 's részesivé tétessünk amaz isteni életnek, 's gyümölcsöket teremjünk lélekben minden jóságos-, egyenes- és igaztettekben.

Birjuk-e mi amaz égi békét? kérdezze meg kiki magát, és ha még azzal nem dicsekedhetik, föl! égiekért lángoló kebellel, keresse azt annál, ki nem ugy adja azt, mint a' világ. Teremjük-e mi amaz áldott gyümölcsöket? vizsgálja meg kiki, e' nevezetes innepnap' szive bensejét, tekintse meg élte folyamát. És ha ezekkel épen nem dicsekedhetik, ne, óh! ne mondja magát keresztyénnek. Vagy, ha talán még számosabbak 's ujabbak lehetnek, a' nevezett gyümölcsök, az istenitő jótettek pályánkon, törjünk előre sokszorosan nevelni 's öregbiteni azokat; törjünk tiszták lenni, minden hólt cselekedetektől, mellyek nem Isten szerént lesznek. Ez az, mit Jézus ma nállunk keres 's mi által kiván bennünk 's általunk megdicsőittetni. A' pálmaágak, mit az örömittas sokaság utára szeldele, eltapodtatva hervadtak el.

Szedjünk és hintsünk mi, e' jeles innepinap' más és soha nem hervadható pálmákat, az örökkévaló király' utára, a' töredelmes szív 's bünbánó lélek' idvhozó virágait, 's győzelmi pálmaágakat, mindenen, mi nem e' nagy király országához tartozik. Az öröm 's hozsánna kiáltás elhangzott a' levegőben hirtelen; de egy másnemü hozsánna kiáltás hangzik hova tovább nevekedő hangokon mindenütt a' földhatárain, hol Jézus neve neveztetik 's tudománya hirdettetik. Leégett a' Jehova' pompás temploma; mindazok kik Jézust amaz első virág vasárnap' örvendezve környezék, halál prédáivá lettek. De őt környezzük még mi mindég, mint egykor amazok, kik ő benne éltek 's haltak el, 's mint környezéndi majd utánnunk is a' késő maradék. Föltárjuk előtte szivünk' kapuit, és ő bemegyen azokon; sőt magunk is Isten templomává változunk át, mellyben lakhelyet készit magának szent atyjával. Igy követjük mi az utat, melly földi pályánkul tüzetett. Jézus mellettünk 's közöttünk mindenha; 's ha kik kaján szemekkel nézendik, hogy a' világ őt követi, szivből sajnáljuk azokat, de csábutra vezettetni magunkat épen nem engedjük. És ha majd némellyek ismerni akarják 's óhajtják őt: örömteli kebellel vezérlendjük ő hozzá azokat. Igy utazunk hova tovább vele öröm és szenvedés', jó és rosz napokon át, ama' mennyei Jeruzsálembe, az élő Isten városába, az elsőszülöttek gyülekezetibe és a' tökéletesekké lett igazak lelkeihez, oda hol ama' nagy napon, a' számadás napján, mint Uj-szövetség közbenjárója, lép fel helyettünk 's védelmezend a' mindeneket megitélő biró előtt 's lészen nekünk minden mindenekben. Amen.

---

3. NAGY PÉNTEKI.

Alapige:

János 19, 25—30.

A' világ megváltója, az emberiség legnagyobb jóltevője 's isteni barátja, kinos szenvedései 's gyászos halála emlékét innepeljük mi ma. Igenis, ama nagy szenvedő gyász keresztje alatt, Golgothának hegyén állunk lélekben és gondolattal, annak keresztje alatt, kinek halálát még a' néma természet is gyászolva siratá 's osztozni kivánt mintegy keresztje kinos fájdalmiban. Néma sötétség terült el mindenütt a' tartományban, néma mint a' sirok' éjeléé; kétfelé hasadt a' templom kárpitja, felitől fogva mind az alsó részig; megindult a' föld és a' kősziklák megrepedeztek, megnyilatkoztak a' sirbóltok, és sok szenteknek testei, kik elaludtak vala, feltámadván, szent árnyékok tüntek elő a' szent város utszáin. Fájdalom nehéz érzetével tekintünk mi is ama gyász keresztre, elhal bennünk a' sziv, vérzeni látván iszonyú kinai közt a' világ megváltóját Jézust, ki az övéihez jött, de a' kit az övéi be nem fogadtak, 's elfásultan kérdezzük: hát csakugyan ez-é sorsa itt e' földön az ártatlanságnak? ez-é jutalma az emberiség bóldogitására inté-

zett szives igyekezetnek? De viszont oszlik a' kétség, derül az ég, örvend szivünk, szenthitünk 's vallásunk ama vigasztalásteljes 's felemelő szózatára: ne féljetek! a' golgothai véres kereszt a' mennyei idv 's élet élőfája 's tövéből örök béke 's bóldogság áldó forrása csergedez. Igenis, nem győzetett meg Jézus a' haláltól, hanem inkább Jézus győzte azt meg, — halála nem enyészet 's végveszély, hanem a' magosságbai átmenetel; nem meggyőzettetés, de kitünő nemes győzedelem, melly az egész emberiségnek legnagyobb győzedelme. Igy tekintette Jézus is már-már elkövetkezendő halálát, azért vigasztalta igy végóráiban bánkódó tanitványit: *Bizzatok, én meggyőztem a' világot.*

A' szentleczke szavaiban, egyike van feljegyezve azon sziv 's lélekható jeleneteknek, mellyekben Jézusunk halála olly gazdag. János, kit Jézus leginkább szeretett, 's a' ki épen azért legmélyebben tekinthetett isteni lelkületébe, János mutatja itt fel a' mennyei nagy hős győzelmi koszoruját, melly a' nagy szenvedő keresztén lehajtott fejét ékité. A' millyen rövid a' rajz: épen olly érdekessé 's érthetővé teszi azt Jézus ama nyilatkozata: *meggyőztem a' világot.* Örvend talán a' pokol; hogy csakugyan sikerült néki, kiólthatni e' földről a' legszentebbet? Nem; mert az is legyőzetett. Győzelmi inneppé alakult urunk halál órája, győzelmi inneppé, mellyen szenteli emberben az istenirész legmagasb diadalát. Igen, a' Jézus halála az emberiség jobb részének győzelmi innepe. Mennyiben? értsük meg.

1. Kedv, 's bátorság nélkül nem adatik diadal, nem aratható győzelmi koszorú. Igen, ki kell tünni, ki kell magát vivni a' bátorságnak a' csatatéren, csak ott próbáltatik az meg, csak ott tüzend diadal koszorut a' győz-

tes halántékira, hol erős ellentállás, 's külső erőszak lépnek utába, ezer veszélyt képezők; vagy titkos benső gerjedelmek rázván meg a' suly-egyent, nehézzé 's kétessé válik a' harcz. Nézzétek, mi isteníleg győzedelmeskedik Jézus a' kereszten! mint küzdi ki a' legdicsőbb diadalt emberi természetében az isteni. Nézzétek őt vég óráiban 's lássátok leggyengédebb érzékenysége mellett, miként nő, mint pálma nyomó terhe alatt, — rettenthetetlen bátorsága. Mindkettőt felmutatja sz. János, ama szivrázó jelenetben: *Állának Jézus keresztje alatt az ő anyja és anyjának nénje, Mária Cleope és Mária Magdaléna.* Hát csakugyan ennyire ment a' dolog az emberek isteni barátjával? hát csakugyan kinpadon kellett-e elvérzeni, az ellenség szörnyű cselszövénye, 's dühöngő boszúja miatt az ártatlannak? Gyakran tapasztaljuk, hogy némelly ember, minden fáradság, minden ellenküzdés nélkül, czélját érve, óhajtott révpartra száll. Mindenütt járt előtte az ut, nyitvák a' szivek; mindenütt szolgálatra kész segédekre talál; sőt magok a' körülmények is, csudálatosan egyesülnek mintegy czélját sikeresiteni. Ritka szerencse az igaz, bátorságról azonban, 's győzelemről itt szó sem lehet. Nem; mert győzelmi koszorut 's diadal-innepet csak az olly győztes érdemel, kit nehéz csaták tüzébe ragadt sorsa Istene 's mégis nem csüggedve harczolta meg nehéz harczát. Felmutassam-e Jézusunk véres harczát? gyász keresztje alatt áll a' szeretet; ital helyt eczettel megtöltött 's izsóppal megrakott spongiát nyujtának ellenei. Mit a' hütlen árulás iszonyatost, a' félreismert szeretet fájdalmast; a' szégyen 's világ előtti becstelenség, meghatót; a' dölyfös hálátlanság, szivszaggatót; végre a' kinpad rettenetest állithatott elő: mind az Jézusra hal-

moztatott. — Kifáradt szinte az ellenséges világ az istentelenség' 's égre kiáltókegyetlenkedés' koholásiban, mellyek lélekjelenléte 's kedvegyene felforgatására valának intézvék. Szóval a' legkegyetlenebb megtámadásokat kelle Jézusnak kiállani 's mégis a' legnagyobb tökélyben rajzolja sz. János az isteni hős diadal-innepét. Magán 's vérző szive gyengéd érzékenysége felett, küzdi ki az elhatározó isteni győzelmet. *Gyász keresztje alatt állának az édes anyja, anyjának nénje Mária Cleope és Mária Magdaléna;* ott állott a' tanitvány is, kit leginkább szeretett. Nézzétek ezekben a' leggyengédebb 's legszivhatóbb köteleket, mellyek őt az élethez kapcsolták! Vannak végzetek, mellyek már ez életben, elszaggatják a' világgali egybeköttetésünket. Ha például, mindent elvesztettünk, mit szerettünk; ha minden öröm forrásink bedugultak; minden reményeink elenyésztek; ha nincs többé senki, a'kiért gondoskodnánk; ha egyedül 's magánosan állunk az élet szinpadán: óh akkor pusztává kietlenül előttünk, a' különben ékes föld, 's az árva élet minden kellemei elenyészvén, elfáradtan 's félelem-nélkül köszöntjük a' halált, mint égnek követét 's békesség angyalát. Nem igy a' Jézus; hatalmas erővel vonta még őt magához: a' föld és világ. Azok, kiket ő leginkább szeretett, kik lelkének legkedveltebbjei valának — az édes anya, kinek olly örömest kivánta lefizetni gyermeki legforróbb hálája adaját, hiv gondoskodásban; — a' barát és barátnők, kiknek nevekedő felvilágosodásokat 's magasodó léleknemesedésöket, olly igen óhajtá előmozditani még; — azok, kiknek köszönheté élte legszebb örömeit 's legnevezetesebb óráit; azok állának mellette gyászkeresztjének, 's kétségbeesve a' nagy szenvedő látására, sirának fájdalom

könnyeket! 's nézzétek mégis, mi bátran, mi nyugodtan mond vég istenhozzád-at a' földnek? még mindig olly érzékeny, gyengéded, és mélyen érező; 's miként szerette kezdetben az övéit, azon változhatatlan szeretettel viseltetett irántok mind végig. Az iszonyteljes látvány számtalan nézőket vont a' golgothára, de mindazok közt kiválasztottképen a' szeretetteken függ a' haldokló szeretetteljes vég pillanata. — Még mindig övék az egész, olly gyengéden érező szív; nékiek van szentelve a' legutólsó gondolat 's érzelem. Ő maga már nem segithetvén, nem vigasztalhatván a' kesergő édes anyát, fiat ád néki a' szeretett tanitványban Jánosban: *Mária! imhol a' te fiad.* Jánosnak pedig el nem fogult bizodalma legérzékenyebb bizonyságát hagyja, ama becses végrendeletben: *Imhol a' te anyád.* Nem veszitek-e itt észre, miként érez mindig mélyebben és bensőbben a' gyengéded 's tisztán szerető szív? Soha sem ostromoltatott talán még az olly félelmes erővel, mint az elválás ezen borzasztó szent órájában. Az egész világ vetekedik őt, a' szeretet minden köteleivel visszatartani, 's mégis csendes és nyugodt marad lelke, 's nem lebben el kifakadó panasz ama legszentebb ajkakról. Igen, diadalt ül benne az isteni, 's legyőzve a' testi ember' minden érzelmeit, mint győztes válik el; 's csüggedetlen bátorságában innepli legfőbb diadalát, az emberiség jobb része.

2. Azonban legkisebb megátalkodottság, vagy ön elbizottság sem vala, ezen bátor-teljes lélek-felemelkedettségben. Nem; mert hiszen egész életében, nem a' maga, hanem mennyei atyja akaratját teljesítette. Az égtől elibe irt útat követé mind halálig. Föltételetlen, 's szent megnyugovással bizta magát atyja örök végzé-

sére; de a' melly engedelmesség 's meghódolás, eldöntő diadal-érzettel tölté be őt. — *Azután tudván Jézus, hogy mindenek elvégeztettek, hogy az írás betelnék monda: szomjuhozom; és elvévén az eczetet igy szólott: elvégeztetett minden, 's lehajtván fejét, kibocsátá lelkét.* Hogy az írás bételnék! Ime tehát, Isten ígéje 's szent akaratja volt lábainak szövétneke. Miként gyakran serkentette tanítványit, hogy vizsgálnák az irást: úgy nékie is, csalhatatlan bölcseség áldó kútforrása vala az. Az világosította őt fel magas rendeltetése felől, 's tette bizonyossá, hogy ő, emberi-nem megváltójáúl rendeltetett. A' hol tanított, Isten' ígéjét terjesztette; a' hol munkálkodott, Isten akaratját tette; ha szűkölködött, 's szenvedett, mennyei atyja végzését látta és tisztelte; sőt az utolsó nehéz harczot is bátran és nyugodtan harczolta Isten figyelmeztetése után. Hogy bételjesednék mind az, mit a' Prófêták az emberinem Megváltójáról megjelentettek, azért ment fel bátran Jéruzsálembe. Jéruzsálembe, melly már gyakorta megkövezte 's leöldöste a' hozzája küldetett Prófétákat. Látta ő, hogy reája is hasonló sors várakozik. Látta már előre lélekben, a' fenyegető veszélyt; látta a' kinteljes szenvedéseket, mellyek reá vártak. Tudta ő, mint mindentudó, hogy hozsánnát kiáltó 's útaira virágokat szóró tisztelői dörögnek csak hamar keresztet éltére; tudta, hogy a' ki megcsókolja, az fogja elárulni. Látta a' véres keresztet, látta miként festendik Jéruzsálem lakói ártatlan vérével kezöket; — mind ezt előre megjelentette tanítványinak 's még sem kerülte a' megvakított fővárost; mégis csüggedetlen maradt rendeltetése körében, mégis felment Jéruzsálembe; hogy még egyszer felébreszsze a' mélyen alvó népet; valódi komoly hangon predikálja a' megtérést 's

hirdesse Isten' akaratját, hogy így bételjesednék mind az, mit a' próféták az embernek fija felől megirtak. Lássátok ebből, miként adta magát Jézus feltétlenül mennyei atyja akaratja alá. Vég szavai legtisztábban tükrözik le folyt egész életét: *Atydm! elvégeztetett minden; kezedbe ajánlom lelkemet.*

De azt mondhatná itt valaki: engedelmeskedni 's megadni magát, ha idő 's körülmények kívánják, az igaz tanácsos és helyes, de azért épen nem dicsőséges, és semmi győzelemre nem mutat; mivel nem maga megadás, de tulnyomóság 's hatalom hirdetik a' győztes diadalát. Hát annyira félre akarod-é ismerni a' valódi engedelmességet ember!? Nem óh az nem lehet, jól tudod te azt, hogy egyedül hit által győzi meg az ember a' világot. Ha te világi éltedet, gyermeki szabad érzelemmel, mennyei atyád akaratja 's igazgatása szerint rendeled: győzedelmeskedik úgy 's diadalinnepet ül benned a' benső ember, melly Istentől eredett 's Isten szerint teremtetett. A' nagy titok megfejlik a' haldokló idvezítő példájában, ki midőn az eczetet elvette, szólott, vagy is a' mint szent Márk feljegyezte kiáltott nagy fel szóval: *Elvégeztetett minden;* melly szózat, épen nem úgy hangzik, mint sóhaja a' legyőzetett fájdalomnak 's erőtelenségnek, nem, de mint győzelemkiáltás 's diadal-ének. Igen, a' legszendébb engedelmeskedés 's maga megadás mellett eldöntő diadal érezet koszorúzta keresztjén a' nagy haldoklót. Külszinleg ugyan kétes vala még a' következés; a' konok ellenség nem gyanítá azt, 's a' csüggedező tanítványoktól elrejtetett; de a' végórán feltünt az lelkében az Idvezítőnek. Igen; mert nem egyedül szenvedési harcza végire gondola ő ama győzelmi kiáltásnál: *Elvégeztett min-*

den. Hiszen igy a' tolvajok is elvégezhették oldala mellett szenvedésöket. Nem; elvégzettnek gondolá ő földi nagy munkáját; élte nagy feladata megfejtve; a' világ's emberiség váltságának nagy munkája bevégezve. Gyász keresztjén épült, 's áll az idvesség nagy intézete, mellyből élőviz áldó forrása csergedez; a' béke szelid angyalai jóltevőleg csatlakoznak a' szenvedő emberiséghez; a' mennyei világosság súgárai megáldólag terjednek föld színén mindenütt; — kiszabadúl a' világ a' vétek rabságából, megengeszteltetik Isten emberekhez, 's a' megengesztelődés szelid nemtője, felmutatja a' Jézus által alapított jobb és szebb jövőt. Mindeneket, kik általa boldogok lésznek, minket is érdekel a' haldokló Jézus ama figyelmeztetése: nem éltem hijában, rendeltetésemnek híven megfeleltem, elvégeztetett minden. És imé ekként nyilatkozik a' gyermeki engedelmesség mellett az eldöntő diadal érezet.

3. Végre megemlitendő még Jézusunk halálában, a' legmélyebb megaláztatás mellett, a' látható egész világ feletti dicső felmagasztaltatás. *Lehajtván fejét, kibocsátá lelkét,* igy rajzolja rövideden a' nagy szenvedő halálát szent János. Vérző szive nem késhet soká e' gyász-jelenet körül, azonban mégis Jézus megaláztatása érzetét fejezi ki. Csakugyan győztek hát telszőleg konok ellenei. Testi és érzéki reményt tápláltak ezek; 's törekvésök nem egyedül a' megváltó nagy munkája megakadályozásában, de annak egy csapással leendő vépképeni kiirtásában határoztatott. Vértszomjúzó czéljuk hát, ugy látszik, elérve; a' megváltó elesett, 's gyalázattal terhelten taszittatott el a' földről. *Lehajtá fejét, 's kibocsátá lelkét!* Vegyük csak e' szavakat betü szerint; önmaga hajtá le fejét, nem ellenséges erő haj-

tatá azt le vele; elkerülhette volna ő a' cselszövényeket, el a' fenyegető veszélyeket, de önként 's nyugodtan emeli keresztjét, önként megy a' halálra, mint előre megmondá: *senki sem vejéndi el tőlem az életet, de önmagam teszem azt le.* Ellenei gúnyt 's gyalázatot halmozának ő reá, 's mélyen alázák a' közvélemény előtt; de annál fentebb emelkedett isteni dicsősége, 's valódi méltósága. Igen, csak a' látható embert illetheti a' gonosztevők keze, a' fensőbb 's isteni részen semmi hatalma. Emberben az isteni rész soha sem nyilvánittatott fényesben; sehol sem győzedelmeskedett inkább, soha sem ült eldöntőbb diadalt, mint a' Jézus halálában. Mi mélyen, mi borzasztólag sülyedve látjuk vértszomjüzó elleneit ő alatta? Mindent reáhalmozának ezek, hogy keblében szenvedések viharát támasszanak; hasztalan, mert ő magosb léleknyúgalommal 's bátor szívvel tekint alá keresztjéről, megáldani kesergő édes anyját. Ezek csúfolják, gúnyolják őt, 's testét égő sebekkel boritják; de vad 's őrjöngő dühök szerető szivét nem érhetve, bocsánatot imádkozik atyjától le reájok. Azt hitték ők, hogy a' Jézus áldásteljes munkássága meggátoltatott; de hasztalan; mert a' váltság nagy munkája bevégezve, 's talán egyike azoknak, kik őt keresztre szegezék, fog először keresztjéhez borülni le, lelkének nyugalmat 's szelid békét esdeklendő. Megtettek ezek mindent, hogy őt kétségbeejtvén, istenbeni bizodalmát megingassák, 's kebléből a' menynyet kiragadják; de hasztalan; utólsó sóhaja is, lelkének atyja kezeibe ajánlása. Valóban, nem ülhet soha méltóságosb diadal-innepet az emberiség, mint a' milylyent Jézus halálakor láta az elő-világ.

De ne csak vizsgáljuk és csudáljuk a' nagy szen-

vedő halálát, hanem egyszersmind imádjuk és magasztaljuk az Istent, ki illy erőt és méltóságot adott benne az embernek; ragadjuk meg az idvezitő kezeit 's kövessük őt. Mindnyájan, kik megkereszteltettünk, az ő halálára kereszteltettünk meg, 's halálában mutattatik nékünk a' tökély tiszta képe, mellyre kell törekednünk. A' győzelem mindenkor édesden vonszó, 's hol diadalt remélhetni, oda mindenki egyiránt hivatalos. Végezzük el hát futásunkat; harczoljuk meg ama nemes harczot, mit a' Jézus megharczolt; bizton remélhetjük ugy, hogy majd egykor mi is, győzelmi koszorút aratunk, mint ő. Bármi ártatlanok 's kárhoztatás-nélküliek legyenek is a' testi ember indulati 's hajlamai: ugy tekintendők azok csak, mint megannyi lépcsők, mellyeken az isteni tökélyre kell emelkednünk. Igen, minden, ki győztes akar lenni, tanuljon meg először önmagán uralkodni, minden indúlatit 's gerjedelmeit féken tartani. Segéde lesz így a' csüggedetlen bátorság, az élet bármelly harczaiban.

Minthogy azonban önmagunkban 's gyenge erőnkben egyedül csakugyan nem bizhatunk, 's arra nem épithetünk, ajánljuk magunkat 's mind azt, mi előttünk kedves, mennyei atyánk kezeibe; bölcseségére 's szeretetére bizzuk sorsunkat. Bóldogok mi, ha az úton, mellyet elibünk ád, mind végig hiven megmaradunk, miénk akkor a' győzedelem. Mit Istennel akarunk, határozunk és kezdünk, annak tenyészni kell 's mindenha jó végét remélhetni; ha itt a' porban nem is, ott fent ama bóldogabb hazában bizonyosan. Igen, sokkal felül emelt minket Isten a' látható világon; csak a' külső ember van változás alá vettetve; a' mi pedig rajtunk Isten' képe' maradványa, az túl van emelkedve a' világon 's annak hatalmain. Ez légyen vigasztalónk az élet szen-

vedéseiben; ez lelkesitsen bennünket dicső felemelkedésre, ha a' világ 's testiség most édesdeden csalogatva, majd ijesztve 's fenyegetve, kisértetbe akar ejteni; ez legyen biztatónk 's bátoritónk amaz utólsó nehéz harczban is: *a' por földé lészen, mint vólt annakelőtte, de a' lélek megtér Istenhez, ki adta vólt azt.*

Megdicsőittetett Idvezítő! Ime illy erőt, bátorságot szerzünk keresztednél, 's reményt, melly meg nem szégyenit soha örökké. A' mi munkánk még nem végeztetett be e' földön; előttünk még a' nehéz harcz, melly által kell kiküzdenünk a' legfőbb diadalt, mit emberben az isteni rész, a' halandó természeten kivívhat. Vonj minket, idvességünk dicső Fejedelme! magad után, vonj egeid felé, hogy mi is egykor, mint te, bátran, a' győzelmet bizonyosnak tartva, felül emelkedve az időn 's testiségen, nézzünk szembe utólsó óránkkal, 's lelkünket szent atyád kezeibe ajánlva, mehessünk be a' te örömidbe, hol osztán minden végnélkül innepelhessük földi harczaink után ama tökéletes diadalt egeidben. Amen.

---

4. HÚSVÉTI.

Alapige:

1 Péter 1, 3—9.

Igaz tehát, hogy öröm és szenvedés, szenvedés és öröm, azon különböző jelenések, mellyeknek szakadatlan változóioseréin foly le egész élete, egyesnek ugy, mint az egész emberiségnek. Öröm és bú sorsunk ez életben, 's ezeknek édeskeserü érzete egymást váltva folyja át szenvedő keblünket. Imé komoly napokat inneplénk közelebb mi is. Jézust látni utolsó nehéz harczában; Jézust követni a' szenvedések lelket döbbentő éjelében: ez vala a' millyen szent, ép' olly komoly foglalkozása érező szívünknek. Golgothán állánk utólszor lélekben és gondolattal; mélyen megindulva 's szent borzadással állánk a' gyász kereszt tövében. Fájdalom nehéz érzetével tekintének fel a' nagy szenvedőre; elhalt bennünk a' sziv, vérzeni látván iszonyú kinjai közt a' világ megváltóját, mignem végre lehajtván fejét, kibocsátá lelkét. Valóban szomorú és szomoritó volt a' közelebb mult nagy hét emléke; fekete szinbe mártatott az ecset, melly az ott látható dolgokat festette. Ma pedig már imé öröminnepet innepe-

lünk, 's hála szent érzelmivel innepeljük azt. Igen, ez a' nap az, mellyet az úr rendelt, örvendezünk és vígádunk ezen. A' feltámadás nagy innepén megdicsőittetett Isten-embert, Jézust, köszöntjük, idvezeljük mi ma, 's magasb lelki örömmel idvezeljük őt. Gondolatinkba elmélyedve állunk ma amaz üres sir felett, melly harmadnapig tartá a' legszentebb tetemeket néma ürében, 's mi elragadó érzemény látni e' husvéti reggelen, miként tün fel, mint boldogitó nemtő, megáldólag sirok sötét éjeléből ama világosság angyala, ez örvendetes hirt: *nincsen itt az úr, feltámadott*, hangoztatván, 's ezáltal édes kinézésre lelkesitvén szivünket a' jövőre? *Föltámadott, föltámadott!* e' husvéti örömkiáltás hangzik most minden keresztyén egyházakban. Igen, elmult a' nagyheti gyász, 's víg öröm lelkesit mindeneket; szükség hát, hogy ehez alkalmazott légyen egyhází beszédem is.

Az apostolok kitünő ékesszólásuk sohol sem olly hathatós, tüzes és elragadó, mint mikor Jézust a' feltámadottat és a' feltámadás által megdicsőittetettet hirdetik. Minél buzgóbbak hitökben, minél élénkebbek reményükben: annál magosb lelkesedésben hangzik el 's ömlik szét benső megindult érzeményök. Jézus dicső feltámadásán, mint a' mellynek fenséges érzete tölté el szívét 's ragadá buzgó hálára benső valóját, kezdi meg Péter apostol is közönséges első levelét. *Áldott légyen* — igy szól ő — *áldott légyen Isten, a' mi urunk Jézus Krisztusnak atyja, ki az ő nagy irgalmasságából újonnan szült minket az élő reménységre, a' Jézus Krisztusnak halálból lett feltámadásának általa.* Imé tehát az örök szeretet imádandó mívét találja ő ama csudateljes történetben, 's erős hittel állitja, hogy ő, az apostolok és apos-

toli segédek általánosan, ama nagy esemény által mintegy új emberekké terem'ettek és lettek; egészen új és szebb élet dicső koránya derüle nékiek, örök és tiszta fény, vídámabb kinézés 's boldogitóbb remény el- 's szétömölve a' felett. Ugy van! Jézus feltámadása' égi fényében tekintve, a' legédesbben vonszó 's barátságosb alakban tünik fel az emberélet, 's épen ama vídámabb 's boldogitóbb életkinézések rövid felmutatása, miket Jézus dicső feltámadásának köszönhet az emberiség, jelen húsvéti beszédem' 's becses figyelmetek méltó tárgya.

1. *Áldott légyen Isten, a' mi urunk Jézus Krisztusnak atyja!* e' kegyes feltekintéssel kezdi Péter apostol szent leczkénket. Onnan felül, Istentől származtatja hát ő a' megfeszittetett Jézus dicső feltámadását, 's buzgón 's buzogva állitja, hogy e' nagy történet által ujonnan születtettek mintegy minden igaz keresztyének amaz elő reménységre. Mózesi vallásban neveltetett ő, — Juda nemzetétől eredtek a' keresztyének, kikhez e' levél czímeztetett. Találtattak még, és pedig nem kis számmal közöttök, kik az Ábrahámtóli származásra büszkék voltak 's kevélykedők; kik nem tudták megfogni 's megemészteni, miként nevezhessék a' pogányból lett keresztyént, véreknek 's istenfiainak, 's mint illyeneket, miként tiszteljék, szeressék és méltányolják azokat. Ide czéloz az apostol, midőn mind magát, mind követőit újászülettetteknek, új emberekké teremtetteknek nyilvánitja Jézus halálból lett feltámadásának általa. Mintha mondaná: egy más, ki fenséges és dicsőséges, nyilatkoztatá ez által magát valódi atyánknak. Nem az ősz Ábrahám többé, nem, de a' mindenható ég-úr közös atyánk. Jézus feltámadásában költetett meg, a' föld

minden gyermekeit átölelő testvérszeretet rózsaláncza. Ketté hasadt ama nagy szenvedő halála borzasztó szent órájában a' templom kárpitja felitől fogva mind az alsó részig, csalhatatlan tanujául annak, hogy a' szentek szente mindenkinek nyitva áll; bátran és szabadon közelithet kiki amaz égi jó atyához, a' hozzámenetel útja senki előtt nincsen elzárva. Földi élte napjaiban is többször hangoztatá már Jézus: *más juhaim is vagynak nékem, kik nem ez akolból valók, azokat is elő kell hoznom, hogy légyen osztán egy akol és egy pásztor.* Megmondá, mint mulhatatlant: eljőnek keletről és nyugotról sokan, hogy Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal asztalhoz üljenek és testvérittessenek az elkészitett égi áldás gazdag használatára. Mint legigazabb 's legjobb pásztort, ugy mutatja fel Isten őt halálból lett dicső feltámadásában. *Ez az én szerelmes fiam, kiben én megengesztelteltem:* igy hangzott alá az égi szózat a' megnyilt sir-oromra. Ő az, ki meghalt az egész világ büneiért; ő az, ki feltámadott mindeneknek igazságukért. Szeressék hát mindenek egymást, mint testvératyafiak, légyen az egész emberinem Istennek egy nagy családja.

Mi édes kinézés az életre Keresztyének! Az, mi e' földet Isten' öröm-kertjévé varázsolja — az egyedül az ember. Kietlen és puszta, barátságtalan és iszonyatos lenne a' természet minden igéző pompájával 's elragadó szépségével, ha nem volnának emberek, kik velünk összehangzólag gondolkodnak és éreznek. *Nem jó az embernek egyedül lenni*: mondá az első teremtés felett Jehova, a' mindenható. Azonban mi sokféle a' föld gyermeki közt? mi meredek gyakran a' közfal, mit ember és ember között rang születés 's tekintély képeznek? — mi egyenetlen sorsuk és végzetük? mi szen-

vedélyes nem ritkán köztük 's gyülöletes az idegenkedés? — annyira, hogy nem gondolhat ember szomor érzések nélkül, nem tekinthet könytelen szemekkel az életre. — Légy idvez hát nékünk te dicsö égi fény, melly a' megváltó üres sirja felett derengsz! Messze lövelled te áldó sugáridat; mindenütt, hol emberi lények találtatnak, isten fiainak nézeted azokat. Egy-azon égi atya szólitá mind azokat a' nemlét öléből életre; egy-azon véd-angyali kar fedezi vészek napjain; egy-azon örök bőlcsesség intézi ott fent sorsukat. Nincsen elhagyatva, nincsen elmellőzve közzülünk is senki. Legyünk bár gazfedte szük kalibák nyomoru lakói, vagy égbe nyuló öröm-zajos csarnokok boldog birtokosi; nyomja bár vállunkat szükség, inség 's éhség sulytó pallosával ama paizsos férfiu, vagy édeni bóldog megelégedés mosolyogjon le reánk, a' földi fény 's gazdagság andalitó öliből; nevezze bár nevünket félvilág dicsőkedve, vagy fénytelen enyésszen az elfeledés örök homályában; az mindegy, mi azért mindnyájan, kicsinyek és nagyok; ifjak és vének; gazdagok és szegények, minden kivétel nélkül testvérek, atyafiak, 's isten ama földi nagy családjának tagjai vagyunk, mit az emberek közt a' feltámadás fénysugára mutat nekünk.

2. Igen! isteni eredetüek, rokonok az éggel, amaz örök szeretet növendéki vagyunk mindnyájan. A' mi tehát istennek tetsző, 's minket ő felségeig magasztal, nem, óh az nem enyészhet el végképen világában. Az igaz és jó, szükség hogy győzelmi babért arasson, 's ebben határoztatik a' másik vidám kinézés ez életre, mit Jézus feltámadásának köszönhetünk.

A' jó 's rosz közti rettenetes harczot tünteti fel Jézus rövid élet irása. Előtte már megkövezték 's le-

öldösték a' prófétákat, — boszú-vágya shiuság' hóhér pallosától vérzetten esett el János az igazság' szabad lelkü bajnoka. Rohanólag fogadák Jézust is a' világ hatalmasságai, rémei és rettentése; nem lehete békét eszközölni, hanem-ha fegyverrel egyedül. Elkezdődött a' harcz, 's küzd itt fel fegyverezve a' pokol-szülte gonoszság; ott az égből szárnyalt jóság 's ártatlanság védtelenül; — itt a' sötétség hatalmassági; ott a' világosság szelid angyala. Részén a' tévelygésnek, a' szenvedély' dúló táborával; az igazság felszentelt bajnoka pedig, Jézus egyedül 's világtól elhagyatva, csak a' szeretet 's jogszerüség oldalán. Látjátok mi egyenetlen a' csata! tizenkét meghittjei csupán, azok közt is alacsony áruló egy, csüggeteg 's kis-szivü a' többi, 's elrémülten futkosnak szét, csak magokról aggódók. Fáklyákkal és koplyákkal rohan majd elő a' bérlett sereg; Jézus ellenben, ama nagy isten-ember csupán ártatlansága szent öntudatában lép elibök bátran. Elhurczolják majd egyik biróságtól, más hatósághoz vezetve; elvégre ama rettenetes vesztőhelyre Golgothára, gyalázzák, szidalmazzák, kinozzák és megfeszitik őt; — lehajtá majd fejét gyász-keresztjén 's kibocsátá lelkét a' nagy szenvedő. 'S nincsenek-e menykövek egeidben Isten! alásulytani 's szétzuzni az igazság dühödt elleneit? Elveszett-e hát végképen az igaz ügy? Nem, óh az győzni fog, annak győznie kell szükségeskép. Azért ment csupán ennyire a' dolog, hogy az egész világ nyilván lássa, hogy az igaz és jó Isten dolga egyedül, 's a' mindenható ereje védi azt. Legyőzetett a' halál, és ez uttal vissza kell adni zsákmányát a' koporsónak, 's Jézus az igazság győzhetetlen bajnoka uj életre dicsőülten lép ki sirok éjeléből, hogy lássa a' leg-

konokabb is, hogy ezt Isten tette, ki imádandó az egekben örökké. Isten, ki hatalmasan védi övéit 's azt cselekszi, hogy az igazság és erény mindenütt és mindenha győzedelmeskedjék.

Áldott légyen azért Isten, ki ujászült minket az élőreménységre, melly erőt és életet önt, és kölcsönöz minden szívbe, hol isteni érezet lakozik. Óh ragadjuk meg erősen e' vidám kinézést az életre — harcz és örökös háboru foly még-máig is az igazság és hamisság; a' törvényszerü és törvénytelen; a' sötétség és világosság; jó és rossz között állandóul; 's nem is végeztetik be soha itt alant e' földön. — És bár általános békére kevés kilátás, égi fényben ragyog mindazáltal ama boldogitó nagy igazság, hogy bármi egyenetlen légyen a' harcz, kétes a' győzedelem: a' jónak csalhatatlanul tenyészni 's győzni kell az igazságnak. Megszégyenülve hullottak el Jézus ellenei; ő ellenben él miliárd szivekben mind világ végeig, 's az általa kiküzdött igazügy égi szirtre épittetett, mellyen az irigy pokol kapui győzelmet 's erőt soha nem vehetnek. — Jézus megnyilt sirormához siessetek ti csüggeteg baráti az igazságnak! lássátok őt kilépni a' halál rideg 's sötét éjeléből, 's vele együtt győzelmi pompában emelkedni fel az igazság szent ügyét, — vidám kinézés jutalmaz itt benneteket az életre. Hol lelki szükségtek legfőbb fokra hág, ott áll legközelebb hozzátok a' mindenható segély. Küzdjetek hát bátran 's nemesen víva elöre, tiétek ugy a' győzelmi koszorú. Igenis, az igazság győzni fog 's legtüzesb ellenei daczára is győznie kell annak.

3. Mi bátran, mi nyugodtan tekint ki a' jövőre minden, kinek szíve tiszta, ki istenét 's Krisztusát

szívvel és lélekkel imádja; ki szereti és követi a' tiszta igazságot csüggedetlen. Ezer bajok 's kisértetek várják az igaz őt is készen; nehéz harczokat kell nekie is megharczolni, mellyek érző szívén oltanottan mély sebet ejtenek 's szemeit keserü könnyek árjával öntik el. De itt is szelid fényben tünteti fel előtte a' feltámadott Jézus az életet; édes és vidám kinézéseket tár fel előtte a' jövőre. Igen, ugy nézeti vele 's mindnyájunkkal az élet vészeit és szenvedéseit, mint a' mellyek sohasem czél- 's jutalomnélküliek. — *Nem ezeket kellett-e* — monda a' feltámadott Jézus az Emmausba menő két tanitványnak — *nem ezeket kellett-é szenvedni a' Krisztusnak, és ugy menni be a' dicsőségbe?* Nem, Jézus, ama tökéletes igazság, nem csalhat meg bennünket, soha örökké; nem lebbent el legszentebb ajkiról egy ámitó 's csalóka biztatás is. Hogy e' tökélytelen életben mentesitve lennénk minden gondtól, fáradtságtól, könyektől és fájdalomtól, nem igérte ő sohol és soha azt. De boldogoknak mondja mindazokat, kik ő érette, az istenszerénti igaz ügyért, a' tiszta erény 's ártatlanság után békén türnek 's szenvednek. — Hasonlólag biztatja 's lelkesiti kedves övéit az apostol is szent leczkénkben. *Örülhettek* — igy szól ő — *örülhettek, ha szinte most egy kevéssé szomorusággal illettettek is a' különbkülönbféle kisértetekben, hogy a' ti hitetek próbáltatása, melly sokkal drágább az aranynál — melly elvész, mindazáltal megpróbáltatik a' tűz által — találtassék néktek dicséretetökre, tisztességtökre és dicsőségtökre, mikor a' Krisztus megjelenénd.* Igenis, ő benne bizván, örvendezhetnek mondhatatlan és dicsőséges örömmel, minden igaz és kegyes hívek; örvendezhetnek, bár szenvedni,

bár szomorkodni legyenek is kénytelenek e' jelen világban. Hogy a' legtisztább 's tökélyesb emberi erény is ki nem ragadja őket a' mostoha sors ezer csapásiból, tanusitja urunk szenvedésteljes élete; de, hogy a' próbák és kisértetek által erősittetik és nevekedik ember a' benső emberben és az istenneli gyermeki bizalommal teljes társalgásban, ezt sem kevésbé igazolja Jézus példája; és hogy benső nagysága és méltósága külsőképen is meg fog egykor dicsőittetni, hirdeti a' világnak Jézus halálból lett dicső feltámadása. Az, ki egykor szidalmaztatott, üldöztetett, gyaláztatott, keresztre feszittetett, most tisztességgel 's dicsőséggel koszorúztatott meg, 's név adatott nékie, melly felette van minden más neveknek. Fogjátok fel őt ti üldöztettek és szenvedők; fogjátok fel amaz égi dicső fényben, 's lássátok meg, mi tisztán és szeliden világitják ama fénysugárok a' szenvedések és sírok bús éjelét. 'S legyen bár, hogy nehány aggasztó órákat éltetek légyen már; légyen, hogy néhány keserü könyeket csavart légyen ki szemetekből sorsotok Istene; legyen, hogy több igen drága áldozatot kivánt légyen tőletek a' halál angyala; légyen, hogy számanélküli édes és szép reményeitek szégyenültek 's semmisültek légyen meg; légyen bár, hogy most is ezer veszély lebegjen fenyegetve felettetek, 's készitse a' mostoha sors számotokra a' csordultig tőlt keserü poharat: emeljétek, óh! emeljétek fel akkor is bádjadt lelketeket, 's kisirt szemeitek tiszta világánál lássátok meg, hogy nem minden ok- 's czélnélkül sulyta a' kemény csapás. Az ég akar titeket birni, 's megnyerni magának, azért látogat 's taszit el magától a' föld. Jobbrészetekre, lelketekre kell forditani minden gondotokat, azért foszt meg ez élet gyakori

örömitől. Az irántai bizodalomban, 's ama gyermeki legszentebb érzelemben akar benneteket Isten gyakorolni, melly készen és önként enged 's hódol végzésinek: azért találnak benneteket némü próbák és kisértetek. Istent kell szeretnetek teljes szívvel, lélekkel és minden erőből: azért hagynak el benneteket 's hervadnak el körötökben néhány örömvirágok. Jövevényeknek 's bujdosóknak kell itt érezni magatokat; tul a' csillagokon kell keresni szebb és jobb hazát, maradandót örökre: azért szakadnak le vérző kebleitekről 's költöznek át amaz égi jobb atyához, kik lelketeknek kedveltjei valának. Miért nem türnétek hát békén a' szenvedések táborát, ha azok olly nagyot, olly dicsőt munkálnak bennetek? Ismerjétek el, hogy nem minden fentebbi ok 's czélnélkül mérte azokat reátok az isteni bölcseség, 's hogy égi bér várja ott fent a' kiszenvedett földi vándort, ki hiv volt mind halálig. Illy vidám kinézést, illy öröm- és fénysugárt derit földi éltünk szenvedéseire a' sok szenvedések után, a' feltámadás nagy napján, istenileg megdicsőittetett idvezitő. Ugyvan:

4. A' legnagyobb tisztességet és dicsőséget Urunk feltámadása' dicső korányán látá az elő-világ. Ekkor tünt fel, külsőképen is megdicsőitve, isteni méltósága mindnyájunknak mintegy elő-képül. Igen, e' világ mennyország' előcsarnoka, 's Jézus megnyilt sír-ormain tárult fel előttünk a' legédesb 's vidámabb kinézés, vele amaz örök béke, kedv 's bátorság áldó kút-forrása, melly bennünket elcsüggedni 's vidám érzetinket elenyészni nem engedi soha. Ujászületteknek nevezi az apostol magát, 's mindnyájunkat *amaz örökségre, melly el nem veszhet, meg sem mocskoltathatik, el sem hervadhat, melly nékünk mennyben tartatik.* Ujászületteknek amaz

égi örök boldogságra, mellynek virágkoszorúja nem hervad el soha örökké. *Ott*, ugymond ő, *örvendeni fogtok mondhatatlan és dicsőséges örömmel, elvévén a' ti hiteteknek jutalmát, azaz lelketek örök idvességét.* Felvitte ezt Jézus önmagával amaz égi jobb világba, felviszen egykor minket is mindnyájunkat, hogy azt elvehessük, ő magához mennybe. Óh! mi boldogitó kinézése a' hitnek a' magosságba, tünt fel előttünk megáldólag Jézus földi nehéz harcza dicső végeztével. Mi örömöst tekintünk amaz égi jobb hazába már; oda, hova vonsz e' sziv, mellyet az élet' szenvedései mélyen vérzenek itt? Ott fent csöndes és vidám minden; csendes és vidám már lelkünk is. Mi szép, mi dicső fénynyel ragyog fel e' földi élet is ezentúl?, ugy tünve fel előttünk, mint mennyország előcsarnoka. Most végzem már teljes 's zavartalan örömmel földi munkámat; vetek itt alant az égnek, 's gazdag aratás jutalmazand egykor ott fennt. Nem, nem rettent el többé e' földi tökélytelenség; minden, mit itt kezdek, bevégződik amott. Mondhatatlan becses 's nyomós reám nézve e' földi élet, mint ama tökéletes életrei előkészület-hely. Most ölelem már kedveseimet, kiket nékem adott az ég, teljes szivvel 's lelkem egész benső valójával; most egyesülök már velök tartósan, szorosan, sőt örökre. Igen, mert mi Istenben 's Isten szerint egyesittetett, azt a' halál sem választja el soha örökké. Érzem, hogy szívembe van óltva a' halhatatlanság édes vágyódása; érzem, hogy midőn Jézus igy szól: a' halottak is mind élnek, az én szivem nagy örömmel ezt kiáltja erre: Mester! te igazat mondottál. Tisztán látom Jézus példájából, mi lehet a' hóltak porából, — kedv 's bátorság tölti hát keblemet a' halandók ama legretteneteseb el-

lenével, a' kérlelhetetlen halállal is irtódzás nélkül szállani szembe. És ha szinte érzéki természetemnél fogva nem szerethetem is azt, de kiirthatom legalább szivemből, a' tőlei kinteljes rettegést, ugy nézvén azt, mint égi utat a' dicsőség országába, oda hol ismét látjuk egymást.

Áldott légy te első zsengéje a' halottaknak ur Jézus Krisztus! ki igy világitád fel szemeinket. Égi fényedtől világitva; dicső alakban tün fel előttünk e' földi élet. Elől mégysz te, mint nemtőnk és vezérünk; tiszta fényben ragyogsz alá, mint előképünk reánk. Jóllehet nem látunk mi téged, de mélyen érezzük isteni közelléted', 's felfogjuk szivünkben lelkesitő beszédedet. Szivvel, lélekkel, szeretünk mi téged, gyermeki legforróbb érzelemmel bizunk 's ragaszkodunk hozzád 's követjük hiven égi vezérleted: nemesen küzdél te itt 's örök dicsőség koszoruzá földi nehéz harczidat. Óh tekints alá feltámadásod dicső-innepén e' buzgó 's ájtatos gyülekezetre, hiveidre reánk, 's önts lelki erőt belénk, hogy isteni nagy példád után küzdjünk mi is bátran, és nemesen víva mindnyájan; 's megharczolva, mint te; ama nemes harczot; elvégezve, mint te, futásunkat; hitünket megtartva: győzelmi babért arathassunk egykor, mint Te, szent Atyádnál. Ámen.

5. ÁLDOZÓ CSÖTÖRTÖKI

Alapige:

Apostolok cseleked. 1, 9—12.

E' szent napon ama nagy történet áldott emlékének szentelünk öröm- 's hálainnepet, miszerént Jézus halálból lett dicső feltámadása után 40 nappal, kivivé tanitványait Betháníáig, az olajfák' hegyére, 's kiterjesztvén áldó kezeit utólszor felettök, midőn megáldaná azokat, elszakadván tőlük, felviteték magos mennybe. Igen nevezetes 's nagy fontosságu történet ez. E' nélkül a' Jézusróli szent elbeszélés nem vólna egyéb, mint megfejthetetlen ellenkezések rendetlen zürzavara, zárkőnélküli épület 's kezdet végnélkül. E' dicső 's nagy történet futólagos emlitésével végzi be szent Lukács Evangéliumát; ennek részletes fejtegetésével 's körülményes elbeszélésével kezdi meg ugyancsak ő apostoli cselekedetekről irott könyvét. E' tettéből az evangelistának két nevezetes dolgot következtethetni méltán. Első az, hogy nékie Jézus mennybemenetele, mint legfőbb 's fontosabb történet tünik fel, melly egyszersmind Jézus földi-élte templomának dicső zárköve. Másik ez, hogy e' nagy napról származtatja az aposto-

lok' erő- 's bátorteljes munkásságát. Ugy van, Jézus mennybemenetelében találja ő az erő- kedv- 's rettenthetetlen bátorság áldó forrását, melly az apostolokat az evangelium győzhetetlen bajnokivá képezé 's szentelé. — Egyszerü és czikornyátlan, de mégis leghatalmasabb erővel vonszó rövid elbeszélésre. Legmeghatóbb pedig 's mindnyájunkra nézve legérdekesebb ama nevezetes záradék, mellyben nehány rövid szavakkal rajzolja, mint állának a' tanitványok mozdulatlan, felfüggesztett szemekkel nézve urok után, ki emelkedék mennybe. A' tanitványok e' néma-, de jelentésteljes képében, 's állásában találja ma is magát Jézus' minden igaz 's szíves követője. Ugy van, átteszi magát a' szent történet ama nevezetes időpontjára, az olajfák hegyére lélekben és gondolatban, 's felfüggesztett szemekkel tekint 's néz mennybe emelkedő Jézusára. Épen ennek elősegélése mostani szent igyekezetem. Legyetek azért szókott kedvező figyelemmel, mig egy két töredék vonásban felmutatom rövideden: miként és miért néz a' jó keresztyén ma is ura után mennybe?

1. Ma is utána néz a' jó keresztyén Jézusnak, mint régenten olajfák hegyén a' tanitványok; és ez igen természetes, 's ellenállhatatlan mintegy, mivel ő igen örömest szereti magát áttenni gondolatban a' szent történetekbe, örömest él mintegy azokban, 's élvezi tanuságos gyönyöreiket, magábanérthető 's nem szükség mutogatni, hogy mint megjegyzém, itt csak a' jó keresztyént lehet és kell érteni; azt ki benső szent öntudattal, világos meggyőzettetésből, 's szivvel lélekkel keresztyén. Nem szólok hát én semmit a' hitlenekről, nem a' csak névvel keresztyénekről, kik ama dicső jelenésben, Jézus mennybemenetelében semmi neve-

zetest nem találnak, 's mivel szivök Jézushoz nem vonsza őket, igen egykedvüleg veszik 's közönbös dolognak tartják akar a' mélységbe szállott alá, akar mennybe emelkedett légyen Jézus. Óh! az emberiség e' csudarém szörnyetegeiről mélyen hallgatok én. Annak, ki hittel akar nézni Jézus után mennyekországába, érezni kell mindenek felett, micsoda jó és tökéletes ajándékok szállottak alá ő vele mi reánk. És a' ki ezt érezi 's háládatosan tiszteli, 's épen azért isteni előképét tüzi magának követendő mustra példányul, 's magát Jézus tanitványának igazán 's méltán nevezheti: mindenkor tulajdona lejénd annak 's szive egyik legfőbb óhajtása a' szent történetekben élni mintegy. — Napot, hóldat, csillagokat teremtett Isten, szerintök rendezni 's osztani fel az esztendőt; de sokkal csudálatosabb, felségesebb 's lelkesitőbb egy jó keresztyénnek ama lelki teremtés, mely Jézus által létezett. Ez által nyer reá nézve fentebbi jelentést 's tekintetet bár mi szakasza az évnek; sőt egygyes esetekben is a' földi tárgyak leg kecstelibb képeit, szent rámába foglalja azonnal. Felragyog és tünik nékie is a' megifjult természet ezer virág tarkálta zöld bársonyában teremtő hatalma áldó Istenének, 's a' tavaszi általános közöröm égi kéjjel hatja át érező szivét is. Azonban keresztyéni innepi érzelem vezeti 's szentesíti örömeit, 's azon fentebbi kegyes sejdités, hogy azért ékiti ekkor leggazdagabban a' földet az ég, hogy innepet készítsen, melly őt legközelebb érdekli. És mivel szüntelen urával Jézussal társalog, egy hiv szeretettel szorosan testvéritett kör, könnyen Bethániába teszi őt 's az olajfák hegyére lélekben és gondolattal. Vagy egy hün szeretett reményteljes gyermek' kora-hervadása, feltünteti bus

lelkének a' naínbeli érzékeny esetet. A' gyermeki szeretet ritka példánya, Urunk keresztyéni szívemelő végrendeletét költi emlékében. Ha végig tekint vidáman nevekedő tisztán erkölcsös és vallásos gyermekein, kik mint olajfának ágai állanak asztalánál, azonnal Jézusra gondol, ama nagy Isten-emberre, ki megállva egykor az ártatlan gyermekek közt, kiterjeszté felettök megáldó kezeit mondván: *Illyeneké a' mennyeknek országa.* Minden családi innepély Jézus Kánábani résztvevő gondoskodását; minden házi 's családi szomoruság, barátja Lázár felett sirt könnyeit mutatja fel nékie. Szent és tiszteletes nékie az éj sötéte; mert megváltót adott az a' világnak; szent és tiszteletes a' szelid este; mert azon hajtá le fejét az isteni nagy szenvedő. Ama dicsőbb 's fenségesb nap után rendezi 's osztja ő fel az éveket és napokat, melly egykor Betlehemben az elesett emberiség lelki egén, tiszta fényben ragyogott fel. — Ez a' valódi Jézusi érzelem 's jézusi szeretet, és a' hol ez méltóképen tiszteltetik: igen természetes és könnyen megfogható, ha ott a' keresztyén még mindég néz utána mennybe emelkedett Jézusának.

Óh feledjétek el ti is — mennybemenetelének e' legszentebb innepén — feledjétek el egy pillanatra jelen körülményeiteket. Nézzetek túl minden addig eső hegyeken; Bethánia közelében az olajfák hegytetőjén képzeljétek egy kissé magatokat, lélekben és gondolattal! Álljatok meg a' mennybe készülő Jézus mellett tanitványi hü körében; meghalljátok ott utólsó beszédét, meg fenséges igéreteit; — tisztelni fogjátok azon felemelkedett komolyságot, mellyel lelke kedveltjeitől a' millyen innepélyesen, ép' olly feledhetetlenül vesz végbucsut 's mond utólsó Isten hozzád-ot. Elbámul-

tan csudáljátok azon szelid és engedékeny szeretetet, mellyel fogadja tanitványinak hozzája intézett testit és érzékit követelő kérdésöket: Uram! avvagy nem ez időben épited-e meg izráelnek az országot? Hallhatjátok őt, miként beszél Isten országáról a' körötte állóknak. Óh halljátok meg vég-szavait is, 's magosb lelki erőtől ihletve 's áthatva legyetek ti is tanui a' világ előtt. Nézzétek mi könnyen 's hirtelen emelkedik felfelé! — sötét felhő környezi már — eltünt — égi jó atyjához szárnyala fel. 'S mit? ugy tetszik nékem, mintha látnám, miként osztoztok a' tanitványok' hirteleni 's zavarodással határos meglepetésükben; — mint állatok mintegy leszegezve, mint függesztitek vágyó szemeiteket a' mennybe emelkedő Jézus után.

2. Jézus tanitványi felébredtek nem sokára zavarodással határos álmélkodásokból; *mert imé két férfiak megállának mellettök fehér ruhába öltözve 's mondának: Galileabeli férfiak! mit állatok itt nézvén mennybe?* Nem elrettenniök 's csüggedniök tehát, de sőt inkább fel kellett nékiek ébredniök 's lelkesedniök ama csudateljes történetre. Nem állhattak meg az uton, nem vesztegelhettek munkátlanul; készületeket kellett tenniek, hogy szétmenjenek az egész világra és legyenek tanúi Jézusnak Jéruzsálemben, egész Judeában, Samariában és a' földnek mind szélső határáig. Fel is ébredtek 's magokhoz jöttek nem sokára 's Jeruzsálembe megtérének. Igy tehát megszüntek külsőképen nézni tovább Jézus után mennybe, 's vélnéd talán, hogy szerető szivök is illy hamar és könnyen alávonattatott a' magosságból? Óh! nem, a' szeretet szent vágyódása égfelé függeszti lelki szemöket örökre. Tetszőleg vált el csupán tőlük Jézus; de lélekben és gondolat-

tal vele társalognak mind végig, — 's mi megváltozottaknak találjuk őket miután Jézus testiképen eltávozott tőlük? most tünt fel először előttük igazi nagyságában 's isteni méltóságában, most lett méltó 's legszentebb tárgya benső tiszteletöknek. *Imádák őtet — mint evangeliumában feljegyezte szent Lukács — imádák és megtérének Jeruzsálembe nagy örömmel.* Nem látható többé rajtok semmi szomoruság, melly vigasztalást nem ismer; nem ama tompa és néma fájdalom, miszerént előbb csak azt sem kérdezhették: hova távozol tőlünk jó mester? — Fel a' magosságba emeli őket szerető szivök 's onnan patakzik alá öröm, 's béke áldó forrása reájok. És ha, mi nagyot mernek, mind azt urokrai kegyes és vidám feltekintéssel teszik. Ha sikerül valami apostoli nagy hivatásukban, Istent dicsérik, 's magosb lelki örömmel tekintnek fel égi mesterökre. És ha egybesereglenek, megszegni a' szeretet szent vendégsége kenyerét Jézus emlékére, bételjesedve érzék szivökben, ama fenséges igéretet: *Imé én veletek vagyok mind világ végéig.* Vészek tornyosodnak majd felettük, küzdeniek és szenvedniek kell, ezer inség 's nyomor között; erősen és mozdulatlan állanak akkor is, mint Sion — éltük zajos hullámiban. Mennyben vagyon kincsök és szivök, örömöst *kivánnak hát elköltözni és lenni a' krisztussal, melly mindennél jobb.* — Igen természetes, hogy ők, kik lelkének kedveltjei, áldó szeretetének boldog tárgyai; földi életének három évi válhatatlan társai valának: olly szivvel 's lélekkel függenek az elválón, 's olly égő vágygyal függesztik szeszemeiket utána a' magosságba. Igy néz a' háládatos gyermek, egész életében, idvezült jó Atyjához az égre. Igy tekint barátja után, a' tisztán szerető barát,

kit hivatása, 's sorsa Istene szerető szivétől elszakaszt, 's messze égalyba parancsol. Igy vágyakodik, 's sóhajt a' hív házastárs, lelke kedveltjéhez, kit a' szoros kötelesség hatalmas parancsa, vészteljes munkára szólita.

'S a' keresztyén, egy jó keresztyén nem nézne-e égő szeretete forró vágyával utána dicsőült nagy mesterének? egy jó keresztyén, ki ujjászületve érzi magát Jézus által, nem e' földi mulandó és változékony, de ama maradandó fentebbi életre; neveltetve evangéliuma által, nem e' föld de az ég bóldog polgárává; gazdagitva az ég' romolhatatlan örök kincseivel; ellátva nem a' testi kéj muló 's hiu örömivel, de magasb lelki békességgel. Óh! azon, ki őt ennyire megáldá, 's bóldogitá, azon függ szive 's lelke egész valójával. Legbecsesebb, 's drágább nékie az óra, mellyben Jézus után nézhet mennybe, forró vágyódással. — Hozzá is elérkeznek gyakran a' menny követei, kik őt felrettentik, intik, és emlékeztetik; elérkeznek, és pedig nem mindenkor az öröm tiszta fehér öltönyében, mint olajfák hegyén a' tanitványokhoz, — nem, de gyakran bánat és szomoruság komorbus 's gyászos fátyolában; és nem ritkán fájdalmasan rettentik fel, égi magos érzelmiből, szivrázólag adván tudtára, hogy még e' földhöz tartozik. De épen ekkor emelkedik Jézushoz lelke egész valójával, ekkor tekint kisírt szemeinek tisztult világánál szakadatlan mennybe. Óh! hi zen csak ott fent csöndes és vidám örökké minden; Jézusnál talál ő is egyedül örök nyugalmat 's égi békét vérző és csüggeteg szivének. — Ugy van! magasb égi áldás nyugszik a' Jézus utáni nézésen, 's miben áll ez? ezt lássuk meg röviden.

3. Saját idve 's békéje forog abban a' keresztyén-

nek, ha Jézus után tekint 's néz mennybe, mint régenten tanítványok az olajfák hegyén; mert látja ott az emelkedő Jézusban, hitének 's reményének szemeivel, csalhatatlan előképét annak, miként fog egykor Jézus példájára ő is mennybe emelkedni. Semmire sincs nagyobb szüksége az embernek, mint arra, hogy mennyei öröksége felől, erős és tántorithatatlan hite legyen. Hogy földi házunk hajlékai nem örökre épittettek itten, arra naponként komolyan, 's intőleg emlékeztetik. Semmi sem bizonyosabb előtte, mint az, hogy bár nem tudni mikor, de egykor bizonyosan, itt kell hagynunk e' látható muló világot. Alig van érezet, melly többször fordulna meg elméjében, mint ez: jövevények és bujdosók vagyunk itt e' földön. Azonban nem csupán komoly, de leverő egyszersmind 's rettenetes, minden lelki erőt 's munkásságot gátoló, élet-örömeit szétszaggató reá nézve a' mulandóság emléke, mind addig, mig élte végét sirok sötét éjelére, 's örök mélységbei alászállásnak tekinti egyedül. Megkeseriti e' gondolat élte legszebb örömeit; ugy tünelg fel közte, 's lelke kedveltjei között, mint éjeli rémletes kisértet, — megtöri a' lélek munkásságát; ugy nézet minden magosabb merényt, mint czél 's haszon-nélküli kezdetet, 's az elválás borzasztó órájában félelem 's kétségbeesés áldozatja lesz. Ugyvan! nem tarthatja magát erősen ember élte zajgó tengerén; nem mentheti meg lelke békéjét, töredékeny hajóján, mind addig, mig reményje horgonyát, fel amaz égi jobb hazába nem veti ki. Jobb és szebb hazát, tul a' siron és maradandót kell nékie keresni. Nem is hijányzik forró vágya ezután; örömest kiván és óhajt az ember, bizonyos és vídám lenni ama felemelő 's bóldogitó hitben, hogy ő a'

menny bóldog polgára, 's Isten örök országának részese. Jól van keresztyének! nézzetek mennybe Jézus után: *E' Jézus, ki oda felviteték ti tőletek mennyországba, akképen jő el, miként láttátok őt felmenni mennyekbe* — igy hangzik olajfák hegyén, a' vigasztalásteljes ígéret. Ha igazán, és valósággal hiv tanitványi körébe tartoztok: áthatja ugy szíveteket ama felemelő szózat, 's elhatározó bizonyossággal támad fel lelketökben a' viszontlátás édes reménysége. És ha egykor az ólthatatlan szeretet, elpihent kedveseitek sirhalmához vezérel, remény szent óltárivá emelkednek békés hantjaik. — Csak a' port keressétek a' porban, a' lelket pedig a' halhatatlant ott fent égi hazájában; mert vissza és felszárnyalt Istenhez, ki adta volt azt. Igen, van egy jobb és szebb haza, örökre maradandó mennyben, hol ismét és örökre egyesittetnek mind azok, kiket az áldó szeretet itt e' földön egybevezérlett, 's lelkesitett. Ha a' lélek legmélyebb gondolatja nem képes feltalálni magos reménytök erős kőszikláját; ha szivetek legforróbb vágyódása, okosságtok' kétségeit el nem hárithatja: Nézzetek, óh nézzetek akkor az olajfák hegyére; biztos kezességet találtok ott amaz égi igéretről. — 'S mért néztek csudálkozva, égbe emelkedő Jézustokra? Gondolhatátok-e más kimenetelét, egy olly tiszta 's isteni életnek, millyen vólt a' megdicsőittetett Krisztusé? Az, ki olly szorosan egyesült, 's egy volt az atyával, mint Jézus, legfőbb urunk 's mesterünk; ki már itt e' földön, minden erejét 's munkásságát égnek szentelé; ki olly gazdagon ékité magát égi koszorúval, 's legfőbb mértékben osztogatá az ég áldásait: nem, óh! az nem tartozik e' földhöz, nem e' földé az, megtörik rajta a' halál hatalma. Elválása atyjához átmenetel, a'

magosságbai felemelkedés; 's a' millyen bizonyos az, hogy ő nemünkből való vólt, őt mesterünknek nevezzük, 's mint testvérünket buzgóan szeretjük: olly bizonyos az is, hogy mennybemenetelével megkészité mindnyájunknak az égbe vivő utat. Ezért néz 's tekint ma is a' hiv és jó keresztyén forró vágyódással Jézus után mennybe, mivel saját örök rendeltetését látja ama dicső előképben ragyogni fel.

Áldott Ur Jézus Krisztus! isteniieg megdicsőittetett mesterünk, tökéletes példaadónk, fenséges előképünk! Imé illy tanuságot veszünk mi, mennybemeneteled legszentebb innepén. Imádunk téged buzgón 's buzogva, 's magasb lelki örömmel térünk meg saját házainkhoz, ez imádság házából, miként régenten hív tanitványid, az olajfák hegyéről, Jeruzsálembe. Vallást tészünk rólad, az egész világ hallattára, rólad, ki ama bóldogitó hittel 's élő reménynyel ajándékoztál meg, hogy ha mi is fenséges nyomdokidat követjük; megharczoljuk mint te ama nemes harczot; elvégezzük, mint te futásunkat: béviszel minket is egykor oda, hova elmentél előre megkészitendő minékünk atyád házában a' helyet. — Óh! adjad, hogy hitünk, melly bóldogit, meg ne csaljon; reményünk, melly lelkesit, meg ne szégyenüljön soha örökké. Amen.

---

6. PÜNKÖSTI.

Alapige:

Apostolok csel. 2, 1—13.

Alig van valami, mi a' beszélő Egyházi szolgát inkább felemelné 's lelkesitené, mint azon biztos öntudat, 's erős meggyőzetés, hogy szivből eredt 's lélekből ömlő szavai nyilt lelkekhez, érző és fogékony szívekhez intézvék, 's résztvevő kebel' meleg érzésivel fogadtatnak. Mint a' látható világban könnyü 's gyönyörteljes a' különben fáradalmas magvetés, ha jól készitett 's termékeny földbe vethet a' magvető; 's mint ott a' szorgalmas földmíves, tekintve a' hirteleni 's gazdag tenyészésre, 's bőv aratást reménylve biztosan, könnyen feled munkát 's fáradalmat; és mivel előre gazdagon jutalmazó következmény- és sikernek örül, békén türi a' nap terhét 's melegét: ugy azoknak, kik a' lelkek világábani szent müködésre hivattattak fel, buzgalmokat 's lelkesedésöket, egyedül ama bóldogitó remény élteti 's táplálja, hogy az általok hintett lelki 's mennyei mag, fogékony szívek termő földébe esik és hull. Óh! e' szent tudat megkönnyit minden nehézséget; végetlenül megédesit minden munkát 's fáradal-

mat; erőssé 's bátorteljessé tesz minden akadály- 's daczok ellenére; végre gyönyörteljes lelkesedést munkál 's eszközöl, melly semmi kiviteli-kétséget nem ismer. — Ha valamelly mély fájdalom rázkódtatja meg a' kedélyeket, 's általános vigasztalás szükségeltetik; — ha a' közös öröm, minden szívet 's érező kebelt Isten iránti buzgó hálára lelkesit; — ha innep-szentelésre hív, 's szólit fel a' magasból innepélyes méltósággal alá zúgó harangszó, innep-szentelésre, melly mindenkit bensőleg érdekel, minden lelket csudateljes módon ragad meg, 's foglal el, 's mélly egyiránt mindenkire, fentebb értelemben, nagy innep: óh akkor önként osztja a' hallgatóság, a' beszélő Egyházszolgák magosb lelkesedésöket. És ezek, nem egyedül megtiszteltetve, de egyszersmind Isten különös kegyeltjeinek, 's égtől gazdagon áldattattaknak érezik, 's tartják magokat azon fentebbi előjog érzetében, hogy egy így lelkesült gyülekezet elibe lépve fel, élő szavakba önthetik 's mondhatják el a' minden sziv 's lelkek buzgó 's összes érzéseit.

És valyon léphet-e e' mai innepnap', illy magosb lelkesedéssel, 's bizlos előérzettel, szószékbe az Egyházi szolga? Szólhatok-e én is ma, egy illy hangulatú gyülekezet tagjaihoz? — Természetfeletti csuda tüneményekkel vala párosulva a' pünkösti nagy történet, melly a' keresztyén egyház bölcsője lőn. Zugó szélvész zendülete és sebes lángfolyam képezék ama fentebbi lelki erőt, melly szálla az apostolok közül mindegyikre, 's általok olly nagy, olly dicső munkásságot gyakorolt. Azonban, miért ne mondanám ki az igazat? az ezen csudatörténet emlékére rendelt pünköst-innepe, Egyházunk innepei között, legkevesebb hatással, 's befo-

lyással bir, hat és munkál a' keresztyének szivére. — Benső legszentebb megindulással 's magasb lelki örömmel elteltan köszönti 's idvezli mindenki Urunk születése-innepét a' Karácsont; — a' legszentebb komolyság hatja át szivét 's fogja el benső valóját Nagy-Pénteken, vérzeni látván iszonyú kinjai közt, világ megváltóját Jézust, gyász keresztjén a' Golgothán; mig más részről eldöntő-diadal érezet tölti el keblét, Jézus ama szózatára: *Bizzatok, én meggyőztem a' világot.* Vidám lelkesedéssel néz 's tekint mindenki, hitének szemeivel, Husvétban a' feltámadott Jézus megüresült sirhalmára, 's nem földi, de égi öröm érezet tölti el keblét, az angyali szózatra: *Nincsen itt az Ur feltámadott.* Miként lát kiki megnyilatkozott egeket, Áldozó Csötörtökön, 's miként tekint és néz szakadatlan, felfüggesztett szemekkel Jézus után mennybe: látánk közelebb Jézus mennybemenetele legszentebb innepén. És valyon heviti-e ma kebleteket, e' pünkösti szent innepen, hasonló elragadó szent érezet? innepélyesiti-e egybegyüléseteket apostoli buzgalom 's magasb lelkesedés? Ugy hiszem, nem sértem meg érzésteket, 's nem leszek igazságtalan, ha azt állitom, hogy Egyházunk minden innepei között, különösen a' pünköst az, melly reátok nézve legkevésbé érdekes, 's megható; legkevésbé innepélyes 's lelkesitő; legkevésbé emel ki benneteket a' mindennapi élet' megszokott egykedvüségéből.

Honnan e' jelenet keresztyének? sziveteket nem vádolom; nem mert dicsekedve mondhatom, hogy ti — azon keveseket kivéve, kiknek sem pap, sem templom, sem vallás, hogy ne mondjam talán Isten sem kell — ezeket mondom kivéve, igen örömest szerctitek maga-

tokat áttenni a' szent történetekbe, azokban élni mintegy 's élvezni tanuságos gyönyöreiket. Vagy talán a' szent történet, mellynek áldott emlékének szentelünk ma öröm 's hála-innepet — jelentésnélküli, 's nem eléggé méltó, hogy, mint a' többiek, szent érzéssel innepeltessék meg? Távol tőlünk e' gondolat. Kiváltképeni 's mondhatnám egyedüli oka pünkösti innepélyes lágymelegségünknek az, hogy nincsen helyes, és tiszta fogalmunk ez innepről, 's rendeltetése nagy czéljáról. És épen e' nagy hiányt pótolni, 's a' pünköstről tiszta megfogást szerezni hallgatóim szivében mostani szent igyekezetem; 's mig ezt teszem, legyetek szokott kedvező figyelemmel.

A' felolvastatott szent igékben, mint meghallánk, amaz első pünköst van lerajzolva, mellyen a' szent Lélek rendkivüli ajándéki, csudateljes módon közöltettek az egybegyült tanitványokkal, Jeruzsálemben. Sok van ott csak homályosan érintve; sok titokteljes képekben rajzolva; sok kifejezések szövevényébe meritve, a' mellyek reánk nézve nehéz értelmüek, 's épen azért valódi figyelmet igényel, helyes és tiszta fogalmat szerezhetni ama pünkösti nagy történetről. De tekintsük csak el nem fogult kebellel, ama legelső pünköstöt; vetkeztessük ki azt, lehetőleg nélkülözhető kép-ékességeiből; válaszszuk el a' dolgot a' hatástól, mellyet az létesitett: akkor helyes és tiszta fogalmat szerzendünk magunknak a' pünköstről, melly idves hatással birand lelkesedésünk magasítására.

1. A' pünkösd tehát Jézus isteniileg lett megdicsőittetésének innepe. *Mikoron pedig a' pünköstnek napja eljött volna* — igy kezdődik a' pünkösti leczke — *valának mindnyájan egy akarattal együtt.* Ekkor te-

hát már, söt Krisztus elött is, innepeltek Pünköstöt. Igen is, a' páscha innepe utáni 50-ik nap hála innepe volt izrael népének, Isten fenséges törvényének, a' Sinai hegyen Mózes által lett kiadattatásának, szentelve emlékül; párositva az évenként elöforduló aratásérti öröm 's hála inneppel, melly már ama meleg tartományokban bevégeztetett akkor. — És az nem csupán történetes öszszejövetel volt, hogy az apostolok magosb lelkesedésök, mellyet égbe emelkedett Jézusok igére, épen e' nevezetes idö pontra esett. Isteníleg kellett megdicsöittetni Jézusnak e' földön, szemmel látott tanuk, 's evangelioma hirnökei által. Látni és érezni kellett a' világnak, hogy ö az atyának öröktölfogva való szerelmes fia, 's dolga Isten dolga. Hív követöi szívében örök idökre alapitá ugyan már tiszteletét, halálból lett dicsö feltámadása által. Hütlen elleneinek azonban, nem mutatá magát többé — bölcs okokból — hólta után. Ezeknek kellett most mélyen elszégyenülten megtudniok, 's elismerniök, hogy a' kö, mit az épitök elvetettek, szeglet-kövé emelkedett. 'S mi czélszerüleg vala az idöpont kiválasztott? száma nélküli néptömeg özönlött, mindenfelöl Jeruzsálembe, pünköstöt inneplendö. *Valának akkor Jeruzsálemben, kik ott lakozának, Istenfélö zsidó férfiak, minden nemzetségek közül; kik az ég alatt laknak;* — *valának idegenek az akkor ismeretes világ minden részeiböl*, ide édesgetve, azon villámsebesen terjedt hir által; mi hirtelen átváltozott 's fellelkesült a' megfeszittetett Jézus' kicsin serege. Óh! ki nem látná itten, jó Istenünk igazságos vezérletét 's végzését? ki égi óltalmába veszi az üldözött ártatlant, 's örök idökre igényel 's alapit tiszteletet, az egész világ elött, annak, ki engedelmes

vólt mind halálig. Egy nagy innepen esett Jézus dühödt ellenei kezébe 's imé ismét nevezetes innepnap dicsőittetik meg, apostoliban isteníleg. Jeruzsálem vólt szemtanuja szégyenteljes halálának; Jeruzsálemnek kellett most viszonlátni és tapasztalni, hogy *név adatott nekie melly felette van minden más neveknek.* A' föld minden tartományiból egybegyült zsidók láták Jézust, mintegy gonosztévőt, vérzeni iszonyú kinjai közt, gyász keresztjén Golgothán: egybe kellett ismét gyülni ezeknek, a' föld minden határiról, hogy minden nyelveken zengedezve hangzjék nemsokára ama dicsőitő örömének, hogy a' Jézus Ur, az Atyának dicsőségére. Száma nélküli néptömeg karolja át az apostolokat, fellép a' lélek-'s bátorteljes Péter, 's beszéde sziveket ráz, 's sziveket nyér — és az nap' 3000 lelkeket nyér, 's szentel Istennek. Ezer mások, hatalmasan rázatnak meg bensőjökben, 's mint a' megdicsőittetett Jézus hirnökei, mély benyomást visznek keblökben, meszsze tartományokra Jeruzsálemből arról, mit láttak és hallottak, utat egyengetők 's készitendők az apostoloknak, kik szétmenének majd nem sokára, az egész világra, tanitani népeket, 's megnyervén azokat Jézusnak, hivők szent társaságába avatni fel.

Isteníleg megdicsőittetett Idvezitő! milly kedves 's becses lehet, mi drágának 's tiszteletre méltónak kell lenni a' pünkösti szent innepnek, melly Jézusi nevedet megdicsőitette, 's nagygyá tette az egész világon mindenütt? Szélyeljártál Te földi élted egész idejében, 's jól tettél mindenekkel. Testi javak bővsége, 's magasb lelki áldások követék lépteidet mindenütt. Isteni tudományod, 's munkásságod tárta fel előttünk égi származásodat, 's isteni magos hivatásodat, felvilágositani, meg-

váltani 's bóldogitani e' világot; ah! de a' tévelygés megvakitá népedet. Szemeik valának, de nem láttanak; füleik, de nem hallának Téged. Eltaszitának körökből, elvégre, gyalázattal terhelten, az élők világából is. Azonban, imé nem sokára viszontlátta Téged a' világ; láta fellelkesült 's hős szivű tanuidban. Hála, örök hála nevednek jó Isten! áldunk és dicsérünk mi Téged a' pünköstért, melly égi honába emelkedett Jézusunkat, isteníleg dicsőíté meg itt e' földön.

2–or. A' pünköst bölcsője a' keresztyén Anya sz. Egyháznak, 's megalapittatása' örömiinnepe. *Akkor nagy hirtelenséggel lőn az égből, mint egy sebesen zúgó szélvész zendülése, melly eltelé az egész házat, a' mellyben ülnek vala, és látának kettős tüzes nyelveket, és üle mindenikre azok közül.* Képes leirása ez, egy természeti jelenetnek, melly azon világ részben, épen nem példa nélküli. 'S igy tekintve is azt, semmit sem veszit ama csudatörténet, eredeti méltóságából 's szentségéből; Isten csuda míve marad az mindenkor. És hogy az épen most történik, midőn az apostolok fentebbi benyomásra olly hajlékonyok, 's olly érzékenyen vannak hangulva, a' kül 's látható zendülésben, 's villám-fényben, Isten örök intését tisztelni hódolva; most, midőn ezer idegenek özönlenek Jeruzsálembe, kik szemtanúi lesznek a' történetnek, 's eldöntő következményeinek: ez maga kérdem, nem nyilvános vezérlete 's végzése-e az örök Istennek? — Azonban bár mint fejtegessük 's magyarázzuk e' szent történetet, külszinleg 's láthatólag, 's annak első munkálatát; bár a' más nyelveken szólást, a' legfőbb 's ájtatosabb elragadtatás kifejezésének vegyük, mint szent Pál Korinthusbeliekhez irott levelében rajzolja; 's hasonlitsuk

bár azt a' mestermívek öszszeillő hangzatához, melly egy azon perczenetben ezer sziv öszhangzó hurjait pendíti meg, 's mindenik nyelvén hallatszik beszélni, bár semmi nyilvános előterjesztéseket nem munkál; vagy bár végre szószerént vegyük is e' kifejezést, a' különböző idegen nyelvekeni szólásról, mellyek az előtt a' tanitványok előtt ismeretlenek valának: a' következmény egy 's ugyan az, és pedig tagadhatatlan 's eldöntő marad. *Megtelének t. i. mindnyájan szent Lélekkel, és kezdének szólani más nyelveken, a' mint a' szent Lélek ád vala szólaniok.*

Igenis, egészen más, fentebbi 's valóban isteni lélek kezdé őket vezérleni, 's egészen megváltozva találjuk őket. Azok, kik eddig hátravonultan, rejtekhelyeken, zárt-ajtóknál gyültek egybe: most egyszerre, félelemtelen lépnek több ezerek eleibe, kik őket környezik, 's kezdének predikálni minden népek előtt, és nagy buzgósággal tesznek vala bizonyságot az Ur Jézus feltámadásáról. Igen, ők most szenteltettek fel mennyből, apostoli nagy hivatásukra, 's egy fensőbb isteni lélek lett bennök hatalmas és győzedelmes. Szólott Isten külcsudákban és ők felfogák 's megérték őt. Aláhajlott az Atya hozzájok szent Fiával; ők pedig hajlékot épitének, szivök legbensőbb rejtekében, hogy nálok magának lakhelyet készitsen. Nem vala többé képes semmi, megingatni bátorságukat, 's akadályozni munkásságokat. Ezreket nyerének meg mindjárt az első nap' Jézus evangeliumának, 's az azt követő napokon is nem kevesebb sikerrel predikálának. A' zsidó felsőség figyelmezni kezd; majd aggódik, fél, 's zavarba jön; felakarja őket tartani munkásságok közepette; mind hasztalan, bölcsen vólt minden kiszámitva, 's kedvezőleg elintézve. Pün-

köst napján, midőn Izráel innepet szentelt, az ó-törvénynek Mózes által lett kiadattatásának emlékül: épen ott kezdődik a' dolgok uj rendezése, 's igy lett sokaktól megfoghatóvá, hogy *a' törvény Jézus által végeztetett be.* Valának szemtanui az egész világból minden felől az apostolok' magosb lelkesedésöknek, és a' hová ezek mentek zsidóország határain tul, mindenütt Egyházak alapittattak ott tiszteletére a' megfeszittetett, de dicsően feltámadott Jézusnak. Megalapitá ugyan már Anyaszentegyházát Urunk Jézus, szentséges életével 's példás halálával; letétetett már az alapkő, gyászkeresztjével, a Golgothán; de ez alapra csak amaz első pünköst napján kezdtek épiteni.

Nem volna-e hát becses előttetek a' pünköst innepe? Óh! ha tesz valamit előttetek a' hivők társasága, ha bóldogoknak valljátok magatokat, Jézus nevéről neveztetni; égi fényben tekinteni e' földi muló-életet; követni isteni fenséges nyomdokait; — ha éreztétek valaha, megáldólag tünni fel, a' Jézusbani hit erejét, 's vigasztaló szavait, a' kisértés szempillantatában, vagy a' szenvedések sötét éjeliben; — ha édes örömérzet tölti el kebleteket, midőn magatokat, Jézus igérete szerént, az ég boldog polgárinak nézhetitek: óh ugy essetek térdre, áldjátok és imádjátok, gyermeki legforróbb hálával, Istent a' pünköst innepéért, melly a' keresztyén Anyaszentegyház megalapittatásának emlékeül szenteltetett, áll fent és virágzik Egyházinkban.

3. A' pünköst végezetre a' jó igyekezetet megszentelő 's hathatósan elősegélő isteni lélek' innepe. A' Léleké, melly az értelem világositására és az akarat szentesitésére, gazdag segéd-eszközöket igér és ajánl, 's a' vigasztalás áldó kut-forrásit tárta fel előttünk,

mellyek éltünk zajos tengerében, a' földi bajok 's nyomorok közt, enyhitő édes balzsamszert, 's minden lankadtság után ujjá teremtő vidámságot kölcsönöznek bensőnkbe. Jaj de messze-távol tőlünk gyakran a' végzet czélja, melly felé sietünk; tövissel hintett olykor a' pálya, 's felettébb meredek. A' munkát, mit kezdénk. ezer akadályok hátrálják; elfogyatkozik erőnk gyakran, anynyira, hogy reménytelen kétségeskedünk, kivihetni a' jót, mit megkezdénk, ha fentebbi erőre, 's égi segélyre nem számithatnánk. Ezeket látva, 's tapasztalva, nem lehet, hogy a' legmélyebb fájdalom' duló érzete ne fogja el szenvedő keblünket. — De bóldogok mi! nem, nem állunk mi soha elhagyatva 's egyedül; nem égi segély nélkül, ha jót akarunk, kezdünk és munkálunk. Isten' áldó befolyása-'s a' mindenható ég-ur védpaizsa alatt áll és tenyész földön minden jó: ezt hirdeti, ezt prédikálja a' pünköst, melly Isten lelkének is öröminnepe.

Mint a' látható egész teremtettség, Isten hatalmas keze által állott elő egykor: ugy a' lelki teremtés 's nemünk erkölcsi ujjászületése is, az örök Isten míve egyedül. Isten' áldó kezét 's hatalmas erejét láthatni mindenütt Jézus apostoli' magas lelkesedésökben. Hogy megteljesedének mindnyáján szent Lélekkel, ez pünkösti elbeszélésünknek, mint legérdekesebb, ugy minden kételkedésen tul helyhetett leczkéje. Ezt hirdeti, ezt igazolja, amaz első pünköst napján, megváltó keresztjét átkarolt ezereknek megtérése, ez hitelt múló, 's mondhatnám villámsebesen terjedt áldó tudománya Jézusnak, föld szinén mindenütt. Ezt hirdeti ma, emberek 's angyalok dicsőitő nyelvén, 's zengzetén, minden keresztyén Egyház, a' mai világnak. Isten velünk,

kicsoda ellenünk! szivvel lélekkel vallják, az égi igazság fellelkesült 's hü tanui. Isten nélkül, miként merhették volna ők erőtlenek, folytatni Jézus váltsága nagy munkáját, 's nép-tanitók lenni az egész világon? Isten nélkül, miként nyerhetének vala csak nehány embereket is Jézus evangeliumának? Ezer gátoltatás 's akadályok; ezer bel-küzdelem 's kül-üldöztetés, kinzó vérpadok 's lángban uszó máglyák daczára, Isten nélkül, miként lobogtathatták volna, a' kereszt idv- 's béke-zászlóját? 's miként harczolhatták volna meg a' szüz igazság égi nemes harczát? Isten lelke munkál és hat nemünk magasb kiképeztetésére; a' világosság atyja eszközli értelmi felvilágosodásunkat, áldja meg igyekezetünket, 's létesíti vele kezdett munkáinkat: ez ama felemelő 's boldogitó hit, mit mi Isten lelke öröm-, 's hála-innepének, a' Pünköstnek köszönhetünk egyedül.

Isten! magasb lelki örömmel eltelten, gondolunk mi mult időkre, gondolunk kegyelmed és szereteted bóldogitó jeleire. Erőd és bölcseséged, tisztán ragyog fel míveidben; tanit remény- 's bizalommal tekintni a' jövőbe. Mindig kegyes és mindig bölcs atyánk valál mindenható! befedeztél gyermekidet paizsoddal körötted, ha elszánt akarattal hevült keblünk jóért és igazért, 's égbe irányzott reménnyel küzdénk hiven nemes csatát. — Föl hát barátim! égiekért hevült kebellel, hódoljunk az igazságnak, hódoljunk minden szépnek, jónak 's nemesnek. Súlyosodó vész-viharban, nincs távol az isteni kar. Szüz igazság, 's szelid béke, boldogitsák vándor-pályánk', mig majd égi jobb hazában, örök idv napja derülend reánk. Amen.

---

7. ADVENTI.

Alapige:

János X, 10. Azért jöttem, hogy életök legyen és bővölködjenek.

Advent Innepet innepelünk mi ma, 's hála szent érzelmivel innepeljük azt. Igen! adventi öröm 's hála énekkel zengedeznek ma a' keresztyén Egyházak a' földön megjelent Jézusnak, 's mintegy vetekedve tolonganak e' szent innepi nap', az ég urához, a' hivek tiszteletteli fohászaik, énekeik, imádságaik, az emberi nemhez mutatott határtalan szeretetet meghálálandók; *mert abból tetszett meg* — a' mint modja János — *Istennek hozzánk való nagy szerelme, hogy amaz ő egyszülött fiját elbocsátotta e' világra: hogy éljünk és bővölködjünk ő általa.* Ur Jézus Krisztus! békesége, jóltevője 's bóldogitója az emberi nemnek! hálás érzéssel eltelten emeljük mi is e' szent innepi napon hozzád sziveinket; hozzád, ki szelid tudományoddal ezer áldást árasztál az emberekre. Látjuk már derengni csillagodat napkeleten, 's eljöttünk szent házadba, hogy előre tisztességet tegyünk néked. Áldozunk azért néked hálaadás tiszta áldozatját, éneklünk és dicséretet mondunk nevednek.

De hogy adventi innepi örömünk annál tisztább, hálánk annál elhatározottabb 's buzgóbb lehessen: vessünk egy futólagos tekintetet, azon számanélküli áldásokra, mellyeket annak szelid tudománya árasztott az emberiségre, kinek földön lett megjelenésének emlékére rendeltettek, előkészületül mintegy születése nagy innepe megülésére — ez adventi szent innep napok, 's ki közelebb igy nyilatkozik szent leczkénkben: *azért jöttem, hogy életök legyen és bővölködjenek.* Mik légyenek amaz áldások, lássuk röviden.

1. Értelmi felvilágosodás, — ez első 's legnyomóbb szüksége, a' godolkodó embernek. Öntudattal 's megfontolva tenni valamit; arról, mit az ember lát, hall, tapasztal, a' mi körötte történik, gondolkodni; a' dolgok okai 's czéljai után vizsgálódni; — a' multra vissza, a' jövőre kitekinteni, 's mindkettőt a' jelennel egybevetni: ez természeti munkássága, ez valódi elsősége embernek, 's ez teszi őt emberré. Az igazság után nyomozódni, és az igazságot megismerni; ez az ő lelkének élet és táplálék. De mennyire viheti ő az igazság nyomozását, a' nélkül, hogy örvényekre 's mélységekre ne találjon, mellyek őt elrettentsék 's viszszaborzaszszák? meddig fogják őt a' tévelygések 's rémképek csábitani, vagy a' kétség 's bizonytalanság kinzani, ha az emberi gondolkodásmód tömkelegében semmi vezetőre 's utmutatóra nem talál?

Mi vagyok én? mi mind az, a' mi engem környülveszen? honnét vagyok én, honnan származott ez a' mindenség, mi az én — 's ezeknek rendeltetésünk, mi lesz belőlem 's ezekből? Okosság, vagy történet, bölcseség, vagy vak szerencse kormányozza-e a' dolgok folyamát, a' világ történeteit, 's intézi e sorsunkat?

Az igazság, erény, 's bóldogság valódi, 's elérhető dolgok-é, vagy csak üres nevezet, 's hiu képzetek? Hol van az ut, mellyen az igazság ismeretére, az erény birtokára, 's a' bóldogság magas élvezetére juthatni? Van Isten? van gondviselés? micsoda viszonyban áll az Isten hozzám, 's e' világhoz? miben és mennyire hat ki a' gondviselés reám, 's a' világra? mit lehet, 's kell e' tekintetben félnem, mit lehet reménylenem? Milly kérdések, 's milly nehéz ezeknek megfejtése, az ollyan embernek, ki egyedül magára hagyatott; micsoda tévelygésekre nem vetemedhet ezeknek vizsgálása közben? És pedig milly fontos, 's eldöntő következményü megfejtésök. Mint a' vándor, kit járatlan vadonban, 's kietlen pusztaságban lép meg a' vészes éjszaka, várja a' szelid nap megjöttét, vagy egy hü 's biztos vezér megjelenését: ugy óhajtoz az ember is itt, tisztább fényü világosság 's utmutató után.

És imé! ez óhajtva várt nagy nap felderültét innepeljük mi ma; — ama hü 's biztos vezért, küldé alá Isten hozzánk az égből. *Én vagyok* — igy szól a' Jézus *az ut, igazság és élet; én vagyok a' világnak világossága, a' ki engem követ nem jár az sötétben.* Igenis Jézus isteni tudománya oszlatta el, a' kétségnek tévelygésnek, bizonytalanságnak, 's babonának sötét éjszakáját, melly hajdan egyaránt nyomta a' tudóst a tudatlannal. Ő hozta az elröjtett 's félreismert igazságot világosságra; 's azt mit kevesen, ezek is csak kétesen, 's homályosan láttak, ő tette általánosan ismeretessé, ő helyhette túl minden kételkedésen. Ő vezérlett minket az egy igaz Isten ismeretére, 's adott ezáltal az emberi gondolkozásnak erős és biztos alapot. Ő általa világittatva, ismertük meg, a' magunk 's minden dolgok

származását 's rendeltetésünket. Ő általa tanittatva tudjuk, hogy egy Isten, egy végetlen tökéletességü, bölcseségü 's jóságú atyja van a' világnak 's embereknek; hogy mi ennek teremtményi 's gyermekei vagyunk; hogy mi s minden dolgok, atyai felvigyázása 's gondviselése alatt állunk; hogy mindeneket ő rendel, igazgat 's vezérel a' legjobb 's legbölcsebb czélokra. — Most tünnek már szemünk elől az eset, vakszerencse, 's szükségesképeniség minden rémjeikkel. Nem zavarnak meg többé bennünket semmi akadályok, tetsző rendetlenségek, 's ellenkezések a' dolgok folyamában 's az emberi történetek zavarában. Most már tiszta világosság, rend, szépség 's tökéletes öszhangzás uralkodik mindenütt és mindenekben; mert a' legfőbb bölcseség 's jóság intéz és munkál mindeneket. A' tiszta, 's szüz igazság szentekszente nyitva áll előttünk; ismeretes és járt a' legtisztább erény úta, melly bennünket egyenesen a' bóldogság honába vezet, 's kincseinek gazdag éldeletével kinál. Most már van egy biztos vezér-fonalunk az élet tömkelegében, mellyel felkészülten, kikerülhetünk minden örvényt, használhatunk minden világosság-sugárt, melly szeliden felénk dereng, 's közelithetünk naponként ama tisztább fényü világosság eredeti kutfejéhez, 's igy megy teljesedésbe e' tekintetben Jézusunk ama mondása: *azért jöttem hogy életetek légyen és bővölködjetek.*

2. A' sziv szelíd nyugalma; békés nyugalom gyengeségünk érzetében, 's felhevült indúlatink zajgótengerében; szelíd nyugalom hibáink 's fogyatkozásaink vizsgálásakor; nyugalom a' dolgok viszszásnak tetsző folyama szemlélésében 's az emberi nyomorok közt, nyugalom ha látjuk, hogy minden a' mi földi, 's érzéki

bizonytalan és mulandó. Milly nagy 's milly nyomó szükségei ezek az embernek? ki segithet ezeken? hol kereshet 's találhat az ember nyugalmat? mellyik iskolájában a' bölcseségnek; mellyik templomában az örömnek? mellyik néma, 's ember-nélküli magányban; vagy a' kéjnek 's pompának mellyik fénylakában; micsoda sorsú, 's állapotú emberek közt kereshetni, 's találhatni meg a' szív szelid nyugalmát? milly szorongattatva tévelyeg ezután a' bölcs és tudatlan; a' felemelkedett és alacson sorsú; a' gazdag és szegény; az erdők magányában honoló remete, és a' zajos társaságok vidám kedvelője? milly reménytelve indúlnak el, majd ez, majd amaz úton, a' szív szelid nyugalmát megtalálandók, 's milly megdöbbenve térnek majd vissza, megcsalatva látván hiú reményök' 's várakozásukat; 's mint hangoztatják végre is ama panaszos szavakat: *minden hiábavalóság, hiábavalóság és a' léleknek gyötrelme?*

De miért keresitek óh! emberek! miért keresitek a' nyugalmat ott hol az meg nem található? Jöjjetek ahhoz, 's keressétek annál, ki néktek e' tekintetben is életet 's bővölködést igér. Jézusnál, ki az emberektől félreismert, sziveiktől 's házaiktól elutasitott nyugalmat, viszont aláhozta földre az égből. Halljátok! mit hirdet ő minden igaz lelküeknek, kik nála nyugalmat keresnek.

Óh! te igy szól ő, ki erőtlenségedet érzed, ne engedd magad annak érzetétől leveretni. Isten semmit sem kiván tőled erőd felett, segéded a' mindenható, kinek ereje az erőtelenekben mondhatatlan hatalmas. Ha vágyaidat 's kivánságaidat, a' világ, 's a' világi dolgok ki nem elégithetik: tanuld meg akkor, hogy te nem egyedül e' világra teremtettél, hogy nagyobb tulajdonok, 's nemesebb tehetségek rejteznek te benned,

mint a' mellyek e' földi életre megkivántatnak. Irányozd kivánatid, 's vágyaidat Istenre, 's a' jövőre; szeresd, és kövesd az igazságot csüggedetlen; tiszteld az erényt; szeresd az Istent 's felebarátodat; harczolj az indúlatok szélveszeivel: a' jutalom melly reád vár, méltó és fáradozásidhoz mért lészen. A' ki itt én velem harczol és győzedelmeskedik, az uralkodni fog ott fent — igy szól a' Jézus, — a' ki életét vagy bár miét, elveszti én érettem, megtalálja azt ott ismét.

Ha elkövetett hibáid, 's fogyatkozásid érzése nyugtalanit: jusson eszedbe akkor amaz örvendetes izenet, mellyet általam a' bünös embernemnek hirdettet. Jusson eszedbe 's örvendezz azon, hogy Isten, a' te urad és birád, egyszersmind édes atyád is; hogy ő kegyelmes, hoszútürő és irgalmas, ki a' töredelmes, 's magát megjobbitani akaró bünösnek, vétkeit elfedezi, büntetését kegyesen elengedi; 's vele itélet helyt kegyelmét érezteti. Téged erről biztositani küldött alá engem égből e' földre, — eltöröltetett általam a' bün, kiengeszteltetett a' megbántott Isten, 's békére ment a' bünös embernemmel. — Ha a' dolgok viszásnak tetsző folyam..., 's az élet' számtalan nyomorai békételenitenek: bizz az Isten gondviselésében, bölcseségében, 's jóságában, kinek utai 's gondolati annyival fentebbiek utaid 's gondolatid felett, mennyivel magasabb az ég földünknél. Bizd reá hát utaidat, hatalmas ő a' sötétből is világosságot hozni ki; hatalmas a' szomoruságot is örömre deriteni, 's légy meggyőzetve, hogy amaz örök elintéző végczélját, melly is a' tökélleteség, 's azzal egybekötött bóldogság, benned el nem tévesztendi. Ha végre a' földi dolgok bizonytalan 's muló volta zavarja békés nyugalmadat: tanúld meg akkor a' földi 's érzéki dol-

gokat érdemök szerént becsülni, 's midőn látod, hogy *elmulik e' világ 's ennek dicsősége;* ne feledd el, hogy *a' ki Isten akaratját cselekeszi megmarad mind örökké.* Ne feledd el, hogy lelked végnélküli, 's halhatatlan, 's reád a' sirok álmain túl soha el nem muló, meg nem mocskolható 's hervadhatatlan örökség vár mennyben. Feledd hát e' muló 's változó világot, 's kiszákadva ebből, söt felülemelkedve mintegy a' földön, mint Isten örök országának dicső polgára, szebb és jobb hazát keress, örökre maradandót. 'S ime igy önt Jézus szelid béke, nyugalom 's megelégedés bóldogitó érzetet, a' nyugalom után epedő emberszivbe, 's teljesitve a' lélek minden szükségeit, igy kölcsönöz e' tekintetben is életet és bövölködést hiveinek.

3. Vigasztalás a' földi bajok, 's nyomorok közt: milly nagy szüksége légyen az emberi nemnek érezzük mindnyájan, sokat és gyakorta szenvedünk, 's szorongattatva keressük a' vigasztalást, 's megujúlást. Érezzük, mert nincsen e' gyülekezetben, nincsen az emberek között senki, kinek élete szenvedés nélkül telt volna 's telnék le. És mint a' természetben, virágok királynéját, a' kevély rózsát, szuró tövisek környezik: ugy az élet legtisztább örömeit, a' test' lélek' barátság' szeretet' 's erény' szenvedései keseritik, egymást váltva folytonosan. Hol keressünk már ezek közt vigasztalást, hanemha te nálad, mennyből alászállott vigasztaló! áldott Idvezitőnk! nálad, ki sok szenvedéseid után hangoztatva keresztedről: elvégeztetett! mentél be a' dicsőségbe. Nálad, ki ismered az emberek szenvedéseit, ismered; mert magad is hordoztad, 's azáltal megnemesitéd azokat? Hozzád jövünk azért, 's egyedül nálad keresünk vigasztalást; mert te tanitál minket arra, hogy

a' földi bajok, 's szenvedések is, mennyei atyád rendeléséből származnak, bennünket jobbitók, 's egy szebb bóldogabb jövőre készitők. Darabos az igaz, és sötétes a' szenvedések útja, de nyugodt szivvel járdaljuk azt, tudván, hogy tökéleteség 's boldogság honába vezet. Igen! áldás és jótét a' szenvedés is, mert gyermeki engedelemre, bizalomra 's kitartásra tanit, 's elébb utóbb áldás forrásává változik. A' ki most könnyek közt vet, örömmel hordja majd egybe kévéi sorait, 's ez élet szenvedései ingyen sem hasonlitandók a' dicsőséghez, melly majd egykor megjelentetik. Reád nézünk azért egyedül Jézus! előképünk és vezérünk. Tűrünk és szenvedünk, mint te is sokat tűrtél, szenvedtél; meg akarjuk, mint Te, harczolni a' nemes harczot, el akarjuk végezni futásunkat, hogy elvehessük majd a' győzelmi koszorút, melly pályánk végén tisztességgel, dicsőséggel 's örök bóldogsággal jutalmaz. Igen; mert Te e' tekintetben is, életet igérsz 's teljes bővölködést.

4. Édes kinézés a' jövőre: milly nagy szüksége légyen az emberi léleknek, hoszasan mutogatni feleslegesen, sőt épen szükségtelen. Minél mulandóbb e' jelen élet, minél rövidebb, 's bizonytalanabb itt létünk ideje: annál nagyobb hatással birhat, és munkál reánk a' jövő, annál érdekesebb 's nagyobb fontosságu reánk, tudni mit kell félnünk 's mit lehet attól reménylenünk. Hogy elébbutóbb, ma vagy hólnap, reánk nézve minden látható dolgok elenyésznek, 's sötét éjszaka terül el felettünk végig és átláthatatlan; hogy elébbutóbb, ma vagy hólnap, a' gazdagság, elsőség, köztiszteltetés, dicsőség, szépség, egésség, sőt maga az élet is elhágy bennünket; — hogy elébbutóbb ma, vagy hólnap a' rideg 's néma sir eltemet 's testünk porrá lészen: azt mindnyá-

jan fájdalmasan érezzük. Hogy elébbutóbb, ma vagy hólnap elmulik e' világ minden örömével, szépségével és dicsőségével, 's egy más ismeretlen hazába költözünk át: ezt is hasonlóan érezzük. Érezzük; mert erre emlékeztet bennünket minden fájdalom, elgyengülés, betegség. Érezzük; mert ezt juttatja eszünkbe naponként rokonink' barátink' ismerőink' elköltözése; ezt hangoztatja füleinkbe minden halotti gyászt jelentő harangszó; e' gondolat rázkódtatja meg benső valónkat, ha egy uj vagy gyepesedő sirhalomra tekintünk. 'S hol van az ember kit e' nehéz érzés 's bus jelenet meg ne inditson, 's gyakorta mély gondolatokba ne meritsen? hol, óh! hol van az ember, kit az epesztő aggodalom 's kétség el ne rettentsen?

Meddig fog tartani a' halál sötét éjszakája? örökre tünnek-e el az élet örömei 's e' világ javai? Egészen por vagyok-e én? hát e' jelen rövid élet-e az én egész rendeltetésem, melly ollyan mint az álom reggel, 's eltünik hirtelen? Megszünök-e én egészen lenni ha testem többé nem mozog 's a' vér ereimben nem forog? És ha az, a' mi most bennem gondolkodik és munkál, testem megoszlattatását túl éli: micsoda sors várakozik akkor reám, ki lejénd ott vezércsillagom? micsoda örömök 's szenvedések, büntetés vagy jutalmazás találnak ott? mi az egybefüggés a' jelen 's jövő között? Ah! ki fogja itt a' homályt 's kétséget eloszlatni? ki fog itt nékem teljes fényü világosságot deríteni?

Itt is egyedül Hozzád jövünk idvességünk Fejedelme Ur Jézus! hozzád ki e' részben is életet 's teljes bővölködést igértél minékünk; tudván, hogy csak Te segithetsz itt, ki legyőzted a' halált, 's csöndes nyughelyé változtatád a' sir göröngyeit. Te, kit azért küldött

alá Isten az égből, hogy a' kereszten meghalván, dicsően feltámasztassál. Te mondottad azt nékünk: *én vagyok a' feltámadás és az élet, a' ki én bennem hiszen, nem hal meg soha örökké, hanem a' halál által átmegyen egy jobb életre.* Te tanitottál meg, hogy nem e' jelen élet a' mi egész rendeltetésünk; hogy ez csupán első 's legalantabb lépcsője létünknek; hogy mi nem vagyunk egészen hamvak és porok; hogy lelkünk isteni eredetü 's halhatatlan, melly tul emelkedik a' poron 's a' változásnak rajta semmi hatalma soha. Te ajándékozál meg amaz édesden biztató hittel 's reménynyel, hogy a' halál sötét éjszakája nem tart soká; nem tart örökké, hanem megvilágositandja azt egykor ama dicső nap reggele, a' mikor osztán örömünk teljes, bóldogságunk tökéletes lejénd, 's semmi határt nem ismer. Nem kipótolhatlan hát veszteségünk, örömeink nem örökre enyésznek, remény-virágaink nem végképen hervadnak el. Nem, óh nem rettegünk hát többé a' haláltól, nem a' sír göröngyeitől; nem a' halál árnyékának sötét völgyétől; nem azon állapottól, mely reánk ez élet után vár. Nem, mert hiszszük, hogy ha Istenünkhöz, 's kötelességeinkhez hivek leszünk; ha ugy gondolkodunk és érezünk, mint Te; ha keresztyéni életet élünk csüggedetlen: úgy a' halál reánk nézve egy szebb 's bóldogabb életrei átköltözés lejénd. Hiszszük 's reménylve várjuk a' halottak feltámadását; hogy oda megyünk a' hol vagy Te, mi fejünk, urunk és vezérünk, 's részesi leszünk az örök dicsőségnek 's bóldogságnak, mellynek nem lészen vége soha örökké, hol nem lészen többé semmi, mi az időben vólt, kezdet és vég; remény és változás.

Idvez légy örökké bóldogitó mennyei követ, ki

porhalandónak illy felemelő hitet 's édes reményt adál! Idvez légy örökké tőlünk, 's mindenektől a' reánk olly gazdagon árasztott áldásokért. Jövel, óh mi elébb jövel hozzánk! tárt szivvel 's karokkal várunk te reád, készítjük utadat, egyengetjük ösvényidet, 's készitjük magunkat, hogy szentül és méltólag innepelhessük majd születésed innepét a' karácsont, 's az angyali karokkal egyezőleg szivből fakadva zengedezzük ama dicsőitő öröm-éneket. *Dicsőség Istennek a' magosságban, a' földön békesség és az emberekhez jóakarat! Amen.*

---

8. KARÁCSONI.

Alapíge:

Lukács, 2, *8—14*.

Valahányszor Urunk 's megváltónk' születése innepén, amaz örvendetes hirét halljuk földön lett megjelenésének: mindannyiszor fentebbi érzelem 's forró vágyódás fogja el egész valónkat. Örömest tennénk át magunkat jelenből a' multra, idejére a' szent történetnek; multra, melly már őszrégiség név alatt ismeretes. Századok jöttek 's mentek el azólta lassú haladással, 's végetlen sok, érdekes és nagy fontosságú akkor tudni, idvteljes hatású ma, folyt 's merült be velök együtt ó tengerébe az enyészetnek; — 's a' többi, mit számunkra a' történetek évkönyvei, kő vagy érczemlékek tartának fel, — teljesen csak kevesek előtt ismeretes; kevesek előtt, kiknek hivatásuk felkölteni álmából az enyészetnek, multjait a' századoknak, 's azokból érteni 's fogni fel a' jelent. De ha jö a' Karácson egykor, kelet' távol vidékein zengett öröm- 's hála-énekével az angyal seregnek; ha amaz a' millyen egyszerü, épen olly tartalom-dúzs szavakat halljuk elhangzani minden

keresztyén Egyházakban. *Ne féljetek; mert imé hirdetek néktek nagy örömöt, melly az egész népnek öröme lészen; mert született néktek ma a' megtartó, az Ur Krisztus a' Dávid városában.* És ha ez örvendetes hir-hallásra fellelkesülten, a' mennyei seregek karságával öszhangzólag szivvel 's lélekkel hangoztatja a' hivők serege: *Dicsőség a' magosságos mennyekben Istennek, e' földön békesség és az emberekhez jóakarat*: óh akkor oda fordul egyedül, 's szükség, hogy oda legyen forditva minden figyelem, 's tekintet. Óh akkor a' deli ifju, mint az aggastyán, a' felemelkedett, mint az alacson sorsú; a' gazdag és szegény; bölcs és tudatlan egyiránt áldják a' betlehemi nagy éjszakát, melly megváltót 's Idvezitőt ada a' világnak, 's áthatva annak világától, annyi mult századok hoszszú során át, sietnek Betlehembe, öröm 's hála szent érzelmivel borulni le kisded bölcsőjéhez, a' világ-megváltó Jézusnak, 's szent vágyódás' repeső érzetével kivánván magokat áttenni jelenből az ős hajdanba, a' szent történet idejére.

És valyon óhajtandó-e, hogy Jézus most születnék? Első tekintettel valóban ugy látszik, hogy nemünkkel, lehető legnagyobb jót 's áldást akkor, és az által közölne Istenünk, ha szent fiát Jézust, ma küldené világra érettünk. Azonban további vizsgálódás után őszinte kell bevallanunk, hogy ez épen nem óhajtandó, de sőt inkább szükség, hogy buzgó hálát rebegve mondjunk dicsőséget Istennek a' magosságban, ki szent fiját rég elküldötte világra érettünk már. Mennyiben? lássuk és értsük meg rövideden.

1. *Jó akarat az embereknek*: igy hangzik záradéka a' dicsőitő betlehemi éneknek, mellyel régenten a'

világ-megváltó Jézus földön lett megjelenését innepló ömledezve az égi sereg. 'S valóban ha valaki, Jézus az, ki az emberek jóakaratját, köztetszését 's kedvét méltán kiérdemlé; kihez benső legtisztább örömmel vonatik 's ragadtatik minden sziv 's érezet. Jézus, ki atyjának kebelében volt bár, nem veté meg, hogy testvérünknek hivattassék. Benne ugyanis amaz egyszülött dicsősége, 's az emberi természet fenséges méltósága, olly dicső fényben ragyoga fel, hogy ugy tetszik, hogy csupán egy feltekintés kivántatik, azonnal nékie hódol minden sziv 's érzelem, 's önként hajolnak meg előtte térdeink. Mi sokan vannak mégis, kik hideg egykedvüséggel, sőt elhatározott idegenkedéssel viseltetnek irányába ma? Mi sokan, kik előtt bolondság Jézus evangyelioma 's botránkozás? mi sokan, kik nevére kereszteltettek, szidalmazzák őt? 's bevétettek bár szent társaságába, szivük meszsze távol ő tőle. Hallják hivogató szózatát: *Jőjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megvagytok terheltetve, én megnyugotlak titeket.* Inkább hajolnak mégis bármelly más iga, mint Jézus igája alá, melly pedig olly könnyü 's gyönyörteljes. — Jól tudják ezek, hogy Jézusnál találhatni sziv 's lélek nyugalmat egyedül, 's mégis most a' világ' hiu bölcseinél keresik azt, mivel pedig azok magok sem dicsekedhetnek; majd a' nagy világban 's annak gyönyör 's kéj éldeletében békét kiáltanak, holott békességök nincsen. Közte a' világ javainak 's örömeinek benső valójok untalan epedez lelki szomjukat óltandó élet viz után. Bővség közepette tünelg fel előttök rém alakban a' lelki paizsos férfiu, 's ha végre csakugyan sikerül, a' sziv konokságnak elnyomni e' nehéz érzetét is a' szükségnek; ha legkisebb vágyó érezet sem mutatkozik többé

bennök, megváltót óhajtó; ha hasztalan minden ipar felhivni 's rettenteni mély álmukból: óh! akkor ugy tetszik Isten segithet, 's csuda által egyedül.

Illy rendkivüli, 's ugy látszik hatását ellenállhatlanúl megtejendő eszköz volna, ha megváltó Jézusunk ma születnék. Hihetőleg, nem Izráel annyira megvetett népéből születnék már, 's el lenne hárítva ez által egy nagy köve a' botránkozásnak, mit azok szoktak gördíteni, kik idvet és megváltót elfogadni Názáretből, mint nem képesek, ugy nem is akarnak. Nem e' rövid 's részleteiben gyakran olly hijánteljes tudomást birnánk akkor Jézusról; nem, de kezdete, mint vége életének tiszta nap áldó sugáriként ragyogna lelkünkben fel a' jelenben. Szemtanui lehetnénk nagy munkájának, mit atyja nevében végeznie kellett; hallhatnánk legédesb folyamát a' szavaknak, mellyek régenten legszentebb ajkiról sziv 's lélekhatólag hangzának el, 's csak részletesen talán nem is elég hün jutának tudtunkra. Lélek súgalta szavai erejét nevelné a' méltóság és komolyság, az ömledező szeretet és nyájasság, mellyek legszentebb arczáról, mint éltető nap, sugároztak le; a' hang melly szívekhez szóla, 's lelkeket nyert azonnal; a' tekintély melly előtt legmélyebb titkok redői foszladoztak szét. Óh! ha megjelenne ma Jézus közöttünk, 's balját szívére téve, melly semmi bünt 's gonoszt nem tuda soha, 's jobbját égre emelve hangoztatná: *Én és az Atya egy vagyunk, senki sem mehet ő hozzá hanem ha én általam;* ha kiterjesztené áldó kezeit, jeléül annak, hogy egybe akarja gyüjteni az embereket, mint a' tyúk szárnya alá fogadja apróit; vagyha mint egykor kisdedeket áldólag lépne fel; hirdetné az igazat, fénycsar-

nokaiban a' nagyoknak; felsegitné a' gazfedte szük kalibák nyomorú lakóit; ha levonná ravasz álarczát szineskedésnek 's képmutatásnak, és pedig ugy, hogy a' megrepedezett nádszálat el nem törné, 's a' pislogó mécsbelet el nem óltaná: óh mondjátok meg, nem nékie hódolna-e az egész ismeretes világ? nem nekie tárulna-e fel önként minden sziv 's érezet? és az igazságnak, melly szabadokká tesz? nem világosodnék-e meg minden lélek, mellyet a' halál sötét éjszakája be-árnyékoza? nem ébredne-é minden élet, nem lágyulna-e el minden bünös kebel? nem zendülne-e meg mindenek ajkain amaz óhajtó hangúlat, mint Jézus akará egykor, egyé lenni ő vele, égi atyjával, egyé egymás közt is eleven érzetében annak, *hogy nincsen senkiben másban idvesség; nem is adatott emberek között az ég alatt más név, melly által kellene nékünk megtartatnunk*. Ugy van! ugy látszik első tekintettel, ekkor 's egyedül ekkor élvezhetnénk egészben, ekkor menne teljesedésbe ama karácsoni örvendetes izenet: *jó akarat földön az embereknek!* — És:

Ekkor lenne általános *béke is e' földön*, melly mint másik bóldogitó következménye neveztetik szent leczkénkben Jézus megjelentének itt e' földön. Vessünk bár egy futólagos tekintetet a' nagy tömegre, melly századok folyta alatt seregle körébe; hallgassuk azokat, kik bensőleg szeretnek róla neveztetni: látni fogjuk azonnal, milly nagy a' meghasonlás, milly konok és eltaszitó nem ritkán az ellentét, melly köztök mutatkozík. Egyik szorosan zárt 's látható templomok falai közt keresi 's véli egyedül feltalálhatni az idvet, mit Jézus mennyből hoza alá. Másik ellenben a' legszabadabb lelki

társaságokban élvezi azt, minden külformák 's szertartások mellőztével. Szigoru 's lekötelező hit 's erkölcstanok feltételezik majd itt a' Jézusbani hitet; mig amott szabad tetszés szerint veheti azt 's meritheti kiki szavaiból. Azonban szavainak értelmezésében és pedig a' legfontosabb tételekben, eltérő 's különböző vélemények mutatkoznak; a' tudós és tudatlan meszsze távol térnek itt el egymástól. Isten fijának vallja az egyik, mig a' másik csupán ember fijának ismeri el a' beszélőt. Ez kétségtelen hitelesség kifejezéseinek tartja beszédét, mig amaz, az akkori körülményekre alkalmazza azt egyedül, 's minél tovább terjed evangeliuma a' földterén: annál kiterjedtebb lejénd e' vélemény-különbség is. Leéli majd egy nézet 's felekezet idejét, más lépend helyébe bizonyosan. Titkos kár-örömmel hivatkoznak a' keresztyénség ellenei is e' zavarra, melly bábel tornya épitését idézi keblökben fel. És ha szinte nem csillog is többé fegyver és két élü kard, hirdetni a' keresztyén hit egységét, kijelelni Krisztus országa határait, 's szétvagdalni az óldhatatlan csomókat: ugy látszik ma sem idegenek egészben ettől a' kedélyek. Annyi bizonyos, hogy a' Jézus tisztelete melletti vak buzgalom, nem ritkán nemtelen üldözés vágygyá fajúl 's aljasodik, melly kiáltó ellentétben áll az égi sereg ama karácsoni részlet-énekével: *békesség itt e' földön*; és minél inkább 's buzgóbban óhajtjuk 's keressük amaz igéret teljesedését: annál fájdalmasabban érezzük megcsalatva reményünk 's várakozásunkat.

Mi történnék tehát, ha a' Jézus most születnék? mindenki gondolhatja. Fellépne az egész világ előtt, bátran hangoztatván: Ezt akarom én 's ezért jöttem e' vi-

lágra. Tettei igazolnák minden szavait, 's mint foszladoznék szét a' kétség, ha valyon tanitmánya Istentől eredt-e, vagy csak önmagától beszél? És ha maradna is még fent itt-ott valami kétesség; azok kik azt gyámolnák, magából az eredeti kútfőből merithetnének, Jézustól vehetvén értesitést, tiszta és világos tudomást. Amaz ember szeretetteljes érezethez, mellyel ő gyengék irányában viseltetett; azon példás béketüréshez, mellyel fogadta gyakran a' legtisztább 's érzékebb kérdéseket tanitványitól 's másoktól; ama világos értelmesség 's biztos igazsághoz, melly mindég czélt üte 's félreértéseket távolita, csak egy figyelmes tekintet kivántatnék, a' teljes és kétség-kivüli igazságot feltalálni, 's lehetetlenné válnék félreismerése legszentebb czélzatinak. Hol a' fonák érzelem nem akarna épiteni tovább az alapra, mit ő kezdett 's teve le, fellépne tanácsolva, intőleg 's jobbitva Jézus akkor. A' világ négy széleiről, száma nélküli néptömeg sereglene, őt idvezlendő, közelébe, mint régenten kereszt' jegyével ama' barátságtalan tengeren át Betlehembe. Nem lenne többé — hiszszük — szükség együgyü 's tudatlan vám-szedőket 's halászokat választani tanitványokul, kik mint többen akarják 's állitják, előitélet elfogult rabjai lévén, tanitmányait hün 's tiszta fényben nem valának képesek áthagyni az utókornak. Szinte 2000 évek folyta alatt ugyanis, szinte hitelt muló lépéseket tett tökéletesedésben az embernem, 's azok, kik leginkább felvilágosultak, gyülnének köribe felfogni evangeliumát, 's lehetőleg elterjeszteni azt földszinén mindenütt. Fejedelmek lépnének le trónjaikról, megalázni magokat egyedüli fejedelme előtt az igazságnak. Megszégyenülten állanának szembe minden hamis próféták; az uralomra vágyó

dölyfös papok, kik helyét akarták elfoglalni, nem állhatnák ki szájának lehelletét. Minden világi erő 's hatalom sem volna képes befészkelni magát országába, melly nem e' világból való, 's minden ellenküzdés 's titkos mérészlet hajótörést szenvedne, 's kióltatnék csirájában. Szóval bár hova, 's mire tekintünk, látni fogjuk azonnal, hogy nemünkkel a' legnagyobb jót 's áldást akkor és azáltal közölné Istenünk, ha szent fiját Urunk Jézust, ma küldené világra érettünk. — És mégis:

2. Őszinte kell bevallanunk, hogy ez mint magunkra, ugy az egész embernemre sem óhajtandó, sőt épen merész hogy ne mondjam vétkes kivánság. Feltéve ugyanis bár, hogy a' csak most elsorolt áldások egész terjedtségben áradnának is ki az emberekre, kik és mi részben használhatnák közülünk azokat? A' váltság mit Jézus most hozandna, nem vethetne más alapot ma is, mint, hogy ő mint az ős hajdanban, tisztán 's vétek nélkül köszöntené e' földet 's hasonló lenne hozzánk, büntől válva mindenekben. E' lett dolgon nyugodnék ma is az idv élő fája, — ez lenne a' kőszirt, mellyen a' pokol kapui nem győzedelmeskednének soha. Azonban mint régenten alája lenne vetetve Jézus, az emberi kifejlődésnek ma is; asszonyi állattól kelletnék születnie, 's résztvenni mulhatatlanul a' gyermek-év gyengeségeiben 's gyámoltalanságiban. Nevelkednie kellene az Isten és emberek előtti kedvességben, mig megkezdhetné nagy munkáját. Születése, 's ez időpont közt harmincz évek telnének le, 's harmincz évek emberéltet számitnak, 's közte harmincz év folyamnak egy ember kor hal ki csalhatatlanúl, 's milly kevesen érhetnénk hát el dicső munkássága kezdetét? És ha talán elébb elhal-

nánk, mit éreznénk, kérdem, ha az evangelium ama felemelő vigasza nélkül szállanánk örökös álomra, sirunk sötét éjelébe le, hogy *elnyelettetett a' halál szinte a' diadalomig*, 's ha Jézus volt életünk, meghalnunk csak nyereség akkor. Azok pedig kik most gyermek éveiktől tanittatva bár ismerik őt, ellene lehetnek 's tehetnek mégis, azok ha szinte megérnék is isteni munkássága dicső korszakát, mig róla teljes és tiszta megfogást, tudomást és ismeretet nem szereznének, vele 's mellete lennének-e kérdem, azon hatásnál 's benyomásnál fogva, mit földöni látható megjelenése bennök munkálna? Miért élt ő sokakra olly nyomtalan 's hatás nélkül? 's miért vala kénytelen jajt kiáltani az idejebeliekre olly sokszor? azért, mert szemeik valának, de nem látának; füleik de nem hallának 's kétségkivül amazok is együtt bünhödnének 's egyazon kárhoztatásba esnének ezekkel. Mert a' ki Istentől van, hallja az isteni szót, 's elég reá nézve, ha az egyszer hirdettetett mi közöttünk. *A' test és vér nem jelentette azt meg* a' tanitványoknak, *hogy Jézus legyen ama Krisztus, az élő Istennek fija*; 's nem történhetne ez máskép korunkban sem. Óh e' hit, a' mennyei sőt isteni dolgokat felfogni képes érzelmen alapszik egyedül, 's hol illy érzelem mutatkozik, ott testi jelenlét többé épen nem szükséges.

Nem, mert térkorlátihoz köttetnék az által Jézus munkássága köre ismét, 's nem lehetne jelen egyazon időben minden helyen. Ha szünet nélkül utaznék is városról városra; ha az éj, mellyen többé nem munkálhat, később borulna is be sokkal mint akkor, mi keskeny, 's szük maradna a' kör mellyben munkálkodnék, egybevetve a' nagy térrel, mellyben evangeliuma hirdettetik

ma? 's mi sokan lennének megfosztatva személyes társalgása jótékonyságától, beérni kénytelenek azzal, mit másoktól róla hallanának? És vallyon lenne-e azon mások között, 's találtatnék-e csak egyis, olly alkalmas, tisztán 's emberi találmányokkal meg nem vegyitve hirdetni evangeliumát, mint tanitványi valának? Miért nem beszélt, kérdem egyike is az irástudóknak, kik Jézusról irtanak, mint a' kedvelt tanitvány János, ha egyszerü 's mesterkéletlen vonásokban tünteti fel a' képet, melly keblében urát 's szeretett mesterét élteti? miért nem rajzolá senki, mint ő, élethün a' szeretettelljes életet, melly Jézusban jelent meg? miért nem fejezte ki senki ugy, mint ő, amaz idő utáni legszentebb vágyódást, mellyben ha tisztán tartjuk, mint ő sziveinket, meglátandjuk őt ismét szinről szinre? Azt mondjuk talán: azért sikerült mindez Jánosnak; mert keblében nyugovék, mint legkedvesebb tanitvány, az idvezitőnek, 's szájából hallva élvezé az élet 's idv szavait. Igy is igaz marad, hogy ahhoz semmi mély tudomány, 's kitünő magasb lelki erő nem vala szükséges. És hogy az nem egyedül, 's kirekesztőleg a' velei személyes együtt lét 's társalgás következménye, ellenmondhatatlanul igazolja a' nagy apostol szent Pál' példája, ki ez együtt lét 's társalgás örömeit nem élvezte soha, Jézus mennybemente után nyeretvén meg csak evangeliumának, mint apostoli közt legutóbbik. Azonban Istenben él ő mégis, mint a' többek Jézus által, és tudja hogy tőle sem mélység sem magasság; sem jelen sem jövő el nem választhatja soha; 's mint leghübb munkás mutatkozik Jézus szőllőjében, messze terjesztve 's tengereken túl áldó tudományát. Hálatelt kebelből eredve zendül meg ihletett ajkain a' szózat: *megjelent Istennek amaz*

idvezitő kegyelme Jézusban minden embereknek, melly megtanit, hogy megtagadván a' hitetlenséget, mértékletesen, igazán és szentül éljünk e' jelen világban. 'S ezáltal egy tisztább reggel dicső koránja dereng földkörünkre fel, tünik a' homályos éj, jötte előtt a' magosságból, 's feltárul a' keresztyénség történeti év könyve világszerte 's a' világért.

A' világért! Értsük meg jól. Tegyük fel, hogy nem született volna Jézus, midőn az idő teljessége eljött, mi lett volna akkor kérdem a' világból? Tegyük fel, hogy a' népek várakozása, melly nékie utat egyengete, betöltetlen maradt volna: alkalmatosok lehetnének-e többé megjelenése elfogadására? gondoljuk meg, hogy a' proféták utó gyengéd hangjai, mellyek reá mutatának, elhangzottak volna a' nélkül, hogy igéreteik 's jóslataik teljesedésbe mentek volna; ha fognának-e azok ismét felzendülni? A' nép, mellyből 's melly közzé jött, a' világ minden részeibe szétszórva; Jézus megjelente után nehány évtizedek alatt rombadőlt Sionon Jehova pompás temploma. Addig tartá nagy munkával össze Izráel gyermekeit a' mózesi törvény és vallás; addig kötötte a' szövetséghez, mit atyjaikkal kötött Jehova az örökkévaló. És talán addig helyt talált közöttük Jézus szava 's tudománya is. De hol találhata azt, csak egy év-századdal később? Talán a' tartományokban, hol a' pogányság, mint nevetséges tévelygés, istenité a' világot, vagy a' kétségbe esett babona ember-vérrel kivánná engesztelni áz ismeretlen hatalom felgerjedt haragját. Mint amott ugy itt sem talált volna apostolokat, kik örömmel 's bátor hittel terjesztették vala, pogány népek félelmes körében, amaz égi béke hirt. És ha mi

most fentebbi miveltséggel dicsekedhetünk, honnan van az? nem a' tiszta keresztyénségből sugárzik-e az le reánk egyedül? De légyen az bármelly kitünő, felette hibáznék, ki annálfogva kedvezőbb hatást 's fogadtatást, melegebb részvétet igérne 's reménylene Jézusunk nagy munkájának. Mellőzve azonban ezt, mi érzelmet tanusitna az, ki kivánhatná, hogy ezen keresztyénség szülte miveltség erejénél fogva kevesebb fáradtsággal menekülhetne, minden ferdeségtől 's tévelygéstől, mit pedig Jézus szavai után ön magának kell kivivnia. Hát azon millió néptömeg, kik előttünk keresztyének előtt éltek, kirekesztve lennének-e a' miveltség áldásiból? 's csak egyedül kivánnánk-e választott népe lenni Istennek? Hogy nékünk igazság áldó napja derüljön fel, az egészet kivülünk sötét és vastag homálynak kell-e fedeznie; 's ne jönne azokhoz soha idvezitő? Szabadjon kérdenem, illy érzelmekkel eltelten fogadhatnánk-e illőleg világ megváltó Jézusunkat ma?

És pedig hasonló érzelem, hasonló puszta önzésből 's lealázó dölyfösségből eredt ámitás vala az, melly a' világ' megváltó Jézust, kinek áldott születésén, angyali sereg ömledezett, keresztre feszité. Ha égi legtisztább fény világitá meg az éjt, melly megváltót ada a' világnak, — jött majd nappal, mellyen a' fényjét vesztett nap, sötét ború alá rejté arczáját az iszonyteljes látványra. Igaz az, hogy a' halál, mit Jézusunk gyász keresztjén kiszenvede, nem kissebb hatásu mint születése az idv nyerésre. Szintugy eltölti Golgothán, Isten magos kegyelme érzete lelkünket, mint Betlehemben az egyszerü jászol 's kisded bölcsőnél. Egyik ugy mint másik, kiegészitője a' váltság örök tanácsának. De

talán kissebb lesz a' büntett, melly tövis koronát tűze egykor megváltó Jézusunk legszentebb halántékira, fegyvert és éles tőrt meríte a' gyengéden szerető édes Anya Mária szivébe, melly ma a' születéstthezi anyai szeretet legelső érzetével hajlik meg előttünk? Bizony nemünk örök gyalázatjára fekete szinbe mártatott ecsettel lejénd az festve történeteink évkönyvében mindenkoron. Hányszor nem merült már fel, 's zavará karácsoni innepi legtisztább örömünket, a' gondolat, hogy azon legtisztább virágzat 's tenyészet, mellyet az emberi természet az isteni valóvali egybeköttetésnél fogva kifejtett, istentelen kezekkel tépetett szét 's lábakkal tiportatott? 's nem ugy hangzanék-e kérdem, ha ma születnék Jézus, egy olly világra, mellyen a' bün ereje 's hatalma általa megtörve nem volna még: a' *Feszitsd meg*, *feszitsd meg őt*? Nem többszörösen kellene-e rettegnünk, nyilván oda mutatván a' körülmények, hogy ez a' mai ugynevezett keresztyén világban is igen könnyen megtörténnék? És vallyon kivánhatnánk-e egy olly büntett' sulyát neheziteni a' jelenre, mellynek régmultja is, elég fájdalmason nyom 's sulyt bennünket? Ön magunk akarnánk igy, olly veszélyt idézni fel, hogy nemünk jelenben olly büntettel bélyegezze magát, mellyen a' meszsze-távol nemzedéki sem nyughatának meg soha; mellyrenézve mi legalább azzal vigasztalhatjuk magunkat, hogy az nem időnkben, de régen történt legyen már. Nem, ha igaz az, hogy Isten örök tanácsát mi nem mérhetjük 's változtathatjuk; mert utai mindenkor magossabbak 's mélyebbek, mint a' mi utaink: ugy mi amaz erőbeni hitben és bizodalomban, mellyet az evangeliom szentesitő 's idvteljes hatásának köszönhetünk, nem fogjuk magunkat vétkesen kisérte-

ni, 's önként mondunk fel ez okból a' gondolattal 's óhajtattal: Valyha Jézus ma születnék.

Imé felfejtve előttetek, ha bár töredék vonásokban is, a' fentebb kitüzött tárgy; kiemelve ama nagy igazság, hogy bár első tekintettel méltán ugy látszik, hogy legfőbb jót 's áldást abban és azáltal közölne Isten velünk, ha szent fiját Jézust ma küldené váltságul világra érettünk: a' további komoly vizsgálódás mindazáltal ez őszinte nyilatkozatra vezet: hogy az épen nem óhajtandó, mint magunkra, ugy az egész embernemre 's világra sem.

Felmondva hát mi végkép' amaz egészben merész hogy ne mondjam vétkes óhajtattal, buzgó hálákkal eltelten mondjunk e' szent innepi nap dicsőséget Istennek a' magosságban, azon határtalan 's meg nem hálálható nagy szerelméért, miszerint az előre megjövendőlt teljes időben szent fiját érettünk elbocsátá, felvilágositani, megváltani 's bóldogitani e' világot 's az embereket. Hangoztassuk magasb innepi örömtől lelkesülten: áldott légy örökké betlehemi nagy éjtszaka, melly elszülvén ama szentet és Isten-embert, megváltót 's idvezitőt adál e' világnak. Légy üdvöz tőlünk 's mindenektől Dávid városában született Messiás, Jézus, Istennek szent fija! 's tekints alá kérünk dicsőséged' fénylakából, e' buzgó 's ájtatos gyülekezetre, melly mint egykor Betlehem mezején az ömledezett angyal-sereg, születési örömének zengedez ma Tenéked. Néked, ki aláj̈öttél mennyből földre az emberért, ki szenvedtél mondhatlan kinokkal 's meghaltál a' kereszten elvesztő büneiért; hogy megismertesd az egész földdel, kitől eltévedt, az

Istent, 's szelid békére lágyitva a' halandói durva kebelt, szeretet szent törvényivel lánczold össze az egész embernemet; eltörölve végkép a' bünt 's annak összerogyasztó hatalmát; legyőzve a' halált 's remény szent óltárivá változtatva a' temetők gyászos hantjait, jóakaratot 's örök fenmaradást biztosits hiveidnek. Áld és dicsér Téged minden sziv, lélek, nyelv és nép. — Imé mi is születésed legszentebb innepén ama szivből fakadó éneket zengedezve az angyali karokkal: *Dicsőség Istennek a' magosságban és e' földön békesség és az emberekhez jó akarat:* áldozunk tenéked, 's fénylő királyi széked előtt borulunk a' porba, az angyalokkal egy sorba. Óh! engedd Istenünk! hogy a' mennyen felül dicséretünk Te hozzád menjen. Amen.

9. KARÁCSONI.

(Folytatás.)

Alapíge:

Ugyancsak Lukács 2, 8—14.

Ismét azon ismeretes ígék hangzának el jelen innepi egyházi-beszédem alapjaul, mellyeknek vezérletök után terjedelmesen fejtegetém tegnap, hogy valamint magunkra, ugy az egész emberiségre 's világra nézve is épen nem óhajtandó, de egészben merész — részben vétkes kivánat, hogy Jézus ma születnék. Lehetnek azonban, 's talán vannak e' gyülekezetben, 's nem kis számmal, kik a' hallottak ellenére is, állhatatosan pártolják 's karolják ama véleményt 's meggyőzetést, hogy legfőbb áldást 's jótéteményt abban és az által közölne jó Istenünk az embernemmel, ha szent fiát Jézust, kinek születési örömének angyalok seregei zengtenek egykor, ma küldené világra érettünk. Szabad légyen ezek irányában, 's ezekért feltenni ez innepélyes órán, 's megfejteni ama kérdést: mi akadályozza vallyon, hogy e' tekintetben a' mult jelenné varázsoltassék? 's miért nem születtethetnék minden kará-

csonban érettünk az, ki egyszer mindenkorra, mint világ 's emberek megváltója született Betlehemben?

1. Valóban ugy vala az egykor! Tegyétek át 's vissza magatokat a' gyermekkor éveire. Állitsátok elő lélekben és gondolattal ama legelső karácson innepet, mit e' földön, kevés öntudattal bár még akkor, innepléték Talán ennek szokatlanul tisztább gyertyafénye; az adományok 's ajándékok, mikkel gazdagon halmoza 's boldogita a' szülei gyöngéd szeretet; az édes örömérezet, melly sziveteket eltölté ekkor, teszik a' legelső világosabb visszaemlékezést, melly számotokra a' régibb időkből felmaradt? Mint érzétek, kérdem akkor magatokat? nem ugy tetszett-e nektek, mintha a' menny dicső angyalai, alá szálltak volna ti hozzátok? nem talált-e egészben viszhangra szivetek 's lelketek menynyében a' dicsőitő karácson innepi magosságos idvezlet: *Ne féljetek; mert imé hirdetek néktek nagy örömöt, melly az egész népnek öröme lészen; született néktek a' megváltó, ki az Ur Krisztus, a' Dávid városában?* És ha ekkor az atya vagy édes anya innepélyes hangulattal mondá néktek: szeretett gyermekek! mindezeket Krisztus ajándékozá 's adományozá néktek; az, ki földön született egykor 's gyermek vala, mint ti, és még mindig megjelen, bőkezü adományival, minden jó gyermekeknek: nem hittetek-e szavaiknak, ha szinte nem láttátok is őt, 's nem valátok-e hitben mondhatatlan boldogok? nem az önkéntes hála egyetlen 's legtisztább érzete, mellyel néki, 's a' jó szüléknek tömjénezétek, fogta-e el egész benső valótokat? e' legtisztább érzettől lelkesülten 's segittetve jöttetek 's emelkedtetek talán legelőször tisztább sejditésére an-

nak, ki legfőbb 's legjobb atyjok mindazoknak, kik mennyen 's földön gyermekeinek neveztetnek? 's tiétek vala ugy-e a' mennyeknek országa? És ha majd elmult a' karácson innepe, 's eltüntek vele a' gazdag adományok 's ajándékok, szent vágyódás repeső érzetével óhajtátok viszontjöttét, 's vele a' Jézust is. Minél inkább közelgett a' legszentebb este, annál fentebb dobogott 's érezett kebletek, amaz örömteljes nyugtalanságban, mignem ismét megérkeze körötökbe. Ő vala gyülpontja minden gondolatitoknak; tőle várátok 's reménylétek egyedül kicsin vágyaitok teljesültét. Fogadást tevétek nem egyszer titkon, hogy kegyesek és jók lenni igyekeztek, mint kegyes és jó vala Ő. Egyik karácsontól másikig számitátok az éveket, mint cselekesznek ma azok, kik körünkben nevekednek; és a' kiknek ti, ha szerető sziveitekhez közel állanak, némi örömöt 's gyönyör-élvezetet szerzétek jöttével a' szent estvének; örömöt és gyönyört, mit talán rég tartogatátok számokra már. Ezáltal egyszersmind saját gyermekéveitekre teszitek át mindannyiszor magatokat, 's távolról sem kivánjátok megzavarni szent hiedelmöket az ártatlan kicsinyeknek.

És vallyon miért nem? Azért, mert bensőleg mélyen érzitek ti, hogy örök igazság rejlik abban számotokra; igazság, melly szükség, hogy bennünket földi létünk egész idején át kisérjen. Letenni és elhagyni azt érettebb korban, mi gyermeki volt, épen nem nagy munka, nem nagy mesterség, 's attól függ az csupán, hogy azt, mi a' gyermeki érzelemben szent és tiszta volt, hiven megőrizve vigyük át az ifjuság, férfikor 's öregség késő napjaira, az által benső emberünket, mint valamelly márvány darabból 's öntvényből formálók, 's

hova tovább égi valóvá képezők. És ha szinte nincsen is már többé hozzánk a' megváltó olly közel, mint vala egykor, midőn először nevezték előttünk Jézusi nagy nevét, 's nyerték meg néki 's tiszteletére lelkünket: közel van ma is, mit nálunk hagyott, lelke által, melly szerint velünk és körünkben lesz mind világ végezetéig. — Ez isteni lelket engedjétek e' szent innepi nap uralkodni 's munkálni ti bennetek, mint azt igéjéből vettétek; 's meritsétek magatokat egész öntudattal dicső megjelenése teljes érzetébe: ott 's jelen lészen ő veletek. Tisztelettel közelitsetek a' betlehemi alacson jászolhoz, 's gondoljátok meg, hogy az, ki abban fekszik, *mikoron istennek formájában volna, nem állitá ragadománynak lenni az ő istenneki egyenlőségét; hanem magát megüresité 's szolgai formát vévén magára, hasonlatossá lett az emberekhez; és emberi ábrázatban találtatott, mint ember.* Gondoljatok a' nemes életre, mellyet e' csekély kezdetből fejt ki, 's létesit emberi természetben az isteni, 's az isteniben az emberi. Vessétek egybe ezzel, mit a' világ különben nagyot, fenségest, és dicsőt mutathat: látni fogjátok, hogy mind az, mi előtte az embervilágban kitünő 's nemes volt, benne egyesül 's találtatik mocsok nélkül; az pedig mi utánna azzá lett: tőle kölcsönöz felszentelést 's előmentet. Nézzétek a' hatást 's munkálatot, melly ama legszentebb kutforrásból minden részre kihatott, miként nő 's terjedez hova-tovább; mint tör utat, minden, még a' legnagyobb gáton 's akadályon is keresztül; mint készit eldöntő magos győzelmet a' világosság- 's igazságnak; mint győz le tettetést és hazugságot, 's irtogat ki mindent, mi az embert megbecsteleniti 's lealázza. Vessétek egybe majd ezzel sa-

jái éltetőket, 's kérdezzétek meg magatokat, mennyiben egyezik amazzal ez? És ha ekkor kiki nyilt szivvel 's őszinte lélekkel lépve elő, érezi hibáit 's gyengéit, 's látja azokat feltünni másokban is; ha csüggedez majd 's elgondolja, hogy mi váltság nélkül bün rabjaivá lettünk volna, 's elvesztünk volna büneinkben, — kezd eszmélni, hogy nékie is született a' Krisztus, és hogy az Isten fija egyszersmind embernek fija is volt: uj és fentebbi lélek szállja meg akkor őt, 's foglal el szükségeskép mindnyájunkat. A' karácsoni tiszta 's legszentebb innepi öröméérzetben fényörömmel áraszt el bennünket urunk tisztább világossága ma. Messze távolból törnek, 's hatnak a' jelenbe dicső sugárai; tisztább fényü világosságot deritnek szivünkben is, és felgyujtják abban a' hála áldozatját. Ama szent oltárra tesszük mi le azt, mellyet az örök szeretet állita minden ember-kebelben fel, 's bensőbben és nagyobb örvendezéssel, mint egykor az angyalok és árkangyalok, — kik a' világ-megváltó Jézusban, soha sem hozzájok hasonlót idvezlének — hangoztatjuk: *Dicsőség a' magosságban Istennek!*

2. De mire a harcz, szakadás és örök viszály, melly még mindég rongálja 's dulja a' Megváltó alkotta közönség, a' Keresztyén-anyaszentegyház kebelét; dúlta 's rongálta azt, miolta, mintegy nagy egész terült az el földszinén mindenütt? Valóban nem kellene ennek igy lenni. Ha ti megkérditek ma e' szent innepi nap ama' kicsínyeket, mint képzelik ők tulajdonképen azt, ki nékiek urszületése innepén fényes ajándékokat hoz mindenkor? és ezen kicsinyek kissé tovább fejlődtek már, 's képesek azt, mi elébb csak homályos, de azért

semmivel kevésbbé mély sejdités volt előttök tisztább megfogásban mondani el: egyik ugy mint másik, kisebb 's nagyobb mértékben, eltérnek egymástól megfogásaik kifejezésében 's rajzaikban. Örvendeznek mindazáltal, a' nyert ajándéknak egyenlően, 's nem keserítik azt meg hasztalan viszály által, nem, de élvezik saját hasznukra 's kényök szerint. És ha talán viszsza kívánnának élni azzal, semmivel inkább viszsza nem terelhetitek, mint ha annak adójára emlékeztetitek őket komolyan. — Épen igy jöttével az úrszületése innepének, erősben, mint valaha, kellene felgerjedni az egész keresztyénségben a' hitbeni egység boldogitó öntudatának, melly túl emel minden vélemény különbségen 's szakadáson. Mind azon különböző pártfelekezeteknek, mellyekre szakadozott időjártával Isten országa, a' keresztyén anyaszentegyház, kezet kellene ekkor nyujtani lélekben egymásnak, 's megszégyenülten tünnie el a' született Jézus jászla- 's bölcsejénél a' hitbeli gyülölség 's üldözés vágynak keresztyének között végképen és mindenütt. Ha mi Jézussal tartunk, ki részt véve nemünk gyengéiben 's emberré lett mi érettünk; 's egy azok közzül, kik nevéről nevezik magokat, eltér tőlünk vélemény- 's gondolkodás-módban, miszerint képzeli mind kettőt az istenit és emberit egyesülve benne; és mi hibáztatjuk erős meggyőzettetésből őt; — légyen, hogy ő egyikre vagy másikra igen sokat, vagy keveset ád, és mi nem terelhetjük jó útra szelidség lelkével őt, ő pedig nem csak el nem veti Jézust, de sőt inkább kész vele félelemmel 's rettegéssel munkálni idvességét 's keresni lelke örök békéjét, miként gyülölhetnénk mi őt 's fordulhatnánk tőle megvetőleg el, 's útálattal? Hiszen a' Megváltó képét hordozza ő, azét, kit tisztelünk

's vallunk mi is egyedül. Ő, a' dicsőségnek fényessége, 's Isten személyének kimetszett bélyege, lép előttünk ama testvérében fel, 's mi rokonoknak ismerjük vele magunkat általa. Benne is némü tekintetben közel van hozzánk az Idvezitő, és ezen közellét biztos érzetében, kiáltjuk mi vele 's ő mi általunk: *Dicsőség a' magosságban Istennek, és e' földön békeség!?*

3. És ha még közelebb, 's épen körötökben akarjátók szemlélni őt, szívből óhajtván lefizetni irányában, tartozott hálátok legszentebb adaját: erre sem hijánzik a' mód és alkalom. A' pillanat, melly őt világra hozta, földön lett megjelenése következtében, alája vetette őt az idő változásnak. Meg kellene kóstolnia a' halált, ha ma születnék is körünkben És hogy övéiben élve maradjon mind világ végezetéig mi közöttünk, azért hangoztatá régen: *valamit miveltek egygyel az én kicsinyeim közzül, én velem mivelitek azt*; azt akarván ez által nyiltan jelenteni, hogy többet tegyen ez, mintha bár földrázólag hangoztatjuk is a' szavakat: Uram! Uram!, a' nélkül, hogy mennyei atyja' akaratját teljesítnénk. Igen, azért jött ő alacson szegénységben, nem külfény- 's ragyogással, hogy éreznénk bensőképen születése öröm-innepén, kit tiszteljünk 's kinek hódoljunk ő benne? 's valóban gondoltak is már erre némellyek ön magoktól. Lehetnek 's talán vannak nem kis számmal, kik amaz öröm-érzetet, mit gyermekeiknek készitének, az által kivánták megnemesíteni, hogy olly nemü adományokat adának kezeikbe, miket azok másoknak nyujtsanak ismét, azoknak, kik egyébként üres marokkal 's talán örömtelen idvezelték volna a' szent estét. És ha ez igaz szívből történt, 's ez által lelkökben ke-

vélység, ugy mint hiuság helyt nem foga, mintha ők valami csudálatosan nagy dolgot miveltek volna az által, hogy e' szent innepi nap, egy éhezőt jóltartának, egy meztelent megruházának, mit, meglehet, egész évenát tenni feledének: ki nem helyeselné valóban nemes tettőket? De épen azért, ha találtatnék közöttünk valaki, ki a' közös öröm e' jeles napjaiban, ön hibája 's vétke nélkül, epesztő-gond 's bánat miatt lehajolva emeli könnyteli szemeit égfele, 's fél talán 's átal segedelmet kérni másoktól: ne, óh! ne feledjétek akkor éreztetni vele, hogy a' világmegváltó Jézus, nem azért jött csupán, hogy ő a' benne vetett hitben reményt és vigasztalást találjon, de egyszersmind azért is, hogy érezze azt, hogy Jézus ama' fentebbi munkás szeretetre híva el, 's lelkesíte bennünket, mellyről ismerik meg mindenek, hogy tanítványi vagyunk. Az, mit mi jelenben nékie adhatunk, csak múló, 's enyésző világi jó, de ha egyszer tiszta szív, 's készségteljes akarat téteti azt általunk, légyen az bár külsőleg csekély 's szembe is alig tűnő adomány, fensőbb és soha nem enyészhető áldás dicsőiti azt, mert ellenmondhatatlanul tanúsítja az, hogy idvezeltetik Jézus, 's méltókép tiszteltetik miközöttünk. És ha ez olly teljes érzésből fakad, millyennel Isten kegyelmét Jézus megjelenéseért dicsőitjük: óh akkor sok egyéb másokban is hála szent oltárát gyúlaszt az fel azért, 's szivvel és lélekkel hangoztatandja az egész keresztyén világ ama dicsőitő úrszületési öröméneket: *Dicsőség Istennek a' magasságban, e' földön békeség, és az embereknek jó akarat!*

Ki nem látná itten, hogy ha e' jeles innep napokban, mindenkit illy magos érzelem lelkesít: nem hallani többé amaz óhajtatot: valyha Jézus ma születnék 's je-

lenne meg köreinkben! Nem; mert velünk és köztünk lészen ő akkor 's mindenkoron, és ha egykor Isten dicsősége hangzott alá égről e' földre, sokszorosan adja viszsza e' föld az égnek ama' dicsőitő öröméneket, a' tiszta szeretet áldó munkáiban, mellyek létesitésére rothadatlan és soha nem enyészhető magokat hinte világ-megváltó Jézusunk, kinek érttünk lett születése e' legszentebb innepén, az Atyával és Szent Lelkével legyen áldás, dicséret és dicsőség, tőlünk és mindenektől, ma és mindörökké Ámen.

---

10. HARANGTÉTELKOR*

Alapige:

Zsoltár, 28, *6. 7. 9.*

Mi czélból jöttünk légyen most fel e' szent helyre? hoszszason mutogatni ugy tartom felesleges sőt épen szükségtelen. Közönségesen 's mindenek előtt tudva van ez; öröm- 's hála innepet szentel ma Egyházunk; öröm- 's hálatelt kebellel jött ma fel mindenki ide az urnak hegyére a' Jákób Istenének házába. Igen! öröm, magosb lelki öröm tölte el minden érező kebelt, midőn ma 21 évek multán először halla alázugni, kettős ércz harangot szent egyházunk tornyából. Eljöve minden, ki csak jöhetett, hogy felgyujtsa itt a' hála szent óltárát, 's kiöntse Isten örök trónja előtt lelke imádó érzéseit, kegyelme ajándékiért, mikkel a' szomoru emlékü tüzvész után, melly e' szent Egyháznak, tornyunknak 's haranginknak sem kedvezett — nem, de romba 's hamuba döntötte azt — Egyházunkat halmozá. Reám legalább sziv, 's lélek rázólag hata, midőn ma innepélyes kongással zugott alá Egyházunk emelt tornyából amaz

* Mondatott Gyulaházán October 13. 1844.

uj harang. Igen, nekem ugy tetszett, én ugy hallottam mintha az, párositva ércz hangját kissebb de idősb testvérével, szeráf nyelven hangoztatta volna: Emberek! rebegjen imádó fohászokkal töredékeny ajkitok Istenhez, ki nagy és fenséges. Hozzá, ki világoknak ura, megfoghatatlan, egy és örök. Rebegjen 's valódi lelkesedés ihlette kebellel siessetek szentegyházba, tüzben és lélekben dicsőiteni Istent. Ugy hallottam, mintha harangjaink innepélyes muzsikáját, kiválva egy ének kisérte volna, ének, melly régenten igy zugott a' zsoltáros hárfájáról: *Áldott az ur, mert meghallgatta könyörgésünk szavát. Az ur a' mi erősségünk, benne bizott szivünk és megsegittetünk; örü' szivünk és énekünkkel dicsérjük őt. Tartsd meg Uram népedet, és áld meg örökségedet; birjad őket és örökre felmagasztald.* És én szent lelkesedéssel buzdultam 's jöttem fel e' szent helyre, ide hol szentség, ide hol Istenség lakozik; és imé itt állok veletek öröm-innepet szentelendő; itt állok e' szent helyen, itt a' létel magosságán, itt, hol olly közel érezi magát porhalandó Istenéhez, felhivandó 's kérendő benneteket, hogy (ama nagy szónok ismeretes szavaiként) „kiszakadva mintegy a' világból, feledve a' földet 's annak bajait, sőt a' földiek felibe emelkedve, fent az égben a' szentségnél, kivel társalkodunk, légyen szivünk 's lelkünk egész valója. Szent ájtatossággal lángoljon előtte dicsőitő lelkünk; égve mint szeráf 's lobogva mint angyal, sirjunk neki háládatos könyüket a' közelebb vett jóért 's segitségért; buzgón 's buzogva esdekeljünk további áldásiért. Jertek el egyszersmind, szenteljük meg ez öröm-innepet, hozzá illő alkalomszerü rövid egyházi beszéddel, értekezhetvén egy pár töredék vonásban, a' harangok eredetéről 's arról, mi a'

czél, 's minek kell lenni a' harang öntetésben 's mi által éretik az el teljesen?

1. Mi a' harang anyagi tekintetben? fejtegetnem nem szükség. Ismeri és tudja azt mindenki. Nem tartom m. a. helyénkivül lenni felhozni itt egy valódi tudós — Alét — nézeteit, ki a' harang minden egyes alkotó részeit lelki vagy szellemi értelemben következőleg rajzolá: az ércz alkot példázolja a' papnak értelmi miveltségét; az ütő ugyanannak nyelvét; az ütőnek ütése az evangelium szellemébeni feddőzést, miszerint a' pap hallgatóit a' bűn 's vétek utától visszatartani, és hogy tisztán erkölcsösök 's vallásosan erényesek legyenek, lelkesiteni törekszik. Az a' része a' harangnak, mellyhez ütője köttetett, a' nyelv zabolán tartását; koronája, Idvezitőnk gyász keresztét; az a' rész ismét, melly fákhoz kapcsoltatik, a' prófeták látásait. A' vas, melly a' harangot a' koronához csatolja, a' papot, ki kereszt előtt áll; végre a' harang kötelek hármas része, a' szentírás történeti — erkölcsi és példázoló tartalmát.

A' mi már a' harangok eredetét illeti: jegyezzük meg röviden ezeket: Az ó-szövetség idejében, nem harangokkal, de mint tudjuk ezüst kürtök' 's trombiták' harsogásival adtak jelt a' közönséges isteniiszteletre. Igaz ugyan hogy már Mózes idejében *Bésaléel, ki betöltetett Isten lelkével, bölcseséggel, értelemmel, tudománnyal és minden mesterséggel, hogy gondoljon mindent, mit arany — ezüst — 's réz anyagokból mesterség előállithat*, készitett Isten' nyilvános parancsából arany csengetyüket, mellyek Áron fő pap kék selyem-szövet öltönyének alsó prémjét, pomagránát gombokkal váltogatva ékiték; hogy annak csengését hallja Izráel, midőn Áron bemegy a' szent helybe Jehovája

eleibe. Innen azonban következtetni, hogy már az ó-szövetség idejében lettek legyen harangok, istenitiszteletre hivogatók — épen nem lehet, legfelebb is csupán a' csengetyük eredete sugározván onnan le. Leáldoza majd az ó-szövetség napja, 's égi fényben derült az új áldó koránya, *a' régiek* mint az irás mondja, *elmultak 's mindenek megujultak.* Itt is azonban a' keresztyénség 3 első századiban valamint semmi más kül jelekkel: ugy harangokkal sem éltek közönséges istenitiszteletre való egybegyüléskor. Nem, mert hiszen vér betükkel van az feljegyezve, nemünk örök gyalázatjára a' történetek évkönyveiben, hogy az első keresztyének a' vallásos barbar üldöztetések ezer menyköveit rettegve, sötét éjfeleken át, hogy senkitől észre ne vétessenek, erdő-kietlenekben, embernem lakta vadonokban, meszsze hegyek' magány-barlangiban, halálcsendü kripták mohos üregében imádák Istent a' nagyot és fenségest, ki szent igéjében 's imádandó fiában Jézusban magát kijelenté, mint egyedül dicsőitendő felséget. Ki hinné már, hogy illy életveszélyes körülményekben, harangok zugásival adtak vala jelt egybegyülésökre, életökre leselkedő zsidó 's pogány néptömeg közt? Évek multán majd számanélküli eszközöket használának jelt adni egybegyülésekkor, harang helyét pótlókat. Ki nem tudná nevezetesen, hogy keresztyén eldődeink Egyiptomban, ezüst kürtök 's harsogó trombiták zugását használának — zsidók szokásaként — e' végett? Ki nem tudná, hogy valának Kolostorok, mellyekben ugy mondatott költő-kalapácsok; mások ismét mellyekben szivemelő alleluja zengedezés szólita fel imádásra. Valának tartományok keleten, mellyekben faeszközök pótolák a' harang hijányt. Egész 865-ig ismeretlen vala a' harang

Kelet' Egyháziban. Ekkor ajándékozott Ursus Patrisiacus Velenczési herczeg, Mihály czászárnak nehány harangokat, mellyeket az Sophia szentegyháza tornyaiba rakata. — Nyugot' Egyháziba ki vitte legyen be a' harangok használatát, szorosan meghatározni lehetetlen. Vannak kik Sabinianus római pápának, ki mint szent Gergely pápa utódja 604-ben ült a' szent székben; mások ismét Paulinus nevü püspöknek tulajdonitják azt, ki Olaszhonban, Campaniának Nola nevü városában lakott 400 körül, 's azt állitják, hogy ez vala első, ki a' harangot feltalálta, 's közönséges istenitiszteletrei jeladásra használta. Milly lassan 's nehezen terjedt légyen el azonban a' keresztyének között a' nagy harangok használata, nyilvános tanuja az, hogy midőn Clotharius Siena városát ostrommal megszállá, az ottani szentegyház nagy harangját huzatá meg a' püspök istenitiszteletre 610-ben, 's mint ismeretlen 's még eddig nem hallott csudától elrémülten futásnak eredtek Clotharius katonái, 's felszabadult ostrom alól a' város. A' 8-ik száz vala az végre, mellyben közönségessé lett Nyugot' Egyháziban a' harang használata mindenütt. Meg kell azonban jegyezni, hogy az Izraeliták, Törökök és a' Görögök, kik nekiek hódolnak, harangokat máig sem, hanem csak fából vagy rézből készült zörgő eszközöket használnak, jelt adni a' templombai menetelre. Légyen elég ennyi a' harangok eredetéről 's

2. Lássuk már egy pár szóval azt is, mi a' czél, minek kell lenni a' harang öntetésben 's mi által éretik az el teljesen?

Közvetetlen czél 's rendeltetés miért a' harangok Egyházink emelt tornyaiban tartatnak — mint mindenki tudja — az, hogy légyen azoknak magosból alázugó

hangja mindenkitől felvehető jeladás egybegyülni közönséges istenitiszteletre. Közvetett czél 's rendeltetés pedig az, hogy midőn azoknak érczhangja innepélyes kongással alázug a' magasból, szivrázólag hassa meg az érezni tudó kebelt 's lelkünk egész benső valóját, hogy feledve a' földet 's annak muló javait, siessünk szentegyházba tüzben éslélekben dicsőiteni Istent, ki nagy és igen dicsőséges ura a' mindenségnek 's atyánk nekünk is embereknek. Siessünk szentegyházba, oda, hol a' sziv olly közel érzi magát Istenhez, 's mennybeli szent látását kitörő érzésének a' buzgóságnak szárnyain fellengi, fel magasra az égig, az Istenségig emelkedvén. Óh! mi szép, mi sziv 's lélek emelő, bensőleg megható látás, midőn a' megkondult harangszó mozgásba hozza 's szentegyházba vezérli a' hivő gyülekezet minden egyes tagjait, bemutatni magokat Isten előtt 's áldozatot vinni óltárira? — És ha ez mindkettő eszközöltetik harangok ércz kongásival, valamelly Egyház tagjai közt, ha nem enyész el azok hangja hasztalan a' magasban; nem, de Isten-háza iránti buzgó szerelmet eszközöl és munkál a' szivekben: akkor és kizárólag csak ugy éretik el a' czél, mire harangjaink tornyainkban diszlenek.

Hallja azért és értse meg ezt mindenki: Felettébb csalatkozik, veszélyesen tévelyeg, hogy ne mondjam vétkezik minden Egyház, melly egyedül 's kizárólag hiu külső fény 's más Egyházak feletti elsőbbség vágyból terheli tornyát harangokkal; mellőzi pedig azt mi fő dolog, tudniillik Isten buzgó imádását és a' szentegyház szorgalmas gyakorlását. Bizony bizony mondom nektek, bármi kitünő nagyságú 's báj zengzetü harangokkal büszkélkedjék tornyotok, ha sziveitek általok nem in-

dulnak 's üresek templomaitok, hidjétek el nekem, azon puszta zengő érczek, soha Istent nem dicsőitendik, hanem ha ti, általok serkentetve imádásra buzdultok. — Van, — nem lehet tagadni — van a' harangok innepélyes kongásiban, — van valami fenséges, sziv 's lélekható; van valami, melly nem vonja, de ragadja a' porhalandót imádni Istenét, csak füle legyen hallani 's szive érezni. Nekem legalább ugy tetszik, valahányszor istenitiszteletre hivogató innepélyes harangszó kondúl meg, mintha mindannyiszor e' szivható intés hangzanék alá a' magasból: Emberek! boruljatok le imádni Istent a' mindenhatót, ki teremtett tart, és igazgat mindeneket. Siessetek szentegyházba 's emeljetek szivetekből egy imádó sóhajt, szemeitekből egy hála-könnyet jó Atyátokhoz, ki mennyben, de földönis van. Siessetek szentegyházba 's hidjétek el, hogy sohasem szebb az ember, mint midőn itt e' szent házban érző szivének teljét buzgó hálában önti ki az örökkévaló szine előtt; a' vallás és a' szent könyv erősitik rebegő nyelve erőtelen szózatát, 's a' királyi éneklőnek magasan fent lengő zsoltári szerafi szárnyakon repitik fel lelkét, fel a' magasságos 's dicsőséges Isten örök trónusáig. Emberek! adjatok hálát az Urnak mert érdemli; mert minden gazdagságát velünk közli. — Siessetek szentegyházba ti, kik az ég urát lélekben és igazságban kivánjátok imádni, 's érezzétek buzgó lelkek az imádkozás erejét, melly kiragad a' földiség alacson sátorából! siessetek szentegyházba; hol a' lélek, ha buzgósága szárnyain Istenhez emelkedik 's eleibe érvén reménykedik, érzi hogy az örök élet már e' földön az övé lett. Siessetek szentegyházba! hol ha összesereglenek a' Fenséges' imádói; ugy tetszik, mintha vigadva ott volnának, hol a' menny' lakói kirá-

lyi székének előtte letelepednek. Siessetek szentegyházba ti bánatos szivüek! érezni fogjátok itt, hogy bár a' szivet bánat járja 's a' szemet keserüség árja: akkor is az Isten előtti zokogás és a' magánosan felszállott sóhajtás, valódi 's édes megujulás.

Imé K. H.! illy érthetőleg, illy sziv- 's lélek-hatólag beszél a' harang innepélyes kongásival, Egyházunk emelt tornyából is. Szól, hogy ércz hangzását füleink mellett nyom nélkül elzugni ne engedjük; ne, de mindannyiszor szent lelkesedéssel 's istenitő érzésekkel eltelten jöjjünk el 's buzduljunk fel itt e' szentegyházban tűzben és lélekben dicsőiteni Istent, ki nagy és igen dicséretes. Szól, hogy zengzete, mint bájos hárfa-hang az éjfélből pusztiák alvóinak álmain rezegjen végig édesen és andalitón lelkünk hurjain, 's használatát ne halogassuk akkorra, midőn már utólszor kondul el felettünk halotti gyászt-jelentő harangszó — és pedig csak felettünk, mit nem hall már többé, ki néma halál jég karjára szenderülten, sírok sötét éjelére száll, 's melly földi bucsunk hattyudalát sirja le a' magasból. Óh akkor nem halljuk többé gyász-hangját; sorsunk el lesz már vetve akkor, 's tul a' sírok álmain hasztalan epedünk harang, vagy más kegyességre serkentő eszköz után. Mint éltünk itt e' földön, ugy fogunk aludni sirunk éjeliben, hova az utólsó harangszó kisér el mindnyájunkat. Mig tehát időnk van, addig vegyük eszünkbe mik békességünkre valók; addig használjuk erkölcsi jobbulásra a' kegyesség eszközei közt a' harangot is, hogy kedves legyen Isten előtt jelen öröm- 's hála-innepünk, 's elérve a' czél, mire harangjaink rendeltetvék.

A' mi még hátra van, áldás kivánásé légyen. Áldja Isten a' Keresztyén Anyaszentegyházat 's ennek ve-

teményes kertjeit az iskolákat; áldja a' föld minden népeit, különösen édes magyar hazánkat, nemzetünket, 's ennek dicsően országló kegyelmes királyát V-ik Ferdinánd ő Felségét. Áldja jelesen ez Egyházat, ennek világi 's egyházi elöljáróit, kik olly példás lelkesedéssel, a' köznép olly kevés terheltetésével hajták végre, e' reájok nézve aránylag nagy munkát Áldás, Isten áldása nyugodjék mindazokon, kik e' szent munkát tanácscsal, igyekezettel 's önkéntes ajánlattal előmozditani sziveskedtek. Áldás nyugodjék e' szentegyház fáradozott érdemteljes gondnokain 's az egész helybeli nemes Egyház tanácson; jutalmaztassék meg hü buzgalmuk lelki 's testi javakkal, szeretett háznépök kedves tagjainak édes bóldogságával. Aldás nyugodjék a' tiszles öregeken, e' szentegyház ékességein; áldás az atyákon, anyákon, fiakon és leányokon, e' szentegyház kifaragott drága 's erős oszlopain; áldás a' csecsszopókon is. *Légyen békesség keritésünkben, és csendesség tornyunkban, azért a' szent helyért, melly itt vagyon és a' mi urunk Istenünknek házáért.*

És te Isten! ki megsegitél szent igyekezetünkben 's czélra juttattál, tekints alá reánk kegyelmes arczczal az öröklét fényéből, 's fogadd el uj áldozatunkat. Csekély ugyan, de dicsőséged előmozditását czélozza az: pótolja ki hijányát égi ihlettel telt kebleink buzgó imádása. Légyen ez uj harang szentelve néked Istenek Istenének, szentelve nevednek 's tiszteletednek; szentelve idvességünk eszközének, mellyre elhivtál szent Fiad a' Jézus által. Amen.

---

11. ESZTENDŐT BEREKESZTŐ.

Alapige:

Jerém. siralmi 3, 40.

Innepélyre hivogató harangszó zugott alá Egyházunk' tornyából, 's érczhangja meghatóbban mint máskor, olly sziv- 's lélek rázólag hangzott alá. Nekem legalább ugy tetszett, de ugy tetszhetett méltán mindenkinek közületek, mintha innepélyes kongásival a' haldokló év sirta volna alá hattyúdalát a' magasból. Itt állok most e' szent helyen, 's szent lelkesedéssel eltelten állok itt, hogy tolmácsa legyek e' gyülekezet magas hálájának 's ömlengő érzésinek. Ah! de miként tolmácsoljam 's öntsem ki szavakban az érzékeny sziv ellágyult érzéseit? Hiszen én magam is szokatlan, különös és zavart érzésekkel eltelten jöttem most fel ez imádság házába 's állottam e' szent helyre. Szokatlan érzésekkel, miket a' megható nagy gondolat támaszta lelkemben fel, hogy ez tőlem az utólsó békeszó, ez az utólsó elmélkedés ez évben szeretett hallgatóim hiv körében. És vallyon nem hasonló szokatlan, nehéz, és sok tekintetben szomoritó érzések tölték-e el egészen kebleiteket is, midőn ma ez áhitatosság legszentebb hajlékába feljöttetek, ama nagy

gondolatba elmélyedten: ez a' vég esteli áldozat, mellyben utólszor gyujtjuk fel ez évben sziveinkben, a' hála szent óltárát, 's öntjük ki lelkeink imádó érzéseit, örök trónja előtt a' kegyelmek atyjának, gazdag áldásiért, mikkel e' mindjárt elenyésző esztendőben bennünket olly bőven elárasztott. Valóban mint kezdete, ugy vége is megható egy évnek, 's méltó, hogy meginnepeltessék különösen. Zajgó árvizként ömlenek ekkor a' szivre a' különböző 's inkább komoly mint öröm-zajos érzések. Ez az oka, miérthogy olly különösen 's érzékenyen hat mindenkire az esti innepélyre hivogató harangszó. Ezért van az, hogy kondultára eljön azonnal 's nagy örömmel jön be minden, ki csak jöhet a' szentek gyülekezetibe 's Isten templomába, kiöntendő itt szive zavart érzéseit. És imé! illy czélból jöttünk fel mi is utólsó estéjén e' haldokló esztendőnek, ide az urnak hegyére, a' Jákób Istenének házába, hogy mint megszentelve volt ennek kezdete, megszentelve légyen végzete is hozzáillő egyházi beszéddel. 'S mi által tehetnénk ezt inkább, mintha követve ama valódi bölcs, a' Számósi Pythágoras' igen dicséretes példáját, ki mint rólla feljegyeztetett, soha addig csöndes és pihentető álomra nem bocsátá lankadt tagjait, mig mind maga szorosan 's részrehajlatlan meg nem vizsgálta, mind tanitványival meg nem vizsgáltatta az napi tetteiket; 's azt hogy micsoda lépcsőjén állanak az erkölcsi tökéletességnek — a' próféta szavaiként, a' sok napokat magába foglaló év utólsó estéjén, *tudakozzunk a' mi utaink felől, keressük az urat és megtérünk ő hozzá* vagy más szókkal, ha komolyan 's részrehajlatlanul megvizsgáljuk életünket. És ha ez helyesen, 's kellőleg történik, ugy ez utólsó estéje az esztendőnek, ha szinte bár közelebb viszen is az ben-

nünket a' sirhoz, az azt követő utólsó itélethez 's örökkévalósághoz, legvidámabb 's örömtelibb estéje lejénd az életünknek mindenkoron.

1. *Tudakozzuk* hát, a' próféta szavaiként, *utainkat, keressük az urat, és térjünk meg ő hozzá.* Találtatnak — nem lehet tagadni — találtatnak még mindig a' keresztyének között, kik felteszik magoknak a' magánosság csendes óráiban a' kérdéseket: teljesitettem-e hiven Isten-, embertársaim- 's magam iránti tiszteimet? Istenbe vetettem-e egyedül bizodalmomat? Imádtam-e őt magánosan és e' szentegyházban ugy, mint igéje tanitja, lélekben és igazságban? kedves foglalkozásom volt-e az ájtatos imádság, melly sziv szüksége az embernek 's istenneli benső társalkodás? — Szerettem-e felebarátimat, ugy mint magamat? nem okoztam-e nekiek sérelmet és bántalmakat? munkáltam-e tőlem telhetőleg jobblétöket? — Gondoskodtam-e híven 's kellő szorgalommal magamról, 's lelkem valódi javáról? kerültem-e a' mértékletlenséget és vétkes haragot; a' vesztegetést ugy, mint a' fösvénységet? munkáltam-e félelemmel 's rettegéssel lelkem örök üdvét 's békéjét? — És a' kik e' kérdésekre részrehajlatlanul megfelelnek, ki tagadná, hogy ezáltal már igen sokat nyertek. Azonban nem ebben határoztatik az egész: alaposnak 's értelmesnek kell lenni önvizsgálásunknak; ki kell annak terjeszkedni egyes esetekre, 's tekintettel lenni Isten- 's emberekkeli viszonyinkra. Nem lehet, nem szabad hát ott megállapodnunk, de fel kell tennünk folytatólag szükségeskép e' kérdéseket: van-e olly helyes megfogásom, olly tiszta 's alapos ismeretem Istenről, atyai gondviseléséről 's igazgató jóságáról, hogy benne vessem akkor is egyedül

bizodalmomat, ha valami jó kivitelében legszivesb igyekezetemet 's törekvésemet előmenet és siker nem követi? vagy csak akkor bizom egyedül ő benne, ha jól folynak dolgaim 's tenyészik bóldogságom? Nem tulajdonítom-e ollykor dolgaim szerencsés kimenetelét önmagamnak, erőmnek, szorgalmomnak 's okos belátásomnak egyedül? Nem vetem-e inkább bizodalmomat az emberek változó kegyébe 's ajánlatiba, mint Isten kegyelmes 's változhatatlan igéreteibe? Nem fakadt-e lelkem békétlen zugolódásra a' csapások 's szenvedések közepette; nem kétkedtem-e Isten gondviselésében; nem zugolódtam-e kormányzása ellen oktalanúl? Nem tartottam-e egyedüli 's fődolognak keresztyénre nézve a' köz 's magán istenitisztelet' rendezését 's megtartását; keveset vagy épen semmit ügyelve a' kegyesség munkái gyakorlására; a' keresztyéni tisztek 's Isten legszentebb akaratja teljesitésére? Óhajtom-e valóban vallásos ismereteimet idő 's körülményekhez képest nevelni 's öregbíteni; vagy talán beérve azon kevés tudománynyal, mit e' tárgyban gyermek éveimben szereztem, önelmüleg vetem meg a' segéd-eszközöket, miket Isten vallásos ismereteim időszerinti öregbitésére 's javitására rendele?

Továbbá: mint teljesitettem embertársaim iránti tiszteimet? Azt, mit méltányosság 's igazság szorosan megkivánt, tettem-e velök egyedül? vagy talán jót is közöltem velök, hasznos és kedves szolgálatot is tettem ollykor nekiek; mire semmi kültörvény nem kényszerite, 's miért visszafizetést 's jutalmat nem várhaték? Nem terelhetek-e szememre nemtelen önzést 's kárositást, ravasz rászedést, jó hirnév kisebbitést, 's közönyösséget embertársaim irányukban, ha méltatla-

nul gyaláztattak 's támadtattak meg? Nem terelhetek-e szememre boszszú vágyat, irígység kigyó nyelvét, engesztelhetetlenséget 's könyörületlen- és fás szivet azok iránt? Vallyon igazságos, nagylelkü, szolgálatra kész, szeretetteljes, emberséges és becsületes ember voltam-e ellenben hozzájok mindenkoron? Örömöt találtam-e abban, ha valaha javukra 's érdemlett dicséretökre szavam emelhettem? — Együtt örültem-e velök, ha örültek 's jószerencse kisérte lépteiket; együtt sirtam-e velök sirókkal, ha komor bánat 's veszteség nehéz érzete fogta el sziveiket, 's a' mostoha sors egyik csapásra mást halmoza felettök?

Miként teljesitém végre tiszteimet elkülönzve magam iránt? Ha atya 's anya voltam, hün 's gondosan teljesitettem-e a' tiszteket, mikre a' legszentebb nevezetek köteleztek; számolhatok-e bátran 's nyugodt lélekkel azoknak üdvökről, kiknek boldogitását reám bizta az ég; nem veszett-e el gondatlan hanyagságom miatt a' gyermekek közül, kiket nekem adott Isten, valamellyik? Megtartottam-e, mint házastárs, híven Isten óltáránál letett szent eskümet, szeretetteljesen karolván át, kit sziv- 's lélekrokonság juttatának birtokomba — hitvesemet? Gondot forditottam-e kellöen gyermekeink czélirányos-, erkölcsi-, vallásos és polgári neveltetésökre? Világoltam-e követendö jó példával mindenütt és mindenha kedveseim hü körében 's mások elött? Nem voltam-e hanyag és hütelen; zsémbes és barátságtalan; szeretetlen és szigorú azok iránt? Ha gyermek voltam, fi vagy leány, tiszteltem-e hiven, mint az irás parancsolja, atyámat 's anyámat; engedelmeskedtem-e készen parancsaiknak; buzgó és szorgalmas voltam-e azoknak tanulásában 's gyakorlásában, mely-

lyek egykor mint hazapolgárt 's polgárnőt, házi atyát 's anyát illetnek? vagy talán hitván csekélységekkel 's hasztalan könyvek 's iratok olvasásával töltém el 's vesztegetém időmet? Ha cseléd voltam, engedelmes, hiv és szorgalmas voltam-e a' szolgálatban 's a' reám bizottak teljesitésében? — 'S lettünk légyen bármi állásponton 's hivatalban: illő buzgóságot, szorgalmat 's hivséget tanusitánk-e állásunkban 's hivatalos körünkben; vagy talán épen restesen 's hanyagul viseltük magunkat? Szerettük-e hiven, szerettük-e lélekből, melly mindnyájunkat szült, tart, áld és boldogit — az imádott hazát? munkáltuk-e teljes erőnkből annak jobblétét, tenyészését 's felvirágzását? készek valánk-e e' legdrágább kincsünkért — mellyen kivül nincs, nem lehet idv 's élet többé számunkra — életünket 's vérünket áldozni szükség esetében bármikor és hol? Ha vallástanitók valánk, oda forditottuk-e minden figyelmünk' 's igyekezetünket, hogy szeretett hiveink 's hallgatóink szivökbe tiszta erkölcsiséget 's keresztyéni erényeket ébreszthessünk; vagy talán beértük azzal, ha hitök tisztaságáról egyszerüen gondoskodtunk? És vallyon, a' mit tanitánk szószékben, igyekeztünk-e szenytelen fénynyel világolva, életbeléptetni kinnt?

És ha igy megvizsgáltuk tetteinket, tudakoztuk utainkat, vessünk már egy futólagos tekintetet a' nézetekre 's végczélokra is, mellyek tetteinkben vezérlének; mert csak azok által nyernek egyedül tetteink benső becset 's igazi érdemet; akkor érdemlik ki a' keresztyéni-erkölcsös vagy isteni-tett nevezetet, ha nemes és szent vala a' végczél, mire tetteink' irányozánk; 's mellyek a' fentebbi végczélok 's nézetek, mellyekre kell irányozni tetteinket 's életpályánkat? Őszinte 's va-

lódi legbensőbb igyekezet, 's törekedés tisztelni istent lélekből; követni hün 's gyermeki készséggel megismert akaratját; — benső igaz 's jótétekben munkás szeretet embertársainkhoz, érett megfontolással 's okos elővigyázattal párositva. Nem alacson 's hiu dicsvágy vezérelje hát, 's kormányozza tetteinket; nem, de igen okos és illedelmet tanusitó becsület-szeretet; nem puszta önzés 's nemtelen haszonlesés, de igen bizonyos kinézések egy vagy más ártatlan 's szabados haszon eszközlésre; — nem csupán lágyszivü érzékenység, miszerént jótétünkből érzéki gyönyört merítsünk; de igaz keresztyéni benső szánakozó érzelem és könyörület, igen, ama felemelő nagy gondolat, hogy jóttéve halhatatlanúl a' halandó 's a' por dicsőségben 's méltóságban istennel osztozik. Igy 's e' nézetek szerént kell megpróbálni magunkat 's vizsgálni tetteinket. Illy ön-vizsgálatot ajánl a' próféta is szent leczkénkben; ez az egyedül, melly istenhez, kit keresünk, vonsz, és térit bennünket. — Légyen ez végre komoly és részrehajlatlan. Isten igéje 's fenséges törvénnye legyen az egyedüli sinórmérték, mellyhez irányozzuk tetteinket; nem pedig egyes emberek élet- 's cselekedet módjuk, bár mennyire emelkedtek légyen is ki azok, a' mindennapiság alacson köréből, 's erényeseknek czimezze is bár azokat a' világ; mert hiszen a' napban is mutatkoznak sötét foltok, 's a' legtisztább emberi erény is fogyatkozásteljes 's messze áll a' fő tökélytől. Ne engedjük magunkat megcsalatni a' bennünk rejtező nemes tulajdonok 's képességek által; miket mások kiemelnek 's magasztalnak; ne képzeljük többeknek magunkat, mint valósággal vagyunk; ne titkoljuk 's palástoljuk titkos büneinket — ne, mert az lelki

kevélységre vezet 's lenézet velünk másokat. — Egyszóval légyen az önvizsgálat alapos, értelmes, komoly és részrehajlatlan. Igy 's csak igy tudakozzuk helyesen utainkat, igy keressük igazán az urat 's igy térünk ő hozzá, igy lejend

2. Önvizsgálódásunk idvteljes hatásu; mennyiben? értsük meg egy pár szóval. Azt mondja a' próféta egy más helyen: *Álljatok az utakon és lássátok meg, tudakozzatok a' régi ösvényekről, mellyik légyen az igaz ut és azon járjatok, hogy nyugalma légyen lelketeknek.* Imé tehát lélek nyugalom idvteljes következménye az alapos, értelmes, komoly és részrehajlatlan önvizsgálódásnak, annak melly bennünket igaz és életutra terel 's istenhez vezérel. És ez igen megfogható. Mig ugyanis csáb-utakon tévedez az ember; mig a' testi kéj 's tiltott gerjedelmek vétkes vágyától engedi magát vezettetni egyedül, nincs, nem lehet addig békéje 's nyugalma lelkének; mint az utasnak, ki mit sem aggódva az igaz út után, könnyelmüleg 's gondolatlan halad tovább, pillanatként veszélybe rohanó 's eltévelyedhető, mig végre le is tér csakugyan a' jó útról 's vészes pályán tévedez bizonytalan. Ugy tetszik bár első tekintettel, hogy az illy gondtalan emberek valóban elégültek, nyugodt 's vidám kedélyűek — a' dolog azonban egészen másképen áll. Külső kedvtelések, 's benső nyugodt érzelem, egészben különböznek 's messze állnak egymástól. Alig jönnek majd magokhoz ezek, nyugtalan aggódás fogja el azonnal, sőt nem ritkán közte a' külörvendésnek 's vidámságnak, benső titkos aggodalom 's mardosó lelkiismméret kinozzák ezeket. Nem igy az, ki kellőleg próbálja magát 's tudakozza utait. Föltárja az előtt — nyugtalanságát elosz-

latva — Isten igéje a' jó és igaz utat, mellyen járva örök idvet 's békét talál lelkének. A' könnyelmü és gondtalan egyik kedvtelésből 's szenvedélyből másikba tévedez; kielégitve majd azt is, kedvetlen ürességet érez még mindig lelkében; uj érzéki gyönyört keres ismét, 's nincs béke 's nyugalom szivében soha. Az okos önvizsgáló ellenben, próbálva magát, 's utait tudakozva: igaznak vallja a' szentkönyvbeli bölcs ama mondását: a' vallás és isteni félelem utja gyönyörteljes, és annak lépcsői teljesek békeséggel. Igaznak Jézusunk amaz intését: vegyétek fel az én igámat, könnyü az és gyönyörteljes az; folytassatok mind végig tanjaimhoz alkalmazott erényes életet: nyugalmat találtok ugy lelkeiteknek. — Öszhangzólag bizonyit ezzel egészben a' tapasztalás. Akkor vagytok-e kérdem nyugodtak 's elégültek, ha kislelküleg kételkedtek Isten bölcs igazgatásában; vagyha hitteljes bizodalommal nyugosztok meg gondviselő jóságában? Akkor vagytok-e nyugodtak 's elégültek, ha azt teszitek, mi után romlott szivetek sovárg, 's a' mi testi 's érzéki vágyaitoknak hizelg 's édeskedik, vagyha Isten szent akaratja 's szent fija isteni tudománya vezérlik lépteiteket? Akkor vagytok-e nyugodtak 's vidám kedélyüek, ha biztos és jó végét látjátok utaitoknak; vagy ha veszély fenyeget, hogy elvesztitek a' jó és igazi utat? 'S ki nem tudná már, hogy, mint a' tapasztalás tanitja — az igazság 's erény úta jó és örömteljes véget igér, a' vétek ösvénye pedig veszedelemre viszen bizonyosan? Akkor vagytok-e kérdem nyugodtak 's vidám kedélyüek, ha állástukban 's pályakörötökben hivek, szorgalmasok, buzgólkodók vagytok; vagy ha hanyagul 's roszlelküleg végzitek, mi reátok bizatott, a' tisztet? Ha szinte nem minden-

kor párosul is az igazság 's erény úta kül 's világi haszonnal 's előnyökkel; ha szinte legszivesb igyekezetünk 's kiszámitott törekedésünk jutalom nélkül marad, vagy talán félreismerés 's hálátlanság kiséri is azt: csendes és nyugodt maradt lelkünk akkor is, 's egészben kármentesit lelkiisméretünk jó tanubizonysága 's istenitő helybehagyása; mert ha szivünk minket nem kárhoztat: békességünk vagyon Istennel. A' csapások és szenvedések duló tábora sem képes megingatni lelkünk örök békéjét, ha bensőleg meg vagyunk győzettetve, hogy nem mint bűnök büntetési, de mint gyakorló atyai próbák bocsáttatnak azok reánk, erény és idvesség utára téritők. Igy kisér el végre bennünket e' magasb lélek nyugalom, mit a' Jézusbani hit gerjeszt, az evangeliom biztatása 's Isten áldó kegyelme erősit 's állandósit — igy kisér el végre beteg 's halálos ágyainkhoz; oda hol midőn a' gondtalan 's vétkes bizakodó, ki önvizsgálatra 's jobbulásra életében nem is gondolt soha, megfosztatva végképen hiu gyönyör élvezetétől, kín és nyugtalanság nyomoru áldozatja lessz; az igaz keresztyén akkor, és ott is nyugalmat, örök idvet 's békét talál lelkének. Megvizsgáltam igy szóll utólszor — gyakorta utaimat, 's lemenve majd a' tévutakról Istenhez tértem, 's követve az élet' igazság' és erény útát: lelki békét 's örök nyugalmat találtam. E' hitteljes nyugalommal válok most el ez élettől 's mennyországot viszek keblemben magammal Istenhez.

K. Gy. Egy egész esztendőt végezünk ma ismét! Ki nem tudná mi sok 's nagy fontosságu változások mentek ebben keresztül mi felettünk; részint kedvesek és gyönyörködtetők, mellyek édes kinézésre 's biztató reményre lelkesiték szivünket a' jövőre; részint

gyászosok, kín- 's fájdalom-téljesek — mellyek sötét borut vontak éltünk derületére, 's a' jobb és szebb jövő reménye' messze távol ingó csillagát is sötét ködök megé rejtették? Lehetnek 's talán vannak mi közöttünk, kiket reménytelen csapások gyászos és vészteljes állásba hozának; lehetnek 's talán vannak kiket életölő kín, fájdalom 's betegség rongálának; 's mások, kiket méltatlan rágalom 's titkos üldözés kesergetének; mások ismét, kik teljes mértékben érezték vállokra nehezedni ama paizsos férfiut, a' szegénységet. Lehetnek 's talán vannak a' mi gyülekezetünkben nem kis számmal, kiket e' mindjárt elenyészendő ó esztendő mély bánatra szóllita, 's csak veszteség keserü emlékével szomorit jelenben is. Azokat értem, kik nem látják ma magok körül, nem találják az élők földén is sehol e' haldokló év utólsó estvéjén, egyikét vagy másikát azoknak, kikkel ennek kezdetét együtt örvendve innepelték. Lehetnek 's vannak, kiket a' temetőbe hivnak ma fájdalmas érzéseik, a' megindult sziv megeredt könyűivel siratni az elhunyt jó atyát, ki évek hosszu során építé szerencséjök 's jóllétök alkotmányát; siratni az édes anyát, ki égő szeretet' legszentebb hevével karolá, 's dajkálta őket mindenkoron; siratni a' kebleikről korán lehervasztott szép virágszált, a' szép reményre nevekedett kedves magzatokat, talán az egyetlent, kiben a' szülei szerető sziv olly édesden gyönyörködé. Siratni a' lélekből kedvelt hiv házastársat, kivel éltünk évek hosszu során földi éden 's mennyország volt; siratni a' mindenha tisztán és hün szeretett testvért, atyafit és jó barátot, kik ez év kezdetén voltak még 's többé nincsenek már, 's havas szelek játszadoznak könnyáztatta sirhalmukon. Idvezült kedveseink! kiket e' haldokló év-

ben, kegyetlen örök álommal altatá el az ég! szelid béke lengje sirormotokat, 's áldás alatt hamvadjanak portetemitek. És mi kik itt vagyunk élő kedveseik közzül, sérült szivvel hullassuk még egyszer elköltözött kedveseinkért a' szeretet' meleg könnyeit; legyünk meggyőződve, hogy olly földre hullanak azok e' szentegyházban, melly tőlök megnedvesedve vigasztalást 's enyhülés' balzsamát terem és ád vissza a' sérült sziveknek; legyünk meggyőződve, 's hidjük el szentül, hogy a' sirok álmain tul, az égiek fénylakában ismét látjuk egymást.

Lehetnek ellenben 's talán vannak e' mi gyülekezetünkben, kiket e' mindjárt elenyésző esztendőben nem-vélt öröm' jóra fordult pillanati 's kedvező szerencse bóldogitának. Igen feltünt nékiek búk sötét fellegéből az öröm' nevető szivárványa. Legjobb egészségnek örvendeztek talán némelyek, 's legtisztább szülei örömöket elvezének, látván, miként régenten a' szent hárfa zengette — látván állani asztalok körül épségben 's egésségben, mint olajfának ágait, tisztán erkölcsös 's vallásos gyermekeiket. Hosszas és nehéz nyavalyák 's betegség' életölő kinjaitól menekültek mások. Vannak, kik egy hiv házastárssal bóldog édent 's földi mennyet örököltek 's vittek házaikba, 's olly álláspontra emelkedtek fel, honnan mint Nébó hegyéről egykor Mózes az igéret földét, beláthatják a' földi Kanahánt, melly jövő szerencséjök- 's jobb létöket teljesen biztositja, ha Isten áldása 's bóldogitó kegyelme kisérendi az uj pályán. Vannak 's lehetnek végre, kik fáradalmas munkáikért hű bért 's jutalmat aratának ez évben már, vagy erős reményt 's biztositást nyerének lehető mielébii előmozdittatás felől.

Azonban bár mi történt légyen is velünk e' haldokló év folyta alatt, jó vagy rosz; rosz vagy jó; öröm és szenvedés; szenvedés és öröm lett légyen sorsunk napjaiban: jó óldalról tekintsük egyedül 's itéljük azokat mindenkoron; 's ama legbölcsebb és legjobb atyára gondoljunk, ki mennyben de földön is van; arra, ki egyedüli okfeje, kormányzója jó ugy, mint rossz sorsunknak. Nem lesz igy okunk elbizni magunkat kedvező szerencsénk közepette; sem elcsüggedni a' csapások 's veszteségek érzetében. Midőn ma utainkat tudakozzuk, tudakozzuk egyszersmind a' történeteket is, mik bennünket e' hanyatló évben érdekeltek, 's tudakozzuk okosan és alaposan. Igen, tudakozzátok ti is mindnyájan; biztositlak ugy, hogy erős meggyőződést szerzendetek magatoknak, hogy kedves ugy, mint kedvetlen történeteitek, mint megannyi hathatós eszközök Isten kezében, igaz javatukat 's örök idvetöket munkálók. 'S bóldogok ti, ha e' legszentebb czélra használátok azokat! Bóldogok, ha a' csapások és szenvedések, Isten iránti engedelmet, keresztyén alázatosságot, 's égi magasb érzelmeket munkálának ti bennetek; — bóldogok, ha a' kedvező szerencse, 's bóldoglét buzgó hála szent tüzét gyujtatának szivetek oltárán, 's midőn egyrészt tömjénezni buzditának, a' minden jók adójának, a' tőle nyert áldásokért; másrészt igaz szánakozást 's könyörületet gerjesztének kebletökben; 's erős elhatározódást felemelni az elestet, jól tartani az éhezőt, ruházni a' mezitelent; meglátogatni az elhagyatott özvegyet 's ügyefogyott árvát, kit még az ág is húz. Bóldogok ti, ha a' kiszenvedett kín 's betegség mértékletességre, munkásságra, 's több keresztyén erényekre vezérlett; — ha a' méltatlan rágalom 's üldöz-

tetés okos elővigyázókká tett, 's elkövetett hibáitok helyrehozására serkentett. Bóldogok, ha az ujonnan kötött szerencsés viszonyok 's bóldog házasság istenbeni erős bizalomra lelkesitének. Elérve igy Isten czélja tibennetek; nyugodt szivvel 's biztos reménnyel nézhettek a' jövőre, ha szinte most sötét, végig és átláthatatlan éjszaka terül is el a' felett. Ugy örvendjetek azért, hogy valahányszor nem vélt öröm könnyek ragyognak fel szemeitekbe, változzék szivetek mindanynyiszor hála' szent oltárává, mellyen szent és kegyes élet gyümölcseivel áldozzatok istenteknek. Megszentel igy Isten benneteket, megáldja a' tiéiteket 's bóldogitja általatok az imádott hont.

De alkonyára siet immár a' lefele áldozó nap, legyen vége hát ez elmélkedésnek is. Rekessze be ezt ama szivből jövő 's lélekből buzgó hála, melly szükség, hogy igy zengjen ma le minden ajkakról: *Áldott légyen! áldott légyen istennek neve örökkön örökké! Ő az, ki megváltoztatja az időket, és az időknek részeit!* Hála! örök hála nevednek világok ura, egy és örök! ez utólsó órákban is tőlünk 's mindenektől az áldásokért 's örömökért, mellyekkel e' hanyatló esztendőben bóldogitál! Hála a' kedvetlen napokért 's kinos éjszakákért is, mellyek erkölcsi jobbulást 's idvességet munkálának sziveinkben! Hála néked, hogy egy egész éven keresztül megtartád életünket, 's nem enyésztetél el bennünket e' mindjárt elenyésző esztendővel! Hála, ezt érzi ma szivünk, 's ajkaink ennek teljeségéből rebegnek most néked — istenek istenének — buzgó hálát.

Egyszersmind könyörgés, szivből eredt buzgó 's ájtatos könyörgés rekessze be ez esztendő utólsó es-

téjét. Igenis, könyörögjön most minden, ki csak könyörögni tud, mert hiszen nem is keresztyén, hogy ne mondjam nem is ember az, ki egy illy estén, egy sok napokat magában foglaló esztendő utólsó estéjén nem könyörög, 's méltán mondhatni róla, hogy sem szive, sem lelke sem istene nincs, ki illyenkor szent fohász nélkül tud álomra szenderülni. Imádkozzék hát minden, ki imádkozni tud, hogy törölje 's engedje el Isten ez évi minden hibáinkat 's vétkeinket, végetlen kegyelméből, szent fijáért a' Jézusért, ki érettünk is szenvedett 's meghalt gyász keresztjén; engedje el, hogy ne legyenek azok kisérőink 's vádlóink ama nagy napon, az itélet nagy napján. Imádkozzék, hogy majd midőn éjfélt kong az óra ez év halálára, temetve legyen vele ó emberünk 's meghalva vétkeink. — És mielőtt majd csendes álomra szenderülnétek az éj megjöttével, imádkozzatok még egyszer háládatos könnyeket sirva istenhez, az elvett jókért, buzgón 's buzogva esdekelve az elvejendőkért. Imádkozzatok irgalomért istenhez, jó atyánkhoz, 's ez imádság rekessze be e' haldokló esztendőt: *maradj meg uram! maradj meg velünk, mert immár beesteledett 's napunk lehanyatlott!* maradj meg velünk 's jöttével majd az éjfelének tégy által az új évre *mindnyájunkat* életben és egésségben Amen.

KARÁCSON MÁSODIKÁN.

Alapige:

Lukács 2, 15—20.

Ha a' természeti széphez vonszó szeretet általános és uralkodó gerjedelem lehetne egykor az emberek közt: kétség-kivül minden további mesterkélt szépités mellőztével is hasonlithatatlan kellem, gyönyör és kedvesség terülne el és szét a' betlehemi pásztorokróli szent elbeszéllésen. — Látni és érezni fogjuk ezt, ha az egész szent elbeszélést — melly a' 8-ik versben kezdődik — magán óráinkban kellő figyelemmel olvassuk át. Vegyük csak ugyanis az egészet mint uj 's még nem ismert történetet; tegyük át magunkat lélekben és gondolattal Betlehem mezejére a' pásztorokhoz: bizony mondom néktek, valóban szép 's gyönyörteljes lejénd a' pásztorokkali találkozás a' szabadban. Éji néma csend terül el a' nyugvó föld felett; csend, néma és hallgató. Ott vannak együtt a' virogató békés pásztorok, tisztét téve hiven mindenik. Ott állanak, kétség-kivül tisztességes jó gondolatokkal foglalkozók, mit egymás előtt tán baráti nyiltszivvel fel is tárának — midőn egyszerre legtisztább fényözön, Isten' dicsősége környezi azokat, angyal megjelenését előhirdető, 's megjelentén majd az angyalnak, legszentebb félelem fogja el mindnyájokat; de az ég'

béke-követe csak hamar eloszlatja azt, nyájasan és biztatólag mondván: *ne féljetek; mert imé hirdetek nektek nagy örömöt, melly az egész népnek öröme lészen, mert született ma nektek a' megtartó, ki az Ur Krisztus a' Dávid városában. E' pedig néktek a' jele: találtok egy kis gyermeket bepólálva feküdni a' jászolban.* Mindenki elgondolhatja mi hatást munkálhata e' jelenet a' pásztorokra? És hogy annálinkább, annál erősebben meggyőzettessenek a' történet igazságáról, mennyei seregek sokasága jelen meg az angyallal, amaz a' millyen rövid, ép olly fenséges 's jelentésteljes dicsőitő éneket hangoztató: *Dicsőség magosságos mennyekben az Istennek; e' földön békesség 's az emberekhez jóakarat.*

Vajmi szép 's elragadó látvány, midőn csak hamar e' szent történet után égető óhajtattal, 's legszivesb részvét meleg érzetével sietnek a' pásztorok, a' csak most született Isten-ember által mennyből földre aláhozott égi idvhez; — sietnek a' kisded helyhez, mit az angyal jelelt ki nekiek; 's melly talán saját lakhelyek, a' Betlehem közelében létezett istállók egyike volt. Mi szép 's gyönyörteljes előterjesztést munkál a' szent iró ama rövid rajzolatban: *megtalálák Máriát, Józsefet és a' kis gyermeket, ki a' jászolban fekszik vala.* Látunk itt egy kicsiny társaságot, legtisztább 's fedhetetlen jellemü emberekét; öröm és csudálat egymást váltva folyják át érező keblöket, 's felgyujtják majd sziveikben az Isten iránti buzgó hála szent tüzét; mindeniknek szemei a' született Isten fira forditvák; Jézusra, kiben világ-megváltóját 's az emberi-nem legnagyobb jóltévőjét tisztelék hódolva. Valóban dicső és szép jelenet; megihlető gyönyör 's kellem árad el felette, de tanuságos is egyszersmind. — A' Jézus születéséni legszivesb 's öröm-

teljes részvét, mellyben Mária a' szent anya a' többekkel osztozik; a' legszentebb készség, miszerint a' születelt gyermeket — feledve születése alacsony 's homályfedte szegény helyzetét, megigért Messiásnak örömmel 's kész szivvel fogadják; — Máriának minden előforduló esetekre kiterjedő gondos figyelme; a' történeteknek magában tartása 's szivében forgatása; — végre a' pásztorok igen dicséretes buzgalmok, mindinkább terjeszteni azt, mit láttak és hallottak, merre jártak mindenütt: mindezek mondom méltán kiérdemelnék becses figyelmeteket. Szabad legyen azonban most, azt hozván magával e' jelen innep rendeltetése nagy czélja is, szabad légyen mind ezek mellőztével főleg Jézus áldott emlékével foglalatoskodtatni benneteket, 's felmutatni egy pár töredék vonásban a' hasznos tanuságot, mi Jézus' gyermek' 's ifju éveiben elrejtve foglaltatik. 'S mig ezt teszem, legyetek szokott kedvező figyelemmel.

1. Jézus' gyermek 's ifju évei legczélszerübb előkészület idő valának isteni magos hívatására; szükség, hogy az lett 's légyen jövőnkre a' miénk is. Ki ne ismerné el, hogy a' könyv, melly Jézusunk gyermek 's ifju elsőbb éveit, — a' módot és mértéket: miszerént naponként nevekedett és öröködött lélekben, 's megteljesedett bölcseséggel 's fentebbi ismeretekkel, mellyeknek tizenkét éves korában csudateljes bizonyságát adá, élethün 's egész valóságában mutatná fel, mindenkire tanúságos gyönyört 's áldó hatást árasztana egyaránt. Illy könyv azonban, melly ezeket tiszta fényben tüntetné fel, nem iratott 's nem hagyatott számunkra fel. Lehet mindazáltal e' tárgyban némellyeket egész bizonyossággal, másokat ismét hihetően állitani. Bizonyos és nem szenved kétséget, hogy Jézus is természeti uton,

mint minden más emberek, nevekedett a' bölcseségben és ismeretekben, mint szent Lukács nyilván mondja. — Bizonyos 's nem szenved kétséget, hogy a' legszentebb anya Mária, ki születendő gyermekéről eleve magaságos megfogást, 's igéretet vett az angyaltól, semmit el nem múlata, mi a' nevekedést elősegitheté. — Bizonyos végre 's nem szenved kétséget, hogy a' Jézus korán 's már gyermek éveiben a' legnagyobb figyelemmel olvasta 's tanúlta az ó-szövetségi szent könyveket, nem lehetvén másként megfogni, mint teheté a' csak tizenkét éves gyermek a' legfontosabb vallás kérdéseket a' zsidó doctorok 's irástudók eleibe, s' miként fejtheté meg viszont, mit azok nékie feladának, hitelt muló bölcseséggel? szembetünő jeleit adván itt jeles tehetségeinek 's mély vallásos érzetének. Mélly titok bár és csudák vevék körül beléptét e' világi-életbe, 's kiléptét is ebből: a' mi e' két pont közt fekszik, az egészen az emberiségé. Élte első évei az Egyiptomba szökésről nevezetesek, hová Józsefet a' rólai gyengéd gondoskodás készteté, hogy őt Heródes öreg Király erőszakoskodásai elől megmentse. Egyébiránt ifjuságát vagyontalan, de kegyes szülei házánál Názárethben minden rendkivüles eset nélkül tölté. Az anyja, — mint a' fentebbiekből méltán következtethetni, szabadságot engede kifejlődésére 's nyilt elméjét már korán kezdé a' szentírással táplálgatni. És ha szinte többek állitása szerént az atyja József saját mestersége kis körében ada is nekie foglalkozást, földmivelést elősegitő müszerek, például ekék, talyigák, 's több illyenek készitésére használván őt: igen hihető mindazáltal, hogy ő legkevésb időt is tétlenül el nem bocsátott, de sőt — zsidók szokásaként — az egy szombaton kivül, minden egyéb idejét, nap-

jait, 's óráit a' szent könyv figyelmes olvasására 's tanulására szentelé. Igen hihető, hogy elméjét 's értelmét kitünőleg felvilágosodott emberekkeli társalgás által mivelte; 's gazdagitá hasznos ismeretekkel. Egyszóval Jézus elsőbb évei előkészület-idő valának a' lélekben és bölcseségbeni nevelkedésre, 's az évekbeni előhaladásra. Mint minden ifjunak, ki férfivá akar nevekedni: ugy Jézusnak is elő kellett magát késziteni, hogy teljes fényben léphessen elő majd a' jövő ember, Isten' magas czéljainak, 's örök végzetének leghivebb eszközlője 's bevégzője. Mindent, mi az életben emberi: érezni és szenvedni kellett Jézusnak is. És vallyon Urunk' alacson származásában 's közönséges neveltetésében, nem az vala-e az isteni czélok egyike, hogy annál több időt 's alkalmat vehessen tudományos önkiképzésére, nem lévén kénytelen előitéletekkel 's ugynevezett tudós apróságokkal terhelni czéltalan elméjét? Igen! Jézus' gyermek' 's ifju évei a' szó legteljesb 's magasztosabb értelmében, előkészület-idő valának rendeltetése magas köréhez. Mint isteni legnagyobb tanitó 's főleg néptanitó vala ő egykor fellépendő. Helyén volt hát és szükség, hogy gyermek-éveitől kezdvė minden osztályu, kedélyü 's hajlamu egyénekkel találkozva az életben, alá tudjon ereszkedni az egyszerü köznéphez 's viszont magához emelje 's édesitse azt, biztos utat készitendő igy sziveikhez, mi nélkül a' legtudományosb miveltségü tanitó is vagy épen semmire, vagy legalább igen kevésre megy. — Mint emberiség legnagyobb jóltévő tanitója vala ő fellépendő. Mi vala hát illőbb 's szükségesebb, mint hogy mindenkitől könnyen felfogható 's értelmes, nem pedig tetsző tudományos nyelven fejezte légyen ki idvezitő tudományát 's értelmét? 'S miként emelkedett

légyen felül e' tekintetben minden más néptanitókon: csalhatatlan tanui lélek- és életteljes követhetetlen beszédei.

Légyen, óh légyen, miként Jézusé volt — ifjuságunk legszebb korszaka is jövő hivatásunk 's életnemünkre előkészület-idővé szentelve. És bár nagy részint, nem a' néptanitói magas kör, de egészen más jövő elhivattatásunk: utánozhatjuk mindazáltal ama legfőbb tanitót 's Isten-embert, ha igen bölcsen 's okos elővigyázattal, Jézusi buzgalommal 's igyekezettel ollyakat tanulunk ifjuságunk korszakában egyedül, miket később éveinkben leginkább 's czélszerüleg használhatunk fel. És ha mi már az ifjukor virágzó éveit tulhaladva többé ezt magunk irányában nem tehetjük: tegyük és tétessük legalább gyermekeinkkel.

Szülék, Atyák és Anyák! az Urnak örökségi a' fiak, miként a' szent hárfa zengette, és az asszonyi állat' méhének gyümölcse jutalom. Párositsátok hát gyermekeitek nevelésében a'szülei jóságot élet bölcseséggel. Óvjátok hiven azokat, ne hogy hasztalan dolgok tanulásában vesztegessék gyermek éveiket, de ollyakat tanúljanak inkább 's egyedül, mit egykor czélszerüleg használhatnak magok 's embertársaik bóldogitásukra. Ne követeljetek tőlök gyermek éveikben soha többet, mint jogszerüleg követelni lehet; — türjétek békén, ha mindent 's egyszerre át nem látva fel nem foghatnak. Ne, óh! Istenre kérlek 's kényszeritlek benneteket, ne erőltessétek azokat soha olly élet-nem' választására, mire azoknak mint kedvök, ugy vonzalmuk 's hajlamuk sincs; másként legkeserübb szemrehányás kinozhat egykor benneteket. És ti virágzó ideju ifjak és szüzek! szülék örömei, hazánk' biztató remény zöldei!

követve Megváltónk', a' nagy Isten-ember dicső példáját: minden igyekezettel azon legyetek, hogy ifjuságtok legszebb korszakában, ne légyen idő, nap, söt óra soha, mellyben valami hasznost és jót ne tennétek 's tanulnátok.

2. Jézus gyermek- 's ifjú kora legfenségesb alaptét volt kitünő erkölcsi jelleme létesitésére; szükség, hogy erre legyen irányozva 's szentelve egyedül ifjuságunk legszebb korszaka is. Ha csak fenszinleg szítja is át valaki Jézus élettörténetét, egy vagy más evangélistától élethün rajzolva — látni és érezni fogja azonnal, mi kitünő emberszeretet, általános jótét mindenek irányában, szende alázatosság, béke, szeretet 's türelem dicsőiték őt mindenütt és mindenha. Látni és érezni fogja, miként Jézus, ama nagy istenember, legnagyobb jelét adá a' mértékletes józanságnak, világ és testiség megtagadásának, az elszánt akaratnak 's mindvégig állhatatos kitartásnak. Látni és érezni fogja, hogy az emberi munkás szeretet' legszentebb érzetében, Isten buzgó imádásában 's benne vetett határtalan bizalomban, még a' szenvedések lélekdöbbentő éjelében is istentőli függésében, kész hódolásban, akaratjáni szent megnyugovásban, hozzá hasonló mint nem volt, ugy nem is leszen földön senki és soha. Igen! a' legtisztább erény 's erkölcsi jóság legtökéletesebb jelképét Jézusban látá 's tisztelé az elő-világ. És ezen fenséges 's isteni erkölcsjellem alapja Betlehem és Názáreth egyszerü fedelei alatt, 's nagyrészint szegény és névtelen szülei házi szük körében vettetett meg. — Korán tanulta Jézus ismerni az élet szenvedéseit 's nyomorait; korán érezte a' szükség 's szegénység' nyomó terhét; korán vala kénytelen türni 's szenvedni az ellen-

ség titkos leseit 's üldözésit. De épen igy 's ezáltal tétetett mozdulatlan kőszirtra, a' csak most emlitett isteni erények' legszentebb alapja. Illy szigorral töltött ifjuság edzé meg erejét 's tette őt alkalmassá, hogy később éveiben álmatlan éjeken át, napokig küzdve éhséggel 's szomjúsággal, békén türvén hideget, meleget, nem csüggedve soha, végze terhes es fárasztó utakat. Koránt tanulta ismerni, 's ismervén méltólag tisztelni társalgási körökben az embert, ki sokaktól fel sem vétetve bár, többektől lenézetve 's megvettetve tán, leghasznosabb 's érdemesebb tagja volt a' társaságnak. Belépve majd 's polgárilag foglalkozva gyámatyja hivatása 's mestersége kis körébe, megtanulta becsülni 's illőleg méltányolni a' munkás szorgalmat, nemes foglalkozást, 's a' talán kellőleg soha nem jutalmazott legtisztább polgári erényt. Innen keletkezett legszentebb keblében a' gyengéd méltánylat, tisztelet, határtalan 's legtisztább szeretet, mellyel később éveiben a' köznép irányában viseltetett; innen a' legnemesebb részvét 's szánakozás dicsőitő szép érzése, mivel azokat boldogitá, kiket nem-érdemelt szegénység 's nyomor sulytola. Jézus is mint gyermek, testvér, atyafi és barát állott az élet szinpadán. Innen legtisztább szeretete, szelidsége, kitünő baráti szent érzelme anyja, gyámatyja, gyakran hibázó tanitványi, a' legjobb érzelmü testvérek Mária, Mártha és Lázár iránt; innen főleg a' lélekből szeretett édes anyához Máriához i csudateljes 's követhetetlen aggodalom 's gondoskodás élte legfélelmesb, a' halál' borzasztó szent órájában; midőn ő maga nem segíthetvén, nem vígasztalhatván többé már a' kesergő 's leveretett édes anyát, fiat ád annak a' kedvelt tanitványban Jánosban, hangoztatván

gyász keresztjén: *asszonyi állat, imhol a' te fiad!* Átlátta Jézus csakhamar, mi könnyen mellőzik 's számba sem veszik a' kevély irástudók 's magyarázó tanitók a' szegény 's alacson sorsúakat; látta miként epekednek azok legszorgosb munkáik közepette is naphoszszant fentebbi tanitás 's vigasz után haszontalan. Ezért fogta fel különösen ezek ügyét olly szeretetteljesen 's atyailag; ezért önté el sziveiket bármelly alkalomkor 's kiválasztottképen hegyen tartott, hasonlithatatlanul fenséges egyházibeszédében — vígasztalás szelid balzsamával; ez az oka, miérthogy jótétteljes csudáit is ilylyek közt nyilvánitá leginkább.

Emlithetnék még több kitűnő magos erényeit idvezitő Jézusunknak, miknek alapja gyermek 's ifju éveiben tétetett le; de, ugy hiszem, az eddig emlitettek mostanra elegendők. — Illy fenséges alaptételnek kellett 's kell lenni erkölcsi jellemünkre ifjuságunk legszebb idejének is. Visszatekintve azonban, nagyrészint gyermek 's ifju éveinkre, látni fogjuk azonnal, mi alapot tétettek azokban szüleink, barátink 's tanitóink általunk, 's tettünk későbben mi magunk is. Ki nem tudná 's vallaná meg, hogy többeket közülünk gyöngéden 's elkényeztetve nevelének, időelőtt nyalánkságokhoz, egéségtelen eledelhez 's italhoz szoktatva; 's mi csuda, ha nem vagyunk képesek mi ma tenni, szenvedni 's kitürni azt, mit egykor sanyaruságedzette 's mindenhez törődött eldődeink könnyedén tevének 's szenvedének? Hányónkba nem csepegtettek már gyengéd éveinkben ellenszenvet, sőt lenézést a' szükség' és szegénység', — kevés becset, vagy épen fel sem vevést alacson sorsu, de munkás, derék és becsületes embertársink irányában? Nem lobbanták-e lángra idő

előtt keblünkben a' gazdagság, világi jók' 's testi gyönyör' égető vágyát? Nem teljesiték-e be minden vágyainkat, 's talán helytelen, hogy nemondjam vétkes kivánatinkat? Nem tettek-e ezáltal olly önelmü akaratosokká, hogy szinte türelmetlenek, harag 's boszszúteltek vagyunk, ha nem minden egyszerre 's saját tetszésünk szerint megy? 'S mi csuda, ha szükség, inség 's szegénység idején szerencsétleneknek érezzük magunkat; ha nem ritkán, türhető jó körülményink közt is elégületlen csüggedezünk; 's ha végre, tiltott eszközöket is használunk fel, hogy víg órákat 's napokat éldelhessünk?

De ne többet. Szülék, atyák és anyák! titeket hivlak fel ismét, tegyétek hűn, tegyétek lelkiismeretesen, mit veletek tenni elmulattak; és pedig annálinkább tegyétek, mivel halljátok a' szeretetteljes intő szót, olvassátok az erre tanitó legjelesb iratokat. Tegyétek annálinkább, mennyivel kedvezőbbek állásitok, mint vala Józsefé 's Máriáé. Mondjátok meg gyermekeiteknek idejekorán, hogy csak az egéséges 's munkaedzett ember lehet boldog 's hasznos tagja egykor az emberi társaságnak, 's erre mértékletes élet, természetes, egyszerü étel 's ital által juthatni csak. — Tanitsátok meg idejekorán, hogy mindenki kedves Isten előtt, ki szorgalmas, vallásos és erkölcsös; és hogy az illyeneket megkülönböztetve kell becsülni nékünk is. Irjátok le nekiek a' hasznos foglalkozást, istenitő jótétel magos tulajdonit 's fenséges jutalmait, a' kölcsönös és szeretetteljes szolgálatrai készséget, mint egyedüli czélt, mire Isten e' világra előszólitá. Mondjátok meg nekiek, hogy rendeltetésünk e' nagy czéljához ugy közelithetünk csak, ha hasznos és szükséges dolgok tanu-

lása, hivség, ernyedetlen szorgalom 's szilárd kitartás által előkészitjük magunkat. Különösen pedig okos, helyes és tiszta megfogást öntsetek beléjök a' földi dolgok becséről, az élet' való boldogságáról, és az igaz becsületről. És mivel mindezeknek helyes és tiszta vallásos ismeret az alapja, melly áldóhatást gyakorol a' szivre, 's bármelly körülmények közti magunk viseletére: tegyetek meg mindent, mi hatalmatokban áll, hogy minél tisztább vallásos ismeretet öntsetek 's plántáljatok sziveikbe; megkedveltetvén illy czélból jó eleve velök a' vallásttárgyaló legjobb könyveket. Ne feledjétek el azonban ti magatok is tenni hiven azt, mire azokat tanitjátok. Legyetek tisztán erkölcsösök, 's erkölcsösön vallásosok; világoljatok, mint József és Mária, követendő jó példával gyermekeitek előtt. Hidjétek el nékem, az illy józanelvü nevelés 's tanitás gazdag gyümölcsökkel jutalmazandja gyermekeitek körüli fáradalmaitokat, 's minden tekintetben több hasznát veéndik azok is, mint azon felületes ismereteknek, melylyekkel szokták, fájdalom! sok szülék gyötreni 's gyötretni gyermekeik elmetehetségét, a' mellyek szivökre ugy, mint értelmökre semmi, vagy legalább igen kevés hasznot hajtanak.

És ti kedves növendék gyermekek! virágzó idejü ifjak és szüzek! kik magatok is tudjátok 's értitek már, mi lehet és lesz később éveitekre hasznos és idves hatásu: arra törekedjetek minden szorgalommal. Tanuljátok idejekorán megszokni a' mértékletes 's munkás életmódot; szorgalom, buzgóság, jó lelkiisméret, becsületesség, alázatosság, emberszeretet, tisztaság, szüzesség, önmegtartóztatás, tiszta erkölcsiség 's vallásosság legyenek mindenhai dicsekedéstek. E' legtisztább

erények hű gyakorlása dicsőitő érzésekkel 's gazdag gyümölcsökkel jutalmazánd egykor.

Fel hát kedves ifjak! ezeket tanuljátok 's ezekben gyakoroljátok magatokat csüggedetlen; virágzó ifju szép korotok légyen a' tiszta erénynek, vallásosságnak 's erkölcsiségnek szentelve, tudván, hogy az erény követése az élet bármelly szakait égi örömmel s istenitő magas érzésekkel önti el; tudván, hogy dicsőség és áldás a' vallásos kegyesség válhatatlan kisérői, 's erény után bóldog megelégedés jutalmaz.

Vajmi gazdagon jutalmazva érezném magamat, ha egyszerü beszédem érdekesebbé 's fontosabbá tehette vala Jézus' gyermek 's ifju éveit előttetek! Legtisztább öröm érezet töltené el keblemet, ha látnám, hogy világmegváltó Jézusunk, mint gyermek 's ifju tekintve is, kedvesebb és méltóbb tárgya leve mint volt elébb tiszteletteljes szeretetünknek 's buzgó imádásunknak. Mi leveretve érezném ellenben magamat, ha rövid előterjesztésem, semmi egyebet, mint a' gyermek Jézusoni hideg 's gyümölcstelen csudálatot gerjeszt vala csupán tibennetek; 's ha találtatnék csak egy is e' gyülekezetben, ki igy gondolkodnék szivében: jézusi kegyességü szent és hozzá hasonló gyermekekké mi nem nevelhetjük a' miéinket, kik bünben fogantattak és születtek; midőn ellenben Jézus bünnélküli, ártatlan 's a' mellett több mint ember, Isten és ember volt egy személyben, 's benne az isteni természet szorosan egyesülve az emberivel, könnyü lehete szent és ártatlan gyermekké, majd tökéletes jó emberré képeztetni 's nevekedni. Ne, óh! ne szépitsétek gyermek nevelésbeni hanyagságtokat illy szinleges 's tévelygő gondolattal. Igaz, hogy a' megváltó bünnélkül fogantatott 's

született: de igaz másrészről az is, hogy mit velünk született vagy eredendő bünnek nevezünk, korántsem olly nagy valóságban, mint képzeletben, 's mint azt nem ritkán elibünk irják 's rajzolják. Igaz az is, hogy az okos, buzgó 's czélirányos keresztyén nevelés 's tanitás szinte hitelt múlólag sokat tehet a' gyermekeknél, irtva a' roszrai hajlamokat, nevelve 's erösitve a' jórai nemes vonzalmat. Igaz továbbá, hogy Jézus több mint ember, Istennek egyszülött fija, 's valóságos Isten-ember volt. De ki nem tudná, hogy mint szent könyvünk tanitja, megalázta magát, azaz megüresité isteni magas tulajdoni' használatától, 's mit gyermek 's ifju éveiben 's azontul is nagyot és dicsőt munkála, azt mint ember önerejétől, használva lelki 's testi tehetségeit, mivelte; megkisértetett — mint mi — Jézus is, tanitja szent könyvünk: de nem engedte magát legyőzetni a' gonosztól. A' szenvedések által kellett istenileg megdicsőittetni Jézusnak is. Benne látta az elővilág, mit vihetne ki emberben az isteni kegyelem 's a' megfeszitett buzgó szorgalom 's munkás igyekezet. Bóldog, ki erről meggyőzetve az idvezitő hasonlatára törekszik naponként csüggedetlen.

Fenséges képe az erkölcsi tökéletességnek, Názárethi bölcs, örök hála nevednek tőlünk 's mindenektől, mind azon jókért, miket a' bünös emberi-nemre isteni tudományod 's dicső példád által árasztál! örök hála nevednek, ki nékünk isten áldó kegyelmét 's a' bóldog örökkévalóságot kiérdemléd 's biztositád! Legtisztább örömünk, dicsekedésünk 's vigasztalásunk az, hogy te is, mint mi emberré lettél. Ebből tudjuk bizonyosan, hogy könyörülsz te rajtunk, ha ottan erőtlenkedünk 's a' vétkekkeli nehéz küzdelemben legyőze-

tünk. Szeretetteljesen tekintessz te alá dicsőséged fénylakából 's égi magas trónusodból, ha legszentebb czélzatú törekvésünket elestéből látod dicsően emelkedni fel ismét; kitöltöd isteni tudományodban lelkedet szivünkbe, hogy megálljunk, mint Sion rendületlen 's többé ne ingadozzunk. Emelj, óh! emelj minket naponként közelebb magadhoz. Adj, óh! adj nekünk mindnyájunknak kedvet 's elszánt akaratot, isteni hasonlatodra törekedni; add, hogy mint te, olly gyengéden szorittsuk keblünkhöz a' szenvedőt; gyámoljuk hiven az erőtelent; együtt örüljünk az örülőkkel, együtt sirjunk a' sirókkal; látogassuk meg az elhagyatott özvegyet és árvát, kit az ág is húz. Adjad, hogy ki nekünk szenteli 's áldozza szeretetteljes szivét, mi is viszont fedhetetlen tárt kebellel 's örök hüséggel hajoljunk meg az előtt. Add, hogy testvér-szeretettel serkentsük az ingadozót, 's résztvevő kebel' legszentebb türelmével fedezzük embertársaink hibáit 's gyengéit. Ne, óh! ne légyen tekintetünk senkinek rettenetes soha, hajoljon meg lelkünk a' szorongatott esdésire. Igy 's csak igy fog minket szenvedésekbeni isteni-erőd, végeztével e' földi rövid pályának, örök bóldogságra 's idvességre vezérelni 's juttatni majd egykor egeidben. Amen.

TARTALOM:

NÉPSZERŰ KÖZÖNSÉGES EGYHÁZI BESZÉDEK.

SZÓSZÉKRE

és

MAGÁN HÍVEK' SAJÁT HÁZI HASZNÁLATUKRA.

DOLGOZTA 'S SZABADON FORDÍTOTTA

KISS BÁLINT,

ENCSENCSI REFORMATUS LELKÉSZ.

DEBRECZENBEN,

TELEGDI LAJOSNÁL.

1852.

Mindennek tetszeni lehetetlen, akarni együgyűség.

azonban:

Nullus liber tam malus est, qui non aliqua parte prosit.

azaz:

Nincsen olly rosz könyv, melly valamelly részben hasznos ne lehetne.

Plinius.

Debreczenben, nyom. a' város betűivel.

MÉLTÓSÁGOS

CSÁSZÁRI KIR. KORMÁNYBIZTOS

ÉS

ÉSZAK-SZABÓLCS-MEGYEI FŐNÖK

LUDÁNYI

BAY FERENCZ UR

Ő NAGYSÁGÁNAK

MINT A' TUDOMÁNYOS PÁLYÁN, IFJUSÁGA EGYKORI TÁRSÁNAK, 'S IGEN TISZTELT BARÁTJÁNAK

ÖRÖKLÖTT HÁLÁS TISZTELETTEL AJÁNLJA

a' szerző.

I.

Miként lesz a' szeretet imádsággá?

Alap-ige: Koloss. 1. 8—14. Epafrás megbeszélette nékünk a' szent Lélek által való szerelmeteket. Azokáért mi is, a' melly naptól fogva azt hallottuk, nem szűnünk meg ti értetek imádkozni és kérni, hogy betöltessetek az Isten akaratjának értelmével, minden bölcsességgel és lelki értelemmel. Hogy járjatok mint az Urhoz méltó, minden engedelemre, minden jó cselekedetekkel gyümölcsöt teremvén, és nevekedvén az isteni esméretben. És minden erővel megerősíttessetek az ő dicsőséges ereje által, minden örömmel való békességes szenvedésre és tűrésre. Hálákat advián az atyának, ki a' szenteknek örökségeknek elvételére a' világosságban minket alkalmatosokká tett. Ki megszabadított minket a' setétségnek hatalmasságából, és az ő szerelmes fiának országába általvitt. Kiben vagyon váltságunk az ő vére által, azaz bűneinknek bocsánatja.

K. Gy.! Az erény, mellyben minden öszpontosúl, mi az embert tiszteletessé 's Isten előtt kedvessé teheti; az erény, melly bennünket itt e' földön áldó angyalokká, 's az égre nézve kedvelt polgárokká képez, mellyben merítik ki magokat egyedül Mózes és a' próféták, mellyben határoztatik az isteni törvény fenséges fogalma; az erény, melly leghatalmasabb 's egyedüli köteléke a' lelkeknek; — melly e' bujdosó csillag földünk' lakosait szorosan, tartósan, sőt örökre egyesíti; melly minden erőhatalmat megtör, minden igyekezetet 's törekedést megszentel; minden életet örömöt fűszerezvén édesít; minden fájdalmat 's szenvedést kissebbítvén szelídít: óh! ez az erény az áldószeretet. Sze-

retet, melly lelki eredetű 's égi származású; szeretet, melly egész valónkat áthatja, 's sajátságos munkássága nem annyira egyes kültettekben, mint azon benső érzésben 's belígében határoztatik, melly tetteinket vezérli. Igen, a' szeretet ama' kitünő 's szüntelen munkás jóakarat, melly lépteinket kormányozza, önmegtagadásra 's áldozatokra lelkesít; szóval egész életünket 's munkásságunk körét szentesíti. Mi csuda hát, ha szent könyvünk a' szeretetet erények királynéjának, 's minden erények áldókoronájának czímezi? túlemelve azt a' hiten, túl a' reménységen, 's e' földi élet legtisztább égi szentségévé magasztalva? Megmarad — úgymond — a' hit, remény és a' szeretet, ez három; ezek közt pedig legnagyobb a' szeretet. Úgy van! a' szeretet bennünket égi fényben ragyogtat, 's az emberi méltóság legfőbb fokáig magasztal. Mindent, mi szent és tiszteletes; mindent, mi jutalomra méltó 's érdemes; mindent, mi boldogító, befoglal a' szeretet.

Az emberi léleknek mint legszebb, úgy legtermékenyebb virága a' buzgó ájtatosság. „Kiemelkedve a' „látható mulandóság világából; feledve mintegy a' föl„det, fénylő de múlékony javaival, fentlebegve gondo„lattal amaz égi jobb hazában; fent a' szentségnél, ki„vel társalkodunk, szívünk' lelkünk' egész valója; szent „ájtatossággal lángolva előtte dicsőitő lelkünk; égve „mint szeráf, lobogva mint angyal; hálądatos könyü„ket sirva az elvett jókért, buzgón 's buzogva esdekel„ve az elvejendőkért; kitárt szívvel 's lélekkel állani „Isten előtt; minden kívánságainkat 's reményinket „gyermeki legforróbb hiedelemmel 's bizodalommal ön„teni ki zsámolyához“: óh mondjátok meg, nem a' legfőbb elsőségi jog-e ez, melly minékünk földi létünk

szűk körében engedtetett? nem a' lehető legmagasb felemelkedése-e ez halhatatlan lelkünknek? 's vajmi szépnek, boldogítónak, 's tiszteletre méltónak kell lenni a' szeretetnek, melly bennünket — mint szent Leczkénk tanúsítja — a' létel ezen legfőbb magasságára, Istenhez illy közel magasztal? — A' szeretet — ez szent leczkénk rövid tartalma — ha az igaz eredetű, tiszta, éltető, meleg és munkás, szent ájtatossággá változik, 's szükségeskép azzá kell változnia. Igen! tisztán szeretni, 's ájtatosan imádkozni, egyazon foglalkozása lelkünknek. Szeretet, a' legtisztább szeretet terül el a' felolvastatott szavakon; szeretet, melly nem csupán ajkakon lebeg, de a' szív mélyében gyökeredzik, 's eltölti az egész lelket; melly nem egyedül az érzésekkel enyelg 's játszadozik, hanem mint boldogító nemtő, megáldólag tün fel ott, hol szükség, hol inség mutatkozik; a' mások idvökért melegül, lelkesít és munkál; nagylelküleg veti meg az akadályokat, nagylelküleg áldozza fel magát a' mások jólléteért; — 's e' legtisztább szeretet, buzgó ájtatosság — gyermeki legforróbb 's legbensőbb imádság mennyei hangulatában zendül meg szent leczkénkben. Czélom felmutatni vezérlete után, ez órában rövideden: miként lesz a' tiszta szeretet ájtatos imádsággá. A' tárgy méltósága nyerje meg becses figyelmeteket.

1. Ájtatos imádsággá változik a' tiszta szeretet azért; mert az eredetileg valami fensőbb isteni érzet, és mint égi származásu gerjedelem, szükségeskép a' menny felé, az istenség közelibe emel bennünket. Igen örvendetes hirt vesz Pál Apostol Kolosséból. Egy szemtanú rajzolja a' Kolossébelieknek *hitöket, melly vagyon a' Jézus Krisztusban, és minden szentekhez való sze-*

relmöket, a' mennyekben nékiek eltett reménységért. Rajzolja Pál Apostolhoz való szeretetöket, melly vagyon a' szent lélektől; rajzolja szív- 's lélek-örömöket, 's rokonságokat, miszerint a' távolban is utána sóhajtnak 's érte lángolnak. Tisztán szereti viszont Pál is őket, mint legfőbb dicsekedéseit 's atyjafijait az Urban, 's bár távol tőlük, szívvel lélekkel mindenkor közöttük. Majd hatalmasabb lesz, 's semmi határt nem ismer szeretete e' kedvező hír után, Jézus' hív 's méltó követőit látván — mintegy maga előtt szeretetök szent tüzében — lobogtatni hitök szentségét. 'S ekkor csak értök 's nekiek lángoló szíve egészen érzeménnyé, teste lélekké, emberi valója magasb szellemi lénnyé olvadva, tiszta szeretet szülte szent ájtatosság buzgó imát zengnek el ajkain: *mi is,* ugymond, *a' melly naptól fogva ezt hallottuk, nem szüntünk meg ti értetek kérni és imádkozni.* 'S ime igy lett szive szent szerelme, igy lesz minden igaz 's tiszta szeretet buzgó imádsággá. — Igen, mert a' szív tiszta szent szerelme égi származású 's isteni gerjedelem, 's mint illyen, égfele von 's Istenhez segit. Ez azon varázs erő, melly által egy szent egyesületbe olvadva, az égi atyának földi gyermekeiben, minden szív, minden érezet, 's ott fent a' velünk rokon angyalok báj zengzetével egyesülve elszáll az örök jóság, el az örök szeretet trónja felé, 's buzgó ájtatosság mennyei szent hangulatában ömlik szét zsámolyánál.

2. Ájtatos imádsággá változik a' tiszta szeretet; mert midőn keblünket legtisztább 's égetőbb szeretet hevíti, akkor érezzük leginkább, mi gyarlók, mi tehetetlenek vagyunk; mennyire nem várhatjuk kívánságaink 's reményeink teljesedését földiektől; akkor érez-

zük voltaképen, mennyire szükséges az égi segély 's isteni óltalom. Hallván Pál Apostol amaz örvendetes izenetet, szeretet-szülte legtisztább örömkönyek ragyognak fel szemében; de a' nyugtalanság nehéz gondjai nincsenek még számüzve kebléből. Jól tudja ő, hogy a' Kolossebéliek kiemelve, kihatolva a' sötétség hatalmasságából, Isten' szerelmes fia országához tartoznak; de tudja egyszersmind azt is, hogy csak bóldogitó korányja derült még köztük az idvezitő hitnek, de tetőpontjára az igazság napja még nem emelkedett. *Be kellett nékiek töltetni Isten akaratjának értelmével.* Azonban, mi könnyen csábútakra vezetheté őket az elébbeni babonás hit, érzéki ingereivel. Nevekedniek kellett minden lelki bölcsességben 's értelemben; de mi könnyen eltántorithaták őket a' vak hit emberei. Látta azt a' nagy apostol, hogy hitsorsosinak földi bóldogságuk, nyugodalmuk, sőt életök is ezer veszélyek közt foroghat a' hit igazságaért. Látta, hogy ő csak kivánhat, reménylhet, kérhet, inthet és tanithat: de a' megáldó 's bóldogitó győzelmi erő csak onnan felül származhatik. Istenhez a' magosságba emelkedik hát lelke, 's érző szíve' szent szerelme fent szárnyal az égiek fénylakában, 's mint legbuzgóbb ájtatosság, e' szent hangulatban zendül meg az örök szeretet trónusánál: *Isten! erősitsd meg őket minden erővel dicsőséges erőd által, minden örömmel való békességestűrésre és szenvedésre;* 's ön tehetetlensége érzetében nem szünik meg értök buzgón imádkozni, *hogy járhassanak, mint urhoz méltó minden engedelemre; minden jó cselekedetekkel gyümölcsöt teremvén, és nevekedvén az isteni ismeretben.* — A' mi itt Pál apostollal történt, ugyanaz történik minden igazán szeretőkkel. Ezer ba-

jók 's veszélyek környezik magunk 's szerelmeseink életét, 's emberi erőnk, mit ezek elháritására szentelhetünk, csupa erőtelenség. Hova folyamodnánk már óltalomért, hanem ha Tehozzád, óh örök szeretet! A' példa világosit. A' legtisztább 's legégőbb szeretet' szent tüzével szoritja kebléhez az édes anya csak most született kisdedét; a' nem csupán természeti ösztön; az istenség tenyésztő sugárzása, az áldó szeretet, földi legbecsesb kincsévé szenteli azt. Ezért viraszt őrcsillagként álmatlan éjeken át kisded bölcsőjénél, védve azt minden veszélyektől; 's majd ha minden őrködése mellett is veszély fenyegeti az ártatlant, ha szemei homályosodnak, vérere fenakad; 's halvány tagjain halál sápadtság terül szét: óh akkor legbensőbb buzgalommal emeli szeretet teljes szivét istenhez égfelé, szent ájtatossággal imádkozván óltalmat, 's szabadulást a' vész fenyegette csecsemő életére. Szülék! titeket hivlak fel, mondjátok meg nem ugy van-e? — Tisztán szerető házastárs! ugy-e szívednek felét, örömeid tárházát, szóval földi élted legfőbb szerencséjét öleled a' hív házastársban, kit nem indulatid felhevült szenvedélye, de tiszta szeretet, szív 's lélek rokonság juttatának birtokodba? És ha majd ama jobb élet béke követe égi honába készül őt szóllitani meleg öleléseid közül; ha a' nehéz nyavalyák ágya fenekére szegezik, ha minden nap, sőt óránként látod feléje közelgni a' halál angyalát: óh akkor, ugy-e, látva hogy emberi kezek többé már rajta nem segithetnek — felfele emelkedik tisztán szerető szíved, fel a' magosságba Izráel orvosához, a' szeretet istenéhez; 's a' tiszta szeretet szülte buzgó ájtatosság igy lebben el reszkető ajkidról: Isten! óltalmazd, tartsd meg kedvesem életét 's vele földi meny-

nyemet; Uram segélj, 's add vissza őt érte vérző szívemnek! Bóldog házaspárak! ti tegyetek mellettem bizonyságot! — Messze vidékre szóllitja a' hőkeblü ifjat földi rendeltetése 's sorsa istene, de lélekben és gondolattal mindég az imádott honban 's kedves övéi közt lebeg. Hirt hall majd idők multán a' távolból, leverőt és szomoritót. Sir szélén tántorog talán a' tisztelt édes atya; vagy talán élet-halállal küzd a' szeretett édes anya. Szívből óhajtana a' kedvelt honba repülni; a' messze távolság azonban, 's rendeltetése visszatartják őt. Óh ekkor vérző, de tisztán szerető szíve, bús érzeménnyé olvadva, istenhez emeli azt 's reszkető kezeit; buzgón 's buzogva imádja őt a' lelke kedvelte szenvedő' életéért. Óh bizony! ki még buzgón 's buzogva nem imádta övéiért istenét, az még nem tudja, nem érzi, mit tesz tisztán 's teljes szívből szeretni.

3. Ájtatos imádsággá változik, azaz istent imádni tanit bennünket, a' tiszta szeretet; mert sok jókat közöl velünk, mikért hálával tartozunk, 's égi áldásival, mikkel bennünket bóldogit, gyermeki legforróbb bizalomra lelkesit. Mi teszi kérdem, e' földet reánk nézve mennyország előcsarnokává? talán a' gyülölség, irigység, ellenségeskedés 's visszavonás átkozott lelke? Óh! hiszen, hol egyedül ez honol 's uralkodik, ott a' világ pokollá fajul 's kietlenül. *A' szeretet* ellenben *hosszutűrő*, *kegyes*, *nem irigykedik. A' szeretet mindeneket elfedez*, *mindeneket hiszen*, *mindeneket reményl*, *mindeneket eltűr*, *soha el nem fogy.* Nemtője 's védangyala ez az emberi bóldogságnak. Igen, a' szeretet szent körében mindenütt bóldog éden virul; az öröm' virágai kellemesben illatoznak, az élet' szuró tövisei közelében megszelidülnek; a' kietlen pusztàk 's vadonok földi

mennyé képeztetnek. — A' példa itt is világosit. Légy szegény 's mindennek szükiben, de ha van egy hív házastársad, kit szíved 's lelked mélyiből szeretsz, mivel az ártatlan, kegyes, istentfélő és szeretetre méltó; — ha látod egyszerü kalibádban, szük asztalod körül — a' zsoltáros szavaiként — mint olajfának ágait, állani tisztán erkölcsös 's vallásos gyermekeidet: óh akkor értök égő szíved' szent szerelmében mondhatatlan gazdag vagy. Légy félreismert, rágalmazott, 's a' világtól megvettetett: de ha van egy jó barátod, kivel, mint magaddal ugy beszélhetsz, kire bátran bizhatod minden titkaidat, kiét viszont bátran birhatod; kinek keblébe biztosan rebeghedd el 's öntheted ki örömidet, sirhatod el fájdalmidat: óh! ugy az áldó szeretet a' legbecsesb földi kincset tartá fel számodra; mert ki előtt tiszta 's benső szeretet világol, az nem jár, óh! az nem járhat elkietlenült sötét völgyeken. Ott a' hol igaz szeretet honol, a' félelem ugy, mint a' hálátlanság, ismeretlen. A' tisztán szerető szív, naponként imádja istenét, 's nem szünhet meg buzgó hálát rebegni gazdag áldásiért, mellyek őt a' mennyország bóldog előérzetére ragadják. Szent érzéssel eltelten ád a' nagy apostol is hálát az atyának, *ki őt*, 's hitsorsosit *a' mennyei örökség elvételére a' világosságban alkalmatosokká tette*, *ki megszabaditotta őket a' sötétség hatalmasságából*, *és az ő szerelmes szent fijának országába általvitte*, *kiben vagyon váltságunk az ő vére által*, *azaz bűneinknek bocsánatja*; hogy még hibáink és fogyatkozásink érzése mellett is békességünk légyen Istennel, 's bóldogitó hittel 's bizodalommal folyamodhassunk ő hozzá. Nékünk sem hiányzik ez áldó bizodalom, ha tiszta 's valódi szeretet lelkesit bennünket.

Óh akkor, elragadó öröm- 's hálaérzettel nézünk vissza lefolyt napjainkra, 's gyermeki legforróbb bizodalommal tekintünk ki a' kétes jövőre. Isten, ki mind eddig mintegy kézen fogva vezetett bennünket, 's mindeneket javunkra igazgatott: ezután is híven vezérel, óltalmaz, megáld, és bóldogit bennünket. És mi akkor abban igyekezzük találni legfőbb örömünket, hogy Istent imádjuk buzgó fohászokkal; mert a' tiszta szeretet égi áldásokkal bóldogit; forrá hálára 's bizalomra lelkesit.

4. Ájtatos imádsággá válik végezetre a' tiszta szeretet, mert a' szentek legfőbb örökségét, mire Isten a' választottakat hivta, nem találja itt alant e' földön. Túl kiván hát emelkedni minden időn 's változáson, túl amaz égi jobb hazába, a' szentek és bóldog lélkek örök szereteten virágzó szövetségébe. Nem elégedve meg a' földdel, 's a' testiség muló javaival, szent ájtatossággá változik 's naponként buzgóbban emelkedik Istenhez, a' magosságba, oda hol várhatja egyedül fentebbi reménye teljesültét. Az elválás legmélyebb fájdalma a' szeretetnek. Olly szorosan egyesül az, 's egygyé lesz mintegy azzal, a' kiért tisztán ég 's lobog, hogy mind végig 's örökre birni akarja azt, ki őt ennyire bóldogitja, 's épen ezért a' lelkek elválhatatlan egyessége legforróbb óhajtása. Látja azonban, hogy e' földön minden változó 's múlandó. Elhullunk egymás után, mint elhullnak a' falevelek, 's elébbutóbb könyáztatta sirhalmunkon sírok éje leng. Mindennap ujra ásott sírhantokra tekint, 's elhalványult hólt testekre veti sugárit a' bús komoly hóld. Érzi, mélyen érzi ezt a' tisztán szerető szív, 's feltünnek bús képzetében a' gyászszal jegyzett éjelek, mellyeket őrcsillagként álmatlanul virasztott át kedvese beteg-ágya körül; feltünnek a' sirhan-

tok, mellyek alatt alussza a' halál sötét éjszakáját, ki bús lelkének egykor kedveltje volt. Látja, hogy az idő ellenállhatlanul rohan elő, 's közelget a' vég, melly őtet is kedvesei bóldog köréből egykor kiszóllitja; 's minden léptekkel közelebb megyen a' sirhoz, a' koporsóhoz, melly őt rideg keblébe fogadandó. Óh ekkor, feledve a' földet, érző szíve teljét buzgón 's buzogva emeli égfelé, oda hol található egyedül, miért benső valója olly forróan esd. Itt alant a' porban, nem találva magas reményei teljesültét, erősen 's naponként erősben ragaszkodik istenhez, a' minden élet kútfejéhez, ki — mint szent könyvünk tanitja — *nem a' hóltaknak*, *hanem élőknek istene;* naponkint bensőbb 's érezhetőbb lessz istenneli társalgása; buzgóbb 's bizodalommal teljesb imádsága, 's földi szenvedései amaz égi jobb hazába intik őt A' könyáztatta sirhantokon hitének 's reményének szent óltára emelkedik, 's a' bús komoly temetők, hol néma minden, 's mélyen hallgató, csak a' sírok éje leng — amaz örök béke áldó csarnokivá változnak. Azt, mit ember itt alant fel nem talál, — a' szeretet keresi, bizton reményli, 's feltalálja ott fent, t. i. amaz elválhatatlan lelki egyesség utáni forró vágya teljesültét.

Óh bizony! nem tiszta szeretet az, melly nem buzgó, 's nem ájtatos egyszersmind. A tiszta szeretet Istenhez emel, istenneli szoros egyességre vezérel, 's végre legbuzgóbb ájtatosság szent imáiban zendül meg trónusánál. Igy szeretett Jézus is, a' tiszta szeretet legtökéletesebb képmása. Tiszta szeretet legszentebb hevével 's érzetével függött ő választottin, a' tanitványokon, kik lelkének kedveltjei valának, 's majd égi atyjához szárnyalt rólok lelke indulatja. Midőn pedig kö-

zelitett a' végóra, az elválás borzasztó szent órája, 's utólszor terjeszté ki áldó kezeit szeretett tanitványin; értök érző lelke teljét ama követhetetlen megindulás szülte buzgó imádságban önté ki szent atyjához: *imhol vannak atyám! kiket nékem adtál; akarom, hogy a' hol én vagyok, ezek is ott legyenek, 's lássák mindenhai dicsőségemet.*

Isten! szeretetnek Istene, tekints alá fénylakodból, ez ájtatos gyülekezetre! Imé, mi buzgón, 's buzogva imádjuk felségedet, hogy adj minékünk mindnyájunknak olly áldó szeretetet, melly tisztán égve 's lobogva szívünkben, buzgó ájtatosság szent hangulatában ömöljön szét zsámolyodnál. Adj nékünk tiszta szeretetet, bóldogitót itt e' földön, idvezitőt egykor egeidben Ámen.

II.

A' lélek kitűnő magas tulajdoni az ember igaz becsét 's méltóságát épen nem feltételezik.

Alapige: 1 Korinth. 13, 1—13. Ha embereknek vagy angyaloknak nyelveken szólanék is, a' szeretet pedig nincsen én bennem, ollyá lettem mint a' zengő ércz és a' pengő czimbalom. És ha jövendőt tudnék is mondani, és minden titkokat és minden bölcseséget tudnék is; és ha egész hitem volna is, ugyannyira, hogy a' hegyeket elvinném helyekről, ha szeretet nincsen én bennem, semmi vagyok. És ha minden marhámat a' szegények tápláltatásukra költeném is; és ha testemet a' tüzre adnám is, ha szeretet nincsen bennem, semmit az nem használ nékem. A' szeretet hoszszútürő, kegyes a' szeretet, nem irigykedik a' szeretet, nem cselekszik álnokul, nem fuvalkodik fel. Nem cselekszik éktelenül, nem keresi csak az ő maga hasznát; nem gerjed hamar haragra, nem gondol gonoszt. Nem örül a' hamisságnak, örül pedig az igazságnak. Mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket reményl, mindeneket eltür. A' szeretet soha el nem fogy: de a' jövendőmondások is eltöröltetnek, a' különböző nyelvek is megszünnek; a' tanulásból való ismeret is eltöröltetik. Mert részszerint vagyon bennünk az ismeret, részszerint a' profétálás. De minekutánna eljövend a' tökéletes teljesség, akkor eltöröltetik a' mi részszerint vagyon. Mikor gyermek volnék úgy szóltam mint gyermek, úgy gondolkodtam mint gyermek, úgy értettem mint gyermek: minekutánna pedig férjfiuvá lettem, elhagytam a' gyermekekhez illendő dolgokat, mert mostan látunk tükör által, és homályos beszéd által, de akkor szemtölszembe; most részszerint vagyon bennem az ismeret, akkor pedig lészen az ismeret úgy a' mint tanittatom. Azért mostan megmarád a' hit, a' reménység, a' szeretet, ez három, ezek között pedig legnagyobb a' szeretet.

Az ember igazi becse, minden más teremtett állatokat tulhaladó elsősége, 's elkülönző méltósága' kijelelésében, 's meghatározásában, két különböző útat kö-

vettek eleitőlfogva, 's követnek még máig is, nagyrészint az emberek. Vannak, kik kizárólag a' test' külső kellemire akarják 's szeretik azt szoritani, minémüek a' szép testalkat; az édesden vonszó 's elbájoló arczvonások; a' deli nagyság, 's kitünő testi erő. Nem szükség hoszszasan mutogatnom, mert hiszen látja azt mindenki, miként ezek valóság helyt muló árnyakat ölelnek, 's csábutakon tévedeznek. Mellőzve ugyanis azt, hogy a' szép testalkat, nem kirekesztőleg az embernek, de rajta kivül sok más állatoknak is kitünő tulajdona; — mellőzve azt, hogy testi erőre 's gyorsaságra nézve sok más állatok elragadják tőle a' pálmát; csak azt jegyzem meg röviden, hogy bár mennyire tünjék ki, 's emelkedjék felül az ember testi külső kellemire nézve más teremtett állatokon, csakugyan több tekintetben sorsosa 's osztályosa ő azoknak, Mint azoknak, ugy nekie is vannak szükségei; mint töredékenyek, 's hijánosok azok: úgy töredékeny 's hijános ő. Meghal az ember, mint elenyésznek amazok is. Mások ellenben, mellőzve a' test külső kellemeit, a' lélek' fenséges erejébe, 's istenitő munkálatiba helyhetik, 's állitják lenni az ember' igaz becsét, 's elkülönző méltóságát, melly őt, mint minden más állatokon: úgy embertársain is tulemeli, jellemzi és dicsőiti. 'S ki tagadhatná, hogy már ezek, amazoknál, sokkal helyesebben vélekednek? Ki tagadhatná, hogy a' lélek' szép tehetségei, minémüek az értelem, okosság, tisztalátású- 's mélyenitélő tehetség; a' szép és jó izlés; a' müvészet, valóban felemelik 's dicsőitik az embert? Igenis! ugytetszik, hogy ezek teljesen eltalálták a' mértéket, mellyekhez kell mérni, 's mellytől kell felfüggeszteni az ember' igaz becsét 's méltóságát; még pedig ugy, hogy minélinkább kiemelkedettek, 's kitünőbb-

bek a' lélek' szép tehetségei valamelly emberben: annál fentebbi fokára emelkedett légyen az az emberi méltóságnak. Nem akarom én, 's nem lehet tagadni, hogy sokat tesz a' szépség; mert igéző kellemei mindenkit elbájolnak; de ha hasonló szép lelki erő nincs vele párosulva, mint élet- 's léleknélküli képet nélkülözve sajnálom; mig másrészről bámulva csudálom, miként hogy a' semmi, vagy igen kevés testi kellemmel biró okos, alapos elménczsége, lélek- és erőteljes társalgása által, sziveket nyér, sziveket hódit, 's vonsz magához. Megengedem én azt is, hogy a' deli testalkat 's kitünő testi erő, sok tekintetben hasznos, 's érdekessé teszi az embert: de egyszersmind azt állitom, hogy lelki erő nélkül nem képes az embert az alacsony sors' homályából kiemelni, 's mások felett érdemesiteni. Igen! lelki erő nélkül Góliáth' óriási ereje megszégyenül, mig a' kicsiny Dávid ugyanazzal királyi méltóságra emelkedik. Igaz tehát, 's nem lehet tagadni, hogy a' lélek szép tehetségei 's kitünő tulajdoni inkább érdemesitik az embert, inkább emelik annak igaz becsét, 's méltóságát, mint a' test múló kellemei. Azonban mint meghallánk, nyilván azt állitja az Apostol szent Pál, korinthusi hitsorsosihoz irott levelében, hogy a' lélek' felemelkedett erejétől 's szinte természet felett kitünő magas tulajdonitól sem lehet egészen, 's kirekesztőleg elhatározni 's felfüggeszteni az embernek igazi becsét 's méltóságát. És épen a' nagy Apostol ezen állitásának rövid fejtegetése, 's igaz vólta megmutatása, jelen elmélkedésemnek, 's becses figyelmeteknek méltó tárgya.

1. Csak magokban, 's elkülönzve tekinti az apostol, a' lélek kitünő szép tehetségit, mellőzve azoknak, az emberi életre, 's történetekre való hatásukat. Ha

ugymond *embereknek*, *vagy angyaloknak nyelveken szóllanék is*, azaz, ha a' föld minden ismeretes nyelveit betanulva sajátommá tehetném; ha szívem' érzéseit, gondolatit, az ég lakóival, az angyalokkal közölhetném; ha végre olly magas lelkesedéssel, 's sziveket nyerő hathatós ékesszóllással birnék is, hogy hallgatóim bennem nem földi, de égi hatalmas lényt képzelnének; de ha csak ebben, 's egyedül ennyiben határoztatnék mások felett kitünő elsőségem, 's lelkemnek szivem nem felelne meg, azaz *szeretet bennem nem volna*: ollyá lennék, *mint a' zengő ércz*, *'s pengő czimbalom*; 's mint azon mivszer, melly csak készitőjének, 's annak, ki vele mesterileg bánni képes, ád valódi diszt 's becsültetést. Igenis, a' mi bennünk a' formáló természet remek míve, 's önkéntes adománya; vagy pedig szerencsés körülmények' kedvező öszhangzata juttatának birtokunkba, az tulajdonképen nem miénk, 's következőleg, bár kölcsönözhet is némü tetsző elsőséget, 's nevelheti munkásságunk hatáskörét: igazi becsünket, 's méltóságunkat, mint nem teheti, ugy meg sem határozza. Valóban kéjéldelegve, 's andalitó érzésekre hevülten nézdeljük a' bájló rózsaarczokat, 's a' deli test' külső kellemeit, de benső helybehagyást, 's köztetszést ezek még magokban, soha tőlünk ki nem vivnak. Némü irigységgel eltelten boldognak 's szerencsésnek valljuk azt, kire rakás kincs 's nagyszerü ősi birtok vár, vagy száll, de csupán ezért többre 's nagyobbra őt, épen nem becsüljük. Ugy-e méltán kineveljük azon esztelen hiuságot, miszerint valaki, nemes származással, 's elhunyt dicső elei szép telteivel kevély 's kérkedő, holott szivében nem nemes, 's telteiben erkölcstelen? Épen illy nevetséges az, midőn valaki, a' vele

született lelki szép tehetségekkel, mellyek a' formáló természet önkényes adományi, dölyfös 's pöffeszkedö. Igaz, hogy a' lélek' szép tehetségeit csak mint gyenge csirát 's gyököt hozzuk magunkkal az életbe, 's itt kell azt gondosan ápolni, nevelni, czélirányosan fejteni 's erkölcsileg mivelni, nemesiteni; de igaz másrészről az is, hogy csira, vagy gyök nélkül, mint virág, úgy gyümölcs sem képzelhető. Igaz marad az is, hogy lelkünk' bármi kitünő tehetségeiben van valami történetes 's velünk született, 's következőleg fövényre rak házat, ki benső igaz becsét 's emberi méltóságát egyedül, 's kirekesztőleg azokon akarja épiteni. Bár milly édesden vonszó 's elbájoló, szivet, lelket egyiránt emelő, 's megható rendszeres hangokat játszik is a' mivész remeken idomitott mivszerén; a' mivszer csakugyan mivszer, zengő ércz és pengő czimbalom maradánd. A' készitőt, a' remek és izletes mivészt, bámuljuk mester-mivén; de az érczet, csupán azért, mivel magát mesterileg alakitni engedé, épen nem dicsérjük. Egyszóval az, mi az embernek igazi becset ád, 's benső méltóságát elhatározza, nem lehet történetes, vagy születés által öröklött; hanem magának kell azt, nemesen küzdve kivivni; következőleg a' velünk született lelkiajándékokat, bármi kitünők legyenek is azok, egyedüli mértékül itt felvenni nem lehet. Annyival kevésbé pedig, mivel

2. Az igazi remek elme 's lángeszü bölcseség csak igen ritka tünetek, 's valódi nagy embert, századok szülnek egyet, 's századok járnak lángesze' világánál. Igen! kitünő lelki szép tehetségekkel, csak igen kevesen születnek, 's már csak azért sem lehet azokat, az ember' igaz becse' meghatározásában mértékül venni fel, mivel azok nem általánosan mindenkinek, de csak

némely keveseknek julnak osztályrészül. Vannak némü lelkierők 's adományok, de Isten az egyedül, ki mindenekben munkál mindeneket. Ne hidd azért te szerencsés, kit Isten, vagy a' formáló természet, remek elmével, kitünő lángészszel, tiszta látásu 's mélyen itélő lélektehetséggel áldott meg, hogy már ez által eléggé ki vagy emelve más embertársaid felett. Imé a' legritkább, legfelségesebb lelki erőket emliti Pál szentleczkénkben, t. i. a' jövendőmondást, az Istenség' elrejtett titkaiba való mély belátást, 's azon csudatevő erejét a' hitnek, miszerint valaki a' hegyeket is elmozdithatná helyökből. Ezekkel dicsekedtek t. i. némelly korinthusi keresztyének. Ezeknek 's ezekről mondja már az apostol: *ha jövendőt tudnék is mondani, ha minden titkokat, 's bölcseséget tudnék is, és ha egész hitem volna is, ugyannyira, hogy a' hegyeket elvinném helyekről, de szeretet nincsen én bennem, semmi vagyok.* Mi édes vigasztalást meríthettek innen, ti, lélekben szegények! Imé Isten' becses ajándéki mindenkiben mutatkoznak, bár különböző mértékben, 's az ajándékok különbsége nem rendel alá senkit e' részben nálánál kegyeltebb testvér-sorsosinak. A' mi majd egykor, az embernek Isten előtt, a' lelkek' országában, mások feletti elsőséget ád, azt itt alant mindenki megnyerheti; mert az egyedül a' szív' szentekszentében, 's a' szeretet' szent érzetében rejtezik. Légyen hát bár, hogy szigorú helyzeteteknél fogva alacson fokán álljatok a' lelki 's tudományos miveltségnek, nem vagytok azért elvetve Isten előtt, söt épen abban, mi egyedül teszi 's határozza el az embernek igaz becsét 's méltóságát, t. i. a' szeretet' szent érzetében, sokkal felülemelkedhettek a' lélek' kitünő ajándékival kérkedő embertársaitok felett,

kik *ha jövendőt tudnának is mondani, ha minden titkokat és bölcseséget tudnának is; és ha egész hitök volna is, ugyannyira, hogy a' hegyeket elvinnék helyökről, de szeretet bennök nincsen, semmik.*

3. Tovább megy az apostol, 's az emberi lélek' kitünő szép tulajdoninak az ember' életére, 's annak történeteire való befolyását 's hatását vizsgálja, azaz gyümölcseiből 's munkálatiból itélgeti azokat. A' lehető legnagyobb tökélyben mutatja fel az embert, lelkének fenséges munkáival ékesülten, túlemelve mindenen, a' mi földi és mulandó; túl a' testiség érzékein, a' hol osztán kész lemondani minden földi birtokról, 's kéjéldeletről; kész a' nagy lelkü vértanuk' érdemesült sorába iktattatni; és mikor az erkölcsi tökélynek illy magas fokáig emelte az embert: ekképen nyilvánitja véleményét, hogy még a' lélek' ezen lehető legnagyobb felemelkedettsége sem elegendő önmagában, dicsőiteni 's érdemesiteni az embert, mint bóldogitani sem. *Ha* ugymond, *minden marhámat a' szegények' tápláltatására költeném is, és ha testemet a' tüzre adnám is, ha szeretet nincsen bennem, az nékem semmit nem használ.* Ugyvan! ha mindezeket rajoskodó túlságoskodásból, vagy határtalan becsületvágyból tenném, nem pedig azon buzgó törekvésből, hogy feltétlenül Isten tanács-végzetét kövessem, útaiban járjak, 's embertársaimat bóldogitsam: minden tettem semmitérő lenne. Állitásom' igaz vólta, minden kételkedésen túl lejénd, ha csak egy futólagos tekintetet vetünk is a' lélek' kitünő jeles tulajdonira, elkülönözve vizsgálván azoknak az életre való hatásukat.

Ugy látszik első tekintettel, hogy mindezek áldást termő élőfák, idves gyümölcsökkel kinálkozók. Vizsgáljuk meg azonban közelebbről. Isten' becses ajándéka

az ékesenszólás tehetsége. Ez az, melly szíveket nyér, szíveket hódit; indulatokat hevit és lázit; viszont lázongó érzéseket csendesit; szóval, ki ezzel bir 's ékeskedik, hatalmas befolyást gyakorolhat másokra. De hát ha az ég' ezen becses adománya gonosz 's istentelen kezekbe kerül? hát ha az állati bujagyönyörnek, alacson kincs- 's hatalomvágynak, 's más lélekölő nemtelen szenvedélyeknek lészen emeltyüje? Óh! akkor a' jámbort és egyenest rászedi 's megvakitja; ártatlanság' szende 's kecsteljes köntösében mutatja az undok vétket, 's ezáltal ezreket csalogat, ezreket édesget bünre 's kárhozatra. Nézzük a' remek elmét, az isteni- 's emberi titkokba beható, 's mélyen járó észtehetséget. Ki tagadhatná, hogy égi-szikra, 's Isten legdrágább adománya ez a' halandó emberben? De mi történik, kérdem, ha a' lélek' ezen szép tehetsége haboz és kétkedő? mi történik, ha ez abban találandja legfőbb dicsőségét, ha mindent, mi szent és tiszteletes, vakmerőleg megtámad, 's szentségtörő lábaival eltapod 's romba dönt? mi történik, ha kétkedése' vésztárasztó mételyével, az ég' szelíd leányát, az idvezítő vallást mérgezi 's szaggatja, és istentelen dühében, azt rohanja meg ostromlólag, az ellen lövelli pokolszülte gúnynyilait, a' min alapul 's áll egyedül, az emberinem jelen nyúgodalma, 's örök idve? Óh! akkor a' hivők közül ezreket ragad félre, 's viszen veszedelmes csábösvényre; ezereknek szivében tárja fel a' vigasztalhatatlanság' kétségbeejtő örvényét; ezreknek rabolja el benső békéjét, lelki nyugalmát, vele földi mennyét 's mindenét. Nyissátok fel a' népek 's nemzetek évkönyveit, vérbetükkel találjátok feljegyezve, ama szomorú igazságot: a' népeket elnyomó kényurak 's zsarnokok, az ártatlanság elcsábitói, az embe-

riség' szent jogainak elnyomói; a' bűn 's vétek győztes hirnökei, 's kikiáltott undok hősei; az isteni 's emberi törvényeket felforgató csuda 's rémszörnyetegek; szóval, nemünk' örök gyalázói, sziv- 's lélektelen félrevezetői, mind kitünő lélektehetséggel birók valának; 's épen ezen mások feletti kitünés által viheték ki, 's létesiték istentelen tervöket. Hát, a' mi illy kárhozatos visszaéléssé fajúlhat; a' mi átok rettenetes kútfejévé változhat az egész emberinemre nézve, lehet-e attól függeszteni fel egyedül, az embernek kitünő becsét 's elsőségét? Óh! nem annak a' legfőbbnek, a' mitől lehet és kell egyedül felfüggeszteni az embernek igazi becsét 's méltóságát, mindenütt áldásdúzsnak lehet és kell lenni szükségeskép. Egy szeretetteljes, Istennek és az emberiségnek szentelt nemes sziv, egy tisztán erkölcsös hőkebel, mint fogja azt felderitni, mint szépit 's nemesit meg minden társaskört, mellyet megillet 's lelkesit? Hoszszutürőleg 's kegyesen győz 's uralkodik ez mindenütt és mindenha. Minden heves buzgalom, melly a' mások elsőségét irigyli; minden szilaj pajzánság, melly sajátjával büszke 's kérkedő, minden hiu dagály és gőg, melly felfuvalkodik 's követel, térdet hajt a' szeretet előtt, magát mélyen megalázva. Igen, mert *a' szeretet*, mint szent leczkénk mondja, *hoszszutürő és kegyes, nem cselekszik éktelenül; nem keresi csak a' maga hasznát; nem gerjed hamar haragra; nem gondol gonoszt, nem örül a' hamisságnak, 's nem irigykedik.* Ki nem látná hát, hogy az embernek igaz becse 's valódi méltósága, egyedül 's kirekesztőleg ettől, nem pedig a' lélek' kitünő szép tehetségitől függ, mint a' mellyeknek következményeik 's munkálataik kétesek és kétértelmüek?

4. A' lélek' kitünő jeles tulajdoni, nem is elegendők önmagokban bóldogitani az embert, sőt inkább szünteleni harcz 's nyugtalanság rendes kisérőik. Ismét egy ok, miérthogy az ember' igaz becsét 's elkülönző méltóságát, tőlök függeszteni fel egyedül lehetetlen; mert annak, mitől azt felfüggeszteni lehet, mindenha megáldónak 's következményeiben bóldogitónak kell lenni. És épen az embernek ezen legméltóbb, 's legfensőbb dicsekedését rajzolja már, a' nagy apostol, szentleczkénk' szavaiban, a' szeretet' szent nevezete alatt. *A' szeretet* ugymond ő — *örül az igazságnak*, *mindeneket elfedez*, *mindeneket hiszen*, *mindeneket reményl*, *mindeneket eltür*. Bóldog és szerencsés, kinek nemes halántékit e' legméltóbb diszkorona ékiti! nyilván bóldognak vallom 's hirdetem én őt; bóldognak sokak felett, kik kitünő lelki jeles tulajdonokkal diszeskednek. Mindenha és mindenütt az igazért és jóért ég 's lobog ezeknek szeretetteljes szivök, 's milly gazdag, 's égi öröm kutfők nyiladoznak ez által előttök. Ha valami jó tenyész a' földön; ha valahol a' törvényszerüség legyőzi a' törvénytelenséget; ha valahol győzelmi öröm-innepet ül Astrea az igazság' istenasszonya: mind ez nem földi, de égi 's legszentebb örömre heviti őt. Igen, mert ő *örül az igazságnak*; tisztán örvend embertársa jóllétének, 's érző szivvel vesz részt fájdalmában. Testvérszeretettel öleli az egész emberiséget, mint egy atyának gyermekeit; egy égnek, 's jutalomnak örökösit, 's épen azért késedelmes a' haragra; örömest megenged; kész mindenkit mentegetni, kész minden roszat jóvátenni. Igen! ő eltür mindeneket; a' honnan sok fájdalomkútfők 's források előtte bezárvák, 's ismeretlenek. Önként elfordul szíve a' gonosztól; örömest és édesden vonattatik min-

den jóra, szépre 's nemesre. Innen van az, hogy bizalmatlanság' nyugtalanságit nem ismer, 's ha mi jót hall társáról, azt örömest elhiszi, 's mindeneket reményl. Ha ollykor sorsa mostohává, életösvénye kietlenné fajúl, éleszti csüggedező lelkét amaz édes biztatással, hogy Isten a' kisértés' nehéz próbáiban sem hagyandja el őt. Istent szereti teljes szivvel, lélekkel; Istenben bizik egyedül, 's gyermeki tisztelettel hagyja reá minden utát, és ezáltal öregbül lelke' nyugalma, könnyebbednek szenvedési. Ugyvan! ő mindeneket eltür és elszenved. Egyszóval az ember, kiben az emberiség' igaz fénye, 's méltósága tündököl, nem lehet soha vigasztalás nélkül, nem lehet egészen bóldogtalan. Megvan lelki békéje 's nyugalma, mit a' kitünő lelki jeles tulajdonok, nem mindenkor, 's mondhatnám ritkán biztositnak. Nem akarom én, 's nem lehet tagadni, hogy az igazság' 's tudományok' titkaiba való mély belátás, 's az azok körüli vizsgálódás, már magában fenségesen jutalmazó, 's kedves élvezetet nyujt; de ismerem másrészről azon nehéz gondot, 's törődést is, mit az megkiván; ismerem azon keserü nyugtalanságot is, melly abból származik, ha az ember hoszszas törődés 's megfeszitett szorgalom után sem találja azt, mit buzgóan óhajt és keres. Jól tudom én, hogy kitünő lelki tulajdonok nélkül, Pál sem lett volna felvilágosodott nagy Apostollá; tudom mi édes, mi felemelő lehetett 's vólt reá nézve, ama bóldogitó öntudat, hogy ő maga többet tett Krisztus országa' terjesztésére, hogy nem mint a' több apostolok együttvéve. De tudom másrészről azt is, hogy épen kitünő szép tulajdoni, mint nyugtalaniták egész életét; tudom, mint habozott 's kétkedett először; mint zárta be szivét az evangeliumi tiszta tudomány előtt; minden felvilágosodottsága mellett

is, mint tévelygett abban, mi pedig legfőbb emberre nézve, mint üldözte Jézus követőit. Megengedem én azt is, hogy nem csak hizelgő, de valóban bóldogitó is másokat, hasznos ismeretekkel gazdagitani, szivöket nemesiteni; 's az igazság' és erény országát szóval és irással nevelni és terjeszteni; — de ismerem az ezzel együtt járó nehéz gondot, maga megtagadást, 's törődést is, melly az élet' csendes bóldogságát zavarja és felforgatja inkább, mint eszközli 's elősegíti. Ezeket tudva 's ismerve már, azt állitom, hogy felettébb roszúl gondoskodnánk magunkról, 's a' mieinkről, ha a' lélek' tehetséginek kifejtését 's képzését tennénk törekedésünk egyedüli 's legfőbb czéljává, 's mellőznénk megőrizni szivünk' ártatlanságát, mellőznénk ápolni a' tiszta erény' 's igaz kegyesség' megáldó növényit; azt állitom, hogy a' lélek kitünő tulajdoni az ember igaz becsét 's meltóságát meg nem határozzák, szünteleni harcz 's nehéz nyugtalanság lévén kisérőik. Nem, végezetre

5. Azértis, mivel annak, mi az ember' igaz becsét 's méltóságát' meghatározza, állandónak és maradandónak kell lenni mind végig; a' lélek ajándéki pedig mulandók 's elenyésznek. Ide czéloz az apostol ama szavaiban: *a' jövendő mondások eltöröltetnek; a' különböző nyelvek is elnémulnak egykor az égben; a' tanulásbóli ismeret is eltöröltetik; mert részszerint vagyon bennünk az ismeret, részszerint a' profétálás; de miután eljövend a' tökéletes teljesség, eltöröltetik minden, a' mi részszerint vagyon, de a' szeretet el nem fogy soha örökké.* Átkisér ez bennünket az örökkévalóságba, 's legközelebb emelvén Istenhez, a' világ' 's emberiség' köz-atyjához, Isten fiaivá magasztal bennünket. Az Isten nem néz, nem hiszen, de tökéletesen lát, 's tud

mindeneket; előtte nincs tegnap és ma; múlt, jelen és jövő tudva vannak ő nála, 's épen azért reményt sem esmér, de tökéletes és áldó szeretetet lehell minden, mit ő teremtett, munkál és igazgat. *Az Isten merő szeretet; a' ki a' szeretetben marad, ő benne maradánd, 's megmarad mind végig.* Gyakorta érezzük már itt alant is, hogy minden lelki törekedésünk részszerinti és tökéletlen. Gyermeki nyelvünket, beszéd- 's gondolkodásmódunkat; gyermeki terveinket magunk kinevetjük érettebb korunkban; a' miért szenvedélyes rajoskodással izzadtunk, 's a' miben magasb lelkesedést találtunk, mint ifjak, hibákul 's tévelygésül ismerjük el későbbi éveinkben. Ugyvan! *mikor még gyermekek vóltunk ugy szólottunk, mint gyermekek, miután pedig férfiakká lettünk elhagytuk a' gyermekekhez illő dolgokat.* Csak kétesen és homályosan látjuk itt alant az igazság' világát, nem birhatván meg testi szemeink, teljes égi fényét. *Mostan csak tükör és homályos beszéd által látunk, de akkor szemtől szemben; mostan részszerint van bennünk az ismeret, akkor pedig lészen ugy, a' mint taníttatunk.* Itt alant legtisztább ismeretünk, legmélyebb 's alaposb tudományos miveltségünk is megszégyenül. Nemünk hovatovább óriási léptekkel halad, a' nemzeti miveltség' 's tudományosság' dicsőítő mezején, 's végetlen távolban hagyja maga után elhunyt apáinkat; végig és átláthatlan homályt vet a' mult tizedek, sőt századok' legremekebb mester-miveire. Csak imádott magyar hazánk 's nemzetünk is, a' közelebbi év tizedek alatt, olly óriási- 's szinte hiteltmuló sebes léptekkel haladt, sőt mondhatnám, villámgyorsasággal repült elébb a' nemzeti miveltség', szellemi és anyagi jobblét', ipar' 's tudományosság mezején, olly kitünő érdem ko-

szorukat aratnak 's kitünö nagy számmal, miről apáink még csak nemis álmodoztak; annyira, hogy nem mondok sokat, ha az őshajdankor' nevezetes költője' ismeretes szavait, következőleg alkalmaztatom édes hazánkra 's nemzetünkre: Imé azok is létesülnek 's teljesedésbe mennek jelenleg itten, miket lehetetlennek, sőt képtelenségnek esküdtem oda elébb. Ugyvan! itt alant is naponként halad az emberiség, a' tökéletesedés mezején; a' tudomány' és mesterség' legremekebb mive is elszégyenülten tünik el, ha egy nagyobb lélek 's remek elme, tisztább fényt lövel és áraszt; vagy hasznosabb felfedezések, 's találmányok által dicsőiti nemzetét. Mennyivel inkább gyermeki gondolatoknak ismerjük mi ott fent az egekben mind azt, mit itt, mint az emberi lélek' remekeit bámulva csudáltunk; ott hol tökéletesen megyőzettetünk a' felől, hogy itt e' földön, *részszerént vala bennünk az ismeret, részszerént a' profétálás.* Az Isteni dolgokra nézve *megmarad ott, a' hit, remény és szeretet*; és ez három elválhatlan társai egymásnak; *legnagyobb pedig a' szeretet*, melly el nem fogy soha örökké, 's majd a' sírok sötét éjelén tul, mint égi plánta, dicső fényben virul, áldó-gyümölcsöket termendő.

Adjuk meg hát mindennek az érdemlett 's méltó tiszteletet; buzgó hálát rebegve ismerjük el, Isten' becses ajándékinak, a' kitünő lelki szép tulajdonokat, 's méltányolva tiszteljük, használjuk, 's gondos szorgalommal ápoljuk, 's miveljük azokat, — de ne tegyük törekedésünk' egyedüli végczéljává. Ne feledjük soha mulandó, 's részszerinti vóltukat; a' megmaradandókat keressük inkább minden szorgalommal, mellyek bennünket itt alant megnyugtatnak, ott fent pedig bóldogitán-

danak egykor. Sok kitünő lelki tehetségü, 's erejü nagy emberek léptek már fel a' világ' néző szinpadjára, 's minden másokat porbatiprólag, hiteltmuló gyorsasággal emelkedtek a' hatalom' 's dicsőülés' főpólczára. Azonban egy dördülés a' sorstól, 's mint kevély Luciferek aláhullottak fénypólczokról, mint a' világ bámulta 's rettegte hős Napoleon, megbuktak; a' mikor osztán, a' tisztelettel párult elébbeni csudálkodást, sanyarú kezü szánakodás, 's nem ritkán lealázó gúnymosoly, irtódzás és gyülölet válták fel. Az igaznak emlékezete ellenben, kinek élete munkás szeretet' áldó-virágai közt folyt le, áldásban marad mind végig; 's neve tiszta fénynyel tündöklik ott fent, az égiek' érdemesült sorában, a' bárány életének könyvében. Igen! áldó koronája az igaznak a' tiszta szeretet itt e' földön, bóldogítója 's dicsőitője az égiek fénylakában. *Megmarad a' hit, remény és szeretet, ez három, 's ezek között legnagyobb a' szeretet*, nagy itt alant, bóldogitó ott fent, 's vége nem lészen soha örökké. Ámen.

III.

Rágalmazás.

Alapige: Példabeszéd. 24, 9. A' rágalmazó az emberek közt utálatos.

Vólt a' hajdankornak egy nevezetes bölcse, a' sinopei Diogenes. Azt kérdezék egykor, ez ugymondatott Bölcstől, kortársai, kiknek eszelősségeit soha nem kímélte; erkölcstelenségeit hősi bátorsággal vivta: melylyik a' legveszedelmesebb állat? mire a' bölcs válaszolá: a' vadak közt a' rágalmazó, a' szelidek közt a' hizelkedő. Ugyanez a' bölcs, egykor fényes délben, égő lámpával járkált Athenében, 's kérdeztetvén mit keres? Embereket, felelé, annyira megveszetteknek tartván kortársai erkölcseit, hogy alig volnának azok többé méltók az emberi szép nevezetre. Óh! ha most élne ez a' Diogenes, 's Göröghonból történetesen közinkbe is elvetődnék, mi leszegeztetve, mi elrémülten állana meg? Hiszem, nem egy, de sok égő gyertyákat hordana szét, 's több lámpa-hordókat venne fel segédekül, hogy keressen 's találhasson embereket, kik távol minden szószátyárságtól, távol minden pokolszülte rágalom mérgétől, a' tiszta igazságot keresnék, követnék, 's védenék csüggedetlen, a' rágalmazók' istentelen dühöktől, kik a' zsoltáros szavaiként, *megélesitik nyelvöket, mint a' kigyók, 's áspis kigyónak mérge vagyon ajkok alatt.*

Valóban ritka erény az igazság' szeretete, még ritkábbak 's kevesebbek, kik azt hiven tisztelik, buzgóan védik, 's állandóan követik. Elterjedt, mindenütt elterjedt a' föld szinén az irigy rágalom; annyira, hogy már ma, inkább az erény', mint bűn' sorába számittatik az, vélnéd, hogy összeesküdt az emberiség e' gonoszra; midőn látod, mint tépik, szaggatják, rágják, marczongolják 's rágalmazzák, pokol kötelíből kiszabadult rosz lelkekként, egymás hirét, nevét, tisztességét 's becsületét. Kárhozatos és az emberiséget mélyen alacsonyitó vétek ez; utálatos Isten előtt, szülője minden bűnnek 's gonoszságnak; temetője az erénynek; ellensége az igazságnak. Nincs előtte semmi szent és tiszteletes; nincs olly dolog földön, mennyen, mit dögleletes lehellete' undok mérge megkiméljen. Méltán van hát, 's igazságos, ha a' bölcs példabeszélő szavaiként, *utálatos a' rágalmazó az emberek között.* De ismernünk kell e' vétket, hogy utálhassuk, utálnunk, hogy elkerülhessük. Czélom azért felmutatni röviden, a' pokolszülte rágalom' gyalázatos és veszedelmes voltát; megemlitem egy pár szóval, beszédem záradékául a' módot is, minélfogva leginkább mentek, 's biztositva lehetünk kétélü fegyvere' sujtó csapásitól. Mig ezt teszem, legyetek kedvező figyelemmel.

1. A' rágalmazás, alattomos megsértés és bántalom, melly a' mások hirét, nevét, tisztességét kisebbiti; másokra, többnyire méltatlanul, olly pokolszülte koholmányokat; 's alacsonyságokat fog, kiált és hiresztel, mellyek azoknak ha szinte éltöket, 's javaikat nem veszélyeztetik is, de becsületességüket minden esetre koczkáztatják. Szerzője ez undok véteknek, melly csak alacson lelkek' tulajdona, a' gonosz sátán, ki mint minden

tosznak szülőanyja, hozta be ezt is e' világra; 's gyalázatos vóltának megmutatására nem kell nagyobb bizonyság, mint az, hogy sátán' teremtménye, 's mint mondám, csak alacson lelküek tulajdona. Alacson lelküeké, kik egyszersmind silányok, tunyák és fecsegők. Silányok; mert hiszen, mellyik neme az embereknek inkább elvettetett 's utálatosabb, mint a' rágalmazók? annyira, hogy bizton merem állitani, hogy ez undok vétek soha, nem mondom nemes lelkületü, de csak középszerüleg jó érzésü embert sem mocskolt be dögleletes mérgével. Hányjátok fel a' történet-irásokat; nyomozzátok a' világi bölcsek irásait; hallgassátok a' jelen, 's mult századok' hatalmas szózatját: bizony mondom néktek, egyiknél sem fogtok mást olvasni, látni és hallani, mint amaz ellenmondhatlan igazságot, hogy rosz lelkületü, 's hitvány emberek vóltak mindenkor *a' rágalmazók*, *'s méltán tartatnak utálatosoknak az emberek előtt*, mint a' kik valamelly vészes csillagzat alatt születtek, az emberiség rontására, az áldó béke' 's egyetértés' felforgatására. Születtek, hogy sértegessék, üldözzék és háborgassák az ártatlan lelkeket. A' honnan nincsen is soha nyugodalmok, hanem ha másoknak emésztő nyugtalanságot okoznak. Tunyáknak is neveztem őket, és ugy hiszem nem oknélkül. Mint hamu alatti szikrából, az egész falvakat 's városokat rombadöntő tüzvész: úgy keletkezik a' henyeség' parázsából, amaz undok vétek, a' rágalom, a' haza 's emberiség' pusztitó dögvészeül. Mellyik elfoglaltatott ember ér reá, kérdem hallgatni a' rágalom undok nyelvét? Mellyik munkás, 's dolgaiban szorgalmatos ember adta magát rabul, akármikor ennek? Bizony elég gondja, elég elfoglaltatása van saját házi körében minden becsületes 's jó lelkü

embernek; keveset, sőt épen semmit gondol azzal, mit csinál otthon Péter és Pál; ez, vagy amaz szomszéd, atyafi 's jóbarát? A' henye és tunya emberek' sajátja 's vendége a' rágalom kiválasztottképp', kiknek egyedüli foglalatosságok 's napi renden álló munkájok, a' henyeség, henyeség és ismét henyeség; 's nehogy halálra unják magokat, ide 's tova járkálnak, üres hirharangként, mende-mondákat terjesztgetők; egy gondolatjok, egy érzések, egy szavok, egy tettök, egy mozdúlatok, egy lépésök sem esik az igazság', 's egyenesség' útán, de szüntelen rágalmaznak mérges nyelvökkel, 's mint fentebb mondám, nincs előttök semmi szent és tiszteletes. A' köz és magános helyeket egyaránt rohanják meg. A' király udvarában, a' tisztviselők a' tanácsházban; a' hitszónokok itt e' szentegyházban; a' tanitók az iskolákban; az atyák, anyák 's gyermekek családiköreikben, soha sem menttek nemtelen czirkálgatásaiktól, lealázó itélgetéseiktől, 's rágalmazó gúnyaiktól. Elmondják a' hallottakat, tizszerezve, sőt százszorozva. Elmondják még azokat is, mellyek nem az, hogy valakinek ajkiról ellebbentek volna, de még csak gondolatjában sem fordultak meg soha. Még pedig, a' mi legveszedelmesebb, nem ritkán olly dolgokat tesznek undok rágalmok' tárgyaivá, miket eszök utól nem ér, 's elméjök fel nem foghat soha. Hasonlók a' vakokhoz, kik bár sem eget, sem földet nem látnak, a' szivárvány különböző bájszinéről itélnek; hasonlók a' siketekhez, kik bár bombi 's ágyu mennydörgést sem hallanak, mégis ékes hármoniáról, szivemelő hangversenyről, 's esti lant' bájzengzetéről beszélnek. Bizony méltók, hogy mint üres és hasztalan edényeket, sajnálkozva vessük meg. De fecsegőknek 's szabadszájuaknak is mondám őket. Nem is le-

het az másképp', hanem hogy, kiknek nyelvökben határoztatik minden kincsök, nem csak sokat, de roszul is szóljanak 's beszéljenek; és pedig mindenkor másokra, 's mások ellen irányozva fulánkokat, nemkülönben mint a' scorpiók, mellyek velök született természetöknél fogva, görbe farkaikból, elöre hajlott fúlánkokkal, mérgesen 's többnyire halálosan szúrnak, minden hozzájok közeledőt. A' hajdankor költői a' Chimcaerat, azaz ama mesés szörnyeteget, melly szerintök egy kies tartomány (Lycia) zöldellő virányit pusztitá; hármas testből, ugymint oroszlánfőből tüzokádó torokkal, — kecsketestből és sárkányfarkból alakultnak rajzolák. A' mi ott csak ábrázolat, valósul a' rágalomban; mert ennek létesitésére három vétkek: hazugság, irigység és módnélküli ujságkivánás szövetkeznek. Nemző atyja a' hazugság; ettől kölcsönözi leheletét, életét 's erejét, 's azonnal kiesik vágásából, hanemha az igazság' határain tul csapong, roszlelküleg nevelve, kisebbitve, fejtegetve, tekerve, csavarva mindeneket. Jézus testének templomáról szól, 's a' Jeruzsálemi templom' lerontására csavarják beszédét; bűnösökkel, Publikánusokkal társalkodik, azokat Istenhez téritendő, 's bűnösök barátjának, dobzódó 's részeges embernek kiáltják; betegeket gyógyit szombat napon, 's törvény megrontónak káromolják. Ördögöket üz, 's azt állitják, a' millyen vakmerőleg, épen olly vétkesen, hogy Belzebúbnak, az ördögök fejedelmének segitségével, miveli azt. Hasonlók a' pókokhoz, melylyek a' legpompásban illatozó virágok' nectáriból szivják és készitik a' halálthozó mérget. — Szülő anyja a' rágalomnak, melly azt, mint hazugság atyától nemzettet, létrehozza, az irigység. Ugyvan! igen ritkán szórják a' rágalom' emberei, undok nyelvök kétélű fegyverét

's zúzó mennyköveit, a' velök egyenlő, haszontalan elvettetett 's hitvány emberekre; de sokkalinkább a' nagyobb, kitünő erényekkel, erkölcsiséggel 's miveltséggel ékeskedő férfiakat sujtják azok orozva. Miként hajdan, a' küzdhelyeken, a' vivó állatokat leginkább felingerli a' legszebb bibor 's vörös bársony: épen ugy a' rágalom nyelvét leginkább élesiti, az irigyelt tisztaerény. Hiv dajkája 's nevelője a' rágalomnak az ujságkivánás, vagy hirvadászás; e' nélkül éhes, sovány és vesztegel az; nemkülönben mint fulánkjától fosztatott méh, melly ártani akar inkább, mint árthat. Ez szolgáltat bőv anyagot a' másokróli beszélésre, hazudozásra 's rágalomra. Feljár ez minden köz- 's magános helyeket; villámgyorsan futja be a' falukat, városokat, 's országokat. Ott van a' piaczon, hallgatódzik tanácsülésekben; sőt még a' templomokban is ujságokat hajhász. Felkeresi a' legtitkosabb rejtekhelyeket is; kilesi az embereknek még gondolatjait is; 's minél többet lát 's hall, annál többet hajhász, el nem telik soha. Ki nem látná innen, milly utálatos vétek légyen a' rágalom, mit hazugság nemzett, irigység szült, 's hirhajhászás dajkál.

2. Nem csak utálatos, de egyszersmind veszedelmes bűn is a' rágalom, 's veszedelmes voltát munkálati tanusitják. Mélyen és orozva sért az. Ezért mondja a' királyi próféta, hogy a' rágalmazók fogai hajitó fegyver és nyil; nyelvök kiköszörült éles kard, ugy hogy, ha szinte beheged is az általok okozott seb, a' sebhely sok ideig megmarad. Azt kérdezék egykor, egy Spartaitól, ki fegyverét nagy igyekezettel élesité: elég éles-é már? nincs olly éles — válaszolá az — mint a' rágalom. Mintha mondta volna: nincs olly hegyes fegyver, 's kikö-

szörült éles kés, melly mélyebben és fájdalmasabban szurjon, vágjon és hasson, mint az irigy rágalom' átkozott kigyó nyelve. Miként az égi tüz' 's villám hatalmas ereje mindeneken átront, mindeneket meghat: ugy a' rágalom dühe felhány 's kikeres mindeneket, még a' legtitkosabb dolgokat is; és csapása annál rettenetesebb, mivel mindenkor titkon és orozva sulyt alá. Az előre látott nyilak ritkán 's kevésbé találnak, de a' rejtekhelyből 's véletlenül irányzottakat, mimódon kerülöd ki? Nincs veszedelmesebb ellenség, mint a' melly lesből rohan 's készületlen támad meg; 's ki midőn hizelg, már megmart; ha rád mosolyg, vészt forral ellened; ha szeme, arczvonása 's szavai szeretetet játszanak: undok keblében dühösség' vészt árasztó mérge dul. Illyen a' rágalom; hirtelen, mikor nem is vélnéd, már üldöz, rág, tép 's vesztegct az. Veszedelmes a' rágalom továbbá annyiban is, mivel minden különbség nélkül, időkor-, nem-, személy-, rang-'s tekintély mellőzésével egyaránt rohan meg, rág és emészt mindeneket; 's duló mérgétől nincs, nem lehet soha, és senki bátorságban. Csapong, bujkál, porban csúsz, kereng, facsarg mindenütt, mint ravasz kigyó; az ártatlant bevádolja, a' jámbort rágalmazza, a' derekat ócsárolja, 's nem ritkán a' legfedhetetlenebbet is megszaggatja undok rágalma dühével: mint régi mythus szerint Actaeon' ebei ártatlan urokat. De mégis, leginkább azok ellen szórja mérges nyilait, kik vallásos-, polgári-, vagy hadi pályán tiszteś babért 's borostyánt aratnak, 's mint a' testet követi az árnyék: ugy az erényt a' rágalom; hasonló a' tengeri rablókhoz, kik kincscsel rakott hajók után leselgnek, 's megvetik az üreseket. Mi buktatá alá Dávidot annyi hadak' 's győzelmek urát, trónjáról? Undok rágalom. Mi

vetteté oroszlányok barlangjába Dánielt, 's tömlöczbe a' szüzesség ritka példáját Józsefet? Undok rágalom. Mi fosztá meg életétől az ártatlan és tisztán erkölcsös Nábótot? Undok rágalom. Mi vitte a' nagynak neveztetett Sándort annyi barátai leöletésére? Undok rágalom. Mi juttatá utólsó szükségre 's kóldusbotra ama nagy hadvezért Belizárt? Undok rágalom. Miután ugyanis, legyőzte a' persákat, gothokat, vandalokat; meghódoltatá Siciliát és Afrikát; visszaszerzé Olaszhon' nagy részét; szoros katonai fenyítéket állitott: a' rágalom' kigyónyelve vagyonától, becsületétől, sőt szemevilágától is megfosztván, kóldulni kénytelenittetett, amaz érzékeny szavakat hangoztatva buskomolyan: adjatok csekély alamizsnát szegény Belizárnak, kit az erény dicső fényre ragada, de az irigység 's rágalom földhöz sulyta. De elébb elhagyna engem e' nap, mintsem előszámlálhatnám mennyi kárt, veszélyt, inséget, romlást és pusztulást hozott eleitőlfogva, 's áraszt még ma is az egész emberiségre e' neki dühödt hiéna. Elválasztja ez egymástól 's ellenekké teszi a' legmeghittebb barátokat, kik addig egymásért égtek 's egymásnak éltek egyedül; meghasonlást szerez az ágyasházakban, viszályt az atyafiság' legszentebb körében. Rombadönti a' legtisztább erkölcsü család' becsületét, mi nélkül pedig gyötrelem és kin, kin és gyötrelem az élet. Nincs olly szent és tiszteletes, mit meg ne fertéztessen; nincs olly magas, hova fel ne emelkedjék. Vakmerőleg hág fel az égiek' fénylakába, vakmerőleg tör be a' szentekszentébe. A' millyen kegyetlenül, ép' olly istentelenül rohanja meg a' vallást 's isteniiszteletet. Nincs a' hitnek olly ágazatja, nincs az isteni bölcseségnek olly fenséges jelentése, vagy elrejtetett titka és szentsége, mit istente-

len dühében ne czirkálgatna 's ócsárolna. De ne többet, — légyen elég egy mélyet, egy szivből eredettet sóhajtani: óh idők! óh erkölcsiség! hova szárnyalt körünkből az áldó-szeretet, hova a' vallás, hova az erkölcsiség?

3. Mi légyen a' mód, minélfogva leginkább menttek 's biztositva lehetünk a' rágalom' kétélü fegyverétől, és sujtó csapásitól? ezt lássuk még csupán egy pár szóval. — Valóban tévélyegne 's felettébb megcsalná magát, ki azt hinné, hogy itt alant egészen ment és biztositva lehet a' rágalom' mérges nyilaitól, 's ollyat kivánna, melly emberi sorsunkat tulhaladja. Hiszen ama tökéletes, ama szent- és Isten-ember Jézus, sem lehete ment, földi idejében, annak istentelen dühétől, mennyivel kevésbbé lehet porhalandó ma is? Van azonban két eszköz, melly által erejét gyengiteni 's élit tompitani lehet, tudniillik tiszta ártatlanságszülte jó lelkiismeret és erős béketürés. Igenis! tiszta ártatlanságszülte jó lelkiismeretre van itt elsőben is szükség. Nem tudni magáról semmi roszat, semmi nyomó bűnt; nem pirulni el semmi szemrehányásra; ez emel bennünket felibe a' világ' minden itéletinek; 's békét szerez szívünkben. Mondjon ekkor rólunk akármit a' világ; rágalmazzanak, mint nekiek tetszik, az emberek, bátor és csendes menedékünk itt közel magunkban az, hogy itt a' nyugalom van, hogy lelkünkismerete nem vádol. Nem marad ugyan el birálgatásival 's irigy rágalmával a' világ, a' leghivebb 's legjámborabb iránt is. De megszégyenül az irigyek nyelve, 's midőn a' rágalom' gúnnyilai sziszegve szóratnak reánk: tompán pattognak azok vissza, belől tiszta ércz mellünkről; ha tiszta lélekkel mondhatjuk a' nagy

apostollal: tisztán tartottam szívemet; ártatlanságban mostam kezeimet; mindeneknek véröktől tiszta vagyok. Uram! te itélj meg engemet! valamint ugyanis a' kifényesitett és sikárolt tárgyak, semmi mocskot magokhoz nem vonnak 's magokon nem szenvednek: ugy a' tiszta erkölcsiséggel folytatott ártatlan élet sem, undok rágalmat. És mint a' mocskos és sötét helyekre lövelt tisztafényü napsugarok világitnak a' helyett, hogy elhomályosodnának: igy az erény, tiszta erkölcs 's féddhetetlen élet minélinkább megtámadtatik: annál tisztább égi fényben tündöklik és ragyog fel. Hasonló az a' nyomó terhe alatt hovatovább nevekedő pálmafához; hasonló azon élőfákhoz, mellyek annál mélyebben bocsátják a' földbe 's terjesztik szét gyökeiket, minélinkább 's erősebben hányattatnak vész-vihar- 's duló szélvesz ektől ide 's tova. Béketürésre is van itt, ha valahol szükség, 's valóban bóldog az, ki az undok rágalom ellene szórt gúnynyilait, boszantásait, káromlásait 's alatomos bántalmait nemes megvetéssel fogadja. Ha hirét, nevét, becsületét rohanja meg, mocskolja be 's ócsárolja ártatlanul: nagylelküségnek tartja azon meg nem indulni; sőt inkább mosolyogni azt, 's csekélyebb dolognak tartani, mintsem erényét 's figyelmét reá vesztegesse; és nemes büszkeség 's tiszta ártatlanság hófehér paizsába öltözködve, a' rágalmazók' mérges nyilait, mint messze távolból hajított de nem talált kézívet, 's a' sisak körül sérelem nélkül repkedő darabköveket, vagy épen mint apró ebek' ártalmatlan csevegéseit, nagylelküleg veti meg. A' hajdankor nagy bölcse Socrates, midőn egykor közhelyen mélyen megsértetett 's gyaláztatott, nem csak békén 's megindulás nélkül türte a' nehéz megsértetést, de találkozva majd ellenével, szelid emberség-

gel 's barátságosan szólitá meg, 's kérdezé: nem szolgálhatna-e ismét tárgyul hasonló rágalomra, mit ártatlansága' tiszta szent öntudatával 's feddhetetlen jellemével moshatna le? A' fentemlitett Diogenes pedig ama nagyeszü, bármelly boszantások 's bántalmak ellenében kőszirtként állhatatos 's a' béketürés ritka példánya, midőn a' csufolkodó néptömegtől gunyoltatnék, mondani szokta: ők a' nyomorultak nevetnek, de én ki nem neveltetem. Jobb semmit sem tudni a' rágalom' bántalmairól, mint elengedni azokat, követve a' nagy Cátót, ki fördésközben megsértetvén, igy felelt a' tőle engedelmet kért megsértőjének: bizonyomra mondom, nem vettem észre a' sérelmet. Ha megveted a' rágalom' nyilait, részben már kikerülted. Ha nem találsz abban, ki megsértett, okot a' megengedésre, találj tenmagadban, és a' rágalom dühös nyilait erényes tettekkel szégyenitsd meg. Élj feddhetetlen és ártatlan életet, ez a' legnemesebb boszuneme; ez a' legerősb paizs és védelem a' rágalom' pokolszülte koholmányi ellen; ezt tette a' macedoniai Filep is, ki háláját 's köszönetét nyilvániá az Athenei szónokoknak, hogy azok őt többszöri megrovásaikkal jobbá 's erényesebbé tették, tettel igyekezvén megczáfolni azokat.

Imé felmutatva előttetek, ha bár töredékvonásokban is, a' rágalom' gyalázatos és veszedelmes volta; kifejtve, ugy hiszem, eleggé előttetek, szent leczkénk' ama tartalma, miért *a' rágalmazók utálatosok az emberek között*? Nincs egyéb hátra, hanem hogy Istenre, tulajdon lelketek idvére kérjelek 's kényszeritselek benneteket, hogy hallgassatok engem, és figyelmezzetek az én számnak beszédire: ne hajoljon az undok rágalom

utára a' ti elméitek, 's ne lévelyegjetek annak ösvényén; még csak hunyoritással se részesüljetek abban; mert a' ki örömest hallgatja a' rágalmazót, semmivel sem kisebb vétkes mint az. Mondjátok inkább velem a' királyi proféta után: *némuljanak el minden csalárd ajkak, kik szólanak az igaz ellen, és az ártatlant rágalmazzák.* Amen.

IV.

Barátság.

Alapige: Példabeszédek' 17, 17. **Minden időben szeret a' ki igaz barát, és az atyafiú a' nyomorúságban tetszik meg.**

Sok szép 's kitünő tulajdoni vannak az emberi lé-leknek, melly bár csak egy szikra az istenségből, még-is itt, a' földi lét komor sötétjében, vezérszövétnekül világol: de szebb, elragadóbb 's boldogítóbb egy sincs, mint a' szeretet szent érzete. Mint a' nap tüzsugárai egy pontban, mint a' számtalan folyók a' megmérhetet-len tenger vizvilágában: úgy egyesülnek a' szeretetben minden keresztyén erények. Ez középpontja, gyöke-re, alapja mindennek, mi a' lélekben létez. Nincs, nem volt, nem is leend, e' nélkül semmi szép, semmi nagy, elragadó 's fenséges az emberi tettekben, és nem nyil-hat a' szeretet jóltevő melege nélkül az erény kellem-duzs virága. Igenis! a' szeretet azon varázs erő, melly által, egy szent egyesületbe olvadva, az égi atyának földi gyermekeiben, minden szív, minden érezet, 's ott fent a' velünk rokon angyalok bájzengzetével egyesül-ten, elszáll az örök szeretet, el az örök jóság trónja felé. Idők haladnak 's éveket évek felváltva kisérnek az enyészet végtelenébe; a' nap tüze kialszik, a' csil-lagok ezerei leszakadnak: de a' szeretet diadalt ül az

enyészeten; mert a' szeretet soha örékké el nem fogy. *) Különbözők levén, az emberi szívbe plántált minden indúlatok, ezen legfelségesb királynéjának, a' szeretetnek tárgyai, különböző szempontokból lehet 's szokták azt tekinteni. Szeretet érzése mosolyog az ártatlan csecsemő szemében, midőn az élet hajnalán, legelső pillanatával, a' fájdalommal küzdő anyát köszönti. Szeretet legszentebb hevével ragadja az édes anya, csak most született kisdedét ápoló karjaira, 's feledve ön kinjait, feledve a' szülés fájdalmait, boldognak vallja magát, hogy ember született általa e' világra. Napok jönek 's napok mennek el; reggelek virradnak 's esték borulnak be; hetek és hónapok származnak azokból, ezekből viszont esztendők; és az édes anyai szeretet, párosulva az atyáéval, azokkal együtt nöttön nő 's naponként nevekedik. Igen, az édes atyai 's anyai szeretet tisztán ég 's lobog azoknak szivökben, szeretett gyermekeik iránt mindenütt és mindenha; tisztán, mint régi mythus szerint, Céres jobbjában, az olthatatlan fáklya, mit Aetna tüz folyamában gyujtott meg, elveszett leányát keresvén. — Szent és tiszteletes a' vérségi szeretet, melly a' testvért a' testvérrel, az atyafit az atyafival egybekapcsolja. Szent és tiszteletes a' szeretet lelke, melly kötözi azon rózsaköteleket, mellyek Hymen oltáránál, az egy testté 's lélekké olvadt házaspárokat, olly szelíden fogják egybe. Mellőzve most én, a' szeretet' általam eddig említett minden nemeit, mellőzve mind azokat, mellyeket még említeni lehetne: egyet kívánok azok közől kiemelni, egyet, melly szerintem, felette van a' szeretet minden nemeinek, egyet, melly, mint vélem, jelen időkorunkban, bennünket leg-

*) Láss többet a' szeretetről Erdei Predik. tár.

inkább érdekel*) — tudniillik a' barátság tiszta szent érzetét; 's ez az, mit ez alkalommal teendő rövid elmélkedésém vezérfonalává tettem; a' midőn a' bölcsnek, ama sokat jelentő szavaiból indúlván ki: *minden időben szeret a' ki igaz barát, és az atyafi a' nyomorúságban tetszik meg*; szólani fogok a' barátságról általánosan, 's egyszersmind az igaz barátról, vagy atyafiról különösen.

1. Van egy virág ember' életében, mindenütt illatozó. Tatár sivatágain, Sziberia dermesztő jegén, 's Hindostán mosolygó virányain, mindenütt megtermi gyümölcsét, a szerencsében ízletest, a' bajokban vigasztalót, a' halál révénél hívet: és e' gyümölcsnél, jobb nincsen e' világon. A' barátság ezen virág, a' jó 's erényesnek barátsága, melly áldozattól nem fél 's magát is átadja áldozatul; melly az életet napfénynyel áldja meg, 's a' bú komor fellegeit elszéleszti. Igen, az igaz barátság létünk legfőbb java, 's a' barátság tiszta szent érzete éltető elemünk. E' nélkül életünk csak kopár sirhalom, mellynek fonnyadt kórói közt a' bizodalmatlanság hideg fergetege dúl. Ez azon jótékony napfény, melly szívünkben jeles tetteket érlel; ez azon hű kalauz, melly a' tövisses pályán is sérelem nélkül átvezérel. Nincs felségesebb, nincs becsesb ajándéka az égnek, a' tiszta barátságnál, melly mint a' Haza atyja, 's az ékesenszólás nagy mestere Ciceró meghatározza, minden isteni, és emberi dolgoknak tökéletes öszhangzása, melly szíves szeretettel 's gyengéd aggodalommal van egybeköttetve. Isten ajándéki közzül némelylyek többre becsűlik a' gazdagságot, mások az egészséget; ezek a' köztisztelletés diesőségét, amazok ismét

*) Mondatott 1837. a' debreczeni főiskola Imaházában, tanúló ifjak előtt.

a' kedvteléseket. Ez utóbbiak állati kívánságaiknak bókolnak; amaz előbbiek a' forgandó szerencse múló 's veszendő javai után kapkodnak. — Vannak, kik a' tiszta erény állhatatos követésében helyhetik 's állítják lenni a' legfőbb jót 's valódi boldogságot. 'S ki tagadhatná, hogy már ezek tisztábbban 's helyesebben gondolkodnak amazoknál? Ugy de, tiszta erény köti, ápolja 's tartja fen a' tiszta barátságot; és az erény a' barátságnak olly elválhatatlan társa, hogy ezt, amaz nélkül képzelni sem lehet. Az illy tiszta erényen épült barátság már az, melly állandó 's kiterjedt javakat ajánl, mellyeket mindenütt és mindenha feltalálhatunk. Ez az, melly soha nem idegen; idejét örökké eltalálja, soha nem alkalmatlan; melly a' boldogságot teljesebbé, a' szerencsétlenséget szenvedhetőbbé teszi. Ez az — hogy a' költő szavaival éljek — „melly nélkül nincs élő, nincs valódi élet." Lehet-e ugyanis azt valódi életnek nevezni, mellyben senki sincs, ki velünk bánkódjék, velünk örvendjen; kivül, mint magunkkal úgy beszélhessünk; kire bátran bizhassuk minden titkainkat; kiét viszont bátran birhassuk; 's a' ki gyámolunk, és segédünk légyen, vívni a' sors makacsságával, a' szerencse csapásai, 's az idő' ki nem kerülhető ostromai ellen. Bizony az illyen élet méltán hasonlítható a' kietlen pusztasághoz, vagy az erdők rengetegéhez, mellyeken egyedül 's magánosan vándorol a' halandó; hol semmije sincs, senki sem méltányolja örömeit, senki sem vesz részt fájdalmiban; a' hol lát ugyan emberi formákat, mellyek hozzája hasonlók, de mintha más világ polgári volnának, hideg részvétlenséggel mennek el 's járnak mellette. Bizony rokon szív 's lélek nélkül, mellynek ottanottan elrebeghetnénk, hogy mi boldogok vagyunk,

maga a' paradicsom is kietlen és puszta; az ég is csak egy érdektelen díszesítmény reánk nézve. Óh! de a' barátság édes ölében, édesebbek az élet örömei; kellemesb fénynyel ragyognak alá, az éjszaka koronáján tündöklő száma nélküli csillagvilágok, 's elragadóbb az anyatermészet pompája. A' világ üres, ha abban csak hegyeket, folyóvizeket, falvakat és városokat gondolunk: de tudni azt, hogy itt is, amott is van, ki velünk öszhangzólag gondolkozik, és érez: e' teszi reánk nézve e' földet kies édenné. Ülj bár a' halál angyala völgyének legmagánosabb árnyában, ha kísérőd a' barátság, paradicsommá virúl a' pusztaság, 's nyomorultságod, bóldogságnak fog tetszeni. — Minden földi dolgok között továbbá, egyedül a' tiszta barátság az, mellynek állandó 's messze terjedt hasznairól mindenek egy értelemben vannak. Sokan mellőzik 's ócsárolják az erényt, magamutogatásnak, tetszeni vágyásnak 's önhaszonkeresésnek állitván azt. Sokan, kik kevéssel megelégesznek és az arany középszerűségben gyönyörködnek, megvetik a' gazdagságot, melly előtt mások, mint házi isteneik előtt, naponként térdre hullanak. Vannak, kik távol a' városi fényüzéstől, távol a' nagy világ zajos lármáitól, falusi csendes magányukban, óhajtván leélni békés napjaikat, semminek 's érdektelen dolognak állítják a' közhivatalokat, mellyeknek megszerzésén, más külfényekben 's ragyogásban gyönyörködők, napjaik, éjjeik, 's minden tehetségeik feláldozásával sóvárognak. Vannak még száma nélküli muló földi dolgok 's enyésző világi jók, mellyeket némellyek felségeseknek, mások ellenben csekélyeknek 's megvetendőknek itélnek. De a' barátság tiszta szent érzete felől, mindenek, és mindenütt egy értelemben vannak.

Tiszteletben tartja ezt a' statusférfiu, tiszteletben a' természet titkai után vizsgálódó bölcs. Oltárt emel ennek szívében 's tömjénez minden, ki közhivatalokat visel, minden, ki csendes magányban tölti napjait. Egyszóval nincs hivatal, nincs állapot, nincs életnem, mellyben a' barátság boldogító szent érzete fel ne találtatnék 's méltókép ne tiszteltetnék. Még az emberi természetet levetkezett 's mindenek iránt engesztelhetetlen gyülölséggel viseltető Timonféle emberek sem tagadhatják, hogy jólesnék nekiek, ha találhatnának embertársaik közt emberkéket, kik velök egyetértve, együtt gyülölnének mindeneket. Most ítélhetjük már el, lehet-e, 's mennyiben lehet méltánylani, ama valódi bölcs 's nagy status embernek, a' tarentumi Architásnak, következő ismeretes véleményét: „egy ember, kinek szabad volna mennybe emelkedhetni 's ottan láthatni az istenség minden remekeit, és vizsgálni az alkotó természet minden titkait: bele unna ezeknek szemléléébe, ha nem volna barátja, kivel a' teremtői bölcseség- 's a' formálótermészet ezen csuda szépségű dolgairól beszélhetne." — Ezek azok, miket általánosan kívántam megemlíteni a' barátságról. Ezek azok, mellyeknél fogva, minden kételkedésen túl van előttünk, ama nagy igazság, hogy mint a' formálótermészetben, minden részetlen kicsiny rész más részt keres, vonva 's vonatva sietnek egymás ölelésére: ugy az emberek társaságában is mindenki tiszteli 's keresi a' lelkek házasságát, a' tiszta barátságot, vagy is a' boldogság 's örömök legtisztább égő pontját; keresi 's csak akkor érzi magát boldognak, ha talált, kinek szíve 's akaratja az övébe van olvadva, az övé viszont azéba; kire olly bátran bizhatja magát, mint ön magára; vagy más szókkal, ha

talált egy rokon keblü 's tiszta szivű erényes jó barátra, ki vele együtt örül, együtt szenved, mindenütt és mindenha együtt érez. Óh! azért ti boldogok, kik az igaz barátság rózsalánczával vagytok egybekapcsolva, tiszteljétek a' barátság szent érzését, őrizzétek híven, őrizzétek szentül, ezen legdrágább kincseteket. És midőn a' nyomorúság fellegei egybetornyosodnak fejök felett, ne hagyjátok el akkor őket; ne, söt akkor szorítsátok legforróbban szíveitekhez, tudván azt, hogy az igaz barát, vagy atyafi, a' nyomorúságban tetszik meg. Igenis:

2. ***Minden időben szeret a' ki igaz barát, és az atyafi a' nyomorúságban tetszik meg.*** Úgy van! minden indúlatok 's érzések egére jöhet borúlat; a' barátság ege akkor is tisztán áll. Minden sorsban 's állapotban elválhatnak az emberek egymástól, 's elfeledés követi: de a' barátság tiszta szent érzete, az elválásban erősödik meg leginkább, 's a' költő szavaiként: „a' barátság karjai tengereken túl is elérnek, barátját, vagy sirhalmát ölelni.“ Feleslegesnek, söt épen szükségtelennek tartom, hosszas beszéddel mutogatni, ki légyen az igaz barát, vagy atyafi? Önként foly az azokból, miket fentebb említék; önként szent leczkénk világos szavaiból. Mind azt tehát, mit e' tekintetben mondani lehetne, rövidbe foglalva azt állítom: igaz barát, vagy atyafi az, ki mindenkor szeret, azaz, ki azon természeti szíves hajlamnál fogva, mellyel barátja 's atyjafia iránt viseltetik, épen úgy szereti azt, mint magát; ha azt veszedelemben forogni látja, élte veszedelmeztetésével is kész azt kisegíteni; szerencsés körülményeiben, vele együtt örülvén, annak diszt ád, 's ekkor látja teljesedve szíve legforróbb óhajtását, ha szenvedő barátja

's atyafia borongó napjait, tavaszi vídám 's kies reggellé derítheti. De mit beszélek többet? Hiszen nem az én csekély, és még csak indúló félen levő irás- 's beszédbeli gyakorlottságom, hanem a' legékesebben szóló nyelv, 's a' legtüzesb képzelődésü író sem magyarázhatja ki 's irhatja le olly tökéletesen 's kimerítőleg a' tiszta barátság szent érzetét, mintha én most egy képet, melly jelentésteljes, egy fenséges jelenést, melly nem vonja, de ragadja a' szívet, emelek ki az ős hajdan történeteiből. Képzeljétek hát — mert hiszen gondolatink szabad kéjüek, 's a' miket akarunk, úgy tekintik, mint azokat, mellyek szemeink előtt állanak — képzeljétek mondom, a' legtökéletesebb mivész teremtő ecsetével rajzolva, a' Dámon és Pythiás rendületlen baráti szeretetöket, kikről emlékezetbe van hagyva, hogy Dionysius kegyetlen kényúr, halálra itélte, az ártatlan Pythiást, de Dámon barátja, kezesül állván érette, megengedte nékie, hogy dolgait, egy szomszéd helyen, személyesen szedhesse rendbe. Dámon tömlöczbe méne, 's halált igért szenvedni Pythiás helyt, ha az a' meghatározott időre vissza nem térend. Váratlan akadályok hátráltaták Pythiás visszajöttét. Vidámon 's meggyőződve barátja hűségéről, megy már a vesztőhelyre Dámon, zúgni kezd a' nép, mindenki szánja, 's kárhoztatja a' könnyen hívő Dámont; a' midőn egyszerre a' néptömegen áttörve, barátja ölébe dől Pythiás. E' legnemesebb 's legérzékenyebb verseny közben, hol mindenik meg akar halni a' másikért, könnyek áztaták a' jelenvoltak szemeit, 's Dionysius, a' kegyetlen, nem tehetvén mást, kegyelmet ád, 's kéri őket, hogy vegyék fel szövetségökbe harmadiknak. E' szívrázó jelenést képzeljétek lefestve 's rajzolva, 's aláírva arany- meg

napfény betükkel: ‚Igaz barátság‘. Igen, ez a' legtisztább baráti szeretet, ez azon szíves barátság, melly nélkül nincs élő, nincs valódi élet. Ez azon tiszta barátság, melly nélkül az élet, a' hamar futó 's változó, kietlen pusztává fajúl, 's csak keservnek ontja néma könyeit. És az illyen tiszta barátság már, olly nagy birtok, hogy csak, egy illy valódi barát is megbecsülhetetlen kincs. Óh! de egész életünkben keressük gyakran, a' nélkül, hogy reá találhatnánk Tudjuk ugyanis, hogy a' karakternek milly egyformasága, az érzéseknek milly egybehangzása 's milly önmegtagadás kivántatik egy igaz baráti szövetségre. Tudjuk, hogy a' hajdankor nagy embere Kátó szavaiként: annyi dolognak kell egybejönni, egy igaz barát formálására, menynyinek egyesülete három század alatt alig történhetik. Ez az oka, hogy bár közönséges a' baráti nevezet, mégis olly ritka az igaz barát. Szép dolog, két szívnek úgy össze tudni olvadni, hogy az élet kedvetlen óráit 's keserveit egymásnak megédesítsék. Szép a' világi bajokat 's nyomorokat ugy közölni, hogy egyik rész is, a' terhet felettébb ne érezze. Ah! de ez igen ritka példa. Ezerek közöl is alig lehet illyent egyet találni. Ollyanok, kik a' barátság szent nevezetét szüntelen nyelveken pengetik, igen sokan; de a' kik szívekben is hordoznák azt, igen kevesen találtatnak. Ha a' barátságnak, erény helyett, hasznot tennél alapjáúl, szerezhetnél gazdagsággal 's tehetségid feláldozásával, tettetett barátokat, csapodárkodva hízelkedőket, kik, mint az árnyék a' testet, nyomban követnének téged; de csak addig, míg vidám napok derengnének feletted 's boldogságod talpköve nem ingadoznék; de mihelyest szerencséd ege beborulna, azonnal, mint hideg tél kö-

zelítésével, a' nyári kies napokat nálunk töltött, hűtlen fecskék, idegen tartományokra költöznek: úgy ezek is, tőled messze távoznának. — Ámbár pedig illy ritka legyen is az igaz barát, bár igen kevés Orestesek és Pyladesek találtatnak is, kik ama szoros barátságot kötötték, melly a' későbbi időknek, mustra példány gyanánt neveztetik; — igen kevesen találtatnak kik Dávid 's Jonathánként, a' szabadban az Istennek nagy kiterjesztett erőssége' nagyobb jelenléte alatt, szent esküvel erősitenék külsőleg a' belsőkép' változhatatlan érzetet; nem kell mindazáltal megvetni a' barátság tiszta szent érzetét, sőt egész igyekezettel kell azt keresni, tudván, hogy semmi más, ez ezer bajokkal 's nyomorokkal terhelt életet kellemetesebbé nem teheti, mint az igaz barátság. *Az embernek tehát, kinek baráti vannak, tisztelni kell a' barátságot; mert az igaz barát becsületesebb az atyafinál.*

Azonban tudván, mily ritka legyen az igaz barát, felette vigyázóknak kell lenni a' barátság-kötésben, 's okosoknak a' barátok' választásában. A' ki vaktában hiszen barátinak, nincs szüksége ellenségekre, hogy boldogtalan legyen. A' barátság nyájas mosolygása ugyanis, igen gyakran hasonlit Domiczianus császár kegyetlen ábrázatjához, melly annál derültebb 's vidámabb volt, minélinkább dühösködött szívében. Titeket hivlak fel, 's ti tegyetek mellettem bizonyságot, hogy hányszor csalatik meg közölünk, álnokság' leple alatt, még azoktól is, kiknek karjain bátorságos nyugvó enyhelyet reménylettünk, kiknek keblökbe bizton rebegtük el, öntöttük ki örömeinket, sirtuk el fájdalminkat. Ti tegyetek mellettem bizonyságot, hányszor megtörténik, hogy a' hol jóságot várlunk, csak hideg udvariaságot; hol ba-

rátságot gondoltunk, 's szeretetet reménylettünk; csak hiuságot, hol ártatlanságot véltünk: csak külszint találtunk. Ti legyetek mellettem bizonyságot, hányszor adják elő magokat esetek és körülmények, mellyekben ha azt kérdezné valaki tőlünk, mit hajdan a' Jézustól kérdeztek: *micsoda kékek ezek a' te kezeiden*? ezt kellene ő vele felelnünk: *az én barátim házokban verének meg engem.* Ti mondjátok meg! hányszor ölelnek ugy barátink, hogy egyszersmind meg is akarnak ölni; mint Joáb, ki megfogta Amá'sa szakállát, mintha megakarná csókolni, azonban titkon által ütötte fegyverrel oldalát. És hogy ama' nevezetes hitszónok' ismeretes szavait idézzem fel: kérdezd meg ama szerencsétlen megcsalattatottat, mikép foszlott ki mindenéből, 's egykor fénylett szerencséje' karjairól miként jutott sanyarúkezü könyörületességre? majd azt fogja felelni: *az én barátim házokban verének meg engem*: Kérdezzétek meg ifju társaim, — titeket szólitlak fel különösen —, kérdezzétek meg ama szomoru hervadozót, ki nem rég egy szép nevelés' kertjében gyönyörü virág volt, figyelme a' vidéknek, tüköre az igyekezetnek, csillaga az ifjuságnak, — most mint letavaszlott kóró, busmagának hagyatott, — kérdezzétek meg őt, hová lett arczájának disze, 's reggel fakadt könyei mért nem száradnak fel estére? — majd ezt fogja felelni: az a' ki engem szeretett, a' ki nékem hüséget esküdött; a' ki nékem a' barátságról olly sokat és nagyot mondott, az rablotta el boldogságom', vagy más szókkal: *az én barátim házokban verének meg engem'*. Bizony ma is sokónknak szánkba illik ama keserves ének, melly hajdan igy rezgett le a' zsoltáros hárfájáról: *nem az ellenség illetett engem' szidalommal, mert elszenvedném; nem az én gyülölőm*

emelte fel magát én ellenem, mert elrejtettem volna magamat az előtt; hanem te, én hozzám hasonló halandó ember, én vezérem és barátom! kik együtt gyönyörűségesen tanácskoztunk vala, és az Isten' házába megyünk vala, ugymint társak, mint barátok.

Tiszteld hát ifju a' tiszta barátság szent érzetét, tiszteld, mert ez 's csak egyedül ez varázsolhatja kies paradicsommá e' változó-, 's ezer bajokkal 's viszontagságokkal terhelt életet. Keress és szerezz magadnak rokonkeblü 's érzésü — tiszta szivü jó barátokat, kiknek keblökbe bizton rebeghesd el, önthesd ki örömidet, 's sirhasd el fájdalmidat: — de meglásd, kinek és ki előtt tárod fel szíved' titkait; — 's ne feledd el, hogy az igen mézes barátok ollyanok mint az édes bor, mellyet sokáig tartani ritkán lehet. És ha próbálni akarod barátidat, beszéld el nekiek nyomoruságidat 's szükségidet; és a' mellyik ekkor segédkezet nyujt, 's el nem hagyván híven melletted marad, az valódi barátod. — Az igaz barátság két lelket egygyé tesz, lélek lelket ér; szív szívet; gondolat gondolattal találkozik; akarat akaratot előz; 's a' viszonos bizodalom minden határon tulhat. Igenis meglásd, kinek 's kielőtt tárod fel szíved' titkait; 's nehogy a' vaktában kötött 's roszul választott barátságot késő megbánás kövesse; tartsd mindenkor szemed előtt 's hordozd szívedben amaz ismeretes érzékeny példát, mellyel rekesztem be egyszerü emélkedésem': Olaszhonban, névszerint Velencze városában egy a' vallástisztitás — reformatio alkalmával — a' babonák 's tudatlanság' sürü homályán tulemelkedett, felvilágosodott lelkü 's tisztagondolkodásu ember szerencsétlen volt egy eladott lelkü kémmel barátkozni, ki a' barátság' nyelvén kivette belőle mit hisz, 's mi az értelme a' val-

lásbeli dolgokra nézve? 's midőn a' szerencsétlen egész bizodalommal kiadta magát, elveti a' kém ravasz álorczáját, 's a' kegyetlenül megcsalattatottat vérszopó birák' elibe hurczolja, kiktől azonnal borzasztó fogságra itéltetett. Ez a' szerencsétlen megcsalatott busfogoly — maga nyelvén következő érzékeny tartalmu verset irt sötét tömlöcze falára még sötétebb érzésekkel: Isten! ki vagy ott fent, csak attól őrizz meg, a' kihez bizom; a' kihez nem bízom, attól magam is megfogom magam' őrizhetni. Amen.

V.

Kik Isten' lelkétől vezéreltetnek, Istennek fiai.

Alapige: Róm. 8. 12—18. Atyámfiai! adósok vagyunk nem a' testnek, hogy test szerint éljünk, hanem a' léleknek; mert ha test szerint éltek, meghaltok: de ha a' lélekkel a' testnek cselekedeteit megöldöklitek, éltek. Mert valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, azok Isten' fijai. Mert nem vettétek a' szolgálatnak lelkét ismét a' félelemre, hanem a' fiuságnak lelkét vettétek, ki által kiáltjuk: Abba, azaz szerelmes atya. És a' szent Lélek tészen bizonyságot a' mi lelkünkkel együtt, hogy mi Istennek fijai vagyunk. Hogy ha fijak, tehát örökösök is, Istennek örökösi, a' Krisztusnak pedig örökös társai; ha ő vele együtt szenvedünk, hogy ő véle együtt dicsőüljünk. Mert azt mondom bizonynyal, hogy a' mellyeket mostan szenvedünk, nem hasonlitandók a' dicsőséghez, melly nékünk megjelentetik.

Valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, *mindazok Isten' fiai.* Tartalomdúzs, 's czélirányosan fejtegetve, idves hatásu leczke ez. Istenben élünk, mozgunk és vagyunk mindnyájan. Istentől vettük lehelletét az életnek, mellynek olly igen örülünk. Felvigyázása őrzi leheletünk; létünk isteni munkája egyedül, 's ha megvonja tőlünk fenséges kezeit, a' semmiség' néma ürébe sülyedünk azonnal el. E' tekintetben tehát mi mindnyájan, Isten' örök szeretete' teremtményi, 's egyazon fijuság' osztályosi vagyunk, melly osztályrészt senki közőlünk itt az élők' világában el nem veszthet. Azonban, egészen más fijuságról beszél az apostol szent leczkénkben. Igen, amaz Istenneli benső társalgásról, miszerint

testben ugy mint lélekben, rajta függünk a' gyermeki szeretet' legszentebb hevével; bátor menedéket találunk égi óltalmában; ideig- és örökkévaló idvünket tőle várjuk 's reményljük biztosan. Vajha e' fentebbi tekintetben is mindnyájan Isten' fijai lehetnénk! Föltételetlenül általános kivánsága ez az emberi nemnek; teljesedése azonban nem jön önként, nem jön önmagától. Nagyrészint kezeinkben ennek eszközlése; érzelmeink feltételezik, 's tetteink határozzák teljesültét. *Valakik Isten' lelkétől vezéreltetnek, mindazok Isten fijai* — mond az apostol. Csak azok dicsekedhetnek hát e' fijusággal egyedül, kik minden gondolataikat 's érzelmöket Istennek szentelik; 's törvénye vezérli minden lépésükben. Azok, kiknek érzelemben ugy, mint tettben hozzája hasonlókká 's nekie tetszőkké lehetni, legfőbb 's egyedüli törekvésök; — szóval azok, kik csak jó 's isteni lélektől vezéreltetnek, benső- ugy, mint külső életökben. Igenis! Isten' fijai ők, 's mint ollyanok nyilván kitüntetik magokat gyermeki engedelem, gyermeki öröm 's gyermeki remény által; 's épen ennek rövid felmutatása jelen egyházibeszédemnek 's becses figyelmeteknek méltó tárgya.

1. Felmutatja Pál Apostol római hiveinek, mindkét egymással homlok egyenest ellenkező utát az emberi életnek. Felmutatja a' testszerinti járást, 's egyszersmind a' lelki életet; felmutatja velök az áldást és átkot; a' mennyet és a' poklot. *Atyámfijai!* — igy szól ő — *adósok vagyunk, nem a' testnek, hogy testszerint éljünk.* Mintha mondaná: Felóldozott minket Jézus az érzéki ingerek' 's vágyak' köteliből; nem vagyunk többé a' tisztátlan kéj' 's gerjedelmek' nyomoru rabjai; nem kényszerit 's kötelez semmi hatalmuknak vakon hódolni.

Mert nem egyedül, 's kirekesztőleg a' büntetéstől szabadított meg minket Jézus, de sokkalinkább a' bűnnek minden hatalmától. És az isteni kegyelem mit nyilvánitott; a' bűnbocsánat felőli igéret mit hirdettetett: leghathatósabb ösztön lehet szent életre. És ha az azt nem munkál — mondja továbbá az apostol — *ha test szerint éltek*, azaz a' testi kéj rendetlen kivánatinak 's vágyainak hódoltok untalan: ugy *meghaltok*, azaz kin és gyötrelem, gyötrelem és kin talál 's vár benneteket. Hasztalan számíttok ekkor arra, hogy ti a' Krisztusban vagytok, őtet valljátok 's földi országához tartoztok, 's társaságában éltek. *Ha* ellenben, *a' lélekkel a' testnek cselekedeteit megöldöklitek*, azaz bűnös ó embereteket Krisztus hasonlatára, megfeszítitek; minden elébbeni vétkeitekkel felmondatok, tévelygő útatokat elhagyjátok; ha a' halálbani keresztség által, élvén csak az igazságnak, minden rosznak 's gonoszságnak meghaltok: ugy *élni fogtok*; fensőbb és nemesebb élet' dicső koronája derülend tinéktek; melly tetszik Istennek egyedül, melly titeket ő fenségeig magasztal; hozzá hasonlókká, 's ama boldogabb fiuság' osztályosivá dicsőit. Igen! *mert valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, mindazok Isten fijai.* Igaz az 's nem szenved kétséget, hogy a' gyermeknek legfőbb erénye, legmagasb éke, melly őt méltán dicsőiti, a' feltétlen 's önkéntes engedelem. Ha a' gyermek mindenütt, és mindent szabad kényére tesz; ha atyja' akaratjára 's anyja kivánságára siket és érzéketlen; ha gyengéded 's egyedül javát czélzó idves kérelmeik hatásnélkül pattognak le engedetlen 's fásult szívet rejtő érczmelyéről; ha megátalkodott makacssággal követi botor hevében 's zabolátlan érzetében, az általa. fájdalom! többnyire szerencsétlenül választott

csábutat: óh akkor jaj nekie, jaj kinos és sokszoros. Irtózatos elfajultsága nyilván van és bizonyos; nem érez többé szívében semmi szeretet- 's hála szent érzelmét, mivel földi legnagyobb jóltévőinek, az annyira tisztelendő jó szüléknek tömjénezzen. Nyomoru és szánandó ő, a' természet' legszentebb köteleit szaggatta el, mellyek őt az atyai 's anyai szívhez olly forrón 's megáldólag kapcsolák; vétkes engedetlensége kiejté azoknak boldogitó köréből; 's csupán a' szülei érzékeny szív mondhatatlan hatalmának tulajdonitható egyedül, hogy legkisebb szikrája is van még bennök iránta a' szülei szeretetnek. Igy nyilvánittatik épen az Istentőli elfajultság 's idegenkedés is, a' testszerinti élet által. A' mik vagyunk, és a' mink van; a' mit birunk és élvezünk, mind az szerető mennyei atyánk' kegyes adománya egyedül. Éltünket, erőnket, értékünket, neveltetésünket, imádott kedveseinket, élet-örömünket, szerencsénket, szóval mindenünket, néki köszönhetjük: Ugyvan! *minden jó adomány 's tökéletes ajándék, onnan felül származik, a' világosság' atyjától* Ha tehát övé minden erőnk, nekie szenteljük azt; fenséges akaratja légyen éltünk egyedüli 's legszentebb sinórmértéke. Ő fenségének tetszeni, hozzá hasonlókká törekedni, 's szeretet teljes nézeteit magunkban, ugy, mint másokban elősegiteni, legyen földi törekvésünk' legfőbb feladata. Minden lépést az életben, ő hozzái kegyes feltekintéssel válaszszunk és tegyünk; minden érdekes tettet, ő reái szíves gondolattal kezdjünk és végezzünk. Igy 's csak ekkor nevezhetjük őt, szívvel, lélekkel atyánknak; igy, 's csak igy tekinthetünk fel ő hozzá, a' fiuság legszentebb öröm-érzetével. Gondoltak ugyan, a' lomhaság' 's testikéj emberei, más utait

is a' fijuságnak, de czélra egy sem vezet. Nem, mert a' kegyes megindultság, 's az Isten iránti szeretet' amaz édes érzetével, mit magadban kérkedve hántorgatsz, még nincs megtéve minden. Ha tetteid szíved ellen bizonyítanak; ha életed nyilván tanusitja, hogy nem Isten', de a' világ 's testiség' lelke által vezéreltetel: óh! akkor szerencsétlen! ne ámitsd, ne csald meg magadat; nem vagy te a' szentek társaságában; semmi osztály részed azon boldog fijuságban; mert csak azok Isten fijai egyedül, kik Isten lelkétől vezéreltetnek. Bizony mondom néked, mint a' *test*, ugy a' külsőség *sem használ semmit*; *lélek az*, *melly megelevenit*. Bár mi gyakran, 's gondosan valljad, az Istenneli megengesztelődés', 's igéret' szavait; bármi dicsekedve hangoztasd, hogy te a' Krisztusban vagy, benne hiszel, 's tőle várod idvedet; bármi epedve emeld vágyó szemeidet a' kegyelem' egére, mit Jézus tárt fel először; bármi biztosan reménylj örök boldogságot a' világosság' örök atyjától — de ha a' Krisztus lelke nincsen benned; ha nem kezdted el ama lelki- 's isteni életet; ha nem törsz követni legszentebb nyomdokit, 's ugy tenni és érezni, mint Jézus tett és érezett: szerencsétlen! ne ámitsd, ne csald meg magadat. Krisztus felveszi a' bűnösöket, de ama szent követeléssel bocsátja el mindnyájukat: Eredj el 's többé ne vétkezzél. A' testszerinti élet, kirekeszt téged a' kegyelem' egéből; a' bűn megrögzött szolgálatában nem törölheti el Jézus' vére bűneidet; nem tekinthetsz fijui szent érzelemmel, amaz égi jó atyához; mert csak *azok*, *kik Isten' lelkétől vezéreltetnek*, *Isten' fijai* egyedül; mivel csak ezeket dicsőiti ama gyermeki legszentebb engedelem.

2. Illy vezérlet 's kormányzat alatt, nem lehet

másként, hanemha jól dolgunk, mindenha. Égfele törekedve, keblünkben hordozzuk a' mennyet; Isten lelkétől vezéreltetve, elnyerjük a' fiúság' ama második boldogító áldását, melly gyermeki legtisztább örömben határoztatik; 's ezt tünteti már fel továbbá Pál apostol, szent leczkénkben, mint a' keresztyéni érzelem 's tények válhatatlan követőjét. *Nem vettétek*, igy szól ő — *a' szolgálatnak lelkét*, *ismét a' félelemre*. Zsidókból lett keresztyénekhez intézvék szavai; azokhoz, kik egykor, a' millyen dölyfös: épen olly vétkes kevélységgel „Isten választott, 's egyedüli népének" czimezék magukat, mint Ábrahám ivadéki. Mintha tehát mondaná az Apostol: mi igen távol állátok még akkor, a' gyermeki érzelemtől? mi igen meszsze a' fiúság amaz áldásitól, azaz a' félelemtelen 's örömteljes bizalomtól? Szigorú törvény alá vettetve, kül szertartások nyomó járma alatt nyögve, fenyegetés és büntetés félelmétől indíttatva, hasonlók valátok a' béreshez és rabszolgához, kit félelem indít egyedül valamire. Most pedig, mi új élet dicső koránya derűle, Jézusban előttetek; Jézusban, ki által *vettétek a' fiúságnak*, azaz, az örömteljes bizalomnak *lelkét*, *melly által kiálthatjátok: Abba!* azaz, *szerelmes atya!* Boldog és szerencsés ideje, az eltünt gyermekkori öröm-érzetnek! — Nem ismerve még benned, epesztő gondját, a' jövő dolgok várásának — mi édesden vidító volt, szelíd öleden, a' pillanat adománya! Nem sejtve még az ezer igényeket, nem tudva a' követeléseket, miket az elkényesztetett érzelmek a' világra 's életre számítnak: mi igen kevés kívántatott reá, hogy boldogok lehessünk! Az atyai 's anyai hű szeretet áldásitól naponként elárasztva, mi bizton 's vidámon éreztük magunkat védő szárnyuk alatt!

Derültség sugárzott alá szemeink'ől, vidámon 's jó kedvüleg munkált minden erőnk, tisztán tükrözé viszsza keblünk szívünk' mennyéi. Nem, óh! a' gyermekélet e' boldog 's viruló korszaka, nem tünt le végképen egünkről. Ha Krisztus él 's uralkodik bennünk; ha isteni magasb érzelmit híven követjük; szóval, ha isteni lelkétől vezéreltetünk: óh! akkor viszszakerül a' lefolyt gyermeki boldog idő, 's mi ismét gyermekek, 's mint azok boldogok, vídám kedélyüek 's öröm-teljes bizalomtól ékesültek leendünk. Ugyvan! az evengelium lelke nem gondtól 's bánattól elkomorult, nem félelem 's csüggetegség fellegétől elsötétült lélek. Isten országa, szent lélekbeni öröm és béke. Engedjétek, óh engedjétek hát magatokat ez isteni lélektől vezéreltetni! minden reggel, azon szent elhatározással keljetek fel, hogy mint jó 's engedelmes gyermekek járandatok Jehovátok színe előtt, 's Istent, Uratokat szentelitek szívetekben. Este és reggel; reggel és este első és utolsó gondotok légyen, miként lehessetek tiszták minden büntől; minden lépésteket, a' legszentebb szigorusággal őrizzétek Az élet minden viszonyi 's egybeköttetési közt, a' szerencse bármi változásiban, amaz istenembert kövessétek egyedül, ki nekünk legszebb mustra-példát hagyott. Bizony mondom nektek! menttek lesztek igy gondtól 's félelemtől. Naponként inkább kóstoljátok amaz örömöt és gyönyört, mit János igér, hogy a' szeretet kirekeszti a' rettegést. Amaz égi jó Atyán függjön szívetek 's lelketek egész valója: örömteljes bizalommal tekinthettek ugy hozzá a' magasságba, 's hagyhatjátok reá minden utaitokat. Szent légyen előttetek a' kötelesség: kedv és öröm lészen ugy azoknak teljesitése. Naponként tisztábban ragyog fel

előttetek az örök igazság áldónapja, 's megszégyenülten futnak szét a' babona 's vakhit szörnyetegi. Naponként szorosabb egybeköttetésben érzitek magatokat Istennel, kitől eredtek, ki megáld és oltalmaz benneteket —, 's a' vele való társalgás által, mind inkább nevekedik legtisztább örömötök. Találhatnak ugyan 's találnak igy is némü szerencsétlen esetek, meghajthatnak ottan a' sors csapásai, 's mélyen vérezhetik szenvedő kebleteket. De legyen bár, hogy a' szerencse kedvenczei 's boldogság kegyelt gyermekei ne legyetek: csakugyan amaz égi atya gyermekinek érzitek magatokat, 's azok vagytok valósággal. A' jó lélek, melly titeket vezérel, mellynek engedtek 's adjátok át magatokat feltételetlen, melly minden lépéseiteket igazgatja 's szentesiti: *ez a' lélek bizonyságot tészen a' ti lelkeitekkel együtt, hogy ti Isten fiai vagytok.* Nagyok és fentérezők lesztek igy az alacson helyzetben is; égi kincscsel gazdagok a' szegénységben; nem hagyattok el a' szükség és inség idején is soha. Újjászül 's teremt titeket a' fiúság ama legszebb áldása, a' gyermeki vidám 's örömteljes érezet, melly mindazoknak tulajdona, kik Isten lelkétől vezéreltetnek.

3. Az életben gyermekileg bizni, a' halálban szolgailag rettegni: nem, óh ez nem hangzik össze jól. Nincs, nem lehet illy ellentét a' gyermekileg érző szívekben. Azok, kik Isten lelkétől vezéreltetnek, felemelkednek lélekben, ama magasb remény érzetére, melly a' végheletlent tárgyazza. Nem gondol a' gyermek a' tisztelt atyától- 's szeretett anyától elválásra. Olly szorosan hozzájok köttetett, olly erősen egyesült, 's benső valója mintegy egygyé lett velök, hogy épen nem gondolhatja, nem képzelheti magát boldog társaságukon kül.

Lépjen bár elibe a' halál szívrázó rémeivel: ugy tetszik néki, hogy annak lelke kedveltjein semmi hatalma, hogy az, most egyszer szokás ellenére, kiméletet gyakorol; hogy a' szeretet szent szövetsége, melly őt anynyira boldogítja, bonthatatlan. Igy emel ki minket is sajátságos természete által, a' gyermeki érzelem e' mulandóság véges világából, 's magasztal az örökkévalóság mérhetetlen országába. Mi szépen, mi szívhatólag rajzolja az apostol végezetül ez áldását is a' fiúságnak! *Hogy ha fiak vagyunk* — igy kiált fel örömtelt kebellel — *tehát örökösök is*, *Istennek örökösi*, *a' Krisztusnak pedig örökös társai.* Igen! ha mi Isten lelkétől vezéreltetünk: olly társaság osztályosi vagyunk, melly minden időn 's változáson túl van emeltetve. Hol van erő 's hatalom, melly minket kiragadni képes, kezéből mennyei atyánknak, kit mi buzgón szeretünk, kinek hűn engedünk, kiben bízunk egyedül, 's kinn függünk szívünk 's lelkünk egész valójával. Sokkal erősb 's fentebbi egybeköttetésben állunk mi Ő vele, mintsem a' por mulandósága rémhatalmát rettegnénk. *Minden*, *mi az atyáé*, *az enyim* — mondá a' Jézus, ki mi Urunk. Magasb lelki örömtől lelkesülten hangoztatjuk utána ezt mi is, éggel rokonságunk 's isteni fiúságunk dicső érzetében. Igen, a' menny boldog örökösi lészünk mi egykor, ha itt úgy élünk, mint Isten fiai, 's erényes tettekkel küzdünk bátran, és nemesen viva örök életet. Krisztus örökös társai, ha isteni érzetét követjük, 's dicsőn végzett erénye lesz előképünk, 's erre küzdünk csüggedetlen. Mind inkább kevesednek a' csüggetegség félelmes órái, mellyekben sötét felhők megé vonúl ama boldogító égi fény, miatta az élet rejtélyes talányinak. Jönnek ugyan napok, gyakran borús dördület-

tel, megzavarni remény tiszta egén vidám nézetinket, 's háborítni magasb lélekörömünket. Hasztalan — szívünk mennyét, ama boldog és boldogító reményt, el nem ragadhatják tőlünk soha. A' lélek, melly szentel, fensőbb reményre is lelkesít. A' tökéletesség mint czél, mit elibünk tár, a' mind végig nevekedő lelki munkásság, mire irányozza minden erőnket, az Istenneli szoros és benső egyesülés, mire vezérel és segít: nem, óh! nem lehet mind az hiú álom 's üres képzelet. Ha mi valóban Isten fiai, egyszersmind a' mennynek is örökösi vagyunk. Magok az élet vihari és szenvedései naponként erősbekké 's boldogabbakká tevén bennünket a' felemelő hitben, reménytelve hangoztatjuk az apostollal: *Ha a' Jézussal együtt szenvedünk*, *ő vele együtt dicsőülünk* ama dicsőségben, melly az igazakra; kik hívek voltak mind halálig, túl a' síron amaz égi jobb hazában vár. Ugyvan, az élet szenvedési soha sem czélnélküliek, 's győzelmi koszoru ékíti egykor ott fent, az itt kiszenvedett győztes földi vándort; ki dicsően, mint Jézus harczolá meg nemes harczát, 's végezte futását. Ott fent helyhetett az igazság hervadhatatlan koszorúja. Nem lészen ott többé fájdalom, betegség, halál és semmi változás. *Nem mégyen ott napunk többé alá*, *sem holdunk el nem fogyatkozik soha*, *hanem az Úr lészen világosságunk mind örökké*, keserűségeink napjainak végök szakad. A' viszontlátás örömei felszárítják a' fájdalom könyűit. Elvégeztetik ott a' fáradságos munka, 's örök jutalom követi az igazakat. Magas erőben dicsőülend ott a' földi erőtlenség, legfőbb tökélyben a' részszerinti ismeret, szinrőlszinrei látásban e' föld rejtélye.

Isten! ki a' nemlét néma öléből létel világára szólítál hatalmas légyen szavaddal — kétség kivűl, Te óltottad szívünkbe e' boldogító hitet s felemelő reményt is. Téged kérünk azért buzgón, 's imádunk buzogva: cselekedje végetlen jóságod, hogy hitünk, melly boldogít, meg ne csaljon; reményünk, melly lelkesít, meg ne szégyenüljön soha örökké. Amen.

VI.

Hazaszeretet.

Alapíge: Zsoltár. 122. 6—9. Könyörögjetek a' Jéruzsálemnek békességéért ezt mondván: Légyenek szerencsések a' kik téged szeretnek; Légyen békesség a' te kerítéseidben és csendesség a' te tornyaidban. Az én atyámfiaiért és az én barátimért kérem most, hogy légyen békesség te benned. A' mi urunknak istenünknek házáért kivánok tenéked jót.

A' felolvastatott szent igékben mint meghallánk, Dávid a' királyi éneklő 's buzgó nagy hazafi könyörög egyik magosságos énekében, 's könyörögteti Izraelt Jéruzsálem békességeért, virágzásaért. Legtisztább hazaszeretetteljes szavai ő előtte 's utánna, szájába illettek 's illenek máig is minden igaz hazafinak. Igenis, méltán könyörög igy 's szükség, hogy igy könyörögjön 's oszsza a' buzgónak hazafi magas érzetét imádott magyar hazánk minden igaz 's hű fija is, egyezőleg hangoztatván a' zsoltáros hárfájával: édes hazám! *légyenek szerencsések a' kik tégedet szeretnek! légyen békesség kerítéseidben 's csendesség tornyaidban. Az én atyámfiaiért, az én barátimért kérem most, hogy légyen békesség te benned. A' mi urunknak istenünknek házáért kivánok tenéked jót.* Szükség, hogy e' hazáérti buzgó imádság 's könyörgés legtisztább hazaszeretet 's munkás hazafiság dicsőitő szép érzését támasszon hő keblében fel; ollyan érzést, melly nem pusztán ajkakon

lebeg 's kérkedik, nem, de a' sziv szentek szentéből indulván ki, ha 's hol kivántatik istenitő hős tettekben mutatkozik a' hont bóldogitva azonnal. Miben áll az illy legtisztább hazaszeretet 's munkás hazafiság? értelmezzük rövideden.

1. A' haza — mondá hazánk egykori nagy fija 's koszorúzott irója*) a' haza legszentebb kapcsokkal egybefoglalt emberek társasága. Ezerféle édes emlékezet, megszokás, haszon és szeretet összefont érdekei teszik azt a' szív előtt kedvessé. 'S ki nem tudná, hogy e' szóban: haza, foglaltatik az emberi szeretet és óhajtás tárgyainak egész összege. Oltár és templom atyáid által istennek épitve; ház, hol az élet első örömeit izleléd; föld mellynek gyümölcse feltáplált; szülőid, hitvesed, gyermekeid, testvérid, barátid, rokonid 's polgártársaid: egyrőlegyig, mind csak égészitő részei annak. Szóval, ez az édes nevezet: haza, magában foglalja, fentartja, anya-hün ápolja mind azt a' jót, mi földi létünk szűk körében bennünket boldogithat; ide értve nemzeti szokásunkat, vallásunkat, birtokunk 's életünk bátorságos voltát is. Igen, a' haza, mint valamelly másodrendü istenség itt e' földön, legelső 's legfőbb anyánk nékünk 's mindeneknek. Nincs édesebb, nincs vonzóbb társaság a' hazánál, mint ezt a' hazájából számüzetett szerencsétlen Ovid vallja, 's szent szó a' hazának neve, csak egy név van a' világon, melly nálánál szentebb, az istené. Az egész földtekén nincs kedvesebb, nincs gyönyörködtetőbb földrész számunkra, mint az a' hely, melly bennünket szült, ápolt és felnevelt; a' hely 's föld, melly nékünk az első virágokat termette 's legelső könyünket béitta. Különösen becsesek, meghatók és

*) Kölcsey.

kedvesek a' szülék, gyermekek, rokonok 's barátok, de mindezeknek kedvességét 's összes szeretetét béfogja a' haza szent neve. — Ez az oka, miért hogy minden jó ember szivében van nem tudom mi édes 's titkos vonzalom a' föld iránt, mellynek kebelén született, 's mellynek kebelében elhunyt dicső ősei koporsói nyugosznak; vonzalom a' nemzet, nyelv, vallás és ház iránt, mellyben neveltetett; vonzalom a' személyek iránt, kikkel szorosabban egybeköté sorsa istene. Igézőbb pompával tartják fel illatözönt árasztó kelyhöket a' hazai kertekben, erdőkön, ligeteken és mezőkön a' szűz virágok; édesebb 's vidámabb kedvre deritő a' szőlőtőnek nedve a' földből, mit egykor dicső eleink 's atyáink vérpatakkal öntöztek; kedvesebb 's ujá teremtőbb a' lég, mit áldott emlékü apáink 's anyáink is szivtanak. Hazája ugyan az egész föld az emberi nemnek; mindenütt szép 's nagybecsü az élet Isten ege alatt; mindenütt mosolyogva hinti a' szép nap örömvillogó sugárait a' földre le; idvet áraszt 's bóldog édent képez a' barátság tiszta szent érzete mindenütt. Ah! de mégis legszentebb vágyódás égető hevével ragaszkodik az ember-sziv az imádott honhoz, hol az anyai legforróbb szeretet idv árasztó első csókja égi ihletést lengete felénk; hol mint bóldog gyermekek bú nélküli ártatlanságban az első örömöket 's első fájdalmakat éreztük; hol az arany jövő' első édes álmait költöttük. Óh! bizony szent ez a' hely, gyermekkori legkedvesb barátink lakhelye; szüleinknek, testvéreinknek, rokoninknak békés csendü temetője, temetőnk egykor nekünk is. Ez a' tartomány, mellynek hegyeivel, folyamival, virágival, nyelvével megbarátkoztunk; mellynek szentesitett törvényei életünket 's birtokunkat veszélytől 's pusztulás-

tól hiven védelmezék; szokásai mintegy másik természetté váltak előttünk. Ez az a' tartomány, mellynek virágzását, tenyészését, jobblétét és bóldogságát teljes szivvel, teljes lélekkel és minden erővel munkálni 's eszközölni szentül köteleztetünk. Bölcsőnk ugyanis ez — hogy a' költő szavaival rövidbe foglalva mindent kimondjak — bölcsőnk ez, majdan sirunk is, melly ápol 's bétakar, a' nagy világon e' kivül nincsen számunkra hely; áldjon vagy verjen sors keze, itt élnünk halnunk kell.

Ezért hát 's e' tekintetekből méltán szent és tiszteletes a' haza 's szülőföld, minden jobb érzésü haza polgárnak. Ezért mondá régen a' Sunamitis szent könyvünkben — nem fogadva el az Elizeus igérte nagyszerü közbenjárást 's ügyének forgatását a' király vagy a' sereg hadvezére előtt, *az én nemzetségem között békességben élek.* Ez az oka, miért hogy a' Jézreelbéli Nábót kicsiny ősi szőlőcskéjét Samária egykori királya' Acháb királyi szőlőjével 's gazdag kincseivel nem akarta felcserélni, mondván: *az ur óltalmazzon engem attól, hogy neked adjam az apámról maradt örökséget.* 'S hogy még a' halál is édesebb az imádott hon 's szülötte föld békén pihentető legszentebb kebelén; ellenmondhatlanul igazolja az idegenben elhalt Jákób pátriárka, ki mint szent könyvünk szól — az Egyiptomi király fényt árasztó örömcsarnokából is vissza sirt véghaldoklásában, örökségébe, mit Chet fijaitól vett, 's szent esküvel kötelezte gyermekeit, hogy csontait 's por sátora összeomlott maradványit hazája földén takaritsák el. És ezen édesded vonszódást érzi szivében Isten szent földén mindenütt mindenki, csak az nem, kiről a' magyar mondani szokta: sem országa sem hazája, 's mél-

tán; mert kinek szivében a' haza 's annak szeretete nem él — mondja a' bölcs — az számüzöttnek tekintheti magát, mindenhol, 's lelkében üresség van, mit semmi tárgy, semmi érezet be nem tölthet soha; az lévén az egyesekben 's egész nemzetekben a' hon szeretete 's védelme, mi a' lélektelen testekben a' vonzó és eltaszitó erő.

Ugy van! az erények koronájában legszebb gyöngyöknek egyike, az igaz haza szeretet 's munkás hazafiság, 's alig van valami, miről több szó forogna az emberek között, mint erről; főképen most, midőn ezen szent tiszt, nincs kizárólag a' vitézi rendhez szoritva, mint hajdan a' költözködés korszakában, de az utólsó hazapolgártól a' legelsőig szakadatlanul nyulik a' hazafiui kötelességek legszentebb arany láncza. 'S még is mi kevesek, kik értenék miben áll az, 's még kevesebbek, kik teljesitenék is, mit az tőlök megkiván. Hányan vannak, kik dicsekedve emlegetik, hogy ők igaz hazapolgárok 's munkás hazafiak, de ott lássuk csak őket, hol a' haza a' magáét tőlük megkivánja: azonnal mint fáradt vadász félreállnak. Láthatni — igy szóll a' fent nevezett tudós — ezereket, kik ajkaikon hordozzák a' haza szent nevét; kik magasztalva emlitenek mindent, a' mi a' honi föld határain belöl találtatik; kik büszkén tekintenek az idegenre, 's hálát mondanak az égnek, melly őket magyaroknak születni engedé. 'S véled-e, hogy ezeknek szivei szeretettel buzognak a' haza iránt? véled-e, hogy ezen haza szeretet az, melly az erények koszorujában ólthatlan fénnyel ragyog, 's a' történet évkönyveiben tisztelő bámulattal emlittetik? Ha igen? felettébb csalattatol — 's ne hogy mi is valóság helyt árnyékot öleljünk, lássuk és értsük meg röviden.

2. Miben áll az igaz hazaszeretet 's munkás hazafiság, vagy a' mi mindegy: ki légyen az igaz és jó hazafi?

A' hazaszeretet 's munkás hazafiság, legnemesebb érzés egyike a' kebel tiszteletre legméltóbb szenvedelmeinek. Olly nemes indulat ez, mellyet a' formáló természet irtt be, eltörölhetetlen betükkel mindenkinek szivébe; a' józan ész 's okosság parancsol, szent könyvünk helybenhágy; önhasznunk javasol, 's az igazság mindenkitől jogszerüleg követel. Nagy lelkek 's nemes szívek tulajdona az igaz hazaszeretet, 's a' hazafi szent nevezet legszebb czim, a' mit csak ember polgártársaitól kiérdemelhet, ha tetteivel méltóvá teszi magát arra. Ellenben, nincs, nem lehet alacsonyabb lelküséget mutató dolog, mint hazájának ellenségének tudni lenni. De minél tiszteletre méltóbb szenvedelem halandó kebelben a' hazaszeretet: annál több kivántatik, mig annak tiszta birtokába juthatunk. A' ki csak szájában hordozza a' hazaszeretet 's hazafiság szent nevét, ha szinte jót tett is a' hazával 's hazáért, nem fogta még fel annak fenséges értelmét; nem, mert a' hazafiságnak 's igy a' hazaszeretetnek is nagysága épen abban áll, hogy a' végbevitt jót, a' cselekvő nem akarja érdemnek tekinteni, hanem csak a' szeretetben találja fel, a' legtisztább rugót, e' lévén a' hazaföldjéhez 's polgártársaihoz kapcsoló erő, melly eszközli a' személyes érdeknek a' közhaszon alá rendeltetését. Ki nem tudná, hogy minden erény, kisebb 's nagyobb önmegtagadással 's áldozattal jár? Azonban minden áldozat, kicsiny ahozképest, mit a' hazának megkivánni joga van. Mégis, mint minden bölcsességnek: ugy a' hazaszeretetnek is legelső kutfeje 's kezdete, az Urnak félelme 's imádása. Az igaz 's valódi hazafi tehát:

a) Nap ha jő, nap ha éjre száll; ha felgyulnak az éj csillagai, mindenkor kész a' hazáérti imára 's hálaáldozatra. Reggel és este, este és reggel; első és utolsó gondja, buzgó hálát rebegve borulni le, a' világ' 's mindenek közatyja előtt, az imádott hon jóléteért, békességeért, — 's könyörögni annak további fenmaradásáért, fényeért, tényészéseért, virágzásaért. Igenis, könyörög a' jó hazafi, ha lélekből szeretett hazáját, áldó béke' virágzó szelid olajága fedezi, könyörög, 's legtisztább hazaszeretetszülte buzgó imája, a' királyi éneklő magasan fent lengő zsoltára' ama szavaiban zendül meg, az örök szeretet trónusánál: édes hazám! *légyenek szerencsések, kik téged 'szeretnek. Légyen — továbbra is — békesség a' te kerítésedben, 's csendesség tornyaidban. Az én atyámfijaiért, az én barátimért kérem most; hogy legyen békesség* továbbra is *te benned. A' mi Urunknak Istenünknek, házáért kivánok tenéked jót.* Könyörög akkor is, és pedig sirva, zokogva, könnyeket hullatva könyörög, ha had gyilkol 's öldököl a' kedvelt hon' imádott kebelén, 's vértől az ő terein ezer veszély árad fel, 's pusztulás roma füstölög. Könyörög, buzgón 's buzogva hangoztatván: *tégy jól uram! akaratodból a' Sionnal, 's épitsd meg Jeruzsálem összeomolt kőfalait.* Adj Uram! állandó békességet a' sokat szenvedett hazában; 's forduljon a' nép' siralma mielébb neved által örömre; adj békességet, annyira, hogy mikor aluszunk, ne légyen, ki minket felserkentsen. És midőn maga könyörög, könyörögteti egyszersmind hazája' fijait is, Jerémiás' ama szavaival: *a' hazának, a' városnak békességét keressétek és könyörögjetek érette az Urnak; mert annak békessé-*

gében lészen a' ti békességtek 's megmaradástok. Ezt teszi a' jó hazafi, 's szünjék meg hazája szeretetével dicsekedni minden, ki ezt tenni elmulasztja. Igaz marad ugyanis, mind világ' végéig az, mi régenten igy zugott le a' zsoltáros hárfájáról: *Ha az Ur nem épiti a' házat, várost és hazát, hiában fáradnak kik azt épitik: ha az Ur nem őrzi a' várost, hiában vigyáznak az őrzők.* De

b) Nem elég csak könyörögni a' Hazáért, áldozatot is kell egyszersmind, és pedig a' legnagyobbat vinni oltárára. Igen, az igaz és jó hazafi, mindent, mit élte' folyta alatt, arcza' izzadásában gyüjtött, — mond a' költő — mindent, mit lángoló szerelemmel füze magához, javait, kincseit, házanépét, sőt saját életét is, naponként és pillanatonként, örömest és kész szívvel áldozza a' hazáért. Megszokja jókor a' gondolatot, hogy a' társaságban született ember, nem egyedül önmagáé; nem, de életének része a' hazáé, része embertársaié, 's miként a' természet' javai az emberért: ugy az ember felebarátiért van teremtetve. Számtalanok a' jótétemények, mik a' társaséletben naponként reánk háromlanak. Az igaz és jó hazafi nem kiván élni ingyen e' javakkal, mint zsarnok, más izzadása bérivel. Tudja és érezi ő, hogy ki használni akarja a' társaságot, 's igényt akar szerezni a' haza jótétire: tartozik megtenni mindent annak fentartására, mi saját erejétől kitelik, tudja és érezi, hogy arra vagyunk hivatva a' bölcs törvények' intézete által, hogy bár különböző tagok, mindnyájan a' közjó felé tartsunk és siessünk, nemkülönben mint minden kis 's nagy vizek a' tengerbe sietnek. Munkásnak kell lenni minden hazapolgárnak, mint munkások a' méhek, 's társaságukban csudálatosrend, szorgalom 's

mivészség látható. Az igaz hazafi tehát, ki hazáját igazán szereti, annak dicsőségét, gazdagságát, kül- 's belbátorságát mint sajátját tekinti; tőle telhetőkép öregbiti, 's legszebb örömeit hazája' előmenetelének eszközlése' dicsőségében találja, 's lelke sohasem lehet nyugodt, míg maga magának ezt mondhatja: Imé néked hazád mindent ada, befoglalja, ápolja 's megtartja mind azt valamivel birhatsz — 's te hazádnak soha semmit sem adál. Tudja és érezi ő, hogy a' minden népek' 's nemzetek' közös és örök szózata szentséggé, 's legrégibb közanyává magasiták a' hont. Tudja, hogy Plató szavaiként, semmi inkább ki nem érdemelheti, mint ez, fijainak köztiszteletét, szeretetét, szolgálatát. Szülőnk ez 's ápolónk mindnyájunknak, tudománynyal, hasznos ismeretekkel gazdagit; kereset-módot mutat, mesterségre tanit; közhivatalokra emel, 's fénypólczokra magasztal; szóval mindeneket javunkra 's diszünkre munkál 's eszközöl. Szeret ez bennünket, 's viszont szerettetni akar és kiván hát mi tőlünk is; fedez és óltalmaz, 's nem akarja, hogy mellőztetve feledtessék; és hogy mindent rövidbe foglalva kimondjak: a' haza minden gyermekétől méltó joggal követeli, 's kivánja vissza mind azt, mit kinekkinek irányában teljesit. Innen a' jó hazafi, hazájának állását, alkotmányát, fenekestől kitanulja; a' közjót és boldogságot teljes szívvel, lélekkel 's egész erejével munkálja; minden erőszakos eszközöknek, mik a' haza kárára 's rontására, csendes békéje' felforgatására irányozvák, magát bátran ellenök szegezi; tehetsége szerint, a' haza anyagi és szellemi jobblétét, virágzását 's tenyészését elősegitő áldozatokat soha nem sajnálja; köznyomoruság' 's csapás idején jó tanácscsal, vigasztalással és segedelemmel váratlan is készen áll;

szóval mindenét, mit jó Istenétől vett, szívét, lelkét, vagyonát, 's mi legbecsesb és drágább, ha szükség, életét is örömmel és kész szívvel áldozza, a' vészben forgó haza oltárára, tudván, hogy szép és dicsőséges meghalni a' hazáért.

Ez a' legtisztább hazaszeretet, 's munkás hazafiság, 's csak azok valóban méltók a' munkás hazafiui szent nevezetre, kik, a' csak most emlitett hazafiui 's polgári szép erényeket, szüntelen szemök előtt 's szívökben hordozzák, ha szükség, tettel is utánozzák. E' nélkül hasztalan mondja akárki is, hogy szereti hazáját; mert az csak annyit teénd szájában: szereti, reá nézve gazdag áldásokat árasztó, 's őt gyönyörködtető földét hazájának; vagy a' mi épen oda megy ki: szereti önmagát, saját jóllétét 's boldogságát; nem pedig hazáját. Ugyde, közjó nélkül magános jót, igazságos-, szabados- és törvényes uton képzelni sem lehet; ha ugyan a' magános jó, semmi egyéb, mint a' közjó' részecskéje. — Az igaz és jó hazafi, nem viszi be a' hazaszeretetébe, önnön szeretetét, bensőleg meglévén győzettetve, hogy ki hazájának, 's közönségének akar használni, legelső 's fő kötelessége: magáról egészen elfelejtkezni. 'S ki ezt nem cselekheti, nem is lesz soha valódi hasznos embere hazájának, legfelebb is a' szent könyv emlitette, efézusi Ötvös Demeter' hitván szerepét játszandja, ki mind maga kiáltotta, mind másokkal kiáltatta: Nagy az efezusi Diana! de korántsem Diánához vonszó szíves szeretetből, de önhaszna' tekintetéből; mint a' ki igen nagy hasznot vett be a' Diána' pompás temploma' formájára, általa ezüstből készitett kápolnácskákból. 'S bóldog Isten! hányan nincsenek, ma is, kik épen igy, 's e' szempontból szeretik hazájokat? Az illyenek

már igen kicsinyek lesznek, a' haza' érdemesült nagyjai sorában, 's méltán utasitandók, hogy a' legtisztább hazaszeretetről magoknak tiszta és helyes megfogást szerezzenek, amaz athenei egykori nagy vezér, 's a' régi világ' egyik legnemesebb erkölcsü férfijához Phocionhoz, ki midőn a' világ győző Nagy Sándortól — hihetően azért, hogy általa hazeellenes érzelemre, 's tettre birattassék — száz talentumnyi, fényes ajánlattal kináltatott meg, nagy lelküleg visszautasitá azt; csupán azért esdvén, 's azt kérvén ki tőle, hogy nehány elfogott szenvedő barátit bocsássa szabadon. 'S majd később, bár minden tetteit oda irányozá, hogy a' terhek' sulyát enyhitse, 's tekintetével szerencsétlen hazája' nehéz sorsát könnyitse — hazaárulónak nyilvánittatván, több társaival méreg pohárra itéltetett. Nyugalma 's lelkének csendje reltenthetetlen maradt akkor is. Mond meg fijamnak — felebarátjának, ki azt kérdezé tőle: nem volna-e valami mondani valója? — hogy az athenaebelieknek, ezen igazságtalanságáról, soha meg ne emlékezzék. Utasitandók, amaz ugyancsak athenaei nagy hadvezér 's igazságos melléknévvel tiszteltetett Aristideshez, ki olly buzgón 's tisztán szerette hazáját, hogy midőn irigységből számüzetett, elhagyván a' várost, égre emelt kezekkel kérte Isteneit, óvnák háládatlan hazáját, nehogy valaha megbánja ezen cselekedetét. — Utasitandók ama szent könyvbeli nagy hazafihoz, Nehemiás Prófétához, Hakália' fijához, ki bár pohárnoki méltóságra emeltetett már, Artaxerxes Persa fejedelem udvarában, olly nagy szeretettel viseltetett hazájához, Judaeához, *hogy midőn Susán várában volna*, *'s ment vala hozzá Hanáni*, *egy az ő atyjafijai közül*, *'s azzal együtt*, *nehány Judaeából való főemberek: tuda-*

kozódék a' fogságból megszabadult maradék zsidók 's Jeruzsálem felől, 's midőn azok mondának nekie: hogy a' fogságból megszabadult maradék zsidók, abban a' tartományban igen nagy nyomoruságban 's gyalázatban vannak; annak felette Jeruzsálem' kőfalai lerontattak, 's kapui tüz miatt megégtenek: leüle Nehémiás, keserge és sira néhány napokig, bőjtöle annak felette, és imádá az Urat hazája fijaiért. Ezt látván a' király, monda nekie: Miért szomoru a' te orczád, holott beteg nem vagy? nem egyéb az, hanem a' te szívedben levő gonosz; mire Nehémiás így felelt: Éljen Uram örökké a' király! miért ne volna szomoru az én orczám, midőn az a' város, mellyben atyáimnak koporsói nyugosznak, elpusztíttatott és annak kapui tüz miatt megégtenek. Szabadságot esdvén, 's nyervén majd a' hazájába menetelre, 's jeruzsálem' megépitésére, oda hagyá azonnal a' persa király' pompás udvarát, hol napjai örömtelik; minden vágyai 's kivánságai teljesülvék; 's megelégedése teljes volt, 's mint maga mondja, tizenkét esztendeig nem ette a' fejedelemséghez való kenyeret, 's megosztá a' magáét másokkal, hogy szenvedő hazája fijain segithessen, míg nem végre, ernyedetlen buzgalma, serkentése, munkája 's kitartása által, ismét a' maga fényében tünt fel, zsidóország' dicsekedése Jeruzsálem.

Fenséges szív- 's lélekható példái, az önhaszonkeresés nélküli, legtisztább 's munkás hazaszeretetnek, 's azon ki nem mondható édes aggodalomnak, melly anya földünkhöz vonsz, 's melly a' porhalandót fél-istenné magasitja. Igen, a' ki igy szereti hazáját, az az igaz és munkás hazafiak seregében igen nagy leszen. — Azonban — mert hiszen miért ne mondanám ki az

igazat, — a' legnagyobb felekezet csupa hiúságból, jó polgár; csak ott heves hazafi, hol közel a' tanu, 's bizonyos a' taps 's polgár koszoru. Ezek már szeretik ugyan a' hazát, munkálják annak javát 's boldogságát, de csak azon nemtelen ösztönből, hogy látván mások hazafi jeles tetteiket, dicsőitsék majd neveiket. Az illyenek is igen kicsinyek, a' haza érdemesült nagyjai sorában, 's méltán alkalmazhatók reájuk Jézusunk' ismeretes szavai: *elvették jutalmokat.* — Az igaz és jó hazafi

c) Kegyes és vallásos. Azt mondja ugyan is hitfelekezetünk' nagy nevü szónoka: két dolog van, minek különösen szentnek kell lenni, minden ember előtt, ki e' nevet meg akarja érdemelni: a' haza t i. és a' vallás; és a' ki előtt ez a' kettő nem szent, az előtt bizonyosan nem lehet szent semmi. A' vallás, a' társaság', állam' és haza' jóllétének legállandóbb, legerősb, legbizonyosb talpköve, 's fenmaradásuk' egyedüli eszköze. 'S miként régenten a' szent hárfa zengette: a' vallás megőrizése 's fényessége tartja 's erősiti meg a' birodalmat, a' hazát és a' trónt. Szent és tiszteletes hát az igaz hazafinak a' vallás szentebb tekintetben is, de azért is, mert az őt nemzetével egybefüzi, 's hazafi kötelességeit kijeleli. Legszentebb alapja az — miként régenten a' pogányoknál volt hazafiságnak — jelszava, mi volt a' rómaiaké: istenitisztelet 's óltárok szentsége. Tündöklő példája által, tiszteletet és fényt szerez vallásának; úgy azonban, hogy békén türi 's tiszteletben tartja mások hitvallását is. Felveszi ő a' nagy Apostol intéseként, eltüri sőt szereti azokat is, kiknek meggyőződésök, hitök és gondolkodások, az övétől különbözik.

Tiszteli továbbá ő a' polgári erkölcsiséget, követi csüggedetlen a' tiszta erényt, bensőleg meg lévén győ-

zettetve a' felől, hogy a' keresztyén vallás' zavartalan forrásán megtisztult erkölcsi jó, ma legegéségesebb 's leghoszszabb életidőt igérő feneke a' nemzetiségnek. Igen:

Minden ország támasza talpköve
A' tiszta erkölcs, melly ha megvész
— — ledűl 's rabigába görbed.

Tiszteli, 's legfőbb dicsekedésének tartja nemzetiségét, melly, mint hazánk' élő- 's halhatatlan nagy fija, meghatározza: egyenes-, bátor- és komoly férfiui érzés, a' szó legtágasb értelmében, szabadság imádás, hon' legforróbb szeretete 's az élet' kész elhagyása, törvényes királyáért; és ezen alapul sajátsága, ez régi nemzeti szelleme; 's becsültesd meg kivül a' magyar nevet, van szívébe vésve. — Szent és tiszteletes az igaz és jó hazafinak a' nemzeti nyelv, szereti, becsüli, beszéli 's miveli azt, tudván, hogy kinek a' nemzeti nyelv nem tulajdona, az nem tagja a' nemzetnek, 's ki azt kevésbe nézi 's talán meg is utálja, nyilvános hazaáruló az. Nyelv őrzi a' nemzet' egységét, tulajdonait, sajátságait; nyelv védi a' nemzeti lételt 's életet egyedül; csak míg az fen marad, él a' nemzet is. Történetek igazolják, hogy ha az egyszer elnémul, csak gyász füzt terem a' hon, melly a' vóltakért szomorúan eregeti földre csüggeteg lombjait. Tudja és érezi ő, hogy nemzeti szentség a' nyelv, mellynek fentartására, tanulására, mívelésére, a' nemzet' minden tagja egyenként és általában szentül köteles. Tudta ezt a' fent emlitett nagy hazafi Nehémiás is, 's épen azért, midőn igy buzditja 's lelkesiti hazájafiijait: *Ne féljetek! a' nagy és rettenetes Urról megemlékezzetek, és harczoljatok a' ti atyátokfijaiért, fijaitokért, leányotokért, feleségeitek-*

ért és házaitokért: Egyszersmind nemzeti nyelve virágoztatására, 's tiszteletben tartatására is kiterjeszti gondját 's figyelmét. Mert bár ekkor, oda hagyták is a' zsidók, a' bálványimádást, de az Ammonitákkal összeházasodtak, 's ennek következtében, sok gyermekek tulajdon nyelvöket sem tudták, hanem a' mint feljegyeztetett, az Azótbeliek 's más idegen népek' nyelvein beszéltek. Ezért gyakorta feddődzött velök Nehémiás, nehanyat közülök megvert, hajokat kiszaggatván, 's szent esküvel kötelezte, hogy többé azt nem cselekszik.

Imé felmutatva előttetek — töredék vonásokban bár, az igaz hazaszeretet' 's munkás hazafiság' dicsőitő szép erénye. Fel hát minden igaz haza-polgár, a' felemelkedett, ugy mint az alacsony sorsu! minden sorsnak 's állapotnak saját hatás köre van, munkálkodjék abban mindenki; tegyen a' mit, 's mennyit tehet a' haza' szent oltárára, 's hidje el, hogy nem csak karddal és tollal, de ekével és kapával, azaz földmivelés, mesterségek, kereskedés gyakorlása 's virágoztatása által is, lehet polgári koszorut érdemelni. A haza javára, fényére 's dicsőségére legyenek hát irányozva minden tetteink, tudván, hogy kik a' hazát megtartják; virágzását, tenyészését tettel és áldozattal elősegitik; szellemi- ugy, mint anyagi jobblétét munkálják; azok, a' már emlitett nagy hazafi szavaiként, olly dicső pályatéren 's körben haladnak, millyen csak kevés 's kiválasztott lények pályatere, 's mellyen virágokkal ékesitett életút, myrtus koszoru, Istenek itala, hazafijak' dicsérete 's halhatatlan név, már bölcsőtől váltva kisérik a' halandót; 's tul a' sirok álmain, az égiek fénylakában bizonyos és meghatározott hely várja készen, 's fogadja az itt alant ko-

szoruzott hazapolgárokat, hol örök idv 's boldogság jutalmazza halhatatlan tetteiket.

Minden hát, ki hazáját hün szereti, miáltal csak a' természet' 's hála örök törvényeit teljesiti, azt szeretvén, mi szülte, ápolja 's eltemeti majd, azt szeretvén, minek köszönheti egyedül Isten után mindazt, valamivel bir — teljes erejéből iparkodjék annak diszét 's javát emelni; egész valója, minden érzeménye és gondolatja a' haza, nemzet és nyelv körül lebegjen; annak fénye, boldogsága, hire, neve, virágzása legyen egyetlenegy tárgya 's kivánsága életének. És ha Ulysses a' halhatatlanságnál többre nézte hazáját, a' sziklás és kopár Ithakát, 's szintugy kivánkozott abba, mint Agamemnon a' gazdag Myczénébe; ha Aeneás a' már hamvaiban szendergő Trójához is mondhatatlan vonszalommal ragaszkodott: milly nagynak és munkásnak kell lenni a' hazaszeretetnek mi bennünk, kik méltán mondhatunk hálát Istennek, hogy bennünket ez imádott honban, a' téjjel és mézzel folyó Magyar kanahánban telepitett meg. Óh! ha azért, midőn régenten végpusztulás torkában volt Karthágó, szinte hiteltmuló áldozatot vittek az asszonyok, a' haza szent oltárára, tulajdon hajaikat metélvén le hajókötél készitésre: ne légyen előttünk is Királyunkért, hazánkért, nemzetünkért, nemzeti nyelvünkért, semmi áldozat nagy és drága; ne, ha a' szükség 's hazánk java ugy kivánja, tulajdon életünk is; tudván, mi szép, mi felemelő 's a' porhalandót az istenségig magasztaló, midőn a' hazapolgárnak 's leventének, roncsolt meljéből e' sajnálat hörög utóljára: hogy csak egy élete van, mit hazájáért feláldozhat. Amen.

VII.

Békeség kivülünk, bennünk és felettünk.

Alapige: 1 Péter 3. 8—15. Mindnyájan legyetek egyesek, egymás nyomorúságán egyaránt bánkódók, atyafiúi szeretettel felékesíttetteк, irgalmasok, kegyelmesek. Nem fizetvén gonoszszal a' gonoszért, vagy szidalommal a' szidalomért, hanem inkább jót mondván, úgymint, kik tudjátok, hogy erre hivattatok, hogy az áldást örökség szerint elvegyétek — mert a' ki akarja az életet szeretni, és akar jó napokat látni, tiltsa meg nyelvét a' gonosztól, és az ő ajakait, hogy ne szoljanak álnokságot. Távozzék el a' gonosztól és cselekedjék jót; keresse a' békeséget és kövesse azt. Mert az Úrnak szemei vannak az igazakon, és az ő fülei azoknak könyörgéseken. Az Úrnak orczája pedig azok ellen, a' kik gonoszt cselekesznek. És kicsoda háborgat titeket, ha a' jónak követői lesztek? Hogyha pedig az igazságért szenvedtek is, bóldogok lesztek, azoktól való féltetekben pedig meg ne félemljetek, és meg ne háborodjatok. Hanem az Úr Istent szenteljétek a' ti szívetekben.

A' szent leczkét megelőzőkben, azon keresztyéni elsőség 's valódi méltóság, bár mi körülmények 's helyzetekbeni kitüntetésére, 's folytonos gyakorlatára szólítá fel Péter Apostol hallgatóit, mit a' Jézust hirdető evangelium elibök ír, követel 's méltó joggal megkiván. A' társas élet egyaránt nyomó kötelezteteseit rajzolá a' felsőségnek, úgy mint az alattvalóknak. A' föld hatalmasihoz 's nyomorú szolgáihoz; a' szerencse kedvenczeihez és szenvedések gyermekihez; nőnemhez 's család atyákhoz valának intézve, szívből eredt és szívhez szóló szavai. Intő komolysággal, de szeretet teljesen

hangzának el azok. Itt szent leczkénkben teszi fel pásztori intése kiegészítő koronáját, azt mutatván fel, mi minden kivétel nélkül, rang, helyezet 's tekintély mellőztével, egyaránt nyom 's kötelez mindeneket. *Legyetek* úgymond — rövidbe foglalva beszédem lelkét 's mindeneket — *legyetek mindnyájan egyesek*; *egymás nyomorúságán egyaránt bánkódók; atyafi szeretettel ékesültek, irgalmasok és kegyelmesek.* Ezekben 's az ezeket követőkben tünteti fel előttök, az Isten előtt kedves erény legtisztább jelképét, 's majd ezt teszi utánok záradékúl: *szenteljétek az Úr Istent szívetekben.* Hogy pedig szavainak annál nagyobb erőt 's hatósságot eszközöljön, felmutatja egyszersmind azon boldogító következményeket is, miket illy keresztyéni érzelem 's erényes tettek munkálnak: *a' ki akarja az életet szeretni*, *akar jó napokat látni*, *távozzék el a' gonosztól és cselekedjék jót*, *keresse a' békeséget és kövesse azt*; vagy más szókkal: tiszta erény után keressen áldó békeséget. Igenis! ebben határoztatnak 's öszpontosulnak minden intései 's biztatási: csak erény után juthatni békeségre.

Békeség! sokat és nagyot jelentő nevezet, földi bóldogságunk egész fogalma 's tökéletes jelképe. Bár mennyire különbözzenek is vágyaink, élet kinézéseink, kívánatink 's szükségeink: abban mindnyájan megegyezünk, hogy a' békeség éltünk fűszere, boldogító nemtője, 's e' nélkül gyötrelem és kín; kín és gyötrelem az. Úgyvan, állandó kül- 's bensőbéke feltételezi bóldogságunk, 's kívántatik arra, hogy jó napokat lássunk. Csak ott, hol békeség édene virúl, vonja fel sátorát a' boldogság, ott parancsolja az Úr, hogy légyen élet és áldás mind örökké. Ki ne kívánna jó napokat látni éle-

tében? ki ne óhajtaná buzgón amaz áldó békeség olajágát? Békeséget, mit a' világ nem adhat, amaz ő békeségét hagyá Jézus is az elválás borzasztó szent órájában övéinek örökségül. Nekünk is szól az isteni végrendelet, mi reánk is kihat annak boldogító ereje. Megtaláljuk mi is, ha keressük a' békeséget. Czélra vezető út csak egy: a' tiszta erény útja — békére csak ez vezet. — Küzdjünk hát ezen előre, szent leczkénk értelmében; küzdjünk bátran, és nemesen víva, miénk úgy a' győzelmi koszorú, 's áldó béke a' pályabér: béke kivülünk, béke bensőnkben, béke felettünk, 's épen ennek rövid fejtegetése jelen egyházi beszédem', 's becses figyelmetek' méltó tárgya.

1. Békeség kivülünk és köröttünk; szelíd béke bármi körülmények között; zavartalan a' változások 's történetek vészes hullámiban: óh mondjátok meg, nem a' legóhajtandóbb, nem a' lehető legfőbb édeni boldogság-e ez itt alant e' földön? Az emberi erény' ezen legméltóbb jutalmát 's áldó koronáját tünteti már fel az Apostol szent leczkénkben, azt példázolván, hogy a' tiszta erény állhatatos követése áldó békét önt 's kölcsönöz lelkünkbe, békét a' múló világgal, 's az irígy sors kegyetlen csapásival. Meszsze távozik ott az ég a' földtől; pokollá fajúl 's kietlenül az élet, hol czivódás és viszály, viszály és czivódás uralkodnak egyedül. Jaj tenéked háznép 's családi boldogság, ha boldog édenedbe a' kedv- 's életölő furiák férkeznek, ezer veszélyt halmozók. Hasonló lesz sorsod azon fejlő rózsáéhoz, mellynek ambróziát lehelő bibor kelyhébe undok hernyó rejtezett. Fonnyad és hervadoz ez; veszni tért édened is. Nem virúl többé neked semmi tiszta 's szeplőtlen virága az örömnek; kín és nyomor, nyomor

és kín tekinget rád, fénylő szerencséd közepette 's kincseid halmain is; vigasztalhatatlanság 's epesztő kétség, az inség 's vészek napjain. Ellenben mint könnyülnek az élet terhei; mint ütnek nehány boldogító öröm órák, kis kalibák szegény népének is; mi ízletes az orczák veréjtéke, mi tápláló a' fekete 's száraz kenyér is, mint enyhülnek 's lágyulnak a' betegség életölő fájdalmai, ha köröttünk áldó béke szelíd olajága leng? Béke hát veletek — ebben határoztatik jelen pásztori áldásom — béke veletek, ti bóldog házaspárok, béke veletek tisztelt szülék 's szeretett magzatok, béke veletek sokakat bóldogító felsőségek 's engedelmes jobbágyok. Szelíd béke lengjen e' népes gyülekezeten, ennek nagyjain 's kicsínyein, ifjakon és véneken most és mindenha. E' földi élet legfőbb javát 's bóldogságát fogja be ez evangéliumi jó kívánat. Lehetnek azonban 's talán vannak e' gyülekezetben, kik épen nem dicsekedhetnek ama békességgel; szívből óhajtják azt, 's nem érkezik, keresik és nem találják. Vessenek számot magokkal az illy szerencsétlenek, 's nézzék meg részrehajlatlanúl: mi az oka, hogy nincsen békeségök? Nézzék meg, megtettek-e mindent, hogy békeségök legyen az övéikkel, barátaikkal, 's a' mennyire lehet minden emberekkel? Nem használ itt semmit a' mesterkélés, nem az eszeskedés. Itt csak egy út van, igen egyszerű, czélra csak ez vezet; t. i. az evangéliumi szent érzelem szülte tiszta erény. Kezdjetek hát járni az úton, mit Péter Apostol szent leczkénkben kijelelt. *Legyetek mindnyájan egyesek.* Igyekezzetek mindenek felett eltürni egymást 's mindeneket. Fékezzétek könnyen lángra lobbanó 's aetnatűz folyamaként pusztító felettébbi érzékenységteket, áldozzátok fel hiú kedélytöket, melly

mindenkor sértve 's bántva érzi magát; mondjatok fel a' kevélységgel, melly bármi kis sérelmet el nem néz, minden ellenmondást visszatorl; járjatok ama tiszta szeretetben, melly mint szent könyvünk tanítja: *hosszútűrő és kegyes; nem gerjed hamar haragra, nem gondol gonoszt, mindeneket eltűr, mindeneket elfedez. Legyetek egymás nyomorain bánkódók;* törjétek szét szívetekben a' vastag önzést kőkemény kérgével, 's tárt kebellel fogadjátok a' szíves részvételt; érezzetek együtt embertársaitok örömében, vegyetek részt fájdalmiban; örüljetek az örülőkkel, sirjatok a' sírókkal. *Legyetek irgalmasok és kegyesek,* mint boldogító nemtő, melly mások üdvökért 's jóllétökért melegül, lelkesít és munkál; megáldólag tünjetek ott fel, hol szükség, hol inség mutatkozik; enyhítsétek, mennyire lehet, az élet nyomorait; törölgessétek a sírók könyeit; derítsétek fel a' bánat emberét; mentsétek meg a' vészekkel küszködőt; adjatok ennie az éhezőnek, ruházzátok meg a' mezítelent, látogassátok meg a' foglyot és beteget. *Legyetek e' mellett szeretetteljesek,* nyájasok, igénytelenek és szerények, nem feledvén soha, hogy kegyelemből vagytok a' mik vagytok: mert ki adott valamit először Istennek, hogy azt megadná annak? Azértis, nem fennhéjazólag 's másokat lenézőleg tartsátok magatokat, a' szerencse kedveltjei, úgy, mint az inség gyermekei közt; szükséges elővigyázatot tanúsítsatok, közelebb úgy, mint távolabb álló embertársaitok irányában. *Tiltsátok meg ajkaitokat, hogy azok álnokságot ne szóljanak; tiltsátok meg nyelveteket a' gonosztól;* szavatok emberei legyetek, hogy mindenki hihessen azoknak, bizvást és bátran számolhasson tireátok. — Óh! ha így cselekesztek, úgy tudom,

's bizonyosokká teszlek benneteket, hogy tiszta erénytek édes bére és szép jutalma, a' derekak helybenhagyása 's becsülése leend; az igaz jónak barátai, viszont szeretettel ölelnek 's tisztelettel említendik – midőn már többé nem lesztek is — nevetőket. Az áltelatok felsegélt szegény háládatos, egy szívből eredt igaz köszönetben, egy forró kézszorításban, semmije nem levén, mindenét, mit Istenétől vett, szívét, lelkét szenteli nektek örök hála zálogáúl. Családi békés körötök tagjai, kik naponként, söt óránként látják szívetek szent érzelmit 's erényes tetteiteket, hova tovább bensőbben 's buzgóbban ölelnek benneteket, szeretetök szent tüzében lobogtatva szívök háláját, 's amaz égi béke áldó forrása csergedez számotokra, mit Jézus csak az övéinek ígért, 's melly csak tiszta erény után szerezhető. Örökös ellentét 's viszály uralkodik, igaz, e' világ 's Isten országa közt; teljes és zavartalan békét hát, itt alant, ne várjatok. Lesznek, kik a' legfőbb tökélyre való küzdéstekben is félreismernek, szeretetteljes igyekezeteiteket elmagyarázzák, legnemesb törekvésteket, gonosz hálátlanság jutalmazza nem ritkán. Nem maradnak el a' sértődések 's bántalmak; nem az irígy világ gyülölete; nem a' szitkok 's átkok fergetegei sem. De ti *ne fizessetek gonoszszal a' gonoszért.* Hidjétek el nékem, jobb kis sérelmet tűrni, mint nagyobbat okozni; jobb a' bántalmakat elhallgatni, mint sértő szavak mérgével a' dolgot kikeseríteni. *Ne fizessetek szidalommal a' szidalomért,* söt ti legyetek bár a' sértett rész, vetekedjetek az engedelem kérés elsőségében, 's nyujtsatok kezet a' békélésre. Irtsátok, szaggassátok ki szíveitekből az irígység, gyülölség gyökerét 's átkozott magvait. Áldjátok még azokat is, kik titeket átkoznak 's

szidalmaznak. Igen is, *erre vagytok ti hivattatva*, *hogy az áldást örökség szerint elvegyétek*, hivatva az evangélium által, mit lelketök üdvére hisztek 's vallatok; hivatva Jézus által, kinek köszönhettek egyedül mindeneket; hivatva Istentől, ki végetlen szerelméből, büneiteket naponként tűri, büntetését kegyelmesen elengedi. Bizony mondom néktek, ha igy éltek 's cselekesztek, a' kőkemény szív is ellágyul utóljára, 's nem szegül többé ellene, az illy keresztyéni szent érzelmeknek 's erényes tetteknek. Eleven szenet gyűjtetek igy elleneitek fejökre; megnyeritek így, a' talán különczködő 's viszszátvonó testvért 's atyafit, 's áldó béke szelíd olajága terül el házatokban, családi 's társalgási körötökben mindenütt és mindenha.

De nem mindig emberek miatt vérez a' kebel, gyakran a' végzet viharos változási nehezednek meg felettünk, éltünk csendét 's lelkünk békéjét felzavarók. Eltünt, és pedig örökre tünt el lelkünk békéje, ha kénytelenek vagyunk magunkat vádolni, 's pirulva ismerni el, hogy méltán 's vétkeinkért lakolunk; hogy a' reánk nehezedett nyomor, inség és csapás, elfordult érzelmeink 's vétkes tetteink következménye. Mi nyugtatólag hangzik ellenben alá az apostoli szó, füleibe azoknak, kiket nem vétkek ösvényén sulyta a' csapás: *hogy ha szenvedtek is az igazságért, boldogok lesztek*? Mint fogod Isten útait, mind inkább 's mélyebben átlátni szenvedő barátom! ha tiszta szív 's Isten szerinti élet teendik törekvéseid legfőbb 's egyedüli czélját? A' földi baj 's nyomor úgy tünik fel előtted, mint Isten kezébeni eszköz, melly tisztít és megpróbál; készen áll szolgálatodra a' győzelmi erő, mit a' világ hiú gyermeke nem ismer, nem sejdít. Legyen bár, hogy nehéz

bánat, gyötrő kin dúlja ottan kebledet, 's vérkönyeket áraszszon fel a' mostoha sors szemeidben: lelked békéjét semmi történet 's baleset el nem rabolhatja soha; fájdalmid közepette is, gyermekileg csókolándod az atyai kezeket, mellyek téged súlytolnak. Békét, mit a' világ nem adhat, békét küzdesz tiszta erény útán, békét embertársaid irányában, békét a' mostoha sors üldözése szélvésziben.

2. De mit használ a' külbéke magában? Annak, ki szereti az életet és akar jó napokat látni, mindeneknek felette a' lelkiisméret benső békéjére kell törekedni; mert minden mesterség 's igyekezet sem képes e' benső biró hatalmas szavát elhallgattatni lelkünk békéjére, vagy háborgásárai hatását gyengiteni. Felül az elébb, mintsem gondolnánk, birói székibe, hogy részrehajlatlan szigorral itélje tetteinket. A' jó vagy rosz lelkiisméret benső világából patakzik alá minden idv 's kárhozat; bénsejében hordja a' mennyet vagy poklot mindenki; 's vajmi benső 's lélekemelő örömet kölcsönöz bármi kis birtok, ha azt nyugodt és tiszta öntudattal élvezzük 's mondhatjuk: ez saját szorgalmam édes bére, miben csel 's álnokság nem osztozik. *Jobb az igaznak a' kicsiny, hogy nem mint a' hitleneknek gazdagságok*, ezt zengi hárfáján a' szent költő is. Mi édes 's sokszorosan fűszerezett bármi kis élvezet, ha ugy örvendhetünk annak, mint hün teljesitett munkás szorgalmunk szükséges 's ujá teremtő édes jutalmának; ha mellettünk bizonyit, ama bóldogitó öntudat, hogy egy általunk megcsalatott szegény özvegy sóhajtása, egy árva könnyei sem terhelik, hiven kiérdemlett legtisztább örömünket. Békén türjük 's nyugodtan a' talán nem eléggé kedvező jelent, ha vidáman tekinthetünk

vissza az ártatlanul töltött multba; 's mig kivül ezer veszély fenyeget 's dúl pusztitva köröttünk az életben: lelkesitve érezzük bensőnket, 's önként tesszük a' vallomást: nincs 's nem lehet fentebbi 's tisztább öröm, mint a' millyent a' lelkibéke kölcsönöz, mellyben találhatni egyedül azon biztos álláspontot, mellyen fenyegető vészviharban, kislelküleg nem rettegünk 's nem ingadozunk, ha szinte a' föld megindulna is alattunk, és a' hegyek ingadozva a' tenger közepi bedülnének is; sőt bizton követjük az apostoli intést: *azoktól való félteteKben meg ne félemljetek, se meg ne háborodjatok.* Lelki békét is azonban, tiszta erény 's istennek tetsző élet után találhatni egyedül. Légyen bár minden munkánk 's törekvésünk hijános és be nem végzett; tisztább és tökéletesb fénnyel ragyogjon fel naponként elibünk a' jó, a' mire törekednünk 's igyekeznünk kell, valódi ernyedetlen buzgalommal, fájdalmason hasson bár reánk is ama Jóbi vallástét: az ember ha mindent elkövetett is, még csak alig kezdette meg, 's ha véli, hogy czélt ért, messze távol áll még attól: *szenteljük* csak *az ur Istent sziveinkben;* legyünk hív 's elszánt baráti az erénynek, mi tetszik nékie egyedül; reggel és este; este és reggel, első és utólsó gondunk légyen akaratjának hódolni önként 's örömest; gyönyörködjék csak lelkünk szent törvényiben: óh akkor, bár fentebbi tökélyre kell mindinkább törekednünk munkásságunk körében, 's szenytelen tisztaságot szerezni szivünknek, vidám nyugodtsággal tekinthetünk vissza; mult időkre, 's áldó béke bóldogit, mit a' jó lelkiisméret munkál 's terjeszt el bensőnkben. Igen! ki éjjel ugy, mint nappal keblében hordozza lelkiisméretе istenitő öntudatát, 's jó tanubizonyságát, mint a' költő énekli, 's nem tud ma-

gáról semmi rosszat, 's nyomó bünt; nem pirul el semmi szemrehányásra: az felibe emelkedik a' világ minden itéletinek, 's békeséget szerez lelkének, mit Jézus nékünk hagyott, 's mit a' világ nem adhat. —

3. Békeség felettünk; azaz békeség: Istennel és az éggel. Ebben határoztatik legmagasb jutalma a' tiszta erény állhatatos követésének. *Az urnak szemei* — igy szóll az apostol — *az igazakon vagynak, és az ő fülei azoknak könyörgéseken; az urnak orczája pedig azok ellen, kik gonoszt cselekesznek.* Emberi szóllásformájában Isten' ellenállhatlan hatalmát rajzolja itt az apostol, mellyel uralkodik jók és rosszak felett; megáldólag jutalmazván azokat, kik örömest 's kész szivvel teszik akaratját; büntetéssel fenyegetvén az ellenszegülőket; — rajzolja, hogy erény és kegyesség után, tántorithatatlan bizodalmat 's Istenneli békét gerjesszen övéi sziveikben. Istenneli békét, mi nélkül ember soha és sehol el nem lehet. Tudjuk ugyanis, hogy földi jólétünk 's bóldogságunkat ezer veszély környezi; vidám egészségünk báj virágát, ha már lehervaszthatja a' nyavalyák tábora: jólétünk áldó napja könnyen sötét felhők mögé rejtezhetik. A' szülék, gyermekek, házastársak, testvérek, rokonok, jó barátok, kikben ma édesen gyönyörködik szivünk, lehet nem sokára sirba, koporsóba szállnak, lehervasztatván forró öleléseink közül az enyészet kérlelhetetlen felhő torlatától. Legszebb reményeink, mellyekre arany hegyeket épitének jövőre, nem ritkán megszégyenülnek, 's mint az álom reggel, hirtelen tünnek el. A' természet mindenható ereje ezer karokkal késziti egykori megoszlattatásunk sirgödrét. Ki nem ismerné a' történet titkos, de mindenható hatalmát? az ezer vészeket 's csapásokat, mellyek unta-

lan fenyegetik életünket, 's gyakran elébb mint gondolnánk, mint vihar éjszakája, ránk szakadnak? Hová folyamodunk ekkor? véges értelmünk világa, csak azt sem láthatja át, mit hozand a' jövő óra? Erőtelenségünk osztja mind azt, mi emberen történhető Kire számitsunk hát, magunkra-e vagy embertársainkra? Elgondolva a' rémitő esetet, midőn a' bennünket környező 's fenyegető erőkkel, a' mindenható is ellenünk van: akkor érezzük magunkat mélyen megalázva, hogy a' világ urát kell megnyernünk, a' nagyot és hatalmast, hogy gyermekileg 's bizalom-teljesen tekinthessünk fel, 's számithassunk ő reá; atyánknak vallhassuk őt, hogy békét 's nyugalmat találjunk lelkünknek. Istennel szövetségben, békén türjük a' világ', természet 's mostoha sors' vérző csapásait, 's e' béke szövetség tiszta erény által köthető egyedül: az igazakra tekintvén csak az urnak szemei nyájason 's megáldólag. *Isten országát keressük hát mindenek felett és az ő igazságát.* Őtet tartva szem előtt 's rejtve sziveinkbe, éljünk fedhetetlen életet, távoztatva minden bünt 's törvényének áthágását. Közte a' nagy világ zajgásinak ugy, mint családi békés körünk titkos rejtekében; az öröm vidám napjaiban, mint a' csapásokkali nehéz küzdelmek zordon éjelében; — munka ugy, mint pihenés közt 's bármi helyezetben, mutassuk meg, hogy egészen más törvény, nem a' testnek törvénye tagainkban, vezérli lépésinket; hogy legbensőbb vágyunk, 's törekvéseink egyedüli legfőbb czélja, a' tiszta sziv 's fedhetetlen élet. Kőszirire épitve igy békés nyugalmunk, mit az idő 's világ meg nem ingathat soha örökké; mert tiszta erény útán bátran és nemesen küzdve istenneli békét örököltünk.

Ugyvan! a' világ és idő nem rettent többé bennünket; mert az Istennek szent lt sziv túlemel a' látható múlandóság világán, 's békét szerez az éggel is számunkra, melly nélkül nincs, nem lehet idvesség. Hogy mi ugyanis a' bóldog lelkek ama felsőbb világával egybeköttetésben állunk; hogy nem egyedül e' jelen rövid élet egész rendeltetésünk; hogy mi végetlen örökségre vagyunk teremtetve; hogy mi reánk a' sirok álmain túl, ott fent az égiek fénylakában szebb és tisztább örömű haza vár: azt mi mindnyájan tudjuk, hiszszük és érezzük. Érzi ezt a' bün, vétek 's testi kéj embere is, 's látja, hogy nincs zavartalan békessége; nincs, nem is lehet tiszta bóldogsága senkinek e' főldön, mig tisztán, mint angyal, ártatlanul, mint gyermek, nem emelheti szivét 's kezeit Istenhez; mig bizalomteljesen 's benső nyugalommal nem tekinthet fel oda, hol örök béke áldó forrása csergedez mennyben. *Arra hivattattunk mi*, igy szól az apostol, *hogy örökség szerint vegyük az áldást*, a' mennyei örökélet áldásait példázolván. Ah! de mi elrémülten, 's iszonyteljesen fordúl el amaz égi fényvilágtól minden szem, mellynek tüze 's fénye itt alant a' bün 's testiség szolgálatában aludt ki. *Bünnek zsóldja a' halál*, menydörgi bensejében amaz igaz biró, 's csak rettegés nehéz érzetével gondol ama nagy napra, melly a' sziv elrejtett titkait is feltárja. *Nézzétek* meg ellenben *az igazat* és kegyest, ki a' tiszta erény útát követé életében, *'s vegyétek eszetekbe, hogy annak békesége lészen, lássátok meg, hogy annak jól lészen dolga; mert az ő cselekedeteinek gyümölcsével él.* Vidám 's nyúgodt szivvel tekint amaz égi hajlékokba fel, hol nékie is megkészittetett a' hely. Legfőbb öröme az, hogy Istenhez ragaszkodik, 's hün teljesiti pa-

rancsait, 's épen azért kiemelve érzi magát, a' félelem 's rettegés köteliből; gyermeki reménnyel tekint fel, amaz égi jobb hazába, hol örök béke honol, 's hol nyilvánvalóvá lesz az Isten fiait boldogitó szent szabadság. Béke özönli el életét, mindenütt hová tekint 's néz; mindenütt hová 's merre lép, kivülötte, benne, és felette, áldó béke terül el és szét, bóldogitva őt.

Szeretett hallgatók! két út tárúl fel előttünk, 's a' két út egészen ellenkező czélra vezett. Egyik vége átok és halál, éj és irtózat; a' másiké ellenben áldás és idv, világosság és örök béke Halljátok meg az isteni szót, melly szóll bennetek, 's a' jobb részt válasszátok, 's mire jó órában határozzátok magatokat, egész életetekben arra törekedjetek, bátran és nemesen küzdve előre, a' tiszta erény útán, hogy örök életetek légyen.

És Te Isten! békeségnek Istene! tekints alá amaz örök béke fénylakából, reánk hiveidre, kik buzgón 's buzogva imádjuk felségedet, 's kérünk esedezve: adj minékünk békeséget, bóldogitót itt e' főldön, idvezitőt egykor egeidben. Halld, óh halld meg könyörgésünk szavát, 's teljesitsd bé kérésünket, szent fiadért a' Jézusért. Ámen.

VIII.

Jézus' evangeliuma' áldó hatása társas viszonyinkra.

Alapige: 1. Péter 2. 11—17. Szerelmesim kérlek, hogy mint jövevények és bujdosók e' földön, megtartóztassátok magatokat a' testnek kivánságitól, mellyek vitézkednek a' lélek ellen. És a' pogányok között a' ti életetek légyen tisztességes, hogy a' helyébe, hogy ti ellenetek, mint gonosztevő emberek ellen szólanának, a' jócselekedetekből, mellyeket látnak, dicsőitsék az Istent, mikor az Isten őket is meglátogatja. Annakokáért engedelmesek legyetek minden emberi rendelésnek az urért; akar királynak, ugy mint felső méltóságba helyheztetettnek; akár tisztartóknak, ugy mint kik attól bocsáttatnak, mind a' gonosztevőknek büntetésökre, mind a' jóltévőknek dicséretökre. Mert igy vagyon az Isten' akaratja, hogy jól cselekedvén megzabolázzátok a' balgatag embereknek tudatlanságokat. Mint szabadosok és nem mint ollyak, kik a' szabadságnak palástja alatt gonoszságot cselekesznek, hanem mint Istennek szolgái mindeneket tiszteljetek. Az atyafiságot szeressétek. Az Istent féljétek. A' királyt tiszteljétek.

Szent leczkénk szavaiban a' társas és nyilvános élet' általános viszonyait tünteté fel Péter Apostol övéinek, miket mint status-, mint hazapolgárok szüntelen szemelőtt tartsanak, tetteiket szerintök intézendők. Itt, itt szükség, ha valahol, hogy égi fényben mutatkozzék rajtok az evangelium' szelid lelke, 's megáldólag tünjék fel isteni ereje. Szükség, hogy *engedelmesek legyenek minden emberi rendelésnek az Urért*; szükség, hogy erényes tetteikkel, rágalmazó ellenöket is Istent imád-

ni, Istent magasztalni ragadják. Minden egyes intés ujabb erényre hív itt fel; erényre, melly ha életbe lép 's munkás leénd: idv- 's áldásthozólag hatánd a' társas élet' viszonyira. Emlékezteti is itt egyszersmind Péter Apostol az övéit, ama legfőbb erőre, melly az evangeliumi tudományban 's az Istenneli társalgásban rejtezik, a' társas élet' áldásait eszközlő. Szóval, ama nagy igazság szent leczkénk rövid tartalma, hogy Jézus evangeliuma, mint boldogitó nemtő, megáldólag tün fel a' társas-, vagy polgári élet' viszonyira. Jertek K. Gy.! feledve egy kevéssé minden egyéb összeköttetéseket 's földi viszonyokat, mint az állam' tagjai, mint hazapolgárok, egy trón körül sereglők, egy törvény' kötelezettjei, egy alkotmány emberei, társas- vagy polgári körben tekintsük magunkat, 's tanuljuk meg az apostoltól rövideden: miként lehet égnek áldása reánk nézve Jézus evangeliuma' társas viszonyinkban?

1. Mint boldogitó nemtő megáldólag tün fel Jézus' evangeliuma, a társas- vagy polgári élet viszonyira, a' mennyiben annak méltó 's érdemes polgárokat képez. Bármelly tartománynak külső erejét, fényét, nyomósságát 's valódi jelentőségét nem annyira messze terjedt határai, 's lakóinak tömérdek száma, mint benső ereje 's tartalma feltételezi; a' szellem, melly benne uralkodik; az ipar, melly nemesiti; a' tények, mellyek dicsőitik. Épen igy annak benső idvét, virágzását, előhaladását 's boldogságát, az egyes polgárok' erénye, lelkülete 's valódi méltósága biztositja. 'S épen erre lelkesiti Péter apostol hallgatóit, ama szavaiban: *szerelmesim kérlek, hogy mint jövevények és bujdosók itt e' földön, tartóztassátok meg magatokat a' testnek kivánságitól, mellyek vitézkednek a' lélek ellen.* Magán kell

hát 's indulatin kezdeni a' keresztyénnek evangeliumi munkásságát. Igenis, magával kezd ő, égi maga-b érzelemtől lelkesülten, önkéntes és nemes harczot. Naponként bensőbben érzi, hogy nem használ semmit, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall. Az, mi lelki erejét ébreszti 's neveli; értelmét világositja, szívét nemesiti 's tisztitja, akaratját edzi, hajtja 's égiekre ragadja: csak egyedül az maradandó, mit ő zarándoksága' vég czéljához elviszen; csak az a' romolhatatlan kincs, mi őt, itt e' földön jövevényt és bujdosót, égi honába kiséri. Erre küzd hát a' jó keresztyén csüggedetlen; ezért és ennek áldozza fel mindenét. Érzéki gerjedelmeit, mik őt kecsegtetik; szenvedélyeit, mik legyőzni akarják; a' testiség' vétkes kéjeit, mik a' lélek' 's annak idve ellen vitézkednek: bátran és nemesen víva harczolja 's győzi le. Magát vivni napi munkája; magát legyőzni, legfőbb kevélysége. Jézus' evangeliuma kölcsönöz lelki törekvésének magas irányt, szívébe maradandó nemességet, benső emberének dicsőitő méltóságot. Óh! mondjátok meg, nem szerető szíve' legbensőbb 's legszentebb érzelmivel függend-e az igy lelkesült polgár édes hazáján? Hazáján, mellyre rendelte Isten születését, mellynek áldott ölén karolák át, övéi hü körében, az atyai 's anyai szeretet; mellynek intézeti képezék, törvényei védik, magasb törekvéseiben pártolják és elősegitik. Hazáján, melly őt öröm- 's szeretet' virágival koszoruzza, mindenhai jólétét biztositja? Óh! bizony viszont szeretve áldja, minden erőből virágoztatja 's boldogitja ő azt. Tudva bár, hogy jövevény 's bujdosó ő itt e' földön; vágyva bár amaz égi jobb hazába: csakugyan ezer-meg-ezer gyengéd 's legszentebb kötelek vonszák őt ehez; csakugyan mindenütt és

mindenha, bizton és bátran számithat e' földi haza áldásteljes munkásságára, hol lehet 's kell. Tiszta lelke' benső nemessége, külsőképen is nyilvánitja magát, Isten szerénti nemes tettekben. És épen ebben áll

2. Az evangelium' áldó ereje, hogy az feddhetetlen tagokat ád a' társas- vagy polgári életnek. Hol bűn és vétek uralkodik egyedül: átok és romlás pusztít ott, az egyes házakban is, annyivalinkább a' statusokban. Jaj azon országnak, statusnak, mellyben csupán kényszerítés 's büntetéstőli félelem védik a' rendet, 's tartják fel a' bűn' 's vétek' duló rohanásit. Nem, óh! nem virul fel soha, a' haza' 's társaság' tenyésző boldogsága, büntető jog' fenyitő veszszejével. Belőlről 's önként kell kifejleni az emberből minden szépnek, jónak, nagynak és nemesnek. Ezt pedig csak nemes érzés 's bűntől tiszta lélek munkálhatja, mit az evangelium gerjeszt, nevel és táplál kiben-kiben, a' haza' 's status javára. Ennek áldásait rajzolja már az Apostol ama szavakban: *Légyen a' ti életetek a' pogányok közt tisztességes, hogy a' helyett, hogy ti ellenetek, mint gonosztevők ellen, szólanának, a' ti jócselekedeteitekből, miket látnak, dicsőitsék az Istent, mikor az Isten őket is meglátogatja.* Zsidók és pogányok közt éltek amaz első keresztyének, 's megnyerve már az Istennek lélekben és igazságbani imádására, nem hajolhattak a' bálvány-imádók' babonás hitéhez, nem részesülhettek a' kevély Farizeusok kovászában. Megzendült majd azért ellenök az irigy rágalom' kigyó-nyelve, Istent tagadóknak, veszedelmes polgároknak 's gonosztévőknek kiálltá az igazán hivőket. Ezért inti őket az Apostol, hogy a' tiszta erény áldó gyümölcseit, minélinkább nyilvániták társalgási körökben, 's a' felőlöki balvéleményt tettel czáfo-

andók, léljenek szent, ártatlan és fedhetetlen életet, hogy lássák elleneik jócselekedeteiket, 's elismervén azokon az evangelium' égi áldó erejét, majd mikor az Isten őket is meglátogatja, essenek térdre, buzgón imádni 's magasztalni azt az Istent, ki magát földi gyermekeinek szent fija által megjelenté. — Igyekezzünk mi is K. Gy.! hogy az evangelium' áldó ereje általunk, édes hazánkon is tündököljék. Irjuk szíveinkbe mi is, az apostol szavait, sőt *ugy fényljék a' mi világosságunk, hogy mások is látván a' mi jó cselekedeteinket, dicsőitsék ama mennyei Atyát. Távozzék el kiki közülünk a' gonosztól és cselekedjék jót; keresse az Istenneli békeséget 's kövesse azt.* És ha a' testiség' múló kéje bűnre csalogatna bennünket, mondjuk az ó-szövetség' ama kegyes emberével Józseffel: *Mi módon mivelhetném e' nagy gonoszt; vétkezvén az én Uram 's Isten ellen?* Ha mi igy cselekeszünk, 's minél bensőbben ragaszkodunk 's kivánunk egygyé lenni azzal, ki tiszta, ártatlan 's a' bűnösöktől elválasztatott volt: ugy tiszta evangeliuma a' polgári- 's társas élet boldogitására buzdit és lelkesit bennünket, hogy jó példával világoljunk mások előtt. És ha ez megvan, nem hiányzik akkor

3. A' fő alap is, mellyen áll 's nyugszik rendületlen a' status' 's haza' alkotmánya, virágzása 's boldogsága, a' mit az apostol igy tesz ki: *engedelmesek legyetek minden emberi rendelésnek az Urért, akár a' királynak, ugy mint főméltóságba helyezettnek; akár tisztartóknak, kik attól bocsáttatnak; mind a' gonoszok' büntetésire, mind a' jók dicséretökre.* Mi is lenne kérdem, a' statusból, országból és hazából, ha nem a' király- 's felsőség iránti engedelmesség lenne azokban a' legelső 's legszentebb polgári tiszt. Lebuknék ott

legszentebb székiből a' törvény, jog és igazság. Önszeretet 's bűn foglalnák el a' trónt; messze távoznék onnan az oltalom és bátorság, nyugalom és béke' szelíd nemtője 's jóltévő angyala. Ellenszegülés, konokság', akaratosság és rendetlen zürzavar' átkozott sátánja forgatnák fel a' békés szövetséget, mellynek amaz első 's legerősb köteléke szétszakadt. A' hol ellenben tiszteltetik Jézus; hol áldó evangeliuma élteti, lelkesiti 's igazgatja a' haza- 's status-polgárokat: bizton és bátran számolhatni ott az emberi rendelések iránti kész engedelmességre. Sohol sem olvassuk, hogy a' Jézus valaha felemelte volna magát a' rendes törvények ellen, sőt inkább, mint a' haza' igaz barátja, 's a' polgári engedelmesség' mustrapéldánya, tünik fel előttünk. Mi is ha őt híven követjük, ha evangeliuma lesz érzelmink 's tetteink vezére: szentnek és sérthetetlennek tartjuk a' nyilvános rendet; mint Istentől rendeltetettet tekintjük a' felsőséget, a' mi' 's az egész' javára, a' gonoszok büntetésökre és a' jóknak dicséretökre. Nem a' büntetéstőli félelemből, hanem önkéntes és jó lelkiismerettel engedünk, Istenért a' törvénynek és a' társaság rendszabályinak, mint a' mellyeken alapul és nyugszik egyedül, a' nagy egész' jóléte 's boldogsága; 's igy formál és képez minket Jézus evangeliuma, a' polgári- 's társas élet' hasznos és engedelmes tagjaivá. Azonban:

4. Ez még csak első 's nélkülözhetetlen lépcsője a' polgári erénynek. Ennél még többre, nagyobbra 's dicsőbbre kell törekedni az igaz keresztyénnek. Igen, *mert igy van az Isten akaratja, hogy jót cselekedvén megzabolázzátok a' balgatag emberek' tudatlanságokat.* Nem középszerüséget tehát, de kitünő elsőséget 's szolgálatrai készséget kiván Péter apostol övéitől,

hogy t. i. ne vakmerő ellenszegülés, de kitünő jeles erények által zabolázzák meg balgatag elleneik' tudatlanságát, 's birják azokat hallgatásra. Épen ebben áll már az evangelium' valódi 's áldó ereje, hogy az emberi méltóság' illy magas fokára emeli a' társas élet polgárait; hogy kiki tegye azt: mit tehet, nem pedig egyedül azt a' mivel tartozik 's mit tenni kénytelen. Mi is ha akarjuk, hogy édes hazánk fényre derüljön 's boldogsága felvirágzjék: akarnunk kell egyszersmind a' képző 's tudományos intézetek' virágzását is; akarnunk kell, hogy az elhagyatott 's árva növendék ifjuság' számára is, czélirányos oskolák nyittassanak, hol értelmök a' tudatlanságból kiemeltessék, szívök nemesedjék, szóval a' társaság' hasznos polgárivá képeztessenek. Láthatni is ezt mindenütt, hol Jézus áldó evangeliuma munkál és hat. Feltünik ott a' munkás szeretet, az elhagyattak 's árvák iránti szives részvétel; feltünik a' nemes lélek 's áldozatokra kész nagy lelküség. Előállnak a' jó szívű kegyes Samaritánusok, jól tartják az éhezőt, megruházzák a' mezítelent, oltalmazzák az özvegyet és az árvát; meglátogatják a' foglyot és beteget; enyhitik az inség' 's szükség jajjait. Akarjuk-e hogy édes hazánk fényre derüljön 's jóléte biztositassék? akarnunk kell ugy nem egyedül 's kirekesztőleg azt, hogy a' szántóföldek 's kertek illőleg tenyészenek 's czélirányosan miveltessenek: de akarni kell egyszersmind az egyes tagok' lelki mivelődését is, 's ki kell hatni figyelmünknek a' lelki élet munkásságára is. Épen ezen legfőbb czélra irányozza már az evangelium értelmünket 's munkásságunk' körét, 's a' mellett hogy jó cselekedetekkel győzeti le balgatag elleneink' tudatlanságát, hathatósan int és kötelez lelkünk' pallérozá-

sára 's tudományos ismeretek' szerzésére. Virágoztatni parancsolja az oskolákat 's kézi mesterségeket. Egyszóval, Jézus' evangeliuma a' házi csendes körökbe amaz égi legtisztább szeretetet plántálja át, melly nem röppen el játszi szellő 's hiu tündérként; nem, de abban hív házastársakat, gyengéd és lelkiismeretes atyákat és anyákat, szép reményü fiakat, szendén ártatlan leányokat, egyetértő 's békés testvéreket formál és képez, 's igy családi békés kis körünkben felmutatja amaz ezer áldásthozó életet, mellynek kell elterülni minden polgári 's társas egyesületeken, mellyeknek egyes tagjait Jézus evangeliuma önkéntes 's szíves munkásságra lelkesiti minden szép, jó és nagy iránt. Mi által, és hogy munkál az evangelium illy nagyot és dicsőt, a' társasélet' polgáriban? azt adja már elő az apostol

5. Ama szavaiban: Ezt pedig tegyétek *mint szabadosok és nem mint ollyak, kik a' szabadság palástjában gonoszt cselekesznek, hanem mint Istennek szolgái.* Szabad polgárokat képez hát Jézus' evangeliuma a' társas-életnek, a' szerént, mint maga mondá Jézus: *az igazság szabadosokká teszen titeket, és ha a' fiu megszabadit titeket, bizonnyal szabadosok lesztek;* 's épen a' rabszolgai érzelem' kiirtásával valódi áldást áraszt az evangelium a' társaséletre. Jaj annak a' társaságnak, országnak és városnak, melly rabszolga jellemü, nem pedig szabadlelkü tagokat számlál polgárokul. El van ott nyomva a' lelki erő' munkássága, nem találsz ott semmi magasb lelkesedést, semmi önkéntes nemes törekvést. A' nagy lélek' önmaga feláldozása, 's minden áldást hintő munkásságok ismeretlenek ott, 's féketlen önkény uralkodik egyedül. 'S épen ebben áll már a' keresztyén ember' valódi méltósága 's elsősége,

hogy a' társasélet' nyomó korlátí közt is megtartja ama legnemesebb függetlenségi érzelmet; érzi önmaga benső becsét 's méltóságát, melly bár külfényben 's csillogásban nem mutatkozik is; dicsőiti őt 's tulnyomóságot kölcsönöz bármi külső erőn 's hatalmon. Istent imádja ő teljes szívvel 's lélekkel; Isten szolgájának ismeri 's vallja magát, bármi körülményekben egyedül. Az evangelium szabályozza életét; Krisztust választá követendő mustrapéldányúl. Ama legfőbb törvénynek hódol 's enged egyedül, melly a' mennyben van jegyezve, 's szívébe is beiratott. Égfelé ragadja nemes törekvése, tul a' siron is maradandó, 's amaz égi jobb hazába is átkisérő kincseket gyüjteni egyedüli feladata. Fentérező kebellel áll ő bármi nyomó körülmények- 's a' társasélet' bármi alacsony fokán is. Szívbeli szent öntudata rettenthetetlen bátorságot önt lelkébe; bátorságot, melly semmi halandó előtt szolgailag nem remeg. Isten előtt nincsen személyválogatás. Légyen bár ő szegény, ismeretlen 's mindenektől megvettetett: épen ugy Isten' teremtménye 's Jézus' megváltottja; épen ugy erényre 's boldog halhatatlanságra teremtetett, mint a' leghatalmasb fejedelem, bibor köntösében 's fénytárasztó trónusán. És a'hol illy evangeliumi szabad erzelem lelkesiti a' hazapolgárokat, lesznek ott mindenkor önkéntes védői az ártatlanságnak, csüggedetlen bajnoki az igazságnak. Áldó hatással virágoznak a' tudományok, haszonnal üzetnek a' mesterségek. Szelid emberbarát lesz ott az uralkodó, nemes lelkületü 's engedelmes az alattvaló, mindenik lelkiismerettel teszi a' társasélet' tiszteit, magát Isten szolgájának érezvén. Ritka erényt, hivséget és függést találsz ott a' szolgák közt, a' házi körben magasb lelki örömöt a' szegények 's szükölködők között,

mondhatatlan gazdagnak érezvén magát mindenik az úrban. Próbáld bár igazságtalanságra 's törvénytelenségre hivni fel az így lelkesült polgárt, a' felsőbbségnek is hősi bátorsággal 's nyiltan mondja szemébe: Te magad itéld meg; kedves lehet-e Isten előtt ha teneked engedek inkább, hogynem mint Istennek. Próbáld megvesztegetni egyenes lelkét; meglásd, mi érdemlett megvetéssel mondandja a' leggazdagabbnak is: tartsd magadnak kincsed' 's aranyidat, 's engedd hadd boldogitson engem' lelkem' istenitő szent öntudata. Nem, óh! nem alacsonyul soha az illy nemes szabadság gonosz tettek fekete palástjává. Nem a' leggazdagabb áldása-e hát kérdem, az égnek, Jézus' evangeliuma a' társaséletnek, melly illy valódi szabad tagokat képez annak? Annyivalisinkább, mivel végezetre

b) Ezáltal nem bontatik fel a' polgári szövetség, sőtinkább bensőképen, hoszszasan, tartósan és örökre megalapitja 's biztositja aztaz evangelium, és az a' szerénti élet 's munkásság. Igen, a' feddhetetlen jellem, közlelkesedés 's hason érzelem atyafijakká 's testvérekké tesz mindeneket. Ezért mondja leczkénk záradékául az apostol: *mindeneket tiszteljetek, az atyafiságot szeressétek; Istent féljétek, a' királyt tiszteljétek.* Ott a' hol az Istent valóban félik, lélekben és igazságban imádják, minden egyebek is bőv mértékben találtatnak. Ott, a' hol Jézus' evangeliuma' szelid lelke élteti, melegiti 's igazgatja az indulatokat 's gerjedelmeket, senki sem él, minden másokat kirekesztőleg, önmagának; senki sem képzeli magát másoktól elszigetelve; senki sem aggódik csak egyedül önnön jóléteért. Erős és elszakaszthatatlan kötél tartja ott össze a' királyt a' néppel; a' felsőséget és alattvalókat bensőbben és szorosabban

egyesiti a' testvérszeretet' áldó lelke, mint a' legszigorubb törvény sulytó hatalma; szeretettel öleli 's tiszteli ott mindenki a' legkisebb polgárt is; benső és legmélyebb tisztelettel hódol törvényes királyának. Ott találtatnak állhatatos Harlay-ak, kik mint az, midőn a' pártos hazafiak által, királya a' nagy Henrik mellől gyilkos fegyverrel kényszeríttetett elállani, ezt felelte: Lelkem az Istené, szívem a' királyé, testem az erőszaké: azt teheti vele a' mit akar — hasonló esetben hasonlóan éreznének 's tennének. Érző szívvel 's ájtatos lélekkel függ ott a' vallásos szövetségen mindenki; tiszteli és szereti azonban azokat is, kik ellenkezőt hisznek 's vallanak; tiszteli, mint egyazon atyának gyermekeit, egy égnek 's reménységnek örökösit. Kiegyenlittetnek ekkor a' társasélet' különböző lépcsői, fokozati; elenyésznek minden ellentét 's különböző helyezet 's tekintély, mit a' sors és születés örökölt, vagy a' csel 's erőhatalom küzde ki; vagy végre hasznos szolgálat 's nemes ipar érdemelt. Testvérszeretettel ölel kiki mindeneket; atyafiságos kezet nyujt a' felsőbb az alattvalónak; a' gazdag a' szegénynek; bátran és nemesen viva küzd 's munkál mindenik körében 's módja szerént; küzd, hogy az imádott hon felvirágzjék; munkál, hogy az igaz és jó megáldólag tenyészszen szelid kebelén. Szóval ama magasb egyetértés 's közlelkesedés egyesiti 's testvériti a' hazapolgárokat, melly fényt áraszt, épit és boldogit, mig az önszeretet emészt és rág, a' viszszátvonás alásulyt 's eltemet. *Az igazság és irgalmasság találják itt egymást mindenütt az utczákon; az igazság és békesség egymást csókolva ölelgetik.* Fel lesz jegyezve a' haza' határinál, olvastatik egész bensejében ama felemelő kör- 's homlok-irat: ***Boldog a' nép***,

melly az Urat féli; boldog az ember, ki utaiban járván ösvényit kedvelli. Megáld az Ur tégedet Sionból, meglátod az Izraeleni békességet.

Imé K. Gy! ezek azok, mellyekben felmutatni kivántam ama nagy igazságot, hogy a' Jézus' evangeliuma, mint boldogitó nemtő, megáldólag tün fel a' haza' 's társasélet viszonyira. Isten! mi Istenünk! részeltess minket, részeltesd édes hazánkat ennek áldásiban. Téged félni, királyunknak hódolni, az atyafiságot szeretni; mindeneket tisztelni; a' szükséggel küszködőt 's inség' gyermekét felsegiteni, légyen egyedüli törvényünk 's éltünk legfőbb feladata. Ez légyen szent Fiad evangeliuma' dicsőitő gyümölcse közöttünk, most és mindenha. Boldogok mi igy; mert téged' tartva szemünk előtt, Krisztust rejtve szívünkbe, már itt e' földön képezzük 's létesitjük némüleg amaz égi boldog polgárzatot, mellyre méltóztat egykor mindnyájunkat amaz égi jobb hazában, örök és változhatatlan szereteted. Amen.

IX.

Séta a' szabad mezőn.

Alapige: Énekek 7. 11. Menjünk ki a' mezőre.

Ugy hiszem, nincsen e' gyülekezetben senki, ki nem tudná, hogy keresztyénnek az innep' 's vasárnapokoni szabad mezőrei kisétálás nem csak szabados, de jótékony hatásu is egyszersmind. Jézus is, amaz isteni legbölcsebb néptanitó, ki időhöz 's körülményekhez szabta magát fenséges tanitásaiban, mindenkor a' szombatok egyikén szabad sétát tett tanitványi hü körében, az arany kalászokkal habzó földeken, 's ezáltal megszentelte mintegy sétáinkat. És ha ez nem történt volna is, ki ne méltányolná, ki ne helyeselné a' nevezett napokon áldást árasztó sok hasznúságáért, a' szabad mezőrei kisétálást, kivált e' jelen szakában az évnek, az ifju tavasz legszebb napjaiban, 's azokra nézve, kik egész heteken át dolgaikkal foglalkozva, időt arra máskor nem vehetnek? Hiszen a' szabad mezőn, hol figyelmünket semmi nem zavarja; a' dicső kellem- 's gyönyörteljes helyeken 's tárgyak körül leginkább eltelnek érező szíveink fentebbi 's legszentebb érzelmekkel; 's leginkább hajlandó a' kebel magasb benyomások' fogadására. Igen! a' szabad mezőbeni séta 's tartózkodás hasznos és idves elméleteket támaszt és munkál

bensőnkben; és ha e' sétát kellőleg nem teheti mindenki, szabad, sőt kötelessége az egyháziszolgának, e' tekintetben nehány előterjesztéseket közleni hallgatóival. Jertek el hát, meghivlak benneteket egy csendes figyelmü elmélkedésre; kiviszlek benneteket lélekben és gondolattal a' mezőre, 's a' jól rendezett szabad mezőbeni séta' jótékony hatását mutatom fel egy pár töredékvonásokban előttetek. A' tárgy elég érdekes 's nem épen mindennapi: nyerje meg becses figyelmeteket.

1. A' jól rendezett séta igen hasznos 's jótékony hatással bír 's munkál egésségi tekintetben. Ellenmondhatatlanul igazolja ezt a' tapasztalás, kivált azoknál, kik egy nap ugy mint más nap' olly munkával foglalkoznak, melly szük 's rekedt gőzü szobákban, 's leginkább ülve végezendő. Az idejéni 's mérsékelt testmozgás ugyanis, idveshatásu mozgalmat munkál 's eszközöl vérünkben, nedveinkben 's minden ereinkben. A' legtisztább lég, mit kies hegytetőn vagy virányos rét 's tágas völgy édesen pihentető lágy ölén szívunk be, hitelmulólag erősiti testünk' ideg alkotát 's nem ritkán idvesebb hatású, mint a' legdrágábbnak 's legjobbnak vélt orvosszer 's cseppes üveg. És avagy, nem egyik legbecsesb 's legnagyobb ajándéka-e Istennek 's az égnek a' vidám jó egésség, mellynek megszilárditásaért 's fentartásaért soha sem gondoskodhatunk eléggé? Nem ugy van-e kérdem, hogy az ép, egésséges 's erőteljes deli test, sokkal alkalmasb 's képesebb megtenni a' tiszteket, mik vidorságot 's tevékenységet igényelnek, mint egy más, mellynek lassudad mozgása örökös akadály, legjobb czéljai kivitelében a' léleknek.

2. A' jól rendezett séta' másik és szintolly kitünő haszna, a' vídám kedv 's örvendezés, mit az részint

eszközöl, részint magosít. Igaz ugyan, hogy a' lélek legtisztább örömét, derültségét 's vidámságát a' lelkiismeret benső csende eszközli 's feltételezi leginkább, 's azon istenítő öntudat: tudja Isten igaz szívüségem, ismeri fedhetetlen jellememet, ki kegyelmes hozzám Jézusban és Jézusért; ollyan útat követek, melly bóldog örökkévalóságba vezérl, és segít csalhatatlan. És a' ki illy tiszta szívet 's benső szent öntudatot nem visz magával a' sétaútra, bizony mondom néktek, ott sem fog az benső legtisztább örömöt 's valódi gyönyört élvezhetni soha. Ki tagadná azonban, hogy a' jó lelkiisméret legtisztább öröme' nevelésére, vagy kevesbítésére, hely és körülmények nagy hatást gyakorolnak? Ki nem tudná, hogy a' hoszszas és tartós házbani lét 's tartózkodás, többnyire gyengíti 's kissebbíti azt? ha ugyan a' legjobban rendezett háztartásnak 's hontartózkodásnak is megvannak tulajdon rendetlen zavarai és kedvetlen unalmai. Az egyik házasfél rosz kedélye, 's barátságtalan komorsága, nehéz betegsége, vagy siránkozása a' másiknak; csintalan pajkossága, vagy engedetlensége a' gyermekeknek; helytelen viselete 's boszantó tettei a' cselédségnek; a' több apró vétségek, hanyagságok, kiszabott jó rendtőli eltérések: mind ezek elkülönözve tekintve csekély jelentésűek ugyan, de ha történetesen — mi pedig épen nem ritka eset — öszvetalálkoznak 's egyesülnek mintegy, a' legszilárdabb és nyugodtabb kedélyt is megzavarják, boszússá 's nem ritkán búskomollyá, mogorvává változtatják át. Hagyd el azonban illy esetekben kissé házadat, alig távozál még nehány lépésekre attól, könnyebben érzel már 's fentebbdobog szíved 's kebeled. Menj ki majd a' szabad mezőre. Itt a' meszsze terült sík mező, menyegzői

zöld bársonyban öltözve, virágfüzérekkel övedzve, mosolyog feléd, vig örömöt lengetve könnyü szellők szárnyain; ott gondtalan tollas énekesi a' levegőnek, kedves éneket zengve repdesnek a' lombos erdők 's cserjék zöld sátoriban. Itt egy virág díszlik követhetetlen pompával tárva illatözönt árasztó szüzkelyhét fel; ott egy gyümölcs termő terepély fa biztat elbájló reményvirágokkal; majd ismét újabb váratlan és meglepő tárgyak vonják magokra figyelmedet. És ha te gondolatidba elmélyedten, töltesz itt nehány perczet, feledve lesz mind az, mi téged boszantott 's kedvetlenített oda elébb; vidám kedélylyel 's örömtelt kebellel térendesz meg, 's házadban türhetőbb lesz minden, mint volt sétautad előtt, 's ha tehet valamit a' jól rendezett séta a' kedély felvidítására: kétségnélküli annak idv árasztó haszna is. Ki nem tudná ugyanis, hogy a' tiszta és derült kedély kevésbe szenved önelmüség, gyülölet, czivódás, perlekedés, irígység' nemtelen indúlatát 's más illyen vétkeket: inkább dicsőítik ellenben a' barátságos nyájasság, szelídség, türelem 's több kitünő szép erények, az azzal bírót, mint azt, ki embertársával, ön magával, söt Istennel is elégületlen. A' példa világosít. A' szülék és tanítók, ha élénkek, vidám kedélyüek, sokkal inkább alkalmasok 's képesebbek gyermekeik és növendékeik czélirányos nevelésére 's tanítására, hibáik jobbítására, gyengéik irtására, és arra, hogy elméjöket hasznos ismeretekkel gazdagítsák, szeretetöket 's jó hajlamokat kiérdemelhessék 's megnyerhessék, mint akkor, ha rosz kedélyök 's hangúlatok következtében, minden mit azok tesznek, a' legkisebb nesz, zajongás, csörtetés, ártatlan mosolyja az ajkaknak 's gyermeki játék, boszantólag hat kedélyökre.

3. Legfőbb haszna azonban a' jól rendezett sétának kétségkivül az, mi szerint több hasznos elméletekre vezérel és ád alkalmat. Csalhatatlan tanúja ennek Jézus isteni példája, és az általa tartott fenséges beszédek, mellyekből mérítjük egyedül az egész erkölcs tudományt, 's megnyugtatásunkat. 'S hol tartá, kérdem, ezeket? Ugy-e nagy részint út és séta közben; zöld selyembe vont magas hegytetőkön, ezer virág tarkálta himes mezőkön, sík tenger zajgó habjait hasító hajókon. Csaknem minden tanítmányira és vigaszteljes beszédire, a' természet sok és nagyszerű tárgyai adának alkalmat Most az ide 's tova repkedő kicsiny veréb szolgáltat nékie fenséges tárgyat, hogy a' mennyei jó atya soha nem szűnő atyai hű gondoskodását rajzolja a' hallgatóknak; majd a' reményvirágokkal díszes élőfa; az édes gerézdeket termő szőlőtő, 's több illy nemű tárgyak legszebb hasonlatában mutatja fel, a' jó és gonosz szív szép vagy undok erkölcs képét. Most szelid galambok, zöld pázsiton legelő békés juhnyájak, víz és tenger lakta halak, dolgos és munkás földmivelők képében és hasonlatában, legszebb és legfontosabb örök igazságokat tár fel és fejteget. És avagy a' szabad mezőn 's természetben feltűnő dicső tárgyak, nem költik-e fel lelkünkben emlékét és képét mind azon tudományos eszméknek, miket házainknál, az uj szövetség szent könyveiből merítének? És ez igen könnyen megfogható. Mit láthatunk ugyanis a' városokon és falukban, mint az emberi szorgalom mesterség, nem ritkán, tökélytelen míveit; tárgyakat és mindennapi eseményeket, mellyek méltán unalommal 's boszúval töltik el érező keblünket. A' szabad mezőrei kilátást építők zárták el előttünk. A' vídám és tiszta ég gömbnek csak

egy kis részét láthatjuk, a' szép nap csak nehány óráig hinti láthatólag öröm villogó súgárait. Ah! de elhagyva a' nagy városokat és terjedelmes falvakat, kint Isten ege alatt, a' szabad természet legszentebb templomában bár merre tekintünk, Isten imádandó hatalma ragyog fel mindenütt remek míveiben, mellyeknek dicső szemlélése a' nagy alkotó 's örök elrendező iránt, szeretet, hála, tisztelet és csudálat szent érzelmivel töltik el a' fent érező kebelt.

Menjünk ki például most e' vídám tavasz kellemes és gyönyörű idején a' mezőre, újá teremtő fris levegőt szívandók. Gyümölcsös kerten vezet át a' séta út; feltűnik majd látásunknak diszlve egész pompájában, egy nagyszerű élőfa, szép reményre hasadó bimbói 's illatözönt árasztó hímes virágai, reá vonják figyelmünket és illy gondolatokat támasztanak keblünkbe fel: e' jeles élőfa, minden bizonnyal nemes szívű, jóérzésű és nem egyedül önhasznát keresett ember tulajdona volt 's mint ollyan áll előttünk, másként vagy épen nem plántálta, vagy igy gondolkozott volna: miért ültessek fát, holott nem tudom, ízlelhetem-e édes gyümölcseit; vagy talán életében még kivágva gyökerestől, saját használatára fordította vala azt. Nem, távol ő ama nemtelen gondolkozástól 's tettől, illy nemes érzelmeket ápola keblében: mi szép, dicsőítő, sőt isteni, ha ember jelenben, a' jövő számára is vét, és pedig mindég csak jó 's nemes magvakat, ha az utóvilágról is gondoskodik jó eleve, gondoskodik önhasznát nem keresve. És ha szinte nem érné is már örömét, nem irígyli utóditól a' boldogítást, tudván, hogy az a' lelkes embernek elö- 's legédesb jutalma, hogy az, mit ő vet, a' jövő' boldogságában fog felvirulni egykor. Vajmi kedves izű és be-

eses a' gyümölcs a' fáról, mit dícső eleink plántálták 's nemesítettek? vajmi jól esik egykor utódinknak is, ha munkás szorgalmunk édes gyümölcseit békén kóstolhatják? Én tehát, mennyire parányi erőm és tehetségem engedendi, utódaimról is jó eleve gondoskodom, 's minden erőmet különösen édes hazám hasznos intézetei gyarapítására 's virágoztatására szentelem. Igaznak vallom, és osztom a' bölcs költő amaz ismeretes szavait 's nézetét: A' bölcs késő öregségében is elülteti a' fát, noha hasznával maga nem élhet is; de érti, miképen az rendes időre megnő, és unokáját gyümölcsei kínálja 's enyhíti. Ő tudja, miért kell várni, 's ki várás után sok jót nyert, az munkálni a' jövőkorért sem rest. — Majd ismét ezen virágtarkálta hímes réten vonul át sétaútunk, számanélküli orvos füvek közepette, 's mi természetes 's önként jő az elmélet: Isten jó atyánk! mi száma nélküli hasznos füveket 's növényeket teremtesz te, az anyatermészet hiven ápoló kebelén, ember egéssége fentartása és viszszaállítása végett, 's melly igen kiérdemli atyai hív gondoskodásod keblünk legforróbb hálaáldozatját. Hála 's legszívesb köszönet az emberiség barátinak is, kiknek egyedüli feladatok az orvoserejü füvek 's növények tulajdonit és használatát alaposan kiismerni, és szerzett ismereteiket 's tapasztalataikat arra használni fel, hogy embertársaik egésségét fentartsák, a' megromlottat viszszaállítsák, vagy legalább viszszaszerzésén híven dolgozzanak. Ki tudja, ma vagy holnap nem szegeznek-e engemet is életölő kínok betegágyam fenekére, és nem kell-e nekem is elébbi megrongált erőm 's egésségem viszszaállítása tekintetéből, e' most kevés jelentésü növényeket mesterileg készített orvosiszer- 's gyógycseppekben használ-

ni fel? Nem vonúlok hát soha egykedvűleg, részvétlen 's figyelmetlenül el mellettök; nem megyek tapodva át e' hasznos növényeken. Nem, sőt inkább buzgó hálát rebegve ismerem el, hogy a' természet anya kebelén nincsen a' teremtmények között, miket ápol anyahűn, csak egy is haszon nélkül létező. — Máskor ismét egy, nézetünk szerint, hasztalan növény 's gyom mellett vezet el sétautunk. Megtekintve majd jobban 's közelebbről a' hasztalannak vélt növényt, apró állatok ezreivel zsibong 's pezseg az, 's e' látvány illy szép gondolatokat költ lelkünkben fel: Legjobb atyja minden teremtményidnek, Isten! ki e' legkisebb állatsereget is híven ápolod, gondviselésed szárnyaival, mennyivel inkább gondot viselsz rólam, ki képedet viselem e' földön, rólam, ki téged imádlak buzgón 's buzogva naponként; hozzád esdek szükségemnek idején, forró hálát és köszönetet rebegek a' tőled gazdagon nyert áldásokért 's jótétekért, néked szolgálok tiszta szívvel és lélekkel egyedül. Nem buslakodom hát és nem epedek mód nélkül soha ezentúl; nem, ha szinte szükséggel és szegénységgel fenyeget is, a' paizsos férfiú; nem, mert szentül hiszem, hogy te, ki az égnek madarait, bár nem vetnek, eltartod, és a' mezőknek liliomait, bár nem szőnek, ékesebben ruházod, mint vala Salamon király minden dicsősége: eltartaszsz engemet is, és kegyelmesen gondomat viseled. — Most egy magas hegy tűnik fel előttünk, ezer bájokkal vonják magokra kíváncsi szemeinket zöld selyem szőnyegbe vont oldalai, e' magas hegytetőről könnyen láthatni be a' közel vidék és tájak nagy részét, 's vajmi elragadó látvány jutalmaz itt édesden gyönyörködtetve bennünket? Óh! ki tekinthetne innen érzéketlenül alá a' belátható környékre? Nézzé-

tek! itt a' termékeny rónákon, lehajolva ingadoznak gazdagságokban a' kalászok; itt áll a' sarlót váró környék, melly lágy szellőkben arany habokkal hullámzik tápláltatásunkra. Amott hinti számunkra is a' munkás földmivelő, alkalmas földet készitve alája, a' magot, az ősznek esői által majd szép zöld szinbe borulandót, mellyen a' tavasz melege hullámzó gabonatengert fog virágoztatni ismét biztató reménynyel. Nem meszsze innen a' termőfák' virág özöne sokféle enyhülést 's megujulást biztosit előre a' nyár és ősz kedves izü gyümölcsiben. Az amott vidám ugrándozással meszsze terülve legelő juhnyájak, kellő ruházatot szolgáltatnak; a' számos és kövér barom csordák téjnek italával erősitenek és táplálnak, majd végre ezek ugy, mint amazok jó izü 's kövér hussal kedveskednek tápláltatásunkra. Lássátok, miként minden jólétünk hathatós eszköze, 's hova tekintünk mindenütt áldást és táplálékot találunk. És valjon miként használhatnánk ezeket, a' nélkül, hogy rólad jó atyánk teremtőnk és gondviselőnk, tisztelettel ne emlékeznénk? Miként ülhetnénk csak egyszer is asztalhoz ugy, hogy hálatelt keblünk buzgó érzésivel ne tömjéneznénk oltárodon az áldott és jó földért, mit lakhelyünkké rendeltél.

Száma nélküli példákat hozhatnék még fel annak igazolására, hogy a' szabad természetben feltünő dicső tárgyak, kegyes elméletekre 's szent elhatározásokra adhatnak 's adnak alkalmat. Legyen elég azonban csupán egyet emlitenem még. Vég sugárokat hint földünkre a' lefele sütő nap, eltünik majd az aranyozott felhők mögé, közelg az alkony, 's az esti szürkület elfedi látásunk elől, a' természet' kitünő, fenséges 's különböző szépségeit egymás után, 's minélinkább tünnek ezek,

annál inkább és figyelmesebben hallhatjuk a' hangicsáló fülmile kedves dalu bájzengését, 's mi fent dobog érező keblünk szívemelő zengzetére? mélyen meghatva érezvén, hogy az nem egyéb, mint dicsőítő ének, a' világ' urát 's teremtőnket magasztaló. Minden szépség 's kitünő jelesség azt isteniti 's dicsőíti, ki azt mesterileg dicsően alkotá: következőleg a' kicsiny fülmile dala, mint a' levegő minden tollas énekesi zengedezései is, a' nagy teremtőnek 's alkotónak, ki azokat létre hivá 's hün táplálja, dicsőségét zengő karénekök. Istent, a' nagyot és fenségest dicsőitik hát egyedül magasan fentlengő énekim is; végetlen hatalmát legfőbb bölcsességét 's emberekhezi határtalan szeretetét hirdetem az enyimek közt 's mindeneknek; ugy mutatom fel őt, mint az emberiség' legnagyobb jóltevőjét, kit szeretni, buzgóan tisztelni 's imádni mindenki szentül köteles. *Az Urnak dícséretét szólja hát szám, 's szentséges nevét áldja mindörökké. Dícsérem az Urat életemben, és az Urnak éneklek míglen élek.*

4. Végre, a' jól rendezett séta gazdag anyagot 's tárgyat ád hasznos és gyönyörködtető együttbeszélgetésre. Igen sok hiányzik erre, ha házainknál látogatnak meg barátaink, 's kivált ha gyermekeink is jelenvannak akkor. Nem igy, ha velök rövid sétát teszünk a' szabadmezőn, kertben avagy ligeten. Mellőzve azonban most minden egyebeket, csupán a' gyermekkeli együtt sétát mutatom fel röviden előttetek. Vajha minél gyakrabban vinnék magokkal sétára gyermekeiket a' szülék. Mi sok idvest és jót, 's mi áldó hatással, mondhatnának azoknak ott? Mindenbizonynyal sokkalinkább 's könyebben megnyernék Istennek azokat, ha dicső munkáiból ismertetnék meg velök őt, ki nagy és igen dicséretes; ha gyakorta

figyelmeztetnék a' természet' feltünő tárgyainál, annak végetlen jóságára 's bölcs rendezésére, ki az egész mindenséget teremté és fentartja. Intő figyelmeztetésök sokkal mélyebben hat 's munkál reájok, ha figyelmöket magokra vonszó tárgyaktól veszik az alkalmat. Egy példa világositsa állitásom igaz voltát. Meglát a' gyermek kint a' szabadban virágról-virágra repkedni egy piczin méhet, 's kérdi majd szüleitől: mi állatocska ez? 's mit mivel a' szüz virágok illat-özönt árasztó kelyheikkel? Méh az — mondjátok majd nekiek — méh az, melly édes nedvet szivogat a' nélkül, hogy a' mező 's kertek himes viráginak legkevesb ártalmat okozna, 's késziti azokból ama legédesb nedvet, mit méznek nevezünk, mit kassába hord majd 's őriz gondosan. Megtanitá azt a' teremtő, hogy a' forró nyarat zordon tél követi, azért gyüjt az év' viritó tavaszán 's meleg nyarán szükséges eledelt, nehogy éhséggel küszködjék a' tél komor 's rideg napjaiban. Az emberéletnek is van, mint tavasz- 's nyár-, ugy télszaka is. Tavasza annak az ártatlan gyermekkor; itt, itt kell gyüjteni a' hasznos eszméket 's tudományos ismereteket; itt kell tanulni ernyedetlen szorgalommal mindazokat, miket az illetők tanitanak. Az ifju- 's férfikor teszik éltünk nyarát. Itt, itt kell megfesziteni minden erőnket, itt kell dolgozni hiven 's kellő szorgalommal; itt kell magunkat érdemesiteni. És a' kik ezt idejében tenni elmulasztják, kiknek gyermek éveiket könyelmü játszódás; ifju- 's férfikorukat restség és tékozlás bélyegzik, ha jő majd éltök' komor bus tele 's arczaikat aggkor redői boritván, többé nem dolgozhatnak: előáll a' paizsos férfiu, kit szegénységnek nevezünk, elő a' kóldusbot, melly nem ritkán tilos tettek eszközlője 's előmozditója. És ha te kedves gyermek!

tanulsz illő szorgalommal, beveszed és megtartod híven intésimet; munkás szorgalmat fejtesz ki a' jövőre; előtted tartod rendeltetésed nagy czélját mindenkor: nyugodt, vidám és gyönyörteljes vénség koszoruzza ugy fáradalmidat. Igenis szülék! már maga egy kis madár fészke látása, idveshatásu leczkét költhet fel kebletekben gyermekeitek számára, mi e' szavakban zendülhet el ajkitokról: nézzétek, mint küzdenének éhséggel 's szomjusággal e' tollatlan kis madárkák, ha elhagyatnának anyjaiktól. Ne feledjétek kedves gyermekek! hogy ugy táplál épen titeket is az édes anya, 's hogy épen olly nehéz és terhes az atyának tisztességes eledelt 's ruházatot szerezni tinéktek, mint ama kis madárnak, ki napjöttétől késő estig fáradatlan repked ágról-ágra 's idestova, kicsinyjeinek élelmet kereső. És valjon nem többet nyernek-e gyermekeink, ha kötelességeiket illy sok kellemmel 's gyönyörteljes módon kedveltetjük meg velök, nem pedig kemény szigorral, veszszővel, vagy talán értelmetlen mondatok ügyetlen 's terhelő könyv nélkülözése által erőszakoljuk reájok?

Ki ne győzetnék hát meg a' jól rendezett séta hasznairól? azonban milly kevesek, kik sétáiknak, illy áldóhasznát vehetnék? milly sokaknak kerül az egésségökben, sziv 's lélek nyugalmok feláldozásában? 'S igy teheti a' fonák 's elfordult gondolkozás rosszá 's átokká azt, mi sziv vidámitásra 's ártatlan gyönyör élvezetre rendeltetett egyedül. Helyén van hát, és szükség, hogy azt mutassam még fel igen rövideden: miként élvezhetjük czélirányosan, a' jól rendezett séta kellemetes gyönyöreit 's áldó hasznait?

Mindeneknek előtte, némü ismereteket kell szereznünk, az anya természetről; mert miként is kíván-

nánk élvezni annak kellemes gyönyörőit, miről semmi megfogásunk 's ismeretünk nincsen. Hiszen, kinek a' zenéről semmi megfogása nincs; kivel a' többszöri kellemes hangászat hallása nem vala képes éreztetni a' jólhangzás, 's tökélletes összeillés fenséges gyönyörét: bizony egykedvű 's érzéketlen marad az a' legszebb 's meghatóbb zenénél is, mi pedig, a' hozzáértőt 's hangászat kedvellőt, fentebbi örömérezetre ragadva bájolja el. Igy futja át a' természetet nem ismerő ember is, a' legszebb 's elbájoló tájékokat, a' nélkül, hogy valami különöst, fenségest és dicsőt érezne. Igaz, hogy sokaknak mindennapi foglalkozásaik nem engednek időt mélyebb behatást 's tudományt szerezni, a' természet csuda mívű titkairól; annyit azonban mindenki igen könnyen meg'tanulhat, hogy a' látható dolgokat, 's az egész mindenséget ugy tekinthetni méltán, mint az istenség csuda míveit, hatalma', bölcsesége 's örök jósága imádandó bizonyságit; átláthatja a' nevezetesebbek czéljait 's kitünő hasznait. Nem ugy tekinti csupán a' hernyót, mint a' fák zöldellő levelei kiméletlen pusztitóját; nem, de mint ollyan teremtményét Istennek, melly csudateljes átváltozásával, a' halottak egykori felébredését, 's örök fenmaradásunkat példázolja, 's egyszersmind több hasznos madaraknak napi eledelül rendeltetett. Nem nézi ugy, az éj koronáján tündöklő számanélküli csillag-világokat, mint csupán apró csillámfényeket: nem, de kissebb 's nagyobb égitesteket ismer azokban, mellyeket a' végetlen távolság mutat csak kicsinyeknek. 'S vajmi kevés tudomást nyertek ezekről többen közülünk, gyermek 's ifju éveikben? Nem nehéz azonban kipótolni az e' részbeni hijányt. Hagyjon el például kiki évenként, bár csak pár költsé-

ges sétaútakat; mellőzzön készittetni pár nélkülözhető drága öltönyöket; kimélje 's gazdálkodja meg a' kártya 's játszóasztalokon vétkesen elfecséreltetni szokott pénzösszeget; vegyen nehány jó könyveket, mellyek Isten dicső míveit 's az azokban rejtő czélokat 's hasznokat; Isten imádandó bölcseségét 's örök jóságát, mi azokból minden lépten kitündöklik, tiszta fényben ragyogtatják; érthetőleg 's mindenkitől könnyen felvehetőleg tartalmazzák; olvassa aztán 's tanulja kellő szorgalommal azokat: kellemesb gyönyört 's nevezetesebb hasznokat élvezénd minden bizonnyal sétáiból. Minden e' czélt elősegítő iratok 's dolgozatok között pedig, méltán leginkább 's kiválasztottképen ajánlható, a' szent könyv szorgalmas és figyelmes olvasása, mint a' mellyben örök élet vagyon. Minél inkább megismerjük ugyan is, istent igéjében: annál könnyebben 's inkább feltaláljuk őt a' nagy természetben Minél ismeretesebbek lesznek előttünk, a' szent könyv tanitmányi: annálinkább feltünnek azok emlékünkben, a' képek között, mellyeknek hasonlatában terjesztetnek elő. Az ugyanis, ki előtt ismeretes, hogy a' halottak feltámadása, gabona szem hasonlatában példázoltatik szent könyvünkben, mellynek meg kell rothadnia a' föld kebelében, hogy kihajtván sok gyümölcsöt teremhessen: az igen könnyen találkozand az elszórt magvak vont barázdáinál a' gondolattal: igy fog egykor testünk is elvettetni a' földbe, hogy ott megrothadván, dicsőült alakban hatoljon ki egykor a' sir néma göröngyiből.

Azonban, bár mi hasznos legyen is a' séta, károssá fajulhat az, ha legfontosb tiszteink mellőztetnek általa. Nagy visszaélés volna például, ha kedvéért a' nyilvános isteni tiszteletet mulatnók el. Mert ha szinte, ottan-

ottan szent érzelmeket 's hasznos gondolatokat költenek is fel lelkünkben az előttünk el- 's szétterülő szép vidékek: szükség mindazáltal, hogy e' gondolatokat 's érzelmeket Isten igéje predikáltatása gyökereztesse meg lelkünkben; 's feltéve bár, hogy jól rendezett sétáink közt, a' legjobb előterjesztéseket szerezhetnénk is, de elmúlatnánk a' miatt a' templomot mindenkor: épen nem helyesen cselekednénk. — Továbbá nem sétára, de sokkal inkább, 's egyedül munkára teremtettünk mindnyájan; a' sétaútat hát eszközül kell használnunk csupán, hogy új erőt 's vidám jó kedvet szerezzünk munkáinkra: soha sem élvezhetjük hát, tiszteink múlatásával, a' séta kellemes gyönyöreit, másként henyehivalkodás szemrehányását, háztartásunkban, 's gazdálkodásunkbani rendetlenséget vagy talán épen szükséget 's fogyatkozást vonhat a' séta maga után.

És ha elgondoljuk szokott módját 's kitüzött czéljait többek' sétáinak: látni és érezni fogjuk azonnal, hogy az olly gyönyörélvezet keresztyénhez épen nem illő; keresztyénhez, ki tudja jól, hogy arról is számot kell adni egykor. — Ha tehát egésségi tekintetből menend valaki sétára: mi esztelenség leénd akkor, ha étel 's italbani mértékletlenkedés által vesztegeti erejét, 's olly társaságba keveredik, hol részint a' féktelen 's kicsapongó örömélvezetek; részint a' boszszuvágy, harag 's más az egésséget veszélyeztető szenvedélyek, a' lélekben egyik vész-vihar után másat költenek fel. Ha kedvtöltésből indul valaki sétálni: nem esztelen botorság-e az ivásban 's vígalomban felettébb elmerülni, 's ollyakat tenni, miként másnap, a' legkeserübb szemrehányásokat kell kiszenvedni? És ha végre sétálni megy valaki, hogy hasznos ismereteket szerezzen,

's hogy a' szép természet hasznos együttbeszédre adjon alkalmat: szükség akkor is megválasztani a' társakat, 's figyelni a' feltünő tárgyakra. Azonban fájdalom! futólag halad el egyik a' legfőbb szépségek 's kitünő nevezetes tárgyak mellett; tántorog majd ide 's tova, útat is alig lelve a' másik. Majd egy más, szilaj, jó érzelmet sértő csárdás dalokat orditoz az alatt, mig a' kis fülemile Istent dicsérő énekkel zengedez.

Ne, óh! soha se alacsonyitsuk ennyire le sétaútunkat. Csak ha kiszabott rendes munkáinkat híven végeztük; ha testünk lankadt erei ujúlást kivánnak: akkor keressük fel magánosan, vagy tisztán erényes, 's erkölcsös emberek, 's szeretett gyermekeink becses társaságában, a' kellemes tájakat, miket a' teremtői bölcseség ezer gyönyörökkel ékesitett; akkor járdaljuk azokat kellő figyelemmel, csudálván az isteni kéz kissebb nagyobb remekmiveit. Szabados itt mindenkinek az ártatlan tréfa, enyelgés; üdítő és vidámitó ital szomjunk enyhitésére, 's a' mértékes eledel tápláltatásunkra. De ki ne kárhoztatná a' szerfeletti költekezést, midőn kevés ideig tartó hitvány gyönyörön, hosszas kedvetlenséget 's elégületlenséget vásárol az ember? — Ezeket tartva szem előtt, élvezhetjük a' séta minden örömeit, hasznait, 's ártatlan gyönyöreit; igy ép és egészséges vérrel, vidám és tiszta szivvel, kitünő jeles érzelmekkel 's gondolatokkal, telt lélekkel térünk viszsza sétautainkról mindenkoron. Igy, mielőtt elaludnánk, örömtelt kebellel gondolunk mi szeretet-teljes jó atyánkra, szent érzelmekkel 's kegyes gondolatokkal foglalkozva, merülünk édes álomba! — Igy használjuk hát az év jelen legszebb szakát, a' vidám kikelet gyönyörü idejét; igy az arany kalászokkal habzó nyarat, és

a' gyümölcseiben édes őszt, 's e' jelen élet kellemes gyönyörei között, ne feledjük soha, a' jövő élet bóldogságát. A' szép természet csudateljes mivei látásakor, Istenre gondoljunk mindenkoron, ki teremté 's tartja az egész mindenséget, kitől száll alá minden áldás 's jó adomány, kitől reményljük 's hitteljes bizalommal várjuk tul a' sirok álmain az örök életet és bóldogságot, Jézus által, ki sétáinkat saját példájával szentelé meg. Ámen.

X.

Istenkáromlás.

Alapíge: Jelenések 13, 3. És látám, hogy csudálván az egész föld követé a' fenevadat.

Embernek fija! Őrállóúl adtalak én téged az Izráelházának, halld meg azért az én számból beszédemet, és intsd meg őket, az én nevemben. Ha én mondándom a' hitetlennek: halálnak halálával halsz meg, és te őtet meg nem inted, és nem szólasz nékie, hogy a' hitetlen az ő istentelen útától távozzék el; és éljen: a' hitetlen meghal az ő álnokságában, de az ő vérét, a' te kezedből kívánom meg. Ha pedig meginted a' hitetlent, és az hitlenségéből meg nem térend, 's istentelen útát el nem hagyja: úgyis az ő álnokságában hal meg, de a' te lelkedet megmentetted. Illy kemény és szigorúan fenyegető parancsot ada Isten régenten Ezékiel prófétának, 's ő utána minden egyházi szolgáknak 's néptanítóknak. Óh! bizony! minden dicsősége mellett is, rettenetes az egyházi szolgálat, főben és lélekben járó dolog a' néptanítók hivatása; 's hol van az ember, ki e' nagy hivatásra eléggé alkalmatos? Önnön lelkem idvességét is félelemmel és rettegéssel kell munkálnom; hát mikor másokról is, hát mikor sokakról, egy egész gyülekezetről tartozom nehéz számadással, hogy állhatok meg egykor az ember fija előtt, ítéletre leendő

eljövetelekor? Valóban, igen nehéz, 's csak nem minden emberi erőt túlhaladó feladat ez. Azonban, nem retten el az egyháziszolga, tudván, hogy e' töredék cserépedényben van ama mennyei kincs, hogy az ebből kiletsző erőnek nagysága Istené légyen, 's nagy hivatásának megfelelendő, hirdeti az igét alkalmas és alkalmatlan időben, Istentől várván áldást onnan felül és sikert munkájára. Jézusi rettenthetetlen bátorsággal rohanja meg az uralkodó vétkeket, 's apostoli szent buzgalomtól lelkesülten ostromolja az eláradt erkölcstelenséget; szól a' hitleneknek, hogy hagyják el istentelen útokat; 's kezeit felemelve Istenhez kiált segedelemért, hogy erőtelen szózata, ne hangzjék el pusztában kiáltó szó gyanánt, de mint menydörgés hatalmas szózata szíveket ráz; rettentse fel a' bűn mély álmában szendergő hitleneket, nehogy azok, hanyagsága miatt, álnokságaikban halván meg, kezéből kérje meg Isten egykor vérőket. — Illy czélból léptem fel most én is e' szent helyre, hogy miként régenten, az ó szövetség nagy embere Mózes, átkot, halált és kárhozatot lehellő igékben rettenté vissza a' gonosztól, kőtáblákra írott törvényében, Izráel gyermekeit; úgy én is Jézusom nevében átkot, halált és kárhozatot hirdessek, e' szent helyről, mindazoknak, kik a' szent leczkében nevezett fenevadat követik, rút bélyegét hordozván.

De ismernünk kell e' veszedelmes fenevadat, hogy útálhassuk, útálnunk, hogy elkerülhessük. Ime azért, meghívlak titeket, jertek el és fordítsuk e' jelen órát lelkünk idve munkálására. Lássuk és értsük meg röviden, mi legyen ama veszedelmes fenevad, melly szent leczkénkben neveztetik; 's milly rettenetes és égre kiáltó legyen a' vétek, mellyet az jelent és ábrázol?

1. Ama rettenetes fenevadat így írja le a' mennyei Jelenések könyvének írója, a' Páthmos szigetébe számüzetett szent János: *Lélekben elragadtatván, láték egy fenevadat feljönni a' tengerből, mellynek hét fejei és tíz szarvai valának; és az ő szarvain tíz koronák valának, és az ő hét fejein a' káromlásnak neve vala; és e' fenevad, mellyet láték, hasonló vala a' párduczhoz, az ő lábai, mint a' medvének lábai; szája mint az oroszlán szája. Adaték pedig nékie nagy dolgoknak és káromlásnak szóló szája, 's nagy hatalom, hogy cselekedném negyvenkét hónapokig. Megnyitá azért az ő száját Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, az ő sátorát, és azokat, kik a' mennyben lakoznak. Az is adaték néki, hogy a' szentek ellen hadakoznék; adaték hatalom minden nemzetségen, népen és nyelven.* E' rettenetes fenevadról mondatik már, hogy azt *csudálván az egész föld követé 's imádák a' földnek mind azon lakosi, kiknek nevök nincsen feljegyezve, a' bárány életének jegyzőkönyvében; imádák, fentszóval hangoztatván: kicsoda hasonló e' fenevadhoz? ki viaskodhatik ő vele?* — Hová czélozott légyen e' rettenetes látás, mit példázolának a' fenevad hét fejei, és tíz szarvai? megmondja ugyan az angyal a' 17-dik részben, de annak magyarázatja, minden emberi értelmet túlhaladó, 's épen azért azt csak fejtegetni akarni is vétkes vakmerőség. *A' melly fenevadat láttál* — igy szóll az angyal a' lélekben elragadtatott szent Jánosnak — *volt és nincsen; a' mélységből jöve fel 's veszedelemre sietett. Csudálkoznak a' földnek lakosi, látván a' fenevadat, a' melly vala és nincsen, 's mindazáltal mégis vagyon.* Csudálatos kitétel, azonban mégis igaz, mit az angyal monda, hogy

t. i. *ama fenevad, melly vala többé nincsen, 's mindazonáltal mégis vagyon.* Igenis, ama rettenetes fenevad eredeti valójában 's természetes alakjában, nem találtatik ugyan többé sehol az ismeretes természetben, megvan mindazáltal annak istenkáromló szája, undok nyelve 's rettenetes szózata; és pedig fájdalom! azok között, kik nem a' fenevad ocsmány ábrázatjára, de a' felséges Isten képére teremtettek, szentségben, igazságban és ártatlanságban; annak felette értelemmel és okossággal vannak felruházva. Mit lehet ugyanis, 's mit kell mondani mindazokról, kik előtt nincs semmi szent és tiszteletes; nincs olly dolog földön 's mennyen, mit égrekiáltó 's hajborzasztó istenkáromlással, vakmerőleg meg ne fertőztetnének; — mit lehet — kérdem egyebet mondani, hanem ha azt, a' mi van a' 6-ik versben: *Ime! megnyitá a' fenevad az ő száját, Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, sátorát, és azokat kik a' mennyben lakoznak?*

Úgyvan! ez az égrekiáltó istenkáromlás, az a' rettenetes vétek, mit a' szent leczkében nevezett fenevad jelent és ábrázol. Ez az a' vétek, mellyet nehéz már a' földnek tovább emelni, hogy ónsulya alatt öszve ne roskadjék. Ez az a' vétek, hogy az írás szavaival éljek: *mellynek ocsmány bélyegét*, kevés kivétellel, *mindenek, kicsínyek és nagyok, gazdagok és szegények, szabadosok és szolgák, jobb kezeken vagy homlokokon hordozzák.* Igenis, *az egész föld követi a' fenevadat.* Kihatott ez a' rettenetes vétek a' szárazra, tengerre, folyóvizekre, hegyekre, völgyekre, mezőkre, kertekre, ligetekre; kihatott minden sorsra, rendre, állapotra. Nem nagyítom a' dolgot, Keresztyének! mind igaz a' mit mondok. Álljatok meg bár egy kevessé a'

csendes este szelíd alkonyában; a' kelő nap aranysugárinál; vagy a' forró dél égető hevében, akár a' mezőn és réteken; akár a' szántóföld felszaggatott barázdái között; akár végre a' helységben 's városokban; legyetek figyelmetesek néhány pillanatig: meg fogjátok látni, alig lesz reá eset, hogy vagy egy, vagy más felől hajborzasztó istenkáromlás ne csapdossa füleiteket. Erre tanítják, — mert miért ne mondanám ki az igazat — sokszor a' szülék — tisztelet azoknak, kik nem ilylyenek — elsőben is gyermeköket; ezzel szoktatják majd később rendes munkáikra. Istent káromolva serkentik és szorítják sok gazdák 's gazdasszonyok szorgalomra cselédjöket, viszont a' gyermekek és cselédek Istent káromolva rendezik és téregetik barmaikat, 's kezdik el napi munkájokat. Tapasztalás tanítja, hogy mihelyest ketten avagy hárman összejönnek ifjaink — nem mondom általánosan; mert hiszen örömest felteszem rólok, hogy találtatnak közöttük, kik, mint amaz evangéliumi gazdag ifju: *gyermekségöktől fogva megtartják a' parancsolatokat;* örömest elhiszem, hogy vannak ifjaink között, kik *örvendeznek ugyan ifjuságokban, 's megvidámítják szíveiket ifjuságok idejében, de* ugy, hogy *teremtőjökről is megemlékeznek egyszersmind* — de ugyancsak én azt is bátran merem állítani, hogy találtatnak köztük, nem kis számmal, ollyanok is, kik mihelyest ketten vagy hárman öszszejönnek, Istent káromláson kezdik, folytatják 's végezik beszédöket; sőt fájdalom! vannak ollyanok is, kik valamirevaló ifjunak 's legénynek sem tartják azt, ki minél czifrább 's ki keresettebb adtával, teremtettével nem füszerezi — mint mondani szokták — ocsmány beszédét. Szomorú idő! megveszett erkölcsök!

De talán nem tudják ezen boldogtalanok, mit mivelnek? hogy tehát voltaképen megtudhassák felmutatom már röviden

2. Milly iszonyú 's kárhozatos vétket követnek el mindazok, kik ama hét fejü 's tíz szarvu fenevadat követik, ocsmány bélyegét hordozván jobb kezeken vagy homlokokon? — Rettenetes vétket követ el — mint egy nagy nevü Hitszónok megjegyzi — a' fenevad utánzója, mert hajborzasztó istenkáromlásával, nyilván azt tanúsítja, hegy neki sem Istene, sem vallása. Igenis! kiköltözött a' káromkodó melléből minden tisztelet, mellyel az ember Isten törvénye iránt tartozik; messzsze távozott minden isteni félelem, vallásos érezet, 's üressen hagyta azt a' szívet, mellynek teljességéből, mint a' tűz okádó hegyek füstölgő katlanjaiból, a' vészt árasztó tüzes lávák, akképen hányattatnak ki naponként, sőt óránként a' rettenetes istenkáromlások, szitkok és mocskos beszédek. Lehet-e kérdem legkissebb vallásosságot 's Isten iránti tiszteletet tenni fel az ollyan emberről, ki mihelyt valami kedvetlen dolog akad elibe: azonnal annak teremtőjének, szerzőjének és adójának esik, 's megnyitja száját Isten káromlásra, mint ama hét fejü 's tíz szarvu fenevad, 's káromolja a' menny és föld urát, a' nagyot és fenségest, ki előtt földieknek és mennyeieknek térdei egyaránt meghajolnak. Elszakad Istentől a' fenevad követője, miként elszakadni mondatik szent könyvünkben, ama rettenetes fenevad is, és elszakadván, a' legnagyobb úgy, mint legrettenetesebb hálátlanságot követi el. Nézzétek el ugyanis az Istent káromlót! embertársa vétkezett ellene 's azon akar boszút állani, mégis annak teremtőjét, Istenét, Krisztusát, szentjét, vallását, apja 's lelke idvességét 's istenségét káro-

molja esztelenül örjöngő dühében. — Megállj vakmerő, istentelen és vallástalan szörnyeteg! mit, óh! mit vétett neked 's ellened a' teremtő? mit azon legjobb atya, ki felhozza napját mind a' jókra, mind a' gonoszokra? kinek köszönhedd egyedül, hogy nem kötötte le örökre nyelved kerekét, 's nem zárta el a' lélekzetet szádban végképen, mig őt, az ő szentséges nevét, sátorát, és azokat, kik a' mennyben vannak, égrekiáltólag szidalmazád. Nincsenek-e mennykövek Isten! egeidben, szétzuzni 's megemészteni szentséges neved botor megszentségtelenítőit; kik azt és annyit mondanak undok szájokkal 's ocsmány nyelvökkel, minél többet 's rettenetesebbet ama hét fejü 's annálfogva hét nyelvü 's tíz szarvú fenevad sem mondhatott már. Borzaszló teremtmények! tudjátok még, isteni tiszteletetök sem lehet kedves Isten előtt azon nyelvvel 's ajkakkal akarván áldani őt 's dícséretet mondani szent nevének, mellyek rút istenkáromlással fertéztetvék naponként, 's mellyekről sokkal több adta teremtette, szentjét, istenét 's krisztusát káromlás hangzott el, mint ájtatos imádság 's buzgó könyörgés. *Bizony mondom néktek, ha nyelvetöket meg nem zabolázzátok szíveteket megcsaljátok, 's hiábavaló isteni szolgálatotok*; mert ugyanazon egy forrás nem bocsát a' rét füveire édes és keserü vizet egyszerre; nem a' nyelv is rut istenkáromlást 's ájtatos imádságot.

Említsem-e azon esztelenséget 's nagy balgatagságot, mellyek az Istent káromlót méltán 's különösen jellemezik? Elmondjam-e, hogy midőn alig van vétek és bűn, mellynek ha csak világ szerént is, az a' mi haszna ne volna, talán egyedül a' káromkodás szenved e' tekintetben általános kivételt. Miólta ugyanis világot teremtett Isten, miólta *feljöve a' tenger mélyiből ama*

rettenetes fenevad, 's adatván néki nagy dolgoknak 's káromlásnak szóló szája, megnyitá száját Isten elleni káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, sátorát, és azokat, kik mennyben lakoznak, nem volt, nincs, nem is leend arra példa soha, hogy istentelen utánzójának, a' káromkodónak, valamit adtak volna; vagy azáltal szándékában 's kinézéseiben inkább boldogult volna; vagy csak azt is mondták volna róla — hanemha az esztelenek — hogy ez már csakugyan derék ember, mert igen czifrán tud káromkodni, 's szórja mint borús ég villámait, a' zápor adta 's teremtettét. Óh! mondjátok meg, tetszik-e abból, nem mondom a' világosság, de a' világfiai előtt is, bármi névvel nevezendő bölcsesség legkisebb sugára is? Micsoda hát, ha a' mennyei látás, olly fenevad homlokára irta a' káromkodást, 's ollyannak adta azt szájába, mellynek hét fejei és tíz szarvai valának.

De ugytetszik nékem, mintha azt mondaná itt a' káromkodó: Igaz, jól tudom, hogy a' káromkodásért a' sok czifra adta' 's teremtettéért, Istenéért, szentjéért 's Krisztusáért mit sem adnak, sem azokat szórva botorul 's bár mennydörgő hangon, jobban épen nem boldogulok; sem azért, mert czifrán tudok káromkodni senki jobb 's derekabb embernek nem tart, de legalább ha kikáromkodhatom magamat, kiöntöm mérgem' 's haragomat, 's ezáltal megkönnyebbül 's elcsendesedik bennem az indulatok' szélvesze. Rettenetes csalattatás! égre kiáltó vétek! azáltal reményleni könnyebbülést, ha embertársad' Istenét, Jézusát, teremtőjét, a' minden jók adóját ebnek, ördögnek disznónak nevezed 's átkozod felebarátodat. Hasonló a' te megkönnyebbülésed a' pusztitva dult szélvész' hirteleni megszüntéhez, mit rend-

szerént nagyobb szélvész 's duló vihar követ. Mint a' halálra vált beteg' megkönnyebbedése, mármár eljövendő halálának csalhatatlan hirnöke: ugy a' káromkodás által nyert megkönnyebbülés, bizonyos jele annak, hogy a' káromkodó lelke meghal büneiben.

Vagy azt mondod talán káromkodó! megszoktam 's én nem tehetek róla, ha akaratom ellen is adtára teremtettére megy a' szám; Istenét, Krisztusát 's szentjét káromolom. Szünj meg vakmerő! ollyannal menteni magadat, mi tizszerezi, sőt százszorozza undok vétked' nehéz sulyját. Tanulj e' tekintetben a' pogány Demosthenestől, kiről azt irja egy nevezetes hitszónok, hogy megharagudván, követ rakott szájába, hogy ne szólhasson, 's ugy te is tartsd szüntelen szemed előtt 's hordozd szívedben az Istenkáromlás rettenetes büntetésit, hogy igy megóvhasd kárhozattól magadat 's meg ne botránkoztasd a' jó lelkeket. Jó lelkeket mondék. Igenis vannak még, Istené légyen érette a' dicsősség, vannak még ollyanok is, kik ama rettenetes fenevad bűnében nem részesültek 's ocsmány bélyegét nem viselik. Vannak, és ezeknek semmi keservesebben nem esik, mintha hallják, hogy szidalmaztatik az Isten neve, szentséges sátora, és azok, kik a' mennyben lakoznak. Jaj annak, ki ezek közül csak egyetis megbotránkoztat; jobb volna annak, hogy malomkő köttetnék nyakába, és a' tenger mélyibe vettetnék.

Imé! felmutatva előttetek — töredék vonásokban bár — a' rettenetes fenevad, melly szent leczkénkben neveztetik; kifejtve ugy hiszem eléggé ama rettenetes 's égre kiáltó vétek, mit az jelent és ábrázol. Szóljak-e többet, vagy hallgassak? Hallgatnom nem lehet 's nem szabad; nem, mert a' több egyházszolgák kö-

zött, nékem is szól ama kemény 's szigoruan fenyegető isteni parancs és szó: *őrállóul adtalak én tégedet; halld meg azért az én számból beszédemet és intsd meg azokat*, kik téged hallgatnak *az én nevemben. És ha te meg nem inted őket, és nem szólasz nekiek, hogy a' hitetlen az ő istentelen utától távozzék el és éljen: a' hitetlen meghal az ő álnokságában, de az ő vérét a' te kezedből kivánom meg.* Vérző szívvel hát és sajgó kebel' szégyen érzetével bár, de tiszta meztelenségben mondom ki e' szent helyről amaz, a' millyen gyászos, épen olly rettenetes igazságot, hogy mindazon ismeretes nyelvek között, mellyeken a' széles föld' számanélküli 's különböző ajku népei 's nemzetségi szólanak és beszélnek — fájdalom! talán a' mi boldogtalan nemzetünknek nyelve, a' magyar nyelv az, mellyen az istenkáromlásnak legirtóztatóbb 's égre boszszúért kiáltó szavai 's kifejezései találtatnak 's neveztetnek. És ha az irás szavaiként *jaj a' botránkozónak, de sokkal inkább jaj a' botránkoztatónak*: mit mondhatunk, mit lehet és kell várnunk boldogtalan magyar nemzetünkre, mellynek különben olly szép- 's dicső-hangzatú nyelvén, az azt nem értő idegen ajku nemzetek is a' legczifrább adta teremtettét, Istenét, Krisztusát, szentjét, apja születését, teremtését — hajborzasztó káromlást — a' gyakori hallásból legkönnyebben 's leghamarább eltanulják? Ne, óh! ne rohanjatok szerencsétlen hazámfijai! a' vétek utján előre! halljátok meg ma, ha kiált a' szabaditás angyala 's füleitekbe dörgi az irás szózatát: *A' te Uradnak Istenednek nevét hijába fel ne végyed; mert nem hagyja az Ur büntetés nélkül, valaki az ő nevét hijában felvéendi*; annyival kevésbé ha káromolja azt. Halljátok meg!

nem én szólok, nem ember szól, de Isten, a' legfőbb törvényadó hangoztatja általam: *Valaki káromlást szól Isten ellen, bűnének büntetését hordozza. És valaki szidalmazza az Urnak nevét, megölettessék; az egész sokaság megkövezze azt; akar jövevény, akar lakos, ha az Isten nevét szidalmazza megölettessék.* Halljátok meg 's ne feledjétek soha a' mennyei Jelenések' könyve' irójának ama szavait: *kitölté az Ur az ő haragjának hét poharait a' föld lakosira; a' fenevadért és a' kik az ő bélyegét viselik.* Mennyi szükség, inség, drágaság, jégeső, szárazság, pestises nyavalyák, epemirigy, dögvészek 's másnemü csapások vonultak már keresztül egykor 's máskor a' szegény magyar haza felett; a' felett a' haza felett, mellyre fájdalom! méltán alkalmazhatni szent leczkénk ama szavait: *látám és imé az egész föld követé a' fenevadat?* És ha még többek és nagyobbak érendik is azt; ha talán — mitől óvjon kegyelmesen az ég — kitöröltetnék is az élő nyelvek sorából e' nyelv, mellynek égrekiáltó káromlásait nehezen emelheti már a' föld — ha talán Isten' ama kemény fenyegetése is beteljesednék rajtunk, mellyel fenyegette meg a' fenevad követőit: *Isznak* u. m. *az Ur haragjának poharában, és kinoztatnak tüzzel és kénkővel a' szent angyalok' és a' bárány előtt; és az ő kinlódásoknak füsti felmegyen mind örökkön örökké, és nem leszen nyugodalmok sem éjjel sem nappal azoknak, kik a' fenevad ocsmány bélyegit felveendik:* nem ezt kelletik-e akkor is mondanunk, magunkat mélyen megalázva: Imé Uram! eljött a' te itéleted rettenetes órája, és mi méltán büntettetünk.

Térjen, óh! térjen magába minden, ki a' mondottakat hallá! térjen magába 's mondja ezt a' királyi ének-

lővel: *fogd be Uram! az én számat és őrizd meg ajkaim' ajtaját, hogy az én szivem el ne hajoljon e' gonoszság cselekedésére;* tudván azt, hogy *bármelly hijábavaló szót szóljanak is az emberek, számot adnak arról az itélet nagy napján.* Segélj, hogy csak hunyoritással, vagy reáhagyással se részesüljek a' káromkodók rettenetes bűnében, tudván, hogy az irás szavaiként; *ha valamelly ember hallotta a' káromló beszédet és ő bizonyság lehetne, hogy hallotta, avvagy hogy bizonnyal tudja: ha meg nem mondja azt, annak a' bűnnek büntetését hordozza.*

És ti Istenkáromlók! reszkessetek ennek hallására; hogy állhattok meg, kérdem, egykor Isten' itélőszéke előtt? Bizony a' ki annyira mehet, hogy hajborzasztó szidalommal káromolja Isten' nagy nevét, az ő szentséges sátorát 's mind azokat, kik a' mennyben lakoznak; kinek istentelen mellében annyira lobog és ég a' dühösség' elvadult indulatja, hogy annak duzzadozó tajtékja az egeket csapdossa; ki az egész mindenség' teremtőjét 's jóltévő édes atyját ebnek, ördögnek, disznónak nevezni nem iszonyodik: az nem ember többé; nem, de a' természet' hálátlan csuda-szörnyetege; sőt többet mondok, megtestesült ördög. Elkezdte már az itt e' földön beszélleni azt a' nyelvet, mellyet fog egykor beszélni pokol kénkövestüzei közt.

Isten! vajha csak egy lelket nyerhettem volna meg; vajha csak egyetlen egy embert idegenithetett volna is el erőtelen beszédem, ama rettenetes fenevad' követésétől! Mi édes megelégedéssel állanék meg egykor az ember fija előtt itéletre leendő eljövetelekor? Mennyei édes Atyám! részeltess engem ezen boldogságban, hogy majd ama nagy napon, térdeim előtted meghajtva, magasb lelki örömmel mondhassam: Imhol vagyok én

atyám! imhol az ember, kit — letörölvén homlokáról ama veszedelmes fenevad' ocsmány bélyegét — néked 's a' boldog örökkévalóságnak megnyertem! Ha pedig találtatnának e' gyülekezetben, kik mindezekre azt mondanák, a' mi van Ézékielnél: *halljuk a' te beszédedet, de nem cselekeszszük azokat, 's csufoldást tévén szájokkal tovább is követnék a' fenevadat;* — ha találtatnának, kik igy szólanának ugyancsak Ézékiel szavaival: *ollyan vagy mint egy csufoló ének — melly szépen hangzik és gyönyörüséges nótája vagyon; értjük, de nem cselekeszszük a' mit énekelsz:* Isten! ki vagy ott fent, ne kivánd meg kezemből ezeknek véröket, sőt inkább éreztesd velök ama nagy napon, hogy proféta volt ő közöttök. Amen.

XI.

Emberi nyelv.

Alapige: Jakab 3. 8—10. A' nyelvet az emberek közül senki meg nem enyhitheti, olly gonosz állat ez, mellyet meg nem enyhithetsz; teljes halálos méreggel. Ezáltal áldjuk az Istent és az atyát, és ez által mondunk gonoszt az embereknek, kik az Istennek hasonlatosságára teremtettek. Azon egy zájból származik áldás és gonoszmondás. Nem kell ezeknek igy lenni atyámfijai. Valyon a' forrás azon egy folyásból bocsát-e édes- és keserű vizet?

A' szent leczke' szavaiban 's a' megelőző versekben, az emberi nyelv természeti tulajdonát irja le 's rajzolja le elibünk, leghivebb vonásokban az Apostol szent Jakab. *A' nyelv* — igy ír ő — *kicsiny tag és nagy dolgokkal hányja magát. Imé egy kicsiny tüz, melly nagy erdőt megéget. Az embernek nyelve is tüz és minden álnokságnak örvénye. Ezenképen helyheztetett a' nyelv a' mi tagaink között, melly az egész testet megszeplősiti; melly a' gyehennának tüzétől felgerjesztetvén, mind e' világot megégeti. Mert minden vadaknak, madaraknak, csuszó állatoknak és tengerben való állatoknak természetök megenyhittetik és megenyhittetett az emberi természettől; de a' nyelvet az emberek közül senki meg nem enyhitheti. Olly gonosz állat ez, mellyet meg nem enyhithetsz; teljes halálos méreggel. Ezáltal áldjuk az Istent és az Atyát, ezáltal mondunk gonoszt az embereknek, kik az Isten' hasonlatosságára teremtettek. Azon egy szájból származik áldás és gonoszmondás. Nem kell ezeknek igy lenni Atyámfijai!* — Nem szükség hoszszasan muto-

galni, mert hiszen mindenki látja 's érti azt, hogy az apostol szavainak értelme ennyi és ez: hogy az emberi nyelv a' czélra, mire Isten ajándékozá nemünknek — jól és okosan használtatva fel, legfőbb 's egyik leghasznosabb része az ember-testnek, 's valóban a' legnagyobb áldás 's jótétemény az. Azonban, mint minden adománya 's jótéteménye Istennek áldás ugyan, de visszaélés által könnyen átokká fajulhat: ugy az emberi nyelv is. Vagy hogy rövidbe foglalva, a' szent könyvbeli bölcs' szavaival, mindent kimondjak: *mind a' halál, mind az élet az ember nyelvének hatalmában vagyon; 's a' miként szeret kiki azzal élni, ugy eszi annak gyümölcsét.* Jertek lássuk, és értsük meg rövideden, mi az emberi nyelv czélszerüleg használva 's bölcsen kormányozva, 's mivé fajulhat ismét visszaélés által?

1. A' nyelv természeti tekintetben azon nevezetes sajátja az embernek, melly által a' lélek' belsejét leghatározottabban, legtökéletesebben és értelmesebben közli 's fejezi ki. Ki nem látná hát, hogy a' nyelv az emberi természet' egyik legnagyobb elsősége 's az Istenségnek egyik legnyomosabb ajándéka? Valamint ész nélkül nem származhatik ez, ha ugyan a' nyelvet az értelem szüli 's igazgatja: ugy az ész, nélküle parlagon, 's az emberi természet, alacsony fokon maradna. A' nyelvvel közli ember az emberrel elméje legnemesb birtokát. Nyelv által tanittatnak a' tudományok, mívek és mesterségek, mellyekre az nagy befolyással van; valamint a' tudományok és mívek által nem kevés módositást 's tökéletesedést nyer az. És imé ez az emberi nyelv, személyileg és tárgyilag véve rövideden. A' mellyek általánosan 's mindenek előtt ismeretesek, hoszszas mutogatást nem kivánnak, mondá a' régi bölcs.

Az emberi nyelv kitünő hasznait, mellyek általánosan tudvák 's elismertek, hoszszason mutogatni én is feleslegesnek, sőt épen szükségtelennek tartom. De egy van különösen, mi az emberi nyelvet leginkább dicsőiti, 's Isten' egyik legfenségesb ajándékává magasítja, 's ezt elhallgatnom lehetetlen. *Ezáltal* — igy szól az apostol szent leczkénkben — t. i. *nyelv által áldjuk az Istent és az Atyát.* Ugy van! áldjuk mi nyelvünkkel az Istent és az Atyát, midőn dicséretét zengjük rebegő ajkainkal, 's imádjuk őt buzgón buzogva érthető 's értelmes hangokban. Áldjuk az Istent és az atyát nyelvünkkel, ha és midőn a' zsoltáros' szavaiként szólja nyelvünk igazságát, 's minden nap' hirdeti dicséretét. Áldjuk az Istent és az atyát nyelvünkkel, ha hirdetjük igazságát a' nagy gyülekezetben, 's elibeviszszük szüntelen dicséret mondásunk' áldozatját; 's nevéről vallástevő ajkaink gyümölcseit. Mi fenséges 's szívemelő dolog az például, midőn mi itt az Urnak hegyén, a' Jákób Istenének házába egybegyülünk, és mint egy atyának gyermekei, mint testvér-atyafijak mennyei atyánk eleibe egy seregben járulunk; és miként egy szövétnekről lángra kap a' másik, a' buzgóság' lelkét egymásban akként élesztjük; ekléseinket, imádságainkat mennyei atyánk' elibe egyező nyelv zengésekkel emeljük; midőn szívünk teljességéből szól itt szánk; Isten eránt háládatos lelkünk' érzékeny tolmácsa nyelvünk, 's Istent magasztaló érzésinket rebegik ajkaink; 's égve mint Szeráf, lobogva mint Angyal, kiszakadva mintegy e' világból a' földiek felibe, sőt az Istenségig emelkedve lélekben és gondolattal, magasb lelkesedéssel eltelten hangoztatjuk rebegő nyelvünkön: *szent, szent, szent a' seregeknek Ura, Istene, teljes a' menny és a' föld dicsőségével. Óh! Isten! a' te*

által szentséges, kicsoda ollyan nagy erős Isten, mint az Isten. Áldozzál azért Istennek dicsérettel, és add meg a' magasságban lakozónak fogadásidat, tudván, hogy *a' ki dicsérettel áldozik, az dicsőíti őt* nyelvével. És valjon maga e' töredék rajz is nem elég tiszta fényben tünteti-e fel ama nagy igazságot, hogy az emberi nyelv, mint a' beszéd', 's az által megfogásaink', képzeteink' és érzéseink' értelmes szavakbani kifejezésének 's másokkali közlésének egyedüli mívszere; az emberi nyelv, melly által áldjuk az Istent és az atyát, az emberi természet egyik legnagyobb elsősége, 's az Istenségnek egyik legnyomosabb ajándéka, 's mint ollyan, legnagyobb áldás 's jótétemény az? Azonban:

2. Istennek e' legfőbb áldása is könnyen átokká fajulhat 's fajul visszaélés által. *A' nyelv* ugyanis, — igy szól a' leczkeadó apostol — *olly gonosz állat, mellyet meg nem enyhíthetsz; teljes halálos méreggel.* Egyezőleg mondja ezzel a' hajdankor egyik nagy bölcse (Pythagoras): nem vág és sulyt olly mélyen bármi éles kard 's fegyver, mint az emberi nyelv; mert amaz csupán a' testet, ez pedig a' lelket is marczongolja egyszersmind. Igen, a' nyelv nyalogat hizelegve, öldököl ólcsárolva; magához vonsz 's édesget hazudozva; megköt 's magát megköttetni nem engedi soha; sikamló és feltartani nem lehet; csalogat, tekerg, facsarg mint ravasz kigyó; áthat és öldököl mint hegyes és öldöklő nyil; felszaggatja a' barátság' 's vérség legszentebb köteleit; ellenségeskedést szül és eszközöl, veszekedést támaszt, hinti bőven a' gyülölség magvait; egy csapással ezereket vág 's öldököl; simánkodó és csalárd; kész bármikor és hol felforgatni a' jólétet, 's tenyészteni az inség és nyomor táborát. Bóldog, ki

megőrizi nyelvét, mert lelkét is megtartja. Igen, mert mint fentebb mondám, nem csak élet, de nem ritkán halál is van az emberi nyelv hatalmában. Ez az oka, miérthogy egy régi bölcs megkérdeztetvén: mi volna emberben a' legjobb és legroszszabb rész? válaszolá: a' nyelv; mert az helyesen kormányozva legtöbb jót okozhat 's közölhet, másként viszont legtöbb gonoszt támaszthat 's áraszthat el. Ki tudná egyenként megnevezni 's kibeszélni: mennyi kárt, veszélyt, inséget, romlást és pusztulást hozott eleitőlfogva, 's áraszt még ma is az egész emberiségre ez a' gonosz állat, a' nyelv, mellyet meg nem enyhíthetsz, teljes lévén az halálos méreggel? Milly sok 's számanélküli ezerek hullottak el eleitőlfogva, le a' mai időkig, a' neki dühödt ellenség' vészt árasztó csapásitól, 's halált osztó fegyveritől? Vérbetükkel feljegyezve mutatják a' történetek' év' könyvei, igazolják a' lefolyt idők' minden évszakai. Azonban, nem kevesebben estek 's hullottak el, amaz engesztelhetetlen gonosz állat', a' zabolátlan nyelv' 's fecsegőség' halálos méreg teljes fegyverétől. Nem említem én most az, a' millyen undok, épen olly veszedelmes rágalmat, mint a' nyelv' egyik szülöttjét, melly mint máskor terjedelmesen fejtegetém — alattomos megsértés és bántalom, melly a' mások hirét, nevét, tisztességét kisebbiti, 's másokra, többnyire méltatlanul, olly pokolszülte koholmányokat 's alacsonyságokat fog, kiált és hiresztel, mellyek azoknak, ha szinte életöket 's javaikat nem veszélyeztetik is, de becsületességöket — minélkül pedig az élet nem is élet — minden esetre koczkáztatják; és a' melly pokol köteliből kiszabadult rosz lélekként csapong, bujkál, porban csusz, kereng, facsarg mindenütt, mint ravasz kigyó; az ártatlant be-

vádolja, a' jámbort rágalmazza, a' derekat ólcsárolja, 's nem ritkán a' legfeddhetetlenebbet is megszaggatja undok mérge' dühével. — Elhallgatom e' gonosz állat' másik ismeretes szülöttjét, a' rettenetes 's égre boszszuért kiáltó Istentkáromlást, mit a' Pathmos szigetébe számüzetett szent János, egy hét fejü 's következőleg hét nyelvü és tiz szarvu fenevadnak ád szájába, *melly a' tengerből feljövén megnyitá az ő száját Isten ellen való káromlásra, hogy szidalmazná az ő nevét, az ő sátorát és azokat, kik a' mennyben lakoznak*; mellynek ocsmány bélyegét — kevés kivétellel — mindenek, kicsinyek és nagyok; gazdagok és szegények; szabadosok és szolgák jobb kezeken vagy homlokokon hordozzák. Ezeket mondom, elmellőzöm, 's csupán egy nemét kivánom most felmutatni elöttetek, a' nyelvveli gonosz visszaélésnek, mellyet igy tesz ki az apostol szent leczkénkben: *nyelv által mondunk gonoszt az embereknek, kik az Isten' hasonlatosságára teremtettek*; ezt az egyet és pedig legrettenetesebbet, tudniillik az átkozódás egy borzasztó nemét, melly fájdalom! köztünk is felettébb divatoz. Ha szinte nem emliteném is, mi légyen az a' rettenetes átkozódás, mire itt czélozok, nyilvánvalóvá lenne az, ha csak egy kevéssé állapodnátok is meg figyelmetesen helységünkben, vagy Isten' ege alatt a' szabad mezőben, akar a' szelíd reggel ébredtekor; akar midőn a' nap' tüztányérja tetőponton világol; akar az éj' komor sötétében. Alig lenne ugyanis reá példa, hogy vagy egy vagy másrészről ama hajborzasztó, szív- 's lélekrázó átkozódás ne csapdosná füleiteket: „egyen „meg a' fekete fene; törjön ki a' fráz; ver- „jen ki a' nehéz nyavalya.“ És a' mi rettenetesebb, nem csak ellenség ellenségét; haragos haragosát;

de nem ritkán a' hitves a' hitvesét; a' szülék saját gyermekeiket, a' testvér testvérjét; az atyafi atyjafiját, minden csekély 's számba sem vehető okokért fenével éteti, frázzal töreti 's nehéz nyavalyával gyötreti. Megállj vakmerő 's boldogtalan! meggondoltad-e mit mondtál? Láttál-e már ha csak egyszer is szerencsétlent, fenétől étettetettet? láttál-e ha csak egyszer is boldogtalant nehéz nyavalyától-, fráztól gyötröttet? Óh ha igen, ugy hiszem, nem lebben el többé nyelvedről 's ajkidról e' rettenetes átok; nem, de egyezőleg hangoztatod a' zsoltáros hárfájával: *Fogd bé Uram az én számat, és őrizd meg az én ajakimnak ajtaját, hogy az én szívem el ne hajoljon a' gonosz cselekedésére.* Ha pedig nem láttál tudd meg, hogy az emberinem ismeretesb nyavalyái között nincsen egyegy rettenetesebb, mint a' fene és nehéz nyavalya; — 's reszkess, büntesd tennen lelkedben magadat, ha még továbbra sem irtódzol azt kivánni házastársadnak, gyermekeidnek, testvéridnek, rokonidnak 's embertársadnak, mit csak középszerüleg jó érzésü ember oktalan állatnak, sőt a' legkissebb porban csuszó féregnek sem kivánhat haj borzadás nélkül. Ne hidd boldogtalan, hogy rettenetes vétked pusztában kiáltószó gyanánt hangzjék el a' levegőben. Ne hidd, hogy a' mindentudó ne tudja, ne hallja undok nyelved' átkozódását. Tudd meg, és ne feledd el soha, hogy van igaz biró 's jutalmazó, vagy büntető Isten ott fent a' csillagokon tul, ki szoros számot vejénd egykor nem csak a' beszédről és cselekedetről, de még a' szív' titkos gondolatiról is. 'S boldogtalan! hogy állhatsz meg egykor az embernek fija előtt, itéletre leendő eljövetelekor, hol megjelennek 's ellened bizonyságot tévén, vádlóid lesznek azok is, kiknek mint Isten képére te-

remtelteknek, nyelved által gonoszt mondtál, fenével ételvén, 's nehéz nyavalyával gyötretvén őket oktalanul? Óh! ha lehet 's talán van e' gyülekezetben illynemü átkozódó, érdekelje szíven azt e' tanitás, 's ne legyen többé szántszándékos boldogtalan 's kárhozandó. Érdekelje szíven azt, a' zsoltáros amaz állitása: *a' nyelves*, azaz átkozódó *ember nem leszen állandó itt e' földön; és mind addig vadászsza ezt a' veszedelem, mig nem végre nyaka szakad* — 's hagyja el undok vétkét.

Imé felfejtve előttetek szent leczkénk' ama tartalma, hogy nyelvvel áldjuk az Istent és az atyát, 's ez által mondunk egyszersmind gonoszt az embereknek, kik az Istennek hasonlatosságára teremtettek. Felmutatva töredék vonásokban bár, hogy a' nyelvnek épsége életnek fája, annak gonoszsága pedig a' léleknek gyötrelme. Tisztán láthatja a' mondottakból mindenki, a' szent könyvi bölcs ama' szavai' igaz voltát, élet azaz áldás, és halál, azaz átok vagyon a' nyelvnek hatalmában. Igen! a' nyelv helyesen kormányozva legtöbb jót okozhat 's eszközölhet, másként viszont legtöbb gonoszt támaszthat és áraszthat el. Nincsen egyéb hátra czélomhoz képest, hanem, hogy szent leczkénk' ama végszavait hangoztassam: Atyámfijai nem kellene ezeknek igy lenni; mert valjon a' forrás azon egy folyamból bocsát-e édes és keserü vizet? Nem kellene hát egyazon szájból is származni áldásnak és gonosz mondásnak. Istenre 's tulajdon lelketek' idvére kérlek, 's kényszeritlek azért benneteket, ne, óh! ne fordittsátok reátok- 's másokra nézve átokká 's kárhozattá azt, mit áldásul adott Isten, ama bölcs és jó atya. Ne, de Isten' nagy neve' méltó imá-

dására, dicsőitésére 's magasztalására szenteljétek; magatok' 's embertársaitok' hasznára 's idvére forditlsátok azt egyedül. Igy leszen, legyen is a' nyelv, melly különben roszszul kormányozva 's visszaélés által átokká és csapássá fajulhat, igy lészen, légyen is reátok nézve élet és áldás, idvességnek eszköze 's kutforrása, mellyből életnek vize csergedez számotokra, most és mindenha. Amen.

XII.

Lucifer.

Alapige: Ézsaiás 14. 12. Mimódon estél alá az égről te Lucifer, hajnalnak fija? a' földhöz verettél-e, ki sok nemzettségeket erőtlenekké tettél vala?

A' mennyekbe megyek fel, az erős Isten csillagi felett helyhetem székemet, ülök a' gyülekezet hegyének északfelőli óldalára. A' magas felhőknek felibe hágok fel, 's hasonlatos lészek, a' magoságos Istenhez. Igy szólla régenten istentelen dölyfében, Babilon egykori királyja, feledve azt, hogy bár sok ezeren hajlonganak is büszke trónja előtt, csakugyan ember, csakugyan por 's hamu ő. Felhata vétke nehéz sulyja Isten elibe, felhata a' magoságba, bosszút kérni a' kevély istentkáromlóra, 's azonnal igy szólott az úr lelke Ézsaiás prófétának: *nem sokára illy csúfoló beszédet szóllasz Babilon királyjáról: mimódon romla el a' saczczoltató? mint vesze el az aranynak kivánója? ki a' népeket haragjában szüntelen sanyargatja vala, ki a' pogány népeken nagy dühösséggel uralkodik vala; a' nyomorgatókat nem tiltá el a' nyomorgatástól; nyugszik és csendes az egész föld, nagy örömmel éneket mondanak. Sőt a' jegenye fák is örvendeznek te rajtad; örvendeznek a' Libánon czédrusai, mondván: miólta te elvesztél, senki nem jött mi reánk, ki*

minket kivagdalna. A' koporsók is a' föld alatt, megindúltak te érетted, hogy elődbe menjenek; feltámasztják néked a' halottakat; a' földnek minden fejedelmeit felköltik székeikből, kik mindnyájan téged megszólitván, ezt mondják: te is erőtlenné lettél-e mint mi, mi hozzánk hasonlóvá lettél-e? A' te kevélységed a' koporsóra jutott, minden vigasságtevő szerszámiddal egyben; a' te ágyad férög lészen, féreg lészen lepled is. Mi módon estél alá az égről Lucifer, hajnalnak fija, fényes csillag? földhöz verettettél-e, ki sok nemzetségeket erőtlenekké tettél vala?

Lucifer, fény 's világossághozó csillag, hajnalnak fija 's csillagok vezére a' régieknél. Ma pedig a' szép, a' ritka fénnyel tündöklő Vénus planéta, mit közönséges néven hajnalcsillagnak nevezünk. A' sötétség fejedelme is Lucifernek neveztetik szent könyvünkben, ki pártot ütött kevélységeért alávettetett az egekből. Szent leczkénk pedig mint meghallánk, a' babilóni kevély királyt czimezi igy. Én is a' kevélység bálványait értem 's kivánom értetni jelenleg a' Lucifer név alatt. Legyetek azért szokott kedvező figyelemmel, mig a' kevélység Lucifereit, bálványait érintem inkább, mint fejtegetem rövideden.

1. Lucifer, mit a' kevélyek házi Isten gyanánt bálványolnak, a' nagy gazdagság. Nem akarom én 's nem lehet tagadni, hogy Isten áldomásinak bővsége a' gazdagság, és ha erkölcsi szempontból tekintve, a' czélra, mire adá Isten az embernek, használtatik fel egyedül, legajánlandóbb dolog a' világon, mint az élet könnyebbségének, számanélküli jótéteményinek 's áldásinak egyik legfőbb eszközlője, a' másokkali jóltétel 's könyörület munkái gyakorolhatásának — melly pedig halhatatlanitja a' halandót, 's általa a' por dicsőségben 's

méltóságban Istennel osztozik — legelső kútforrása. Nem akarom én, 's nem lehet tagadni, hogy a' gazdagnak erős vára az ő gazdagsága, ama paizsos férfiju, a' szegénység ellen, és hogy a' bölcsnek ékességére vagyon az. Igen! ha tiszta kezekkel gyüjtetik, legfőbb java 's elsősége az embernek, 's gyönyörüsége annak, ki azzal jó lelkiisméretlel 's vidámon él. Azonban, mellőzve azt, hogy tiszta 's ártatlan kezekkel ritkán gyüjtethetik nagy gazdagság; mellőzve hogyha szoros igazsággal 's szigorral itélhetnénk a' gazdagok tetteit, tömlöczök telnének meg, nem ritkán azokkal, kik igaztalan uton módon jutottak nagy gazdagságra, kikre a' mindenétől megfosztatott árva átkot kér, és az özvegy bosszút imádkozik: — csak azt emlitem, hogy ha semmi bün 's átok nem terheli is a' gazdagságot, akkor is, hogy az ős hajdan nagy embere, Mózes' szavait idézzem fel: *nem az ember hatalma 's kezének ereje szerzi a' gazdagságot*, *de Isten az egyedül*, *ki hatalmat ád nékie*, *annak keresésére: micsodád vagyon* ugyanis *ember! a' mit nem vettél volna*, *és hogy ha vetted, mit kevélykedsz vele*, *mintha nem vetted volna?* De micsoda is minden mi gazdagságunk, hogy azzal kevélykedjünk. A' hajdan kor nagy bölcse, Socrates, látván, hogy a' gazdag Alcibiád, széles jószágában büszke 's kevélykedik: egy földabroszhoz vezeté azt, 's monda nékie: keresd ki hazádat Attikát. Midőn ezt megtalálta volna, ismét monda: keresd ki önbirtokodat, 's ezt nem találván Alcibiád, megvetőleg inté a' bölcs: mit kevélykedsz olly birtokkal, melly még nem is részecskéje a' földnek? A' gazdagságot — igy ir Cicero — valódi jónak nem tartom, mert azt mindenki birhatja: a' valódi jó pedig nem lehet mindenkinek tulajdona. Nem rég

az ideje, hogy a' huszonkilencz éves, Svéd királyné Krisztina, leteszi a' koronát, hogy csendesen élhessen, 's imigy ir Condéhoz: a' javakról, miket a' szerencse adott, nem mondtam volna le, ha azokat boldogságomra szükségesnek hittem volna. Ugy van, a' gazdagságban nincs valódi boldogság. Mellőzve ugyanis a' nagy apostol ama szavait: *a' kik meg akarnak gazdagúlni, esnek kisértetbe és tőrbe, és sok balgatag és káros kivánságokba, mellyek az embereket halálos veszedelembe merítik;* — mellőzve a' bölcs prédikátor állitását, mi szerént, *édes az álom a' szolgának, akar sokat akar keveset egyék; a' gazdagot pedig gazdagsága nem hagyja aludni*, mint Zsigmond római német császárt 's magyar királyt, a' magyarhonból hozzája vitt 40,000 arany. Letéteté t. i. e' roppant öszszeget hálószobája egyik rejtekében, 's azon aggódván mind untalan: hova forditsa azt, nem fogá az álom soha. Egybehivatá majd setét éjfélben tanácsosit 's a' hadvezéreket. Nagy veszélyt gyanitva, elrémülten sietének azok a' császárhoz, 's okát kérdezvén az illy szokatlan időbeni felhivásnak; felnyitá azonnal a' kincscsel terhelt ládát a' császár, 's kiosztván köztük az aranyat, monda: most már menjetek el, hogy békén és nyúgodtan alhassunk, el levén távolitva az álomüző szer. (Aeneas Sylvius). Igaz marad az mindenkor, hogy a' gazdagság olly töredékeny cserép lábon áll, mint a' Dániel álló képe, mit a' hegy óldaláról alágördűlő kövecs is összetör, szertezúz. Igaz marad az is, hogy a' gazdagság senkinek sem esküdt állandó hivséget, de sokszor véletlenül szárnyra kelvén, ott hagyja elébbeni kedvenczét, 's nem ritkán a' sors forró szele ráfuvalván, az imádott bálvány tavaszra megmaradt jégként

olvad el, 's keserüség vizévé vál. Igaz marad végre a' zsóltáros állitása: *hogy gazdagsága által senki magát 's atyjafiját meg nem válthatja, hogy élne mind örökké 's ne látna koporsót soha.* És ha szinte a' sirig elkisérnek is bennünket a' világ javai, a' koporsóba csakugyan alá nem szállhatnak velünk: *bizonyára mint az árnyék, ugy jár az ember, hijában szorgalmatoskodik, rakásra gyüjt, de nem tudja, ki éli meg azokat.* Nem méltán kérdhetjük-e már ezeket látva, az emberi kevélység ez imádott bálványáról, a' gazdagságról: *mi módon estél alá az égről Lucifer, hajnalnak fija 'stb.*

2. Lucifer, mit a' kevélyek bálványoznak, a' külső kellem 's testnek szépsége. Vannak igenis, és pedig nem kis számmal, kik kizárólag a' test külső kellemire akarják 's szeretik szoritani az ember valódi becsét 's méltóságát, millyenek például a' szép test-alkot, az édesden vonszó és elbájoló arczvonások, a' deli nagyság 's kitünő testi erő, és ha ezekkel egészben, vagy csak részben is birnak — kiemelve képzelik magokat, azok felett, kiknek Isten, vagy a' formáló természet, e' tekintetben kevesebb részt juttata, 's épen azért szépségökben büszkék 's kevélykedők. Ki tagadhatná, hogy Isten egyik becses ajándéka a' szépség, 's testi külső kellem, 's hogy ez némán ugyan, de mégis — elbájolván mindenkit, igéző kelleme — ellenállhatlan hatalommal ajánlja 's teszi érdekessé birtokosát? Azonban, ha hasonló szép lelki erő nincs vele párosulva, mint élet- 's léleknélküli képet, nélkülözve sajnálom; mig más részről bámulva csudálom, miként hogy a' semmi, vagy igen kevés testi kellemmel biró, okos és alapos elméneczsége, lélek és erőteljes társalgása által, sziveket nyér, sziveket hódit, 's vonsz magához. Igen! a'

szépség épen nem valódi java 's elsősége az embernek; töredékeny alapon is áll, következőleg nevetséges bálványa a' kevélységnek. „A' szépség ugyanis — igy „ír Augusztinus — és a' testi külső kellem, Isten ajándéka ugyan, de tudjátok meg, azért adatik roszaknak „is, hogy a' jók, mint roszat, valódi jónak ne tartsák." Regék beszélik, hogy a' hajdan kor egy csuda szépségü gyermeke, látván azt, hogy bájló kellemiért, mindenki hévszerelemre lobban iránta: kész vala barázdákat metszeni arczára, hogy többé ne szerettessék. *Csalárd az emberek elötti kedvesség, hijábanvalóság a' szépség, 's nem a' szépeké a' kedvesség* — igy szól a' szent könyvi bölcs. A' költő (Ovid) pedig igy énekel: múló és töredékeny jó a' szépség, 's mint nevelkednek éveid, ugy hervadoznak arczod rózsái. Állítsd meg, ha tudod, az idő sebes rohamát, akkor talán a' szépség bájló kellemeit is állandósithatod, a' szépségét, melly igen gyarló virág, 's mikor legtöbbet igér is, pillanatig virít csupán, 's hirtelen enyészik el, nemkülönben, mint a' legszebb virágfüzér, a' bámulva csudálók, 's csudálva bámulók kezei közt elhervad. Végre mint háló és tőr nem ritkán veszedelmes is a' szépség. Nem emlitem én most, hogy Istennek szive szerént való emberét, a' királyi éneklőt, Dávidot, Betsabénak bájló szépsége, gyilkossá tette, 's paráznává. Elhallgatom, hogy *Salamon*, a' legbölcsebb király, *kinek ada Isten bölcs és értelmes szivet*, *annyira hogy hozzá hasonló nem vólt előtte 's utánna* — idegen országok asszonyai szépségöktől, annyira megigéztetett, hogy feledve Istenét 's tőle kedvökért elszakadva, Astorétnek, a' Sidonbeliek istenének, és Milkomótnak, az Ammoniták undok bálványának szolgált és tömjénezett botorúl. Nem

szólok semmit arról, hogy az ó szövetségi Sárának, kitünő szépsége 's igéző kellemei, két izben veszélyezteték, a' minden hivők atyjának, 's az ő férjének, Ábrahámnak életét, 's vele Faraó, 's Abimélek királyok házát, 's udvarait. Mellőzöm azt is, hogy az ártatlan Józsefet, ki az irás szavaiként *szép formáju 's ékes tekintetű vala*, tömlöczbe vetteté, szépségeért Pótifárné neki hevült buja indulata; — 's hogy a' leirhatlan szépségü Helena bájló kellemei idézék fel, a' trójai hosszas és véres háborút, melly az egész Göröghont megrázkódtatván, Trója romba 's hamuba döltével végeztetett. Ezeket mondom, 's több hasonlókat mellőzve, csupán azt emlitem, hogy a' régi költők, ugy irták le Medusát, mint a' kinek ritka szépsége 's érdeklő kellemei, minden rátekintőt, 's érdeklettet, kővé változtatának át. Mesés leplei e' költeménynek elvettetvén, az marad fenn abból, mit ma is tapasztalunk, hogy a' szépség, nem ritkán, megvakitja az embert, 's bünre és vétekre vezeti azt. Igen! a' szépség, rettenetesb a' halandónak, ma is, mint a' tenger, mellyből származott, szerencsétlen, ki magát csalárd csendességére bizza. Szépség szerzi a' zivatarokat, 's kinozza az emberinemet untalan. Bátran kérdem azért e' Luciferről is, a' prófétával: *mimódon estél alá az égről Lucifer! hajnalnak fija* 's*tb.*

3. Lucifer, mit a' kevélyek bálványolnak, a' nagy nemböli származás, 's nemesi eredet. Távol tőlem a' gondolat, mintha én tagadni, avagy csak kétségbe hozni is akarnám, hogy a' fénylő családbóli származás, 's az érdemesült nagy szülék nagy neve, egyik igen hathatós eszköz ajánltatásunkra, 's embertársaink tisztelete megnyerhetésére, és mint illyen, nem kis

ajándéka a' szerencsének. Megismerem én, hogy szép és hasznos birtok a' nemesség, 's többször segéd és óltalom az inség napján, mint vólt szent Pálnak a' római polgárság. Azonban, ugyancsak én azt állitom, hogy ez is nevetséges 's töredékeny bálványa a' kevélységnek. A' mi ugyanis, nem személyi sajátunk, mit nem magunk szereztünk, 's érdemeltünk ki magunknak, azzal épen nem dicsekedhetünk; már pedig, ki családjával 's elhunyt dicső őseivel kérkedik — mondja a' költő — mások tetteit dicséri. Igen! a' nagy nemből i származásban nekünk semmi érdemünk nincs, becsülni azt, bennünk épen nem lehet. A' fejedelemre épen úgy nem hárúl becsület azért, hogy fejedelemnek, mint a' kóldusra gyalázat azért, hogy kóldusnak született; és pedig annyival is inkább nem, mivel Pláto szavaiként, alig van király 's országló fejedelem, ki oda elébb szólgáktól ne származott vólna, 's viszont szolga, ki nem fejedelmektől hozhatná le eredetét. A' becsület, dicsőség nem száll örökség szerént senkire, ollyan aratás az, mellynek gyümölcsét csak azon kezek szedhetik, mellyek magvait hintették egykor; őseink jósága 's nemessége mitsem használ nekünk, hanem ha magunk is, tisztán erkölcsösök, erkölcsösen jók, 's a' szó tulajdon 's fentebbi értelmében nemesek vagyunk. Legfőbb nemesség Isten előtt a' tiszta és ártatlan sziv, fedhetetlen jellem és élet, melly erényekkel ékeskedik. A' vallás ugyanis, nem tekint személyre, sorsra 's helyezetre, de lélekre 's erkölcsiségre egyedül. Ez az oka, miért hogy egy régi bölcs — csupán az erényeseket tartja nemeseknek; 's egy másik azt állitja, hogy ha csakugyan van valami jó 's kivánatos a' nemességben, az más nem lehet, mint hogy az úgy tekintendő, mint

szigorú erkölcsi köteleztetés, arra, hogy minél nagyobb 's egykor dicsőfényü családból származott légyen valaki: annál kitünőbb erényekkel ékeskedni törekedjék szüntelen, 's ősei dicsősége' fényvilágát, saját érdemei olajával élesztgesse. Másként igaz marad az, hogy a' nagy és régi családból való születésnél az is méltóbb joggal kiemeli 'embert a' közönséges sorsból, ha arra reá mehet, hogy maga lehet egy új család törzsöke 's alapitója; mert ebben mindég több vagy kevesebb érdeme: amabban pedig épen úgy nincsen semmi része az embernek, mint az agyagnak nincsen abban, hogy a' fazekastól illyen vagy amollyan cseréppé formáltatott. Midőn Cicerónak alacsony 's nemtelen származását vetették szemére, mondá: fenségesb dolognak tartom saját tetteim által dicső fényben ragyogni fel, mint őseim érdemeikre támaszkodni egyedül, 's dicsőbbnek, úgy élni le életemet, hogy utódimnak, nemességünk' szerzője 's erények szép példája lehessek. Hazánk egykori fénycsillaga, a' halhatatlan Hunyady, követeket külde Ulrikhoz, a' Cilleyi grófhoz, hogy menne táborába. Kevélyen 's megvetőleg felelé amaz: én Cilleyi gróf, ki olly nevezetes 's régi családból veszem eredetemet, menjek-e te hozzád, új emberhez, ki csak érésemre nemesedtél? Erre Hunyady igy: nem őseiddel, hanem veled vetem én egybe magamat; bár azoknál sem tartom magamat alábbvalóbbnak, mint a' ki, a' keresztyén vallás melletti küzdésemmel, 's vitézkedésemmel, dicsőbb fényt árasztok 's hagyok utódimra át; 's midőn benned, gyalázatosan alszik ki a' Cilleyi ház, bennem dicső fényben ragyog fel a' beszterczei grófi ház. Milly kevés becset helyezett családja nemességébe Bonaparte Napoleon, megtetszik ama tettéből, mi-

dőn e' szavakkal: „Én az én nemzetségem idejét, csak önmagamtól akarom számitani; 's jussaimat csak a' franczia nemzettől akarom szerezni" vetett tüzbe, egy olasz levéltárból szedett oklevél gyüjteményt, nemzetsége régi kora felől. És hogy egyebeket elhallgassak, ne feledje el senki, hogy az elhúnyt dicső eldődök nemes levelei valóságos gúnyirat, az elkorcsosúlt 's erkölcstelen maradékra, kik fénylett családból eredve bár, semmirevalók magok, 's családjokat, rút magokkal mocskolják be. Az illyenektől, 's általánosan mind azoktól, kik csupán nemesi származásukkal 's őseik tetteivel büszkék 's kevélykedők — méltán kérdhetjük szent leczkénk szavaival: *mimódon estél alá az égről Lucifer, hajnalnak fija 'stb.*

4. Lucifer, mit a' kevélyek bálványolnak, az elmének javai, minémüek az értelem, okosság, tudomány, tisztalátású 's mélyen ítélő lélektehetség, szép és jó ízlés, müvészet, ékesszólás, mellyek mind a' nagy elméből 's tudomány örök forrásából származnak. 'S ki tagadhatná, hogy már ezek sokkal inkább felemelik 's dicsőitik az embert, mint akar a' test kitűnő javai, akar a' kedvező szerencse fényes ajándéki; mert mindezek kivülünk vannak, és sajátunknak nem mondhatók; de a' nagy elme 's mély tudomány egyedüli tulajdonunk 's benső valónkra tartozik. Igenis, Isten legbecsesb 's legfenségesb ajándéka, Isten képe, emberi czím rajtunk; világosság, életnek kútfeje; egyik főrésze, vagy legalább hathatós eszköze földi egész boldogságunknak, a' nagy elme 's mély tudomány, vagy hogy rövidbe foglalva, mindent kimondjak: Isten, mintegy második gondviselést adott embernek, a' tudományok által mívelt lángészben. Boldognak vallom hát én, a' bölcs példabe-

szélővel, *az embert, ki megnyeri a' bölcseséget, és az embert, ki öregbíti értelmét, mert jobb ennek kereskedése az ezüstnek kereskedésénél; és a' kiásott aranynál, ennek jövedelme.* Azonban ezt is múló, ezt is töredékeny bálványának állítom a' kevélységnek, söt nyiltan azt mondom, hogy ha a' kevélység minden neme útálatos, méltán legútálatosabb a' tudósok kevélysége; mert a' valódi tudósnak szelíd erkölcsűnek 's alázatos szívűnek kell lenni, szükségeskép; 's az igaz bölcseséggel, mint tél a' nyárral, a' kevélység meg nem állhat soha. De micsoda is! minden mi képzelt tudományosságunk, hogy azzal kevélykedjünk? Hiszen! a' világ legnagyobb elméjű bölcsei is kénytelenek elismerni, a' harmadik égben tanult nagy apostollal, Pállal, hogy *részszerint vagyon itt bennünk az ismeret, 's hogy itt csak tükör által látunk, 's homályos beszéd által;* kénytelenek elismerni és szerényen bevallani, hogy itt egyremásra, még a' legbölcsebbet sem vévén ki — mindnyájan — tudatlanok vagyunk, 's azt tudjuk minden tudományosságunk mellett is egyedül, hogy semmit sem tudunk. Tegyétek fel bár azoknak, kik nagy elméjekkel 's tudományos ismereteikkel büszkék 's kevélykedők, tegyétek fel ama kérdést, mit egykor a' hajdan-kor nevezetes bölcsének Simonidesnek tett fel Hieró, Syracusa királya: mi az Isten, 's miként mível mindeneket? látni fogjátok azonnal, hogy vele egyezőleg ezt felelendik: minél tovább gondolkodnak a' feltett kérdésről, annál homályosabbá válik az, 's nehezebb megfejtése. Tegyétek fel továbbá a' kérdést: miként nevekedik kertekben a' virág, mezőben a' fűszál? miként lehető, hogy a' mag, melly megrothad, rothadásból új növénnyé viruljon fel ismét? Honnan, és miként szár-

mazik a' dér 's hóharmat? honnan a' láthatárt kígyóként átlövellő villám, 's mennydörgés földrázó szózata? Kérdezzétek meg, ismerik-e az útat, mellyen a' világosság tenyésztő sugára, világítva mennyen 's földterén mindeneket, el- 's szétömöl? Midőn a' szél fú, 's hallják zúgását, tudják-e annak útát, tudják-e honnan jön 's hová mégyen? Tudják-e, mimódon gyarapodnak a' csontok, az aszszonyi állat méhében? megmérhetik-e, 's kiszabhatják-e útát a' villanyos anyaggal terhelt levegőben mélyen úszó felhőknek? Alá tudnak-e szállani a' hullamzó tenger feneketlen mélyibe, megvizsgálni annak tartalmát? És hogy rövidbe foglalva mindent kimondják, tudhatják-e Istennek dolgát, miképen cselekedjék mindeneket? Látni és érteni fogjátok majd, hogy a' feltett kérdésekre megfelelendők, milly különböző 's eltérő véleményeket, homályos sejdítéseket, gyanításokat mu'atnak fel, mellyek közzül, egyik a' másikat rontva le, öszverogyik maga is. Látni fogjátok, miként vitatkoznak némellyek egymás közt, mig mások vállat vonítnak, mások végre mélyen elnémulnak, 's hallgatva igazolják a' nemtudom-ot. Részszerinti hát 's felette igen hijános minden mi tudományos ismeretünk, 's e' mellett, mint a' bölcs Predikátor mondja: *a' bölcseségnek sokaságában sok búsúlás is vagyon, és valaki öregbíti a' bölcseséget, öregbíti a' gyötrelmet.* Sorsát ha kérded a' legbölcsebb 's legtudósabb embernek is, Voltair-ra emlékeztetlek, amа kitetsző férfiura 's nagy bölcsre, ki, ha valaki, megmutatá azt, hogy a' szellemet illeti a' világon uralkodás, hogy a' szellemi pallérozottság előtt minden földi fény és nagyság csak árnyék, 's elenyész. Voltair-ra, kit a' porosz király Nagy Fridrik, elébb porczellánbóli mellképével ajándékozott

meg, ezen aláirattal: a' halhatatlan férfiúnak (viro immortali), 's majd később nagy megkülönböztetéssel fogadá, sőt lelkesedtségének pillanatában, nagy eszéért, kezét is megcsókolá, 's mégis végre amaz ismeretes szavakkal bocsátá el udvarából: a' narancsot kiszívják, a' haját elvetik. Fájdalom! sok tudósok osztották s osztják e' sorsát Voltair-nak maig is. Végre, *mint meghal a' bolond, ugy meghal a' bölcs is*; pedig, hogy ismét a' szent könyvi bölcs szavait idézzem fel: *semmi bölcseség és tudomány nem mégyen alá a' koporsóba.* Nem méltán kérdhetjük-e hát a' kevélység e' bálványáról is, a' Prófétával: *mimódon estél alá az égről Lucifer hajnalnak fija* 'stb.?

5. Lucifer, mit a' kevélyek bálványolnak, az előlülhetési jog, mit magoknak bármelly alkalommal, szigorúan követelnek, *szeretvén* — mint Jézus, az idejebeli Farizeusoknak, kárhoztatólag veti szemökre — *szeretvén a' lakodalmakban a' főhelyet, és a' gyülekezetben az előlülést.* Szomorú tapasztalás, de fájdalom! éppen nem példanélküli, hogy bár, a' nagy Apostol szavaiként: *semmi egyessége nincsen*, 's nem kellene lenni, *Isten templomának, a' bálványokkal*, többen ide, ez imádság legszentebb házába is, ide hol szentség, ide hol istenség lakozik, behozzák kevélységök nemtelen bálványát, itt is kívánván magokat megkülönböztetni, előlülés 's kitűnőbb hely vadászás által, velök egyazon eredetű, de rangra, fényre 's méltóságra alantabb álló portársaik felett. Említsem-e nemünk elaljasodása szörnyű bizonyságáúl, hogy máig is találtatnak Egyházak, mellyekben egészen különböző helyet 's oldal részt fognak el, a' különböző osztályú 's rangú emberek? Említsem-e azt, mi még nemtelenebb, hogy

a' szent asztalhoz, a' szeretet szent vendégségéhez, sem járulnak némelly Egyházakban — egy seregben bár egyazon atyának gyermekei — a' nép különböző osztályai? Vajha az égi csattanás hangját tehetném kissé sajátommá, hogy e' tanítás szíven érdekelné az illy nemű kevélyeket, 's lélekrázólag hangoztatná füleikbe, hogy *miután* a' názárethi bölcs: *a' közbevetett falak válaszát lerontotta, nincsen immár sem szolga, sem szabados, hanem mindnyájan egy vagyunk a' Jézusban. Egy atyának fijai, egy ország örökösei, egy test vagyunk ő benne; egyenként pedig mindnyájan egymásnak tagjai vagyunk. Bizonyára Isten nem személy válogató, hanem minden népben kedves előtte, ki őtet féli 's igazságot cselekeszik.* Bizony méltán alkalmazhatók ezekre, Jézusunk ama szavai: *Jaj tinéktek képmutató irástudók és Farizeusok, kik szeretitek a' gyülekezetben az elölülést, meghoszabbítván köntöseitek prémjeit.*

Mit mondjak azoknak, kik szeretik a' lakodalmakban 's bármi vendégségekben a' főhelyet, 's oda tolakodnak, nem ritkán, érdemetlenül — mit mondjak egyebet, mint ama nevezetes 's örök igazságu példabeszédet, mit Jézus monda a' hivatalosoknak, kik válogaták a' főhelyeket? *Midőn* — ugymond ő — *valakitől menyegzői lakadalomba hivattatol, ne ülj a' főhelyre, mert ne talán, te náladnál tiszteletesebb ember hivattatott attól. És az, a' ki mind tégedet, mind azt hívta, ezt mondja tenéked: Engedd ennek a' helyet! És akkor szégyennel az alábbvaló helyre fogsz ülni. Hanem midőn hivattatol, menj el és ülj le az alábbvaló helyen, hogy mikoron eljövend az, a' ki tégedet hívott, ezt mondja tenéked: Barátom ülj felebb! Akkor*

tenéked tisztességed lészen, azok előtt, kik veled együtt ülnek. Mert minden, valaki magát felmagasztalja, megaláztatik, és a' ki magát megalázza, felmagasztaltatik. Felkeresi a' dicsőség 's köztiszteltetés utolsó helyen is az igaz érdemet.

Ime! ezek, a' többek között, azon nevetséges Luciferek, miket a' kevélyek bálványolnak. A' többek között mondám; mert hiszen, ki tudná azokat egyenként megnevezni 's elszámlálni, midőn az angol költő Pope szavaiként, a' kevélységnek minden dolog lehet tárgya, 's valamint a' korona 's drága köntös alatt, ugy Diogenes és Antisthenes rongyai alatt is lappanghat kevélység. Illy martziusi hó 's jég alapon építgeti, az emberi dagályos képzelet, amaz a' millyen útálatos, ép olly közönséges vétket, a' kevélységet, melly szerint ember mások felett — mintha más Isten teremtménye volna — magát felemeli, a' nálánál gazdagságra, szépségre, rangra, tudományra 's helyezetre nézve kisebbeket, mint durvább agyagból gyurt valókat lenézi és számba sem veszi. Lehet-e hát — kérdem nevetségesebb indúlat, halandó keblében, a' kevélységnél, holott maga az egész ember, 's minden valamivel bír, merő azon semmi, hijábanvalóság, és a' léleknek gyötrelme; 's az embernek minden dicsősége, mint a' füst és pára a' levegőben, nyom nélkül 's hirtelen enyészik el. Istenre, tulajdon lelketek idvére kérlek 's kényszerítlek azért benneteket, hogy minden erővel 's igyekezettel eltávoztassátok ezen útálatos vétket, melly azt, kit egyszer elfoglalt, könnyen istentagadóvá teszi, bálványozásra, sorsávali elégületlenségre, irígységre, káromlásra, rágalomra 's más több vétkekre ragadja. Irjátok mélyen szíveitekbe az irás ama szavait: *Isten a' kevélyeknek el-*

lenek áll, 's az alázatosoknak adja a' maga kegyelmét — 's hogy eljő a' nap, mint az égő kemencze, és megeméssztetnek minden kevélyek, mint a' pozdorja, megégetvén őket, a' jövendő nap. Legyetek azért alázatossággal ékesültek; kövessétek a' jézusi intést: *Tanuljátok meg én tőlem, hogy én szelíd és alázatos vagyok, 's találtok igy nyugalmat lelketeknek.* Amen.

XIII.

A' másokkali jóltétel, 's azoknak boldogitása, egyik legnemesb 's fenségesen jutalmazó erényes tett.

Alapíge: Máté 9. 18—26. Mikor ezeket mondaná Jézus, ime egy ember, ki a' Zsinagógának fejedelme vala, eljövén térdre esék ő előtte, és monda: az én leányom mostan halt meg, de jere és vessed kezeidet ő reá, és megelevenedik. Akkor felkelvén Jézus, követé azt az ő tanítványival egybe. És ime egy aszszonyi állat, ki tizenkét esztendőtől fogva vérnek folyását szenved vala, hátul járulván, illeté az ő ruhájának prémét. Mert igy gondolkodik vala: hacsak ruháját illetem is meggyógyúlok, Jézus pedig megfordulván, és ő reá tekíntvén; monda: Bizzál leányom, a' te hited megtartott tégedet; és meggyógyúla az aszszonyi állat az órától fogva. És mikor jutott volna Jézus, a' Zsinagóga fejedelmének házához, és látta volna a' síposokat és a' háborgó sokaságot, monda nékiek: menjetek el innét, mert nem halt meg a' leányzó, hanem csak aluszik. És csúfolják vala ötet. És mikor kiment volna a' sokaság a' házból, bémenvén, megfogá a' leányzónak kezét, és felkele a' leányzó. És elméne a' hír mind az egész tartományba.

Az emberiség legnagyobb jóltévője 's isteni barátja Jézus, mint gyakorta és több helyeken: úgy a' felolvastatott szent ígékben megnevezett alkalommal is teljesíté, mint meghallánk, a' nagy tisztet, melly embertársaink boldogítását 's jobbléte eszközlését irja szent köteleztetésül elibünk. Teljesité, mert ez vala isteni magas hivatása, megváltani 's boldogítani az embereket; ez vala égi atyjának is — ki őt elbocsátá, legszentebb

akaratja; — teljesíté azt, az emberekhez, mint testvérihez vonszó, legtisztább 's önzést soha nem ismert legbensőbb szeretetből; — teljesíté azt nyúgalma 's kényelmei önkéntes feláldozásával. Azonban — mert hiszen ember vala ő is, mint mi, — teljesíté azt, minden bizonnyal azért is, mivel e' szent tiszt teljesítése égi legtisztább 's legédesb gyönyörérezettel jutalmazá őt. Mert avagy, nem a' legédesb 's fentebbi gyönyörrel tölté-e el, mélyen érező kebelét, azon istenítő benső öntudat, hogy egy aggódó atyának, lélekből szeretett 's szép reményre nevekedett egyetlen leányát, kit már az, 's mindenek, meghaltnak tartanak — ismét viszszaadá életben és egésségben? — és hogy egy tizenkét évek hoszszú során át, vérfolyásban szenvedett aszszonyi állat élte' hátralevő napjait, öröm' és egésség, boldog és vídám napjaivá derítette? Nekünk is, mint embereknek, de sokkal inkább mint keresztyéneknek, egyik legszebb 's legszentebb kötelességünk embertársainkat, mint tőlünk telik, jóltevőleg boldogítani, 's áldást terjeszteni mindenütt és mindenha. És ha szinte, nem ritkán, nem tehetjük is ezt máskép, hanemha békés nyugalmunk 's kényelmeink feláldozásával, 's előnyeinkről gyakori lemondással: lelkesítsen bennünket azon boldogitó öntudat: hogy csakugyan mindenkor jóltészen önmagával az, ki jóltéve, másokat boldogít, nem földi, de égi magasb öröm érezet jutalmazván nemes tettét. Czélom felmutatni egypár töredék vonásban, hogy a' szent tiszt, melly bennünket embertársaink boldogítására hív és kötelez, legédesb 's fenséges kötelessége nemünknek. Értelmezzük azért rövideden Jézus példájából, e' szent tiszt' valódi fogalmát, 's azt, milly kellemesen 's megáldólag jutalmaz teljesítése.

1. E' kitétel: másokat boldogítani, sokat, végetlenül sokat foglal magába; mert annyit tesz ez más szókkal, mint minden lehetőt megtenni, mi embertársaink javát 's boldogságát eszközli 's állandósítja. És pedig tenni mind azt, örömest és kész szívvel; tenni, ha szükség kívánja, még akkor is, ha annak teljesítése saját előnyeink, nyugalmunk 's kényelmeink feláldozását vonná maga után. És valljon mi feltételezi valódi boldogságunkat? Kétségkivül, a' léleknyugalom 's megelégedés — melly az öröm 's vídámság jeleiben is kimutatja magát külsőképen — egyik, mondhatnám főfő egészítő része annak. És ha a' feddhetetlen jellem isten szerinti élet 's nekie tetsző önviselet, leginkább eszközlik 's állandósítják a' léleknyugalmat 's boldog megelégedést: méltó joggal nevezzük ugy, embertársai boldogítójának azt, ki az isteni legfőbb akarat helyes és tiszta ismertetése által, jó érzelmüekké, feddhetetlen jellemüekké 's tisztán erkölcsösökké lenni segíti azokat, 's azt cselekszi, hogy uralkodó hajlam legyen keblökben, mindenkor a' jónak szeretete, 's akaratlanúl is ösztönöztessenek mintegy mindenütt és mindenha, csak jól és feddhetetlenűl, vagy a' mi mindegy, Isten akaratja szerint tenni mindeneket. Azonban, nem egyedül ebben áll még minden mi boldogságunk. Nem lehet ugyanis felednünk, hogy mi nem csupán értelmes és okos valók, de testi emberek is; nem csupán lélek, de test is vagyunk egyszersmind; nem egyedül örök boldogságra, de testi jólétre is teremtettünk, kik már itt e' földön is, Isten akaratja 's rendelése szerint, bizonyos, bár igen különböző mértékben, boldogok lehetünk 's lenni törekszünk. Valamint az okos léleknek: ugy az érzéki, vagy testi természetnek is, vannak bizonyos

szükségei 's követelései, mellyeknek, ha bár részletesen is be kell tölletniek. E' nélkül senki magát boldognak nem mondhatja, ezeknek illő kielégítése nélkülözhetetlen. Illy testi szükségek már a' többek között az étel, ital, kellő világi jók, egésség, becsület, tisztesség, alkalmas lakhely, szükséges öltözet, pihenés, bizonyos elszóródás 's ártatlan gyönyörélvezet.

A' ki már igaz szívvel, buzgón 's buzogva törekszik minden lehetőt megtenni, hogy embertársai' hasonnemű szükségei kielégítését elősegítse, vagy más szókkal, ki embertársa ideig és örökjavát buzgón, 's teljes örömmel és készséggel munkálja; ki állása 's hivatásánál fogva, lehető minden erejét 's tehetségét e' nagy czélra szenteli és áldozza: mondjátok meg, nem hűn teljesíti-e az a' szent tisztet, melly embertársaink boldogítását írja elibünk, 's teszi erkölcsi törekvésünk legfőbb 's egyedüli tárgyává? mondjátok meg, igy érdemesítve magát, 's midőn embertársai boldogságát eszközölve, egyszersmind az örökkévaló atyának szent czélját is itt alant elősegíti, nem az ő istenségében osztozik-e mintegy, erkölcsi, vagy más szókkal, isteni tetteket mivelvén?

Igy, 's ezt tette az emberinem legnagyobb joltevője 's boldogítója, Jézus, most fenséges eszméit, 's életadó idves tudományát kivánván rövid, de lélekteljes elbeszélések, 's értekezlet által becsepegtetni hallgatói szívébe: az evangeliumot, Istennek az emberinem iránti könyörületességéről, hirdetvén; majd nemzetét a' tudatlanságból, és bűnnyomorúságából akarván szabadokká tenni, tisztán erkölcsösökké, erényesekké, következőleg bensőképen boldogokká képezni. Azonban, nem egyedül lelki vagy szellemi, de testi vagy érzéki szükségeit is többször elégíté ki Jézus övéinek. Ki nem

tudná, milly sok betegeket 's erőtleneket gyógyított meg 's hozott viszsza egyszavával az egésségnek életére? milly sok vakoknak adá viszsza, isteni ereje 's végetlen jósága, szemeik elveszett világát? milly sok némán veszteglőknek nyelvöket, 's vele szóllástehetségöket? milly sok siketeknek a' hallás mívszerét? Ki előtt volna ismeretlen, hány eszelősöknek 's ördöngösöknek ajándékozá viszsza, a' józan ész 's okosság jóltevő világát, 's rendes használatát? 's végre, hány siratott halottakat szólíta fel a' mordhalál jégölelései közül, élők világára, minek ellenmondhatlan bizonysága, szent leczkénk tartalma is? Ki előtt volna végre ismeretlen, hogy nem ritkán, érzéki gyönyörélvezeteket 's szívök felvidítását is eszközlé hathatósan Jézus övéinek? Nyilvános tanúja ennek a' kánai menyegző, mellybenni megjelenését, az által tette örökre emlékezetessé, hogy miután elfogyott volna a' bor, a' vizet, a' jelenvoltak bámulatára 's közörömére, borrá változtatta, mellyel a' vendégek szívét megújítsa 's éleszsze, ez örömitallal, nyájasan derítvén kedvre az ott levők sorait. Leült majd lakodalmi vendégséghez Máté házánál, több szombati 's innepélyes lakomákat szerencséltete isteni jelenlétével. 'S mind ezeket nagy részint saját előnyei, nyugalma 's kényelmei feláldozásával teljesíté. Rövid, egész élete folyama ugyanis, szünteleni 's fáradtságos utazásban telék le. Önként kereste az alkalmat, hogy jóltehessen mindenekkel. Testi javak bővsége 's magasb lelki áldások kísérék lépteit mindenütt. És ha ottan nyilván megkerestetett, és segélyre kéretett fel, nem veté meg a' kérést soha, nem vevé számba, az annak teljesítésével egybekötött nehézséget és akadályt; nem, de tette azt örömest és tüstént, tette kész szívvel a'

mire, 's hol felkéretett. Nem vala szükség hoszas és kikeresett szavakba foglalt esdekléssel birni könyörületre 's legszívesb együttérzésre; nem, mert hiszen embertársai' nyomorain szánakozó, 's bajaiban résztvevő szív dicsőíté őt kitünőleg. És ha talán kérette is néha magát, koránt sem a' segíteni nemakarásban, de abban rejlett annak egyedüli oka, hogy megpróbálja az embereket, van-e bennök irántai erős és igaz hit, 's tántoríthatatlan bizodalom. — Vessünk egy futólagos tekintetet szent leczkénk tartalmára. Alig hangzott még el a' zsinagóga fejedelmének felkérő szózata, azonnal engedve kérésének, siete házához, hogy meghalt egyetlen leányát feltámasztván, viszszaadja atyai ölelésének. *Út közben* — mint szent Márk evangeliumában feljegyzé — *találkozik a' fejedelem szolgájával, ki ezt mondja vala: a' te leángod meghalt, mit fárasztod tovább a' mestert?* Jézus azonban, tovább folytatá útát, 's mondván a' zsinagóga fejének: *ne félj csak higyj*, 's nem tartá őt viszsza a' bizodalomhiány, irányában, nem azon kishitüség, miszerént senki meg nem foghatá, miként hozhatná viszont életre a' már meghaltat. Jól tudta bár, hogy többen nevetni fogják őt, 's csúfolni, midőn e' szavakat hangoztatándja: *nem halt meg a' leányzó hanem csak aluszik*, — elment mindazáltal semmit nem ügyelve az emberek lealázó gúnyaikra, 's mondván: *leányzó — neked mondom kelj fel* — viszszahozá azt az egésség életére, *mert a' leány azonnal felkele és jára.* Ekkor pedig keményen megparancsolta a' jelenvoltaknak, hogy senki azt meg ne tudná, nyilvános bizonyságául annak, hogy őt nem hiú dics- vagy haszonvágy vezérlé tetteiben. Nem, de bensőleg megvala ő győzettetve a' felől, hogy jóltévő volt 's boldogíta

egy leveretett édes atyát, kinek kebele, mihelyt a' halál rádőlt egyetlen gyermekére, egy nagy éjszaka lett, zordon, kidult és éktelen — 's viszszanyerve most azt, égi kéjre gyuladoz — 's ezen szívbeli szent öntudatában, mondhatatlan boldognak érzé magát.

Fel atyámfiai! kövessük mi is ez isteni nagy példát, 's nem feledve amaz ismeretes mondást: „jóttéve halhatatlanúl a' halandó, és a' por dicsőségben, méltóságban Istennel osztozik, tegyünk a' mennyi jót csak tehetünk embertársainkkal, tanítva, tanácsolva, segítve, szolgálva, intve, gyámolítva, biztatva 's vigasztalva azokat. És pedig, tegyük mind ezt örömest és kész szívvel, ne kénytelen, de égő szeretet' szent tüzétől lelkesülten; nem szomorúságból: *mert a' jókedvű adakozót szereti az Isten*, mondá az apostol szent Pál. Tegyük nem halogatva, nem kétkedve semmit, de legyőzve minden akadályt 's nehézséget, tegyük tüstént 's azonnal, ha 's mikor kívántatik. A' jótétel várása ugyanis, nyugtalanítja az embert, 's annál nagyobb a' jótét bensőbecse 's érdeme, minél kevésbe fontolkodik a' jóltevő. Minden igaz 's valódi jótét sietve történik, 's egyik főtulajdona, az örömest jóltevőnek sietve tenni jót. Ellenben húzva, halasztva, késlekedve tenni jót, annyi, mint nem akarni, 's kénytelen tenni azt. Igaz marad mindenkor a' költő amaz állítása: ki örömest és hamar ád és sietve tészen jót, kétszeresen kötelez le, de a' ki késedelmez, 's gondolkodik: egyenlő, vagy legalább igen közel áll ahoz, ki jóltenni épen nem akar. Az a' legfenségesb 's legbecsesb jótétemény, melly mindenkor kész 's önként jő, mellynél nincs helye a' késlekedésnek, hanemha az elfogadó akarat hiányában. Tegyük nem számítgatva soha előre: mennyi világi jók, erőnk

'ṡ tehetségünk feláldozását vonja a' jótét gyakorlása, maga után? 's nem fontolkodva hoszason, valljon dicsőség és tisztesség jutalmazza-e, vagy talán keserű guny 's megvettetés, gonosz hálátlanság kísérendi tetteinket? Ez egyetlen gondolat: mi most egy embertársunkat, és pedig nem zsidót, muhemed követőjét, pogányt vagy keresztyént — de minden személyre, sorsra, vallásra, nyelvre 's nemzetrei tekintet mellőztével — egy Isten képére teremtetett embert boldogítunk, lebegjen előttünk egyedül; ez fogja el 's hassa át szívünk', lelkünk' egész valóját. Tegyünk jót nem kérkedékenységből 's léha fitogatásból, mint régenten a' Farizeusok, de titkon, tudván, hogy titok szent leple alatt történnek az istenítő jótettek. *Mikor alamizsnát osztogatsz* — igy szól Jézus — *ne tudja bal kezed, mit cselekszik jobb kezed: hogy a' te alamizsnád titkon légyen; a' te atyád pedig, ki reád néz titkon, megfizeti nékednyilván.* Az igaz jótétel, nem vágy hiú dicsőségre, nem kíván viszsza fizetést soha; nem, mert szívbeli szent ösztönből 's a' felsegélendő iránti igaz érzésből történvén egyedül, maga magának legfőbb 's legédesb jutalom. Távol legyen végre, a' jótéteiltől minden szemrevetés, felhányás 's az általi keserü megpiritása a' jótéteményezettnek; nincs ugyanis gyülöletesb az emberek közt, mint ki jótétivel kérkedik, hántorgatva azokat. Az igaz jótételre, melly a' szív szentek szentében önként születik, szükség, hogy örökös szívbeli szent tisztelettel, hála szent érzelmivel 's áldással emlékezzék a' jótéteményezett viszsza mindenkor; a' jóltevő ellenben ne emlegesse, sőt feledni láttassék azt.

Igy 's csak igy lészünk igaz tanítványi 's hű követői, a' mindeneken könyörülő 's emberszerető Jézus-

nak, ki bejárta honja minden vidékeit, jóltéve haszonvágy nélkül mindenekkel; *gyógyita minden betegségeket, és minden erőtlenséget a' község között;* ki nem néze személyre 's tekintélyre, de egyiránt nyujta segélyt 's tett jót mindenekkel; hathatós intésül lelkészeknek 's orvosoknak, hogy a' haldokló napszámos lélekidvét 's életét ép' ugy szívökön hordozzák, mint a' népek felkentjeét; intésül a' bíráknak, hogy lelkiismeretesen vigyék a' hivatalt 's használják a' hatalmat, mit onnan felül vettek; és *itéljenek igazat. Ne légyenek az itéletben személy válogatók; mint a' kicsinyt, ugy a' nagyot is meghallgassák.* És a' midőn tiszteletben tartják a' gazdagok 's tekintélyesek jogait 's igazait: *tegyenek itéletet akkor a' szegénynek és árvának is.* — Milly édes örömmel 's boldogító öntudattal jutalmaz bennünket a' mások boldogítása: ezt lássuk már röviden

2. Ime! egyazon helyen, 's csak nem azon időben két legszebb és istenítő jótétet tanúsita Jézus. Milly elragadó magas öröm 's legtisztább gyönyörérezet önté el akkor istenemberi kebelét? érezni inkább lehet; mint leírni és szavakba önteni. Szabad légyen azonban most nékem Idvezítőnk akkori gondolkodás módját, 's lelke legbensőbb érzelmeit, emberileg ítélve 's szólva, — töredék vonásokban bár, kifejezni megpróbálnom. — „Imé én elmégyek"? — igy gondolkodhatott mintegy akkor Jézus magában — „elmégyek Kapernaumba, a' zsinagóga fejével, ki neki búsult atyai szíve bánatos érzéseit, határtalan bizalommal tárta ki előttem. Elmégyek, hogy a' mi reá nézve legkívánatosb, egyetlen szép reményre nevekedett 's már meghalt leányát, 's vele földi mennyét, örömei tárházát életben viszszaad-

jam. Legfájdalmasabban vérezi most — jóltudom — a' veszteség keserű érzete atyai elfásult kebelét; midőn a' szeretett leány, még alig 12 éves korában, 's igy élte legszebb, legviritóbb, jövőre magas reményekkel édesden biztató korszakában hervadt el, leszakasztatván az enyészet kérlelhetetlen felhőtorlatától. Mi elragadó örömérezet, gyönyör 's fentebbi kéjáradat folyja át e' fejedelmi ember édes atyai kebelét, ha ismét életben 's egésségben ölelheti szeretett leányát? Ha az ismét, magát kedveltetve, gyermeki nyájas tekintettel rámosolyg, mint fog újra gyönyörködni az édes atya, kedvelt gyermekében? 's mi édes elragadtatással 's legbensőbb érzelemmel szorítandja ismét atyai hő kebléhez, kit lélekből szeret, gyermekét? Leányom újra él 's ismét gyermekem!! fogja mondani naponként, 's gyakorta fog örömkönyeket sirva, 's hála szent érzelmitől áthatva áldani engem — ki leányát viszszaadtam — jóltevőjét. És ha majd hovatovább nevekedend a' szeretett leány, kül szépségben 's deli termetben ugy, mint benső tisztaságban 's feddhetetlen erkölcsi jellemben; — ha női kitűnő erényekkel ékeskedve, minden jók szeretetét 's becsülését méltán kiérdemli: mi legfőbb, 's mondhatatlan boldog érezet tölti el akkor édes atyja kebelét? Ha majd egykor, hozzá méltó erényes hitvessel boldogítandja a' páros élet nyájas angyala; ha majd tiszta szerelmök legkedvesb zálogát, a' csak most született kisdedet, a' kedves unokát, anyai legszentebb érzések közt mutatja be, a' boldog nagy atyának: óh! akkor, látva az, az ártatlan csecsemő angyali szelíd és nyájas mosolyát, nem földi, de égi legtisztább öröm özönli el egész benső valóját. És ha végre a' halál borzasztó szent órája közelgetésekor, az elhalványult 's elkékült

atyai ajkakat, 's a' már-már jéghideg 's merevülő kezeket néma könyek záporával tisztelendi a' háládatos jó leány — bizton reménylve a' haldokló atya, hogy elhúnyó szemeit is, áldó csókok között szelíden fogja majd le, halálos álomra, — e' boldogító hittel 's tudatban, nyugodtan és vídámon szenderül át jobb életre."

Lássátok, igy érzett, igy gondolkodott hihetően — emberileg szólva 's itélve — a' könyörülő 's jóltévő Istenember Jézus, midőn a' zsinagóga' fejedelme' leányát feltámasztá. És avagy nem legbensőbb 's legédesb örömmel jutalmazá-e őt isteni nemes tette? Mi is élvezhetünk illy legtisztább örömöt, ha jót teszünk — mennyire tőlünk telhetik — mindenekkel 's teszszük azt mint idvezitő Jézusunk — örömest, vidám és kész szívvel, nem halogatva 's nem kétkedve semmit.

Óh! azért ti, kiket világi jók' bővségével 's gazdagsággal boldogita megáldólag az ég, halljátok meg 's ne feledjétek el a' hippói szent atya' Ágoston ama szavait: adj abból mit meg nem tarthatsz, hogy gyűjthess magadnak kincset, mit el nem veszithetsz soha, 's örökké maradandót mennyben: Balgatagság gyűjteni, hogy hagyhass, ott honnan elébb-utóbb menendő vagy, 's nem szerezni 's küldeni oda előre, hová egykor jutándasz. Oda kölcsönözd hát javaidat előre, hol lészen egykor maradandó városod, mennyben. Igen! ha láttok inséggel küzdeni éhezőt, tartsátok jól, mint telik tőletek; ujitsátok meg, erőt 's vidámságot kölcsönöző itallal, a' szomjuság' miatt csak nem elepedtet; — és ha majd jő a' havaiban és fergetegeiben zordon és dermesztő tél, 's feltünnek házaitok' küszöbénél, a' szakadozott ruhák miatt csaknem meztelen ügyefogyott szegények: siessetek felruházni 's védeni tél' hidegétől

azokat, nélkülözhető öltönyeitekből. Látogassátok meg a' bús özvegyet 's elhagyatott szegény árvát; vígasztaljátok meg a' szomorkodót, vagy legalább igyekezzetek' szíves részvétetek 's segiteni készségtek által, enyhiteni keserveit 's mély fájdalmát. Meglássátok, illy erkölcsi nemes, vagy más szókkal isteni tettek' gyakorlása, legédesb öröm-érzettel 's égi gyönyörrel jutalmazand benneteket. Nem csak az általok felsegéllettek' szívbeli szent tisztelete, örök hálája 's a' szemeikben ragyogó örömkönnyek fogják néktek a' legboldogabb 's édenileg boldogitó pillanatokat szerezni, nem, de mindenkori visszaemlékezéstek is, az elkövetett dicső- 's istenitő szép tettekre, legfőbb 's bensőbb legtisztább örömöt teremt számotokra, 's valódi mennyországot fentérező kebletekben. — És ha még magasitani 's nevelni akarjátok ez égi örömérezetet, ne várjatok arra, hogy szerencsétlenekkel találkozzatok az életben; ne, de tudakozzátok, keressétek önként, keressétek nagy gonddal az illyeneket. Ne kétkedjetek, ne habozzatok, de siessetek felkeresni a' gazfedte szük kalibákban az inség' és szükség' nyomorú gyermekeit; gyámoljátok híven, ápoljátok örömest és segéljétek titkon, de kész szívvel azokat. Ha ezt 's igy teszitek, boldogoknak hirdetlek én titeket a' föld gyermeki közt, dicsöitve nevetöket. Ugyvan! már itt e' földön élvezhetjük mi nem ritkán, a' mennyország' végetlen boldogságát, 's magasb lelki örömeink — miket az istenítő jótettek eszközölnek számunkra — annak előérzetére ragadnak bennünket, ha korán tanuljuk mélyen és erősen csepegtetni sziveinkbe azon legszentebb hajlamot 's vágyódást, melly bennünket embertársaink' boldogitására ragad 's lelkesit,

és ezen istenítő vágyódást 's legnemesb érzelmet, minden lehető esetekben — dicső tettekben nyilvánitani legédesb kötelességünknek ismerendjük. —

Valóban nincs ember' életében szebb és dicsőbb pillanat, nincs, melly olly édesen jutalmazna, mint általunk felsegitett 's boldogitott emberekkel találkozni. Ugyvan! tegyetek jót gyakorta 's minél többekkel, látni és érezni fogjátok, hogy e' földön legédesb látvány az ember, kivel jóltettetek. Tegyétek minél gyakoribbá az efféle gondolatot 's elméletet, „majd a' szegény beteg 's nyomorúlt, kit hün ápoltam 's nyomorait tőlem telhetőleg enyhiteni siettem, felüdülve egykor nehéz kinjai' vaspárnájáról, áldani fog engem hálásan; áldani mindenkor ha lát, mint legfőbb 's egyedüli orvosát Isten után, ki őt minden haszon- 's dicsvágy mellőztével visszajönni segitém az egésség' életére. A' szükölködő 's inség gyermeke, kit jól tarték 's táplálék gyakorta; a' mezítelen, kit megruházék; az inséges, kit bármi módon felsegiték; — a' szomorú szívü, kit megvigasztaltam, résztvevő kebellel osztva mély keserveit; a' bűnös, kit vétek ösvényéről tiszta erény utára tereltem; — az elnyomatott ártatlan, kit jogaiban 's igazaiban elősegitettem; szóval mindazok, kikkel bármi szivességet közöltem 's éreztettem, áldani fognak engem szívbeli szent tisztelettel, ha látnak, 's egyebet nem tehetve, egy örökre elkötelező hálás szívből eredt köszönetben, egy meleg kézszoritásban, mindenöket mit Istentől nyertek, szívöket 's lelköket szentelik fel nékem jóltévőjöknek örök hála' zálogául, 's gyakorta megemlékeznek könyörgésökben rólam, 's áldani fognak akkor is, ha a' messze távolban rám gondolnak; áldani akkor is, midőn én már többé nem leszek, háládatoan kes-

resvén fel a' mohosodó békés sirhantokat, hol a' porok nyugosznak, mellyeknek egykori szíves lakója őket boldogitotta volt, 's mélyenérező szívökből egy sokat jelentő sohajjal, szemeikből egypár könnycseppel áldozva emlékemnek 's csendes pihenést imádkozva nyugvó poraimra, hagyják ott temető helyemet. És valjon minden illy dicső látvány 's istenitő előérezet nem a' legtisztább öröm 's égi gyönyör érzettel folyják-e át érező keblemet? nem megy-e teljesedésbe mindannyiszor reám nézve a' nagy apostol állitása: *az Isten megteheti, hogy a' ti jó kedvetekbőli adakozástoknak haszna ti reátok visszatérjen*? Nem megy-e teljesedésbe a' bölcs példabeszélő ama mondása: *jól tészen ő magával, a' másnak adakozó?* És ha majd találkozandom egykor ott fent az égiek fénylakában, az általam felsegéllett 's boldogitott emberek már dicsőült árnyaival: végetlenül nevelendi ez istenitő látvány 's érezet örök idvem' 's boldogságomat." — Foglalkozzatok minél többször, minél gyakrabban az efféle gondolatokkal 's elmélettel. Én szentül hiszem 's bizton reménylem, sokszorosan nevekedve látjuk igy, nem sokára azoknak számát, kik szemök előtt 's szívökben hordozzák 's teljesitik hün, teljesitik örömest és kész szívvel a' nagy és szent tisztet, melly boldogitani parancsol rang-, tekintély-, születés-, vallás- és nemzetkülönbség nélkül minden embereket.

Adja a' jóságos ég, hogy szíven érdekeljen e' tanitás, 's az ajánlott szent tiszt' gyakorlására buzditson 's lelkesitsen minél többeket. Mi engem illet, buzgón 's buzogva imádom 's magasztalom nagy nevedet jó Atyám 's Istenem! ha ajkaim' erőtlen szózata áthatva egyik, vagy másik embertársam' szívét, érzékenyebb 's mun-

kásabb részvétel támasztott 's eszközölt abban, mint volt eddig, szegények 's nyomorultak iránt. Leverő ellenben a' gondolat reám nézve, hogy talán szívből eredt 's hallgatóim' szívökhez intézett jótétre buzdító beszédem, pusztában kiáltó szó gyanánt hangzik el e' szentegyház falai közt, 's talán illy keresztyéntelen itéltetést is támaszta sokaknál: „könnyü ama szent tisztről a' jótét' gyakorlásáról szószéken jól beszélni, de koránt sem olly könnyü — mint a' pap gondolja — hün teljesiteni azt az életben. Bizony mondom néktek, könnyü és gyönyörteljes lészen a' szent tiszt teljesitése ha ama természeti 's Istentől mélyen szíveinkbe plántált egyik legszebb erény' a' könyörület' legszentebb érzetére hallgatunk; — ha szerencsés 's boldog helyzetünket veszszük igénybe 's gondolóra, és a' szent tiszt teljesitésével együttjáró fentebbi sőt istenitő örömeket; 's végre ama fenséges jutalmat, mit igér Isten a' könyörületes szívüeknek, boldogoknak mondván ott fent, kik jót téve boldogitanak itt alant sokakat.

Atyámfijai! a' könyörület érzése 's másokkali jótétel azon fenséges erény, melly a' porhalandót Istenhez — kit magát is jósága tesz leginkább Istenné 's a' világ' közatyjává — legközelebb emeli, magasitja 's dicsőiti. Igen, mondá a' pogány bölcs (Strabo): a' halandó jót téve 's a' szeretet munkáit gyakorolva utánozza leginkább az Isteneket. A' kik a' jóltételben gyönyörködnek, jóakaratot 's közkedvességet szereznek magoknak 's bármi gyönyörüségek ingyen sem hasonlitandók azon örömökhöz 's dicsőséghez, mit a' jótét' gyakorlása eszközöl 's teremt számunkra. A' szívtelen gazdag' rakásra halmozott kincseit 's temérdek gazdagságát, roszakaratú irigység környezi; de a' jótételbeni bővölködést örök

dicsőség, halhatatlan hir 's név koszoruzza itt alant, égi szent bér jutalmazza egykor ott fent, hol az apostol szent Pál szavaiként: *azoknak, kik a' jótételben való állhatatossággal halhatatlanságot keresnek, megfizet az Isten örök élettel.*

Fel hát — tudván, hogy a' bölcs példabeszélő szavaiként: *kölcsön ád az Urnak, ki kegyelmesen ád a' szegénynek, és az ő jótéteményit megfizeti néki*: kövessük a' jótételben, az ó szövetség nagy embereit, Ábrahámot és Lótot, kik annyira gyönyörködtek a' jótételben, hogy gyakorta ültek a' kapukban, várván az érkező idegenekre, és az út terhe alatt elfáradtakat, barátságos házaikhoz szólítván, étellel 's itallal frissiték 's láták el gazdagon. Kövessük Jóbot, az írás ama nagy férjfiát, ki nemcsak a' szenvedések 's vihar éjszakájaként reátódult folytonos csapások közti béketürés — de egyszersmind a' jótételbenni fáradhatatlan buzgalom által, követendő dicső példaképül neveztetik, 's ragyog fel előttünk, — 's ki illy vallomást tőn magáról, nevét viselő könyvében: *Én, a' nyomorúság miatt kiáltó szegényt megszabadítottam, és az árvát is, és a' kinek semmi segítője nem vala. Az özvegynek szívét megvígasztaltam; a' vaknak szemei valék, a' sántának mintegy lábai, atyjok a' szűkölködőknek.* Kövessük az új szövetség tanítványi kegyes aszszonyát, Tábitát, ki, mint szent Lukács róla feljegyzette, *gazdag vala jócselekedetekkel és alamizsnákkal, miket osztogat vala.* — Ne, óh! soha ne engedjük magunkat, mint keresztyének, meggyőzetni a' jótétrei nemes buzgalomban, a' Krisztus előtti pogánynépektől, kik között találtatott Cimon, ki szántóföldjei, kertjei és rétjei körül minden kerítéseket lerontatott, hogy azokból kiki ve-

hessen, a' mit, és mennyit akar; 's ki asztalát, a' szegényebb polgárok számára mindenkor készen tartatá, 's valahányszor közhelyen megjelent, szolgái által nevezetes pénzöszveget 's kész öltönyöket vitetett maga után, a' szegények 's szűkölködök közt ki- 's szétosztandókat. Volt, emberinem szeretete 's gyönyörüsége (amor, et deliciae humani generis) Titus, kinek elve volt: senkinek sem kell fejedelmétől vígasztalatlanúl távozni el, 's ki minden este, ha a' nap jótétemény nélkül folyt le, igy kiáltott fel: Barátim! a' mai napot elvesztettem. Neveztetik Gillias, kinek mindenekkeli jótételben 's adakozásbani előző nemes jó szívüsége, enyészhetetlen fénnyel ragyog a' történetek évkönyveiben, kinek lakháza adakozás 's jótéteményezés raktárának, méltán czímeztetett. És, hogy most egyebeket elhallgassak, ismeretes a' pogányok közzül a' czesáreai százados Kornélius, kit kegyes és ember szerető szív dicsőitének, kinek személyt nem válogató, 's felekezethez nem vonszó nemes jószívüsége, sok alamizsnát osztogatott a' zsidók között; kiről azt olvassuk szent könyvünkben, hogy *jámbor és Istentfélő volt*, *és midőn szüntelen könyörögne Istennek*, *látást látott*, *és megjelent nékie az Istennek angyala e' szózattal*: *Kornéli! a' te könyörgésed és alamizsnáid felmentek Isten elibe*, *emlékezet okáért.* Ezeknek elragadó példájok, hasonló szép, nagy és dicső tettekre lelkesíttsenek bennünket. Tegyünk jót, személyválogatás nélkül, örömest és kész szívvel, nem halogatva, nem kétkedve semmit, mindenütt és mindenekkel. *Tegyünk jót*, *semmit abból nem várván*, *és a' mi jutalmunk bőséges lészen mennyben*, 's biztosan számíthatunk Jézusunk', amaz örök idvvel jutalmazó végitéletére: *a' mit egygyel*,

az én kicsinyeim közzül miveltetek, én velem míveltétek azt. Éhező voltam, ennem adtatok; szomjúhoztam, innom adtatok; útonjáró voltam, befogadtatok; beteg voltam, meglátogattatok. Jertek el hát atyámnak áldottai, 's birjátok az országot, melly megkészíttetett néktek, világ fundamentomának felvettetése előtt. Amen.

XIV.

Szent-lélek elleni káromlás.

Alapíge: Márk 3. 28, 29. Bizony mondom néktek: megbocsáttatnak minden bűneik az emberek fijainak, és a' káromkodások is, mellyeket szólltak: De a' ki a' Szent-lélek ellen szólland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó az örök itéletre.

Káromlás neveztetik szent leczkénkben, minden más káromlást, bün súlyjával túlhaladó. Vétek, mint e' jelen, úgy a' más életben is, soha meg nem bocsátandó. És ez annak szájából hangzik alá, ki különben, minden embereknek Isten kegyelmét, minden megtérő bűnösnek bűnbocsánatot ajánl és hirdet. Mint egyeztethetjük ezt össze? Nem úgy tetszik-e nékünk, mintha a' világ megváltója maga magát megtámadná, 's magával, 's többi egész tanjával, ellenkezésbe akarna jönni? Nem úgy áll-e e' szavak elhangzása után előttünk Jézus, mint Mózes az ó szövetség törvény adója, ki vétkeket emlit, harmad és negyed iziglen meglátogatandókat. Söt Mózesnél is nem szigorúbb törvényadó-e ő, ki nyilván 's bizonnyal állitja szent leczkénkben, hogy a' szent-lélek elleni bün soha meg nem bocsátandó, 's méltó örök itéletre? — Sohol az új szövetségi irásokban, ehez hasonló vétket nem olvasunk, 's már csak ennyiben is, rövid elmélkedésemnek 's becses figyelmeteknek méltó tárgya lehet. Minthogy azonban ke-

vés vólna ez óra, elbeszélni mind azt, mit e' tárgy nagyságához 's fontosságához képest mondani lehetne sőt kellene: legyen elég most — minden egyebeket mellőzve – e' három fő kérdésekre felelni meg röviden. Kit? miről? 's miért int itt az idvezitő? —

1. Kit int az idvezitő, a' felolvastatott szavakban? szükség e' kérdést feltenni azért, mivel igen hajlandó azt hinni az ember, hogy minden másokat kizárólag egyedül az őt káromló irástudókat kárhoztatta itt Jézus. Az irástudókat, *kik Jéruzsálemből jövén alá, ezt mondják vala: a' Belzebúl ördög van ő vele, és az ördögök fejedelme által űzi ki az ördögöket.* Hová czéloztak légyen e' váddal? könnyü általlátni, hogy t. i. a' Jézus övéi jóllétét eszközlő, segedelmes 's áldásteli munkásságát, mellyet mindenkor legtisztább lelki fény derengett körül, 's égi áldás gazdag harmatja öntöze — ördögi mesterségnek 's pokol szüleményének állitsák, jól tudván azt, hogy ha e' kárhozatos balvéleményt az ingatag nép szivében meggyökereztethetik: azonnal legmeghittebb baráti, tanitványi is irtózva 's szánakozással keblökben, hagyandják el Jézust. Ezeknek mondá már ő a' leczkét megelőző versekben: *mimódon űzheti ki a' sátán a' sátánt? Ha valamelly ország magában meghasonlik, meg nem maradhat az az ország; a' ház is, ha ő magában meghasonlik, meg nem állhat, hanem vége lészen. Nem vethet senki zsákmányt valamelly hatalmas' marhájába, annak házába bemenvén. hanemha először azt a' hatalmast megkötözi, és ugy tehet zsákmányt, annak házában. Bizony mondom néktek, megbocsáttatnak minden bűneik az emberek fiainak, és a' káromlások is, a' mellyeket szólottak, de a' ki a' Szent Lélek ellen szóland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó örök itéletre.*

Úgylátszik hát első tekintettel, hogy egyedül a' kaján írástudókat intette, 's kárhoztatta itt Jézus, kik gigász erővel fegyverkeztek fel lelki országa ellen, 's gúny nyilakat szórának feléje, eloltandók a' tiszta ismeretet, lebilincselendők a' napot láthatárra emelkedtében, kik tanácsban ültek, gátatvetni tanjai legtisztább folyamának. Úgylátszik, ezek esének Szent Lélek elleni bünbe, kik bár szemeikkel látták Jézus isteni csudatételeit, mégis irigység mérgezte kebellel, ördögi míveknek állíták azokat. De ha nem csak fenszinleg futjuk át a' szent leczke szavait, de valódi figyelemmel olvasván, egybevetjük azzal, mit e' tárgyban egy más evangélista feljegyzett: látni fogjuk azonnal, hogy Jézusunk amaz intése, nem egyedül az irástudókra alkalmazandó, hanem kiterjed az minden más emberekre is. Azt mondja ugyanis az Idvezítő: *megbocsáttatnak minden bűneik az emberek fiainak, és a' káromlások is, a' mellyeket szólottak, de a' ki a' Szent Lélek ellen szóland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó örök ítéletre.* Már ha csak az őt kaján irígységből káromolt irástudókat akarta érteni, nem szólott volna általánosan emberek fiairól, de határozottan, 's egyedül reájok alkalmazva ejtette volna szavait, hogy így azok elrémülten, vétkök nehéz sulyja érzetében, magokba térjenek, 's helyrehozzák — ha ugyan helyrehozható — hibájokat. De talán, azt mondja valaki, hogy a' hatalmas irástudóktóli féltében szóla Jézus általánosan. A' millyen vakmerő, ép' olly balgatag állítás. Hiszen, ő, a' magosságos, istensége fenséges érzetében, neveté a' törpék igyekezetét, tudván, hogy *valami az Istentől vagyon, meggyőzi a' világot.* De a' mi a' dolgot egészen eldönti, midőn Jézus a' szent leczkét meg-

előző - hasonlatosság szerinti szólást bevégezte, mint ez Máté 12. 31. olvasható, nemcsak ezt mondta: *minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embereknek, de a' Szent Lélek elleni káromlás nem bocsáttatik meg az embereknek;* — hanem nyilván utánna tette: *És valaki szóland az embernek fija ellen, megbocsáttatik néki, de valaki szóland a' Szent Lélek ellen, nem bocsáttatik meg néki sem e' világon, sem a' másikon.* Ki nem látná itten, hogy Jézusunk, az irástudók ama vétkét, miszerént azok őt, ördögökkeli titkos szövetséggel vádolák, nyilván alárendeli a' Szent Lélek elleni bűnnek? 's ezt, mint amazt, bűn sulyjával túl haladót, soha meg nem bocsátandónak állítja? — Ki nem látná, hogy nem lehet ezek szerint ama szavakat, egyedül 's kizárólag, az irástudókra vinni 's alkalmazni?

Azonban, mind e' mellett is hiszem én, 's reménytelve állítom, hogy azok közzűl, kik a' Jézust, nemcsak színleg és szájjal vallják, hanem szívök teljességéből 's valódilag, Uroknak 's megváltójoknak hiszik és ismerik — csak egy is e' bűnbe 's káromlásba nem eshetik soha. Azt mondja ugyanis szent Pál 1 Kórinth. 12, 3: *Senki, ki Istennek lelke által szól, a' Jézust nem átkozza, és senki nem mondhatja a' Jézust Urnak, hanem csak a' Szent Lélek által. Hogyha pedig a' Krisztus ti bennetek vagyon, Isten lelkétől vezéreltettek, 's Isten fiai vagytok,* Azonban, míg e' földi lét komor sötétében, 's e' kétes harcz' mezején bújdosunk, csakugyan gyarló, erőtlen 's esendő emberek vagyunk 's maradunk mi; 's jöhetnek órák 's szempillantások, melylyekben Isten lelkét nem csak mególthatjuk, de keserűséggel is illethetjük: óh! azért szüntelen vigyázzunk és imádkozzunk, hogy kísértetbe ne jussunk. És ha e'

vigyázás és imádkozás elvon 's megóv bennünket dögleletes dagálytól 's hiú önhittségtől: úgy biztosan hihetjük, hogy meszsze állunk ama vétkektől, miről int szent leczkénkben Jézusunk — mi felől, hogy annál inkább meggyőzettessünk, lássuk

2-or Miről int Jézusunk, a' felolvastatott szavakban, vagy mit lehet 's kell tulajdonképen érteni a' Szent Lélek elleni káromláson? — A' Szent Lélek Istent, senki szemeivel nem láthatja, füleivel nem hallhatja, 's testi kezeivel nem tapinthatja. Mimódon eshetik hát mégis valaki Szent Lélek elleni bűnbe, 's mimódon káromolhatja azt, kit soha nem látott 's nem láthat? Úgy, mint ember szokta káromolni, embertársát, kit lát, valóban soha sem. Nem, mert hiszen, a' Szent Lélek öröktőlfogva 's teremtetlenül hasonló 's egyenlő azzal, kitől származik, 's szent forrása, az isteni lét' megfejthetetlen mélységében ered, és sebessen zúg át földön, mennyen, minden felett, mi az Istennek lélekben és igazságbani imádására rendeltetett. Szólott Isten kezdetben, 's már csillámla legnemesb teremtményében, az első emberben, a' beléje fúvallott lélekkel istensége szikrája, a' Szent Lélek. Isten lelke lebege át az ősz Ábrahám felett, midőn e' szót hallá: *Én vagyok az erős és mindenható Isten, járj én előttem szüntelen, 's légy állhatatos.* Ennek szelíd 's gyengéded fuvalmát sejdíté 's érezé Mózes, midőn a' Hórebnél, az égő, de meg nem égő csipkebokorhoz közelíte, és saruját lábáról levonván, imádá az örökkévalót, ki őt a' csipkebokorból szólítá, mondván: *ne jőjj ide közel, old le saruidat lábaidról, mert a' föld mellyen állasz szent föld.* Ennek szelíd fuvalma ragadá el 's lelkesíté a' zsoltárost, ha hárfája hurjait pendíté, 's vétke sulyja érze-

tében, magát a' mindentudó előtt meghajtván, megalázá. Ez által ihletve hallá Ézsaiás elzúgni a' magosságos trónjától a' szavakat: *szent, szent, szent a' seregeknek Ura Istene, teljes a' menny és föld dicsőségével.* E' szent tüztől ihletve mondák lángeszü bölcsek, 's jósló látnokok serege, hogy az, egyszer bőv mértékben töltetik ki minden testre. E' szent tüztől ihletve *a' pogányok, kiknek irott törvények nincsen, természetszerint törvényhez illő cselekedeteket cselekesznek, 's magok magoknak törvényök, kiknek lelkökismérete 's gondolatjuk, mellyek egymást vádolják, vagy mentik, egyetemben bizonyságot tesznek.* — Eljöve majd végre az, kire amaz égi származású lélek, mint bölcseségnek, értelemnek, tanácsnak, erőnek, Isten ismeretnek 's félelemnek lelke, mint szelíd galamb alálebegett, 's azonnal szent fúvalmától áthatva, megnyilatkozott egeket lát Keresztelő János, szózatot hall alázugni a' magosságból, szózatot, melly ezt hangoztatá: *Ez amaz én szerelmes fijam, kiben én megengeszteltettem.* E' lélektől — tüzes nyelvek képében — áthatva predikálnak amaz első pünköstben a' fellelkesült tanítványok, hitelt múló bölcseséggel és sikerrel terjesztve Urok tiszta tanjait. E' lélek munkája által, Saul Pállá változik, 's a' hívők kicsiny serege egyházzá alakul, mellyben honol amaz égi származásu lélek, mint világositó, megszentelő 's boldogító isteni erő, 's ha létez e' földi lét szük körében valami tiszta, jó és isteni, mind az, ama Lélektől ered 's származik. Ez isteni Lélek újítja a' sziveket, teremti 's érleli a' hit gyümölcseit, öldökli a' testiség míveit 's ingereit. Ez tanítja a' lelkeket Istent keresni, szeretni és imádni. E biztosit, erősit 's bátorít a' földi lét komor napjaiban, 's esedezik érettünk mondhatatlan fohászok-

kal, ha innen mennünk kell, 's égi atyánk kezébe ajánljuk lelkünket.

Tegyük fel már, hogy volna, ki mind ezeket csalóka fénynek 's hiú ámitásnak tartaná. Tegyük fel, hogy lehet és van, ki a' Szent Lélek munkálatát 's erejét vakmerőleg tagadja, 's kik róla bizonyságot tesznek, csalárd hitegetőknek 's eszelős rajoskodóknak állítja. Tenyésztő nap sugáriként ragyog fel naponként körötte a' jóakarat, emberiség, szánakozás, részvét, hála 's szeretet szépérzése. Látja ő ezeket, de a' boldogtalan elég vakmerő, ama legtisztább erényeket, nemtelen képmutatás 's alacsony lelkű tettetés alá rendelni, vagy azon természeti, de öntudatlan 's ellenállhatatlan ösztönből származtatni, melly szerint az erdők 's ligetek vadai 's vért szomjuzó tigrisek közt is, hasonnemü tüneményeket mutathat. Ez állati ellenállhatatlan ösztönre viszi ő ama legszívesb szeretetet 's gyengéd aggodalmat, mellyel a' jó szülék ártatlan kisdedeik rengő bölcsőinél álmatlan éjjeket virrasztanak át, 's munkálják jobblétöket. Ezt 's csak ezt találja ő, ama legtisztább szeméremmel párult félénkségben, melly a' fentlángzó ifjúi kebelt, az idő' agg gyermeke iránt, hálás tiszteletre gyúlasztja. Ezt hallja ő elzugni, a' hazáért haldokló levente végsohajában. Ezt találja ő ama keresztyéni nagylelküségben, melly ellenéinek örömest megenged; ezt az őszinte barátság 's atyafi szeretet legszentebb érzetében. Ez 's egyedül ez tünik fel előtte, ama tiszteletteli hódolatban, mellyel az ember magát Isten előtt megalázza, kit homályosan sejdít, 's egészen — bár mint akarja — meg nem tagadhat. A' világ néki minden, 's reá nézve nincs eset 's hely, hol Isten lelke uralkodnék. Az emberi lélek, felkészülten gazdag

dölyfös
's érzés
törvénysz
ség
y.
ja.
azok
:
minden
edelyen

Ezek a' pillanatok, midőn a' Szent Lélek, mellynek nyomait magánkivül nem találta, önbensejében indul fel s kezdi munkásságát. Történetesen, templomba téved egykor az illyen ember; a' közönség' buzgó dicséret mondása felbuzdítja 's magas érzésekre ragadja őt. Az evangelium' örökfényű ereje áthatja szíve' bensejét; a' közfigyelem 's buzgó ájtatosság elragadja, 's olly lelki helyezetbe 's hangulatba hozza, mellynél a' szív 's testiség' kemény borítékai megolvadván, ellágyulhatnának. Azonban igy gondolkodik ő: különös és ritka szeszély, melly jelenleg bennem mutatkozik; csudálatos következménye a' gyermekkori rászoktatásnak 's oskolázásnak, mellyen túl kell magát tenni felvilágosodott embernek. Ellobbant legottan a' szent hangúlat, mint észak' durva fagy szelétől enyészve fut tavasz' langyos szellője, 's megmerevül a' gyenge virág, melly mármár kifejlendő vala. Majd máskor a' természet' tágas templomában, a' teremtmények' hoszszú során állapodik meg gondolattal. Most egy tiszta téli éjszakán, milliard csillagvilág fedte ég-öv alatt; majd a' habzó tenger partján, melly mint örök lét' darabja terül el előtte. Most eget érő hegyek lábainál; majd egy illatos völgy' hüs ölében, melly Isten' gazdag áldásitól remény szinben habzik 's virul. Vagy ott, hol keresztekkel gazdagok a' határok, és a' sarlót váró környék, lágy szellőkkel, arany habokban hullámzik. Szent borzadás futja el szívét 's egész benső valóját, Isten' hatalma 's jelenléte közel érzetében. Jóságának gazdagsága, 's miveinek csuda-szépsége, elérzékenyült szívét Istent imádni készteti. Ah! de ő boldogtalan, vétkes gúnykaczajjal nyomja el szíve legszentebb érzelmét. — Majd ismét közelít hozzá Isten' lelke, egy házi-innep' csendes es-

téjén, ártatlan kisdede' rengő bölcsőjénél, vagy egy rideg sir' mohosodó ormainál. Most békés lakók' csendes hajlékában, kiknek a' szük kaliba, mellyben laknak, mindenök; majd nehéz próbák' 's éles fájdalmak kinzó jajjai közt, miket Isten végzése mért reája, de ő nem veszi azt be, 's nem engedi magát áthatni erejétől. Majd ismét a' megbántott lelkiismeret' rettentéseiben lép az fel ellene, ha istentelen gonoszságra nyujtja ki kezeit, vagy hamis esküre nyitja meg ajkait. Hatalmában volna még választani 's követni a' jót, de ő nem akarja azt, nem hallgat a' lélekre, melly erőködik mintegy megkötni kezeit 's závárt vetni ajkira. Minden kevélységét 's örömét abban találja, ha isteni- 's emberi törvényeket ezerképen ronthat 's tiporhat hidegvérüleg szentségtörő lábaival, 's igy ismét legyőzetlenül áll ellent a' szent Lélek' hathatós munkálatának. Roppant erővel közelit végre hozzája megragadni őt mély fájdalmában, melly a' bánatos szív' lassú végvonaglásaiban lelkére tódúl; megragadni őt ama szelid béke utánni vágyódásában, mit élvezni szerencsés volt, míg vétek ösvényén e' feneketlen mélységbe nem juta. Ah! de ő semmit sem kíván 's akar megbánni, 's halállal küzdve is gúnyolja az efféle érzelmeket, kineveti a' szenteskedést, bár előtte borzasztó rémalakként tünelg már az örökkévalóság, számot kérendő földi élte' tetteiről. Ő most is azon sajnálkozik egyedül, 's azon epedez, hogy nem engedtetett néki minél több gonoszságban résztvehetni, 's kivihetni istentelen terveit, miket magában eltökélett. Avagy nem felülmulja-e — kérdem — e' vétek bün sulyjával, az irástudók többször emlitett vétkét? Ezt nevezem én szent Lélek elleni bűnnek; nevezzétek más névvel, ha ugyan találtok, a' mondottakat inkább kifejezőt. Én ré-

szemről nem ismerek. Ide értem 's számitom én azt is, midőn valaki csekély kül- 's világi haszonért elébbeni hitét, mellynek igaz voltáról lelkiismeretesen 's bensőleg teljesen meggyőzetett, vétkesen elhagyja 's változtatja. Ide számitom pedig az apostol szent Pál ama szavaiból indulván ki: *lehetetlen dolog, hogy a' kik egyszer megvilágosittatnak, és megkóstolták a' mennyei ajándékot, és részesei lettek a' szent Léleknek. És megkóstolták az Istennek jó beszédit, és a' jövendő világnak ereit — ha elesnek, hogy ismét megujittassanak a' megtérés által; ugymint, kik viszontag megfeszitsék ő magoknak az Istennek fiját, és azt gyalázatra adják.*

3. Miért int végre Jézus általánosan szent Lélek elleni bűntől mindeneket? megfelel szent Leczkénk ama szavaiban: *A' ki a' szent Lélek ellen szóland káromlást, soha bocsánatja nincsen, hanem méltó örök itéletre.* Azonban, igen könnyen el is követhető. Teremtvén ugyan's Isten az embert, adott nekie szabadságot a' jóra, értelmet annak megválasztására, készséget és tehetséget végrehajtására; miszerint ő, egészen amaz égi származású lélek' vezérlete alá adhatja magát, melly Jézusnak nem mérték szerint adatott, hogy közölvén azt velünk, válaszszon minket atyjának tulajdon népévé, 's azt cselekedje, hogy *szeressük Istent teljes szivünkből, elménkből és minden erőnkből.* Azonban nem lehet tagadni, hogy ugyan akkor roszravaló szabadságot is engedett Isten embernek, melly őt bűn' fertőjébe ragadhatja; letörölheti róla Isten' képmásának utólsó csillám fényét is; felszaggathatja Istenneli egybeköttetését, 's a' Lélek' szentek' szentében pusztulást idézhet fel, 's elenyészni engedi legkisebb nyomát is azon eredeti tisztaságnak, mellyben a' lélek Isten' kezéből kiszármazott. Igy megy teljesedésbe

amaz isteni szó: *Imé életet és áldást, átkot és halált, tüzet és vizet adok előtökbe, válaszszatok. Nem*, óh! *nem akarja Isten a' bűnösnek halálát, hanem azt akarja, hogy megtérjen és éljen*: — de másrészről, nem is kényszerit senkit imádására, 's az erény' állhatatos követésére. Ő tartja össze a' roppant erőket, mellyeknél fogva futják a' számtalan csillag-világok kimért pályájokat, a' nélkül, hogy egyik a' másikat összezuzná, vagy csillag-pályájáról elragadná. De legfensébb teremtményét, az embert, nem akarva öntudatlan gépelylyé 's mívszerré alacsonyitani, szabadakarattal ruházta fel; 's mint serkenti szent Lelke által a' jóra: ugy megengedi másrészt járni a' vétek' rettenetes ösvényén, mig végre oda jut, hol megvetőleg taszitja el, 's gunyolván káromolja a' szent Lélek' jóraintő 's serkentő szózatát.

És valljon ekkor megbocsáttatik-e a' szent Lélek elleni bűn? Ember! ne nevezd Jézust, ki még gyász keresztjén is bocsánatot könyörge elleneire, kik őt halálra keresték, — ne nevezd őt szigoruan kegyetlennek, 's szeretetlenül könyörületlennek. Ne vádold őt emberek iránti kiméletlenséggel 's mózesi szigorral, ha azt állitja, hogy e' bűn soha meg nem bocsátandó 's méltó örök ítéletre. Azért jött ugyan ő, hogy felkeresse 's boldogitsa mind azt, mi elveszett; jó útra térítse, mi eltévedt. Végetlen ugyan 's határt nem ismer az isteni kegyelem, ha a' bűnös vétke' súlyja érzetében Istenhez kiált 's bocsánatért esdekel. Igenis, hol valódi bünbánat 's élő igaz hit uralkodik, elveszi ott Isten 's tenger mélyibe veti a' vétkeket, 's életet parancsol elő a' halál árnyékának sötét völgyéből. — Megdöbben a' tékozló fiú, midőn Isten' büntető hatalma beéri, 's a' hontalan

visszasohajt idegenből hazája' szent földére, mit elhagyott gondatlanúl. Visszagondol fájdalmas érzettel atyja munkásira; sokkat boldogabbaknak vallja azokat magánál, 's magába térve igy szól: *Az én atyámnak melly sok béresei bővölködnek kenyerekkel, én pedig éhel halok meg. Felkelvén elmegyek az én atyámhoz, és ezt mondom nekie: Atyám! vétkeztem az ég ellen 's te ellened. És nem vagyok immár méltó, hogy fiadnak hivassam. Tégy engem ollyanná, mint béreseid közül egy. Felkelvén azért elmene az ő atyjához. Mikoron pedig még távol volna, meglátá őtet az ő atyja, megszáná őt 's hozzája futván esék az ő nyakára, 's megcsókolgatá 'sat.* Bizony mondom néktek, illy édes atyai kitárt karokkal fogadja Isten is, eltévedt, de hozzátérő gyermekét, ha az törődött szívvel 's a' megbánás könnyeit hullatva hozzátér, 's kiált, bocsánatért esdeklő. Bizony mondom néktek, nagy örömök vagyon az angyaloknak mennyben az illy megtérő bűnösön.

Ah! de nem illyen nemü 's természetü az a' vétek, melly szent leczkénkben neveztetik. Kirekeszt az mint látánk minden bűnbánást, Istebenni hitet 's megtérést. Igen! az ezt követő élte' alkonyán is, a' helyett, hogy alázódnék, fennyen beszél; 's a' helyett, hogy vétkeiből megtérne, vétkei mellett harczol; kineveti és csúfolja a' buzgóságot. Szép költemény még akkor is előtte, minden boldogságával, a' mennyország, és a' pokol minden ördögeivel ollyan ámitás, mi figyelmet nem érdemel. Még akkor is rágalmazza teremtőjét, káromolja szent Lelkét. 'S lehet-e kérdem, hogy kegyelemmel tekintsen alá Isten az illy bünhödve haldoklóra? Lehet-e, hogy ki itt megtérni soha nem akart 's nem kivánt, bocsánatot nyerjen ott fent? Óh! ugy — mit vétek nélkül

gondolni sem lehet — nem lenne tökéletes az isteni szeretet, 's czélt vétene, ha az igazság' romain 's szomoru düledékein akarná magát felmagasztalni. Elaltatnék úgy amaz igaz biró, a' lelkiisméret, 's út nyittatnék a' bűnre 's vétkes könyelmüségre. Bizony bünbánat 's hit nélkül megtérés; megtérés nélkül bűnbocsánat 's idvesség, mint képzeletben, ugy valóságban is lehetetlen; 's következöleg a' szent Lélek elleni bűn soha bocsánatot nem nyerend, de méltó örök itéletre.

Imé! ez árnyék rajza a' képnek, mit elöttetek felmutatni akarék. Egyes vonásokat emeltem ki abból csupán, azonban már nyertünk, ha e' fontos tárgyban annyi ismeretet szerezhetének, hogy majd gondtól üres óráinkban, róla fenakadás nélkül gondolkodhatunk. Minket is szívén hordozott Jézusunk; reánk is tartozik hát ama nagy intés. Vigyázzunk azért és imádkozzunk szüntelen, buzgón 's buzogva hangoztatván: *atyánk! ne vigy minket kisértetbe: de szabadits meg a' gonosztól; mert tied az ország, hatalom és dicsőség mind örökké.* Amen.

XV.

A' tékozlófiú, távozva az apai háztól, 's visszatérve ahoz.

Alapíge: Lukács 15. 11—20. Egy embernek vala két fia. És monda az ifjabbik az atyjának: Atyám! add ki énnékem az örökségből részemet. Annakokáért az, megosztá közöttök az örökséget. Nem sok napok után pedig, mikor mindeneket egybetakart volna az ő ifjabbik fija, meszsze méne idegen tartományba, és ott eltékozlá minden marháját, mivelhogy nagy tékozlással élne. Minekutánna pedig mindeneket eltékozlott volna: támada nagy éhség abban a' tartományban, és ő meg kezde fogyatkozni. És elmenvén adá magát annak a' tartománynak egy lakosához, ki elküldé őtet az ő mezeire, hogy legeltetné a' disznókat. És kívánja vala megtölteni gyomrát a' moslékkal, mellyet esznek vala a' disznók, de azt is senki nem adja vala néki. Mikoron pedig magába tért volna, monda: Az én atyámnak melly sok béresei bővölködnek kenyerekkel, én pedig éhel halok meg! Felkelvén elmégyek az én atyámhoz, és ezt mondom nékie: Atyám vétkeztem az ég ellen és te ellened! És nem vagyok immár méltó arra, hogy te fiadnak hivattassam; tégy engemet ollyanná, mint a' te béresid közzül egy. Felkelvén azért elméne az atyjához.

Több helyek 's előterjesztések találtatnak szent könyvünkben, mellyekben, valóban ugytetszik nékünk, hogy a' bibliában, biblia, 's az evangeliumban evangelium rejlik számunkra rövidbe foglalva, 's minél gyakrabban foglalkozik velök elménk és szívünk, annál kimeríthetlenebbeknek látszanak előttünk, annál jótékonyabb hatást gyakorolnak benső valónkra. — Illy evangelium már kicsinyben, melly az egész evangeliumi tu-

domány lelkét magában foglalja a' tékozlófiuróli hasonlat 's példabeszéd. Kinek nem jutna eszébe, gyermek éveiből, e' szent elbeszélés? ki nem imádta buzgón 's buzogva Istenét, hogy tékozlófiúvá lenni ne engedje soha őt? Ki nem sajnálta és siratta azt, midőn az apai házat elhagyá, 's ki nem örvendett viszont lelkéből, midőn az viszszatérve ismét feltalálá azt. Igen! olly megható a' benyomás, mit e' történet örök igazságával, 's szívet, lelket nyerő egyszerűségével gyakorol a' kedélyekre, hogy máig is, egyike azoknak, miket az evangelium hirnökei, pogánynépek között, az egybeseregletl gyermekeknek elbeszélnek. És ezen kicsinyek — nem merülve még olly mélyen a' babonás hit szövevényibe — édesden figyelnek beszédökre. Mint menynyei örvendetes izenet hangzik az füleikbe. Elmennek majd, 's elbeszélik azt szüleiknek, 's eljönnek ekkor a' szülék is, kívánkozva jönnek el, hogy bővebb tudomást 's ismeretet szerezzenek arról magoknak. 'S nem egyszer történt már, hogy a szent történet ismétlésekor könnyek hullának alá szemeikből, 's megtértek ahoz, ki megfáradt és megterhelt gyermekeit, illy atyailag hivja 's fogadja magához.

Jertek el, — meghívlak én is most benneteket — újítsuk meg emlékünkben e' történeti szent elbeszélést, 's vegyünk abból hasznos tudományt 's épületet magunknak. Legyetek szokott kedvező figyelemmel, míg e' jelen órán felmutatom előttetek, a' tékozlófiunak apai háztóli távozását, 's ahozi viszont megtérését — jövő alkalomra hagyván atyjátóli fogadtatása történeti elbeszélését.

1. Két fia volt csupán egy atyának, 's mint a' hasonlatban olvasható, bőség uralkodott a' háznál, 's több

mint közönséges jólét. Szelíd, kegyes és jóltevő volt az atya gyermekeihez; békés és vídám életet éltenek, 's tiszta és hű szeretet által egybekapcsolva, méltán örvendhettek boldog sorsuknak. Az elégületlenség 's rosz-kedvüségnek még csak árnyéka is meszsze távozott a' békés küszöböktől. — Igy szól majd atyjához a' kisebb: *Atyám! add ki nékem az örökségből részemet.* Mit akart az ezzel? talán jobblétet vala eszközlendő? vagy talán jövedelmezőbb gazdálkodást inditandó? — Valóban maga sem tudta azt először. Feltámadt benne az önállóság' homályos szükség érzete, melly bizonyos években, olly könnyen atyák ellen ingerli a' gyermekeket. Nyomó teher akkor nékiek a' függés állapotja, — édesgetve csalogatja lelköket a' gondolat, magok uraivá lehetni, 's szabad kényök 's tetszésök szerint használhatni vagyonukat — 's legalább megkisértik kivihetni azt. Ezért kérte ő is részét az örökségből atyjától; 's az atya megosztá azt azonnal közte 's testvére közt. Vélnéd talán, hogy ezzel megelégedett? Óh! nem, ki a' függetlenség mézes — bár többnyire mérges — poharát egyszer megkóstolá, tovább is izleli azt bármi áron. Az apai ház, hol gyermeksége arany éveit töltötte, melly első bútalan 's ártatlan örömeinek lakhelye 's teremtője, legboldogabb óráinak tanúja volt, mellyhez ezer legédesb emlékek 's legszentebb érzékeny kötelek kapcsolák: felette szük 's keskeny már nékie. A' csendes és békés életfolyam ízetlen és egyszerü előtte; az atyai puszta jelenlét is boszszantó és terhes már, a' hitben, hogy az felügyel reá 's szemmeltartja őt. Nem olthatá hát még ki kebléből az atyjátóli szemérmet 's félénkséget végképen, 's az által megköttetve érezi magát vágyai és kívánságai teljesítésében,

mellyek hovatovább hevesebben dagasztják dobogó kebelét. De túl a' szűkfalakon, a' nagy világ terül el előtte, fénylő javak hizelegnek, gazdag örömélvezet kínálkozik mosolyogva felé, millyenekre itt — mint hiszi a' boldogtalan — nem számíthat soha. Nem köti 's akadályozza, nem inti 's bünteti ott semmi komoly tekintet őt. Az öröm'ezer kapui tárulnak fel előtte, 's csak egy bátor lépés kívántatik csupán, áthatni ama vidámabb tartományba, mellynek kies vidékein határtalan öröm és szabadság, a' szabadsággal megelégedés honol 's uralkodik. Elhatározza hát magát e' lépésre hirtelen, mert — igy gondolkodott — az élet rövid, de hoszú az éldelet — nem kell hát hasztalan vesztegetni semmi időt. *Nem sok napok után tehát*, *mikoron mindeneket egybetakart volna az ifjabbik fiú*, házája közelében égvén — mint mondani szoktuk — a' föld lába alatt, *meszsze méne, idegen tartományba.* Hegyeknek kellett emelkedni, völgyeknek elterülni közte 's szülőföldje között, hogy az emberek nyelve ne emlékeztesse őt a' hazai nyelv ismeretes hangzatára. Minél messzebb távozand ő attól, annál jobban érzendi magát, annál fentebb 's szabadabban emelkedik keble. Ott egyedül önmagának tartozik számolni tetteiről; semmi hír 's tudomás nem jut többé hozzá övéitől, 's viszont tőle övéihez. Halva van ő övéire nézve, hogy annál biztosabban élhessen önmagának. Mint a' rabszolga, ki a' hajtsár ütlekei alatt hordozá a' nap terhét 's melegét, este, rablánczitól szabadultan, hüsítés okáért, hullámzó folyamokba veti magát: úgy rohan ő is a' vétkes kéjéldelet hullámiba, melylyek végre öszszefolynak feje felett, 's *eltékozolja mindenét, mivelhogy nagy tékozlással élne.*

Úgylátszik, maga az édes atya sem roszallotta ál-

talánosan, fiának ön állóságrai vágyódását. Az ifjabbik vala az, és zsidók szokásaként — mit kétségkivül Jézus is főkép szem előtt tartott a' hasonlatban — kitünő előnyökkel 's jogokkal birt, két testvér között az első szülött, ki nem csak az atyai háznál tartatott különös tiszteletben, de atyja halála után is kettős részt örökölt javaiból. Már a' gyengéded 's jó érzésű első szülött is átallott volna olly életkorban, olly nyers követeléssel lépni fel: *Atyám! add ki nekem az örökségből részemet.* Azonban nem kívánta akadályozni 's megtagadni gyermeke talán képzelt boldogságát; 's bár tenni nem tartozott — semmi törvény által arra nem köteleztetvén, — teljesité gyermeke kivánságát. Tette pedig ezt, részint azért, mert kénytelen 's erőltetett szolgálatot nem kivánt elfogadni gyermekétől; részint, mivel erőssen hitte, hogy atyai legfőbb áldozatját hálásan ismerendi el fija, 's nem vesztegetendi el részjószágát 's vagyonát. És, ki nem várhatá méltán, hogy e' mondhatlan édes atyai jóságtól érdekelve, megindítva 's mélyen áthatva, nem távozand az atyai ház küszöbétől? — hogy a' bizalom, jóakarat 's gondoskodás illy nyilvános jele 's tanúsitása irtózattal tartándja őt viszsza a' meszsze távolba utazástól? — Azonban, mindez őt nem érdeklé 's meg nem indítá, vagy ha kissé érdekelte is, pillantatnyi futólagos felhevülés vala az, mit a' szabadság tündér bájképe 's vágyódása azonnal elenyésztetett. Nem hatá meg atyjának szorongó 's aggasztó tekintete, mellyel kisérte a' hajtó türelmetlenséggel útnak készülőt, 's nyugtalanúl idestova járkálót. — 'S miként történt az elutazás? Titkon talán, 's az éj komor 's néma sötétében, hogy atyját, leverő mély fájdalomtól, 's önmagát, érdemlett elpirúlástól megkímélje? De mit érzendett — kérdem —

akkor, ha rágondolt, hogy atyja majd a' nyájas reggel jöttével ébredve, kényteleníttetik látni 's érezni, hogy gyermeke tova vándorolt, és a' csendes este alkonyával tártkarokkal várja azt: de leáldoza bár a' nap 's aranyozott felhők megé tünt a' láthatárról, gyermeke nem jöve meg? nem így kiálthatott-e fel méltán, fájdalmas érzettel az atya: hálátlan gyermek! csakugyan távozhatál hát a' nélkül, hogy egy vég istenhozzád-ot mondtál, 's atyai legszivesb áldáskívánásom elfogadtad volna? De talán nyiltan történt az elútazás? Ah! de miként léphete akkor atyja eleibe a' hálátlan gyermek? Nem kellett-e nékie — bár minden erejét öszszeszedte légyen is — ellágyúlnia, 's a' mármár megkezdett tévútról elérzékenyülten térni viszsza, a' gondolatra: mi fájdalmas, egyszersmind szomorú és szomorító pillanatot vét a' mélyen sebzett szívű jó atya utánna az indúlónak? A' veréb is talál házat, — szükség, hogy igy gondolkodott légyen — és a' fecskének is van fészke, nekem is nyitva az atyai ház, maradok hát békén, 's az atyai legjobb szívet — melly miattam elvérzik búvában — nem keserítém oktalanul. Vélnéd talán, hogy a' gyermeki szeretet 's hála legszentebb érzelme, elolták keblében a' szabadság utánj vétkes vágyódást? Óh! nem, ő rút hálátlansággal bélyegezve magát, tova vándorol az atyai békés küszöböktől.

Be is érte nem sokára bűnének rettenetes zsóldja. A' vagyon, mit fogyhatatlannak vélt, naponként kevesede, 's kezdett csönkkenve dugúlni az éldelet kútforrás. Megállapodhatott volna még, 's haza térhete, meglevő vagyonával, de vaksága, melly távozni készteté, hazulról, nőttön nőtt a' távolban, hol nem figyelmezteté senki, de azt akarta minden, hogy minél töb-

bet nyerhessen javaiból. Tobzódik hát, 's dőzsöl tovább is, mig nem végre az utólsó morzsalék is elfogya; még mindig azon bóldog reményben, hogy örömélde-lete társai osztani fogják majd vele vagyonukat, mint ő megosztá azokkal a' magáét — 's házukba fogadják őt. *Azonban, miután mindeneket eltékozlott volna, támada nagy éhség abban a' tartományban.* Megrohanta azonnal őt is ama paizsos férfiu, győzhetetlen erővel, *és ő meg kezde fogyatkozni;* és e' kezdet, visszatarthatlanúl ragadá őt borzasztó vége felé, elveszendőt bizonyosan, ha segédkezek nem karolják jól-tevőleg. És azok nem karolván: kénytelen, magát mélyen megalázva, tolakodni másokra. *Elmenvén hát, adá magát annak a' tartománynak egy lakosához, ki elküldé őtet az ő mezejére, hogy legeltetné a' disznókat. És kivánja vala megtölteni gyomrát a' moslékkal, mellyet esznek vala a' disznók, de azt is senki nem adja vala nékie.* Csakugyan ennyire ment hát a' dolog. A' pazar tékozló elhagyatott egykori öröm éldelete társaitól, elégnek tartván mindenik csak magáról gondoskodni. A' gazdag ifju, a' népből, melly magát Jehova választott népének nevezte, büszkén 's kevélykedve — pogány szolgálatra, és pedig ott is, a' mező tisztátalan állati közti aljas szolgálatra jutott. Aradozó bővségben, 's teljes jólétben neveltetve otthon; az idegenbeni képzelt függetlenség alatt, semmi kéjéldeletet meg nem tagadva magától; vágyai 's kivánságai teljesitésétől elpuhultan; bármi lemondástól magát elszoktatva; könnyelmü vétkes czimboráktól, önhaszonleső hütlen barátoktól, ollyanná dicsőitve, ki vidáman tudja használni az életet, ennek örömeit és javait: most egyszerre, mint megvettetett koldus, tanács-, vigasz, szá-

nakozás-, 's segély nélkül, magára hagyatva, egyedül áll az élet zajgó hullámiban. Valóban dicső szabadság annak, ki magát az atyai ház békés falai közt is, korlátozva érezte felettébb. Édes teher annak, kinek az atyja iránti engedelem elviselhetetlenül nehéz, — a' dorgáló szelid veszsző, fájdalmasabb volt, mintsem tovább kitürhetné. Most érte be őt — mit egy bűnös is el nem kerülhet soha. — Isten büntető kezében, a' sulytoló nehéz ostor. Most találta őt, mint hatalmas villám, Isten itélete, — mit egykedvűleg gúnyola oda elébb, midőn atyját elhagyá; 's a' gyermeki szeretet — 's tartozott hála legszentebb érzelmeit, lábaival tapodá. Azt hitte a' bóldogtalan, hogy tova vándorolva — kötelezteléseit hagyja el csupán; elhagyta azonban önmagát, elhagyta saját idvét is. Lehető minden reményei elenyészve, a' boldog multrai viszszaemlékezés csak keserveit nevelé, sokszorozva. Minden reggel újabb nyomó szükség; minden este, ujabb gond kinozta, gyötörve őt, miguem végre a' nyomor annyira fejére nőtt 's reá nehezedett, hogy gyakorta feküdt ama forró óhajtattal: vajha ne ébredne többé soha fel! — De

2. Üte majd az óra, és a' tékozló fiu magába tért. Átható villámfény derengett alá elsötétült bús lelkére; 's kezdett nékie hajnallani. És e' dicső fény, nem enyészett el viszont, 's nem borúlt sötét éjszakába, — nem, de erősen megragadva tartá őt. Öszszeszedi majd magát, 's feledve a' gondok táborát, mellyek untalan környezék; az inséget és nyomort, mellyek őt egészen megtörék; a' hiu reményeket, mellyek csalogatva ámiták; feledve a' szegénység szorongatásait, mellyek őt szinte kétségbeesésig megheták: ismét birni, ismét feltalálni akarja 's kivánja önmagát. *Magába tért* te-

hát, 's ezzel meg vala téve a' szabadúlásrai első lépés. És a' már nem egészen elveszettnek tartandó, a' pillanatban, mellyben magához tért, visszagondol arra, mi volt oda elébb. Tiszta fényben ragyog fel előtte a' múltak édes emléke; az apai ház csendes nyúgalmával; a' jól rendezett, 's békés életmód 's ház tartás; az áradozó bővség, melly ottan uralkodott, — 's iszonyú ellentétbe áll előtte a' legmostohább jelen; a' keserű inség és nyomor; a' barátságtalan idegen hon, kíméletlenül könyörületlen lakóival. *Magába tért tehát és monda: az én atyámnak, melly sok béresei bővölködnek kenyerekkel! én pedig éhel halok meg.* Atyjának nevezi hát csakugyan, még most is, kit elhagya vétkesen. És ha szinte akaratlanul lebbent is el ajkiról, az édes nevezet, csakugyan ellenmondhatlanúl tanusitja az, miszerént amaz édes egybeköttetési vágy ismét felgerjedt lelkében. 'S minél inkább mélyedik e' gondolatba; minél figyelmesebben veti egybe a' bóldog múltat a' keserű jelennel; minél tisztábban látja, milly sokkal bővölködött akkor, 's milly sok nélkül kénytelen ellenni most: annál erősben támad fel lelkében a' vágyódás, azt, mit elvesztett, viszont feltalálhatni, ha csak részben is. Érzi, hogy itt tovább nem maradhat, 's igy szóll magában: *felkelvén elmégyek az én atyámhoz.* Nem nyilvános tanuja-e e' rögtöni maga elhatározása annak, hogy csakugyan rejteztek még fentebbi nemes érzelmek keblében, mellyekre a' vihar éjszakájaként reá szakadt inség és nyomor pusztitva dúlt tábora semmi hatást nem gyakorolt? 's ez érzelmeknek ada most az isteni segély helyes és biztos irányt. Állitsátok elő képzeletben őt, a' mezőn, disznó nyáj között; szakadozott rongy öltönyben, elhalványult képpel, 's éhségtől el-

kényszerülten, lehajtott fővel; földre szegezett tüztelen szemekkel: bizony mondom néktek, e' szavak elhangzásánál: *felkelvén elmégyek az én atyámhoz*," legtisztább fényözön terül ismét el, 's szét a' bús komoly arczokon; fény, melly a' lélek bensejéből sugárzott ki, 's árada szét egész valóján.

Azonban nemcsak ezt mondja ő: *felkelvén, elmégyek az én atyámhoz*, hanem utánna tészi azonnal: *és ezt mondom nékie: atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened; és nem vagyok többé méltó, hogy fiadnak hivattassam. Tégy engemet ollyanná, mint a' te béreseid közzül egy.* Annyira 's olly tisztán meggyőzeték hát vétke nagy voltáról, hogy abban az ég és Isten örök rendelése elleni bűntettet lát egyszersmind. Annyira nem számit többé elébbeni helyzetére 's állására, hogy őszinte ismeri el magában — ott hol senki nem hallja, a' sziveket vizsgáló örök Isten szent szine előtt, — hogy nem méltó többé a' fijuságra. Olly forrón buzog és ég benne a' kivánat atyja közelében lehetni, hogy vágyván vágyakozik atyja béresei alacsony — szigorú — és kemény helyzetökre; 's mint atyja kegyelmének 's jóságának legdrágább 's becsesb ajándékát, kivánja azt, esdve eszközölni ki. — Nem követel semmit; nem kivánja magát mentegetni ifjui könyelműséggel 's tapasztalatlansággal; nem a' kisértés hatalmas erejével, mellynek ellentállni képes nem vala. Nem, de amaz őszinte elismeréssel 's vallomással akar atyjához közeliteni egyedül; 's maga elhatározását tettleg tanúsitandó: *felkelvén, elméne az ő atyjához.* Méltán foroghattak ekkor, egymást váltva, illy gondolatok elméjében „atyámhoz akarok hát menni, 's „illy állásban szegényül, csak nem félmeztelen; 's éh-

„ségtől elkényszerülten? Él-e még valljon, kit elha-
„gyék, atyám? és ha él, elismerend-e engem? És ha
„elismer is, magához vészen-e ismét? Nem kell-e
„magát miattam elszégyenelnie, 's nem utasit-e visz-
„sza, keserü, de érdemlett szemrehányásokkal az apai
„ház küszöbétől? És ha majd csakugyan magához fo-
„gad végetlen jósága, mit mondanak a' barátok, is-
„merők, 's a' béresek, kik közt akarok szolgálni? Itt
„ellenben senki nem ismér, — nem jobb-e hát itt ma-
„radnom, 's a' legnyomorúbb módon bár, tengetni
„örömtelen életemet? mint lealázó szégyent 's homályt
„vonni magamra? Jő talán még idők multán bizonyos
„kedvező körülmény, melly az inségből kisegit; és ha
„szinte elébbi bóldog állásomra nem is, de ollyan hely-
„zetbe emelhet még, melly mindenesetre kedvezőbb
„sorsot nyújthat számomra, mint atyám béresei alacsony
„állásuk.“ És ha sokáig, ha minduntalan, csak igy
fontolkodott volna, elmehetett volna-e valaha atyjához?
nem lephette volna-e meg véletlen a' késni nem tudó
halál borzasztó szent órája? 's nem fedhették volna-e
idegen föld nyomó hantjai hamuhodó hült porait? De
nem késik ő soká, hanem dologhoz lát hirtelen nyil-
vános jeléül annak, hogy őt nem csupa szükség 's kény-
telenség, de valami fentebbi, tudniillik legszentebb vá-
gyódás, atyjához vonszó legtisztább 's ólthatatlan sze-
retet inditja 's lelkesiti a' hosszú és kétes útra.

Igen! egész tartományok terültek el közte 's ha-
zája közt; ismét át kelle ezeket útazni. Midőn először
átvonula ezeken, dicsőség 's magos öröm kísérték őt
mindenütt; örömittas kísérők közt, még szebb kilátás
hizelgett, mosolyogva felé — nagyobb öröm-élvezet-
re. Most pedig egyetlen pálczával tévedez ide 's tova;

— ez az egyetlen hü barát, ki mellette maradt még, 's hazájába vezérli 's segiti ingatag lépésit. Idegen emberek könyörületétől esdekel falat kenyeret, útmelletti vágásokból 's gödrökből merit vizet, szomját enyhitendő; a' meszszeterült ég-bólt béfedező hajléka; kemény és száraz föld fáradt tetéminek rögös nyughelye. Gyakran a' nap izzó hevétől elepedten földre rogyik szinte, 's kétségeskedik, kivihetni — mit kezdett — a' nehéz és fárasztó hosszu útat. Azonban *erős a' szeretet, mint a' halál*, az atyáhozi legtisztább szeretet ébredt fel benne, 's lobog ólthatatlan szent lángokkal. Fel kél azért hirtelen, 's összeszedve magát, uj erőt kölcsönöz lankadt ereibe. Elhagyva már az éhség nyomta tájakat, gazdag, virágzó, és dúsan tenyésző vidékeken útazva már, találhatott vala alkalmat, megtelepedhetni ott, vagy idegen szolgálatba állhatni, ollyannál, ki bűnéről mit sem tudva, keserű szemrehányással nem terhelhetné soha. A' hajlék azonban, mit itt épitene, 's mellyben mint maga ura, szabadon élhetne, nem lenne a' boldog apaiház soha. A' szolgálat ingyen sem hasonlitandó az ottanival. Azértis, előre tör és siet; 's minél tovább halad, annál inkább gyorsitja 's szárnyakat fűz, mintegy lábaira, az öröm és magos remény. Végre majd — égi segély 's isteni óltalom védpaizsa alatt — állhatatos kitartás után, elérve a' kivánt czél, 's ő eljuta atyjához szerencsésen.

Imé! elmondva előttetek rövideden, a' tékozló fiu' távozása az apai háztól. Elmondva a' rettenetes inség és nyomor, mellybe vétkes gyönyör — 's testi kéj' éldelete buktatá a' boldogtalant, mignem végre, a' beért isteni büntető erő 's hatalom, szinte kétségbeesésig sulytolá, a' mármár — mindenétől megfosztatott 's min-

denektől elhagyatott — nyomorú kárhozandót. Elmondva egyszersmind az is, miként, hogy ütött egykor annak is az óra, 's azonnal magába tért, 's bánva a' bűn' 's vétek' szolgálatában elvesztegetett életidejét; legyőzve minden ellen gerjedelmeket, visszatért — kit elhagyott vétkesen — atyjához; 's a' megbánás' könnyeit hullatva, e' szavakban esdekle bocsánatot: *Atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened. És nem vagyok immár méltó arra, hogy fiadnak hivattassam; tégy engemet ollyanná, mint a' te béreseid közzül egy!* — Miként fogadta majd az édes atya eltévedt, de ismét hozzátért gyermekét? arról jövő alkalommal.

Most pedig mellőzve minden — különben is, mint hiszem felesleges, sőt épen szükségtelen — alkalmazást, mindenki tudván azt, hogy az evangeliumi tékozló fiú, képe a' bünösnek, ha ugyan minden bűnös ugy tekintendő, mint tékozló fiú, ki feledve az apai intést; 's elhagyva az apai ház' küszöbeit, tova vándorolt, hogy szabadon mivelhesse a' gonoszt: magára bízom most az egyszer mindenkire, hogy vegyen épületet 's hasznos tanuságot a' mondottakból, ama pásztori intéssel rekesztve egyszerü elbeszélésemet: Könyörögjön minden, ki csak könyörögni tud, könyörögjön buzgón 's buzogva az irgalom' atyjához 's Istenéhez, hogy őt bűn' fertőjébe merülni, 's tőle elszakadván tékozló fiúvá lenni ne engedje soha. És ha talán — mitől óvjon mindenkit kegyelmesen az ég — közülünk valaki Istentől, ama legjobb atyától vétkes hálátlansággal elszakadva, tékozló fiúvá aljasult már: — Istenre, tulajdon idvére kérem és kényszeritem azt, térjen, óh térjen magába mielébb; 's elismerve helyzetének — hova undok bűnei miatt sülyede — rettenetes voltát, emlékezzék

meg, honnan esett ki, 's térjen meg — kitől eltért — Istenéhez; 's Istenifeledése' szennyét bűnbánata' könynyeivel mossa le, hogy visszasegítvén kárhozat' széléről, Isten, — bűntől szabadult lelkét — mint a' tékozló fiú atyjánál: úgy ő is ama nagy napon — az itélet' napján — irgalmat és kegyelmet találhasson Isten előtt mennyben. Amen.

XVI.

A' tékozló fiú' fogadtatása az apai háznál.

Alapige: Lukács 15. 20—32. Mikoron még távol volna, t. i. a' tékozló fiú — meglátá ötet az ő atyja és megszáná ötet, és hozzája futván esék az ő nyakára és megcsókolgatá ötet. Monda pedig nekie az ő fija: Atyám! vétkeztem az ég ellen és teellened, és nem vagyok immár méltó arra, hogy te fiadnak hivattassam. És monda az ő atyja szolgáinak: Hozzátok elő amaz én fő-öltözőruhámat és öltöztessétek fel ötet, és adjatok gyűrűt az ő kezébe, és sarut lábaira. És előhozván ama meghizlalt tulkot, öljétek meg és lakozzunk vigan. Mert az én fiam meghalt vala és feltámadott; elveszett vala és megtaláltatott. Kezdének azért vigan lakni. Vala pedig az ő nagyobbik fija a' mezőn: ki mikor haza jövén közelgetett volna a' házhoz, hallá az éneklést és vigadozást. És egyet a' szolgák közzül előszólitván, megtudakozá: mi dolog volna az? Az pedig monda neki: A' te öcséd jött meg; és megölleté a' te atyád ama hizlalt tulkot, mivelhogy egésségben jött meg. Megharaguvék pedig az, és nem akart bémenni. Az ő atyja annakokáért, kimenvén kéré öt. Amaz pedig felelvén monda az atyjának: Imé! ennyi esztendőtől fogva szolgálok tenéked, és soha parancsolatodat meg nem rontottam, mégis nem adtál nékem csak egy kecske fijat is, hogy az én barátimmal vigan laknám. Minekutánna pedig a' te fiad megjött volna, ki minden te marhádat a' paráznákkal költötte el, megölleted ő néki ama hizlalt tulkot. Ő pedig monda néki: Fiam! te mindenkor én velem vagy, és minden marhám tiéd. Vig kedvvel kell vala pedig tenéked lenned, és örvendezned kell vala, hogy a' te atyádfia meghalt vala és megelevenedett; elveszett vala és megtaláltatott.

Felmutatám a' mult alkalommal a' tékozló fiúnak az apai háztóli távozását és ahozi viszont megtérését. Hátra van még, hogy egy pár töredék vonásban érintsem meg, 's elötökbe rajzoljam mintegy, annak, az apai ház-

náli viszont fogadtatását. Mig ezt teszem, legyetek szokott kedvező figyelemmel. Kettős fogadtatásban részesült a' hazatért tékozló fiu; értelmezzük mindkettőt rövideden.

1. Nem vala még az apai ház' kapuinál a' tékozló fiú, a' kapuknál, mellyekhez legszentebb emlékek kötötték, 's mellyek, mint uj élet' kapui tárultak fel előtte. Lehet, hogy épen most küzdött még egyszer dobogó keblében, hatalmasb erővel mint valaha, a' nehéz aggodalom: találand-e valljon kedvező fogadtatást 's barátságos lakhelyet? — az engedelem' — 's bocsánat' édesen biztató reményével, 's e' küzdelem akadályozá talán kissé — különben is — ingatag lépteit? — *De mikoron még távol volna, meglátá őtet az atyja.* Kétség kivül, többször tekintgete már az aggasztó vágyódással a' messzevivő tágas útra, mellyen egykor fija tőle tova vándorolt. És ha szinte a' hálátlan gyermek semmi tudósitást nem külde is hozzá a' távolból, 's többek előtt csak nem egészen elfeledve volt is már: nem feledé őt az édes atya; nem, de csöndes magányában szívszakadva várta, nem ritkán, megtérését. Azonban, hasztalan várta azt ez ideig még mindég. Többször láta átüvöltő szeleket 's villány-terhes fellegeket emelkedni a' távolban; többször forgószél kavarta por-oszlopokat — de fiját, ki tőle messzetávozott, nem látá meg azokban soha. Számanélküli idegenek vonultak át előtte 's mellette, de nem vala látható fija, azok' körében. Végre, csakugyan megjöve az. Az atyai határtalan szeretet megélesiti a' várva-váró atya' már gyenge látását. A' távollét' daczára nem akadályoztatva semmit, a' halvány 's elkomorult bús tekintet — nem a' szakadozott rongy öltöny által — megismeri őt. Igen! látni 's meg-

ismerni őt, egyazon foglalkozása mélyen érező atyai szívének; és e' megismerést nyomba követi a' legszívesb könyörület és szánakozás. Ugyvan! az atyja *meglátá és megszáná őt*, 's nem maradhata tovabb házánál. Nem, de az évek' hossszú sora alatt legörbedve, 's szeretett gyermeke utáni kinzó aggodalom miatt, testben úgy, mint lélekben lehajolva bár, ifju kor' virágzó erejét érez hirtelen, csüggeteg 's reszkető ereiben; mert atyai szive gyengéden érező még mindég, 's megmaradt a' régi hivségben változatlan; *'s hozzája futván esék az ő nyakára, és megcsókolgatá őt.* És ha szinte e' kitörő fentebbi öröm' forróan meleg könnyei, elfojták is a' megengedés édes szózatát: ki vala már az mondva egész bizonyossággal, 's illy elfogadtatás után, nem kivánt semmi más bizonyitványt.

Ugy látszik, nem is érdemetlen a' tékozló fiu sok kiszenvedett nehéz küzdelmiért, e' fogadtatásra már. Egy próbát álland az ki még; próbát, melly nehezebb 's tul halad minden eddig még kiálltakat. Nem hangozott még el ajkiról a' vallástétel, mit megbántott atyja előtt, letenni akara, midőn az teljes megengedésről biztositá már. És ha ő olly mélyen 's ólthatlanul nem érezte volna lelkében vétke' nehéz öntudatát; — ha csupán a' beért nyomor' és szükség' sulytó csapásitól akart volna szabadulni, visszatérte által csak: valóban illy fogadtatás után, arról már teljesen meggyőzetve, visszatarthatá a' vallomás' érzékeny szavait, 's mellőzheté a' szükségtelen maga megalázódást. — De nem nyugszik ő, mig lelke' nyomó terhét le nem teszi. *Atyám!* — igy szól hát — *vétkeztem az ég ellen és te ellened, és nem vagyok immár méltó hogy te fiadnak hivattassam;* 's kétségkivül kivánta utánna tenni: *tégy engem ollyanná, mint*

a' te béreseid közsül egy. Megfogá majd szavában az atyja, aggódva mintegy, hogy magát az által mélyen megalázza gyermeke. Nem akarja hát, hogy beszédét végezze; 's szolgáihóz fordulva, kík oda siettek az alatt — parancsolja azoknak: *Hozzátok elő amaz én fő öltöző ruhámat, és öltöztessétek fel őt, és adjatok gyűrűt az ő kezébe, és sarut az ő lábaira.* Teljesen akará hát visszaállitani, előbbi fénylett 's egykor boldog állásába, hogy élvezhesse ismét — mintha még nem osztozott volna soha — gyermeki jogait 's igényei'. Egészben ugy kivánta tekintetni, mint egyik kedvelt gyermekét. A' régiek elmultak, mindennek meg kellett hát újulni irányában. Nem kiván, nem akar megelégedni az édes atya félszeg jótéttel; nem akarja, hogy gyermeke szakadozott rongy öltönyben jelenjen meg, 's szolgakép' robotoljon; 's nem kiván tenni semmi szemrehányást, melly szégyen-pirral boritná arczát gyermekének.

Másoknak is vissza kell hát tartani szemrehányástól magokat. Nem csak, de osztaniok is kell teljes mértékben az atyai sziv' magos öröm-érzetét. Mély fájdalom' érzetében ugyanis, magába vonul mintegy a' lélek, 's epesztő bujával foglalkozik egyedül. Igen! mig a' szerencsétlen' elvesztésén szomorkoda a' mély bánatú atya, szükségessé vált — ugy szólván — előtte, hogy magára hagyattassék, 's keserü bánatjának éljen bus komolyan. A' kitörő öröm' zajgó lármái messze távoztak háza' küszöbétől, 's gondosan kerülte az örömzajos emberek' vidám társaságát. Most azonban egybegyüjti azokat, hogy a' közel környék összehangzjék érzetével, 's atyai legmagasb öröme, kiáradjék azokra

is. *Előhozván ama meghizlalt tulkot* — monda ő — *öljétek meg és lakozzunk vigan; mert az én fiam meghalt vala és feltámadott; elveszett vala és megtaláltatott.* Meghalt vala? — Igenis, halva volt ő atyjára nézve, miólta tova távozott. Mit használt ugyanis nekie gyermeke' élete, ha övéitől egészen elszakadva tölté azt? Elveszett vala! Ugy van, mert mig távol 's idegenben tartózkodott, mint vesztett birtokot tekintheté őt, atyja egyedül. Most pedig ismét megtalálta azt; ismét, és ujra él az reá nézve; mert saját életét atyjáéval egyesiti, visszatérve az apai házhoz, mellynek egykor olly becses, olly kedvelt tagja vala; 's mellyben olly nagy hiány 's üresség volt — miólta nem vala hon. Nem helyén vala-e hát a' rendelkezés, ha az örömittas édes atya, a' ház' cselédit is örömébei részvétre hivja fel, midőn e' nagy hiány betöltetett ismét? 'S nem méltán jéghideg 's kőkemény érzéketlen szívüeknek mondhatnánk-e azokat, ha illy érzékeny felhivásnak ellent állhatának? Nem is állának ellent, de elmenének mindnyájan, 's kezdének vigan lakozni. És imé! illy — még csak nem is gyanithatott — legszívesb 's kedvező fogadtatásban részesült a' tékozló, de visszatért fiu az apaiháznál — atyja részéről. De

2. Koránt sem fogadtatott igy testvérétől. Az öregbik fiú az alatt a' mezőn vala, hihetőleg atyja dolgaiban foglalkozó, 's csak este, miután az egész nap terhét 's melegét hordozá izzadva — tére meg atyja házához. És a' mint közeledett, a' különben olly csendes 's magányos térhelyen, *hallá az éneklést és vigadozást.* Csudálkozással eltelten majd, 's alig hive füleinek, állapodott kissé meg, *és egyet a' szolgák közzül előszóllitván, megtudakozá, mi dolog volna az? Az pe-*

dig monda nékie: a' te öcséd jött meg; és megöleté a' te atyád ama hizlalt tulkot, mivelhogy egésségben jött meg. Felgerjed majd erre bosszújában. Minden keserű érzetek, miket atyjának később nyiltan elibe tár — rohanólag támadtak fel lelkében, egyszerre 's egymást váltva folyták át, tüzes csatában, szenvedő kebelét, nemképes megfogni atyjának illy bánás módját. Azt akarván 's mintegy követelvén, hogy öcscsét engesztelhetetlen hidegséggel utasitsa el magától, 's küldje vissza messze vidékre, hogy most minden bünbánás, 's olly igen megérdemlett büntetés nélkül, nemcsak atyailag fogadja azt, de öröminnepet is rendez az érkező számára: ez belátása ugy mint megfogása körét túlhaladja. Azértis nem birhatja reá magát, résztvenni az öröm-innepélyben. *Megharaguvék pedig és nem akara bémenni.* Meghallván majd *az* édes *atyja*, idősb fiának felgerjedt haragját: *kimenvén, kéré őtet;* hogy nyilván megmutassa mennyire kedvező 's jó indúlattal viseltetnék irányában is, ott hol parancsolhatott vala, kéréssel kivánván fellépni. — *Amaz pedig felelvén, mondá az atyjának: imé! ennyi esztendőtől fogva szolgálok tenéked, és soha parancsolatodat meg nem rontottam, mégis nem adtál nékem csak egy kecske fijat is, hogy az én barátimmal vigan laknám. Minekutánna pedig e' te fiad megjött volna, ki minden te marhádat a' parázsnákkal költötte el, megöletted néki ama hizlalt túlkot.* Ez vala hát az ok? 's innen és ebből mérte atyjának irántai szeretetét. Azért tartá magát hátrább téve, 's kevésbre becsültetve atyjától, mivel irányában, atyai jóságának e' küljeleit nem tanusitá még soha. Épen azért, nem nevezi testvérének 's öcscsének az érkezőt; nem, de „e' te fiad" czimmel em-

liti azt; mintha az teljesen idegen 's ismeretlen volna előtte. Olly kellemetlenül tör ki egyszerre belőle az eddig fojtva tartóztatott bér- 's jutalom vágy, és a' nyomorú gonosz irigység, hogy dölyfös tulzásból — testvérét rajzolandó — a' legfeketébb szint használja arra fel, 's vétkesnek káromolja azt, mit ugyan, az könnyelmű tékozlása, 's a' miatti szegénységre, 's csaknem utolsó szükségre lett jutása tekintetében megis érdemelt.

Az édes atya ellenben — bár e' kemény szemrehányás által mélyen érdekeltetett 's bántatott meg, és méltán jogositva érezheté magát, szigorún vonni kérdőre e' kíméletlen szavakért idősb gyermekét: legkevésbé sincs most arra hangúlva, 's mint nem kivánja megkeseriteni atyai legtisztább örömét: úgy nem akarja elősegiteni a' kedvetlen viszályt, melly a' két testvér közti viszonyt olly igen fenyegeté. Megpróbálja azonban igy is, megnyugtatni őt, szemére lobbantva igaztalanságát, 's ama szégyen-pirral boritani el, mit el nem távolithata magától, ha a' dolgok folyamá. szenvedély nélkül, 's el nem fogult kebellel fogta fel; 's monda nékie: *fiam! te mindenkor én velem vagy.* Fiam voltál, az is maradsz mindenkor. Hát olly keveset érő ez te előtted? Láttál-e szükséget valaha, valamiben? *Ime minden marhám tied.* Elválásról 's osztozásról köztünk szó sem lehet. Óhajtál-e valaha vígan lenni barátiddal? Szabadságodban állott az mindenkor, 's mint nem ellenzettem: úgy nem is ellenzem azt soha. Ha te nem tetted azt, mit illy módon megkiméltél, nem nékem, de tenmagadnak takargatád meg. Azonban, ha mindenünk közös, közös ügy mindkettőnkel, az is, ki most hozzánk reménytelenül érkezett. Hagyj fel hát min-

den nehezteléssel 's vétkes haraggal. Eddig is *víg kedvvel kell vala lenned, és örvendezned kell vala, hogy a' te atyádfija meghalt vala, és megelevenedett; elveszett vala és megtaláltatott.* — Imé tehát, nemcsak maga örvend az örömittas édes atya, meghalt, de megelevenedett; elveszett, de viszont megtalált gyermeke érkezésén, teljes szivvel 's lélekkel, — nem, de midőn víg örvendezésre hivja fel a' környéket: az elébb boszszúteljes 's különöző öregebb testvért is — feledésre kérve, múltak iránt — hogy az öröm-innepély 's víganlakozás teljes és zavartalan légyen — testvéri legtisztább örömre buzditja 's lelkesiti a' megjött testvér iránt.

Felfejtve — ugy hiszem eléggé — előttetek, a' tékozló fiúróli történeti szent elbeszélés, mellyről azt jegyzém meg elébbi beszédem kezdetén, hogy úgy tekintendő az, mint evangeliom az evangeliomban, magába foglalván Jézus áldó evangelioma lelkét 's egész öszvegét. Hozzáteszem most, hogy ha az egész evangeliom méltán hasonlitandó egy gazdag- 's ezer alakban változó tájképhez, mellyen a' napfény tiszta és éji sötéthomály fedte helyek; a' vidám kinézéssel gyönyörködtető, ismét mélyen elkomoritó nézpontok, csudateljes módon váltogatják egymást: úgy ezen egyszerü, de örök igaz 's kimerithetlenül gazdag képrajza is, a' tékozló fiúróli történeti szent elbeszélésnek, mit Jézusunk élethün ira elibünk, ha azt kellő figyelemmel kisérénk.

Az apai bóldog lak tünt fel elébb is előttünk; vidám nyúgalma, csöndes békéje, 's a' benne áradozott bővség 's általános jólét, méltán kiérdemlék figyelmünket. Előteremténk képzetünkben, hogy a' történeti el-

beszélés jeleltje, az ifjabb fiú, *ha eszébe vette volna azokat*, *mellyek békeségére valók valának:* bóldog és nyugalmas életet élhete a' nevezett áradozó jólét édesen pihentető lágy ölén. Csodálva bámultuk elhatározódását, miszerént távozni kivána mégis az apai ház békés küszöbitől. Tudakozva kerestük az indokokat, mik őt e' szerencsétlen elhatározódásra birhaták; 's ugy találtuk, hogy az önállóság- 's álfüggetlenség utánni titkos vágyódásból eredének azok; 's nem titkolhatánk el, hogy nem ritkán keblünkben is tenyésznek, és pedig gazdagon, illy magvak, hasonló keserü gyümölcsöket érlelök számunkra.

Mi is apai házban élünk, nem csupán ketten, de milliók együtt. És ez apai ház a' nagy világ, mit az teremtett, minden benne 's rajta levőkkel, *ki elébb volt mintsem a' hegyek lennének*, *és formáltatnék e' föld és a' világ; az ki öröktőlfogva mindörökké erős Isten volt.* A' menny és kiterjesztett erőség e' hajlék fedele, örök és mozdúlatlan alapon nyugszik az. Nappal a' fényes nap világitja azt, éjjel milliárd csillagvilágok tündökölnek fedelezetén. Országok és messze terült tartományok egészitik termeit; népek és nemzetek teszik lakosait. Hegybérczek 's magos partok annak falai; a' róna földek habzó arany kalászokkal; a' rétek, kertek és szőlőtermő hegyek édes gerézdekkel élés kamorái, hol nyitja meg amaz égi legjobb atya áldó kezeit, hogy megelégitsen minket 's minden teremtményit, naponként gazdag jóvóltával, 's ne légyen közűlünk senki, ki elhagyatva érezze magát. És ez apai házból, nem távozhatunk egészen soha. *Hová mennék* — ugyanis, igy énekel a' szent éneklő egyik magosságos énekében — *hová mennék uram! a' te lelked elől*, *és a' te*

orczád elől, hová futnék? Ha a' mennybe megyek ott vagy, ha a' koporsóba vetem ágyamat, ott is jelen vagy. Ha ollyan szárnyaim volnának, mint a' hajnalnak, és a' tengernek utolsó határinál laknám is, oda is a' te kezed vinne engemet, és a' te jobb kezed megfogna engemet. Ha azt mondanám: talán a' setétség elfedez engemet; de a' setétség is világosság én környülem, a' setétség is nem fedez el engem te előtted; hanem az éjszaka is fénylik, mint a' nap, 's a' setétség te előtted ollyan, mint a' világosság. Az én vesémet te birod és te fedeztél be engem anyám méhében. — És ha szinte kiakarnánk is költözni a' testből, 's letenni ez életet: nemesebb valónkat, lelkünket, nem vethetjük el. Isten kezébe vezérel a' halál is: *mert akar élünk, akar meghalunk, az úréi vagyunk.* Naponként kiterjeszti áldó kezeit felettünk, 's végetlen kegyelme biztat és bátorit a' kétes pályán. Még a' sötét árnyékú völgyekben is, még akkor is, ha megnehezül rajtunk a' vállainkat nyomó teher, mellettünk áll, 's nem enged fellebb kisértetni, mint elbirhatnánk. Egy órai rövid nyugalom, atyai szerető szivén 's kebelén; egyetlen tekintet atyai szeretete' végetlen gazdagságára, megédesiti az élet minden gondjait 's fáradalmait.

Azonban mégis, bennünk is rejtezik ama független szabadság utáni vágy, melly a' tékozlófiút tova kényszerité atyja házától, 's vele a' köztöki legszentebb 's legédesb kötelékeket szaggattatá el. Birni, 's szab dtetszés szerint kívánjuk használni — nem ritkán — azt, mit magunkénak hiszünk. Miénk pedig, vétkes nézetünk szerint mind az, mi tetszik a' szívnek 's gyönyörködteti szemünket. Isten legjobb akaratja terhes és fárasztó iga már; jelenléte 's reánki felvigyázása elviselhetetlen; a' határ, mit elibünk szab, keskeny és felette szűk. Tul

azon, hizelegve csalogat ezer bájalakban változva, a' nagy világ; 's vakon követve majd a' testi kéj 's vétkes gyönyör embereit, elszakadunk attól, kit úgy ismertünk 's tiszteltünk eddig, mint legjobb atyját mindeneknek, kik földön 's mennyen fiaknak neveztetnek. 'S feledve őt, kinek nagy volta minden lépten megrendíti lelkünket, dicsősége mindenből elibünk világol, jósága mindenütt körülkarolva tart bennünket: kelletlen már a' szent könyv, ízetlen az uri szent vacsora, boszantó a' hívők társasága 's a' vallás, mert Istenre emlékeztet viszsza, — és mi hanyathomlok rohanunk a' bün 's vétek kárhozatos fertőjébe. —

Követénk majd a' tékozlófiút, meszsze vidékekre gondolattal. Látánk mint küzde előbb borzasztó inséggel, mignem végre a' legnagyobb inség közepette megjelent nékie Isten ítélőszéke 's büntető hatalma, saját vétkei büntetése által élet útára térítendő őt. Reményt vesztve 's szinte elcsüggedten állánk ekkor mellette. Sötét és irtózatos éj leplezé előttünk az emberélet képet, melly Istentől is elhagyatva látszott már; mert vétkesen szakadt el Istentől, 's tátongó mélység szélén lebege az, minden pillanatban menthetetlenül veszélybe rohanó, 's csupán a' hit, hogy az elkietlenült borús felhők felett is örök és végetlen jóságú Isten, a' világosság egyedüli atyja lakozik, 's hogy tőle a' bün miatt elsötétült lelkekbe is derenghet alá világosság sugár, erősíté a' biztató reményben, hogy e' legjobb atya nem vonandja el tőle is teljesen áldókezeit, 's közelítend a' mármár kárhozandóhoz isteni segélyével. Nem is csalt meg a' remény. A' tékozlófiú, önismeretre jutván, magába tért. Az apai házrai édes viszszaemlékezés felkölté azonnal lelkében az alázi legszentebb vágyódást. Mint

víradt ekkor lelkében, víradt nekünk is. Benső legtisztább örömtől lelkesülten látánk, miként ő a' bün nehéz igáját nyakáról levetve, ismét felemelé fejét. Vétke igaz megismerése nyilvános kezesség volt Istenneli kiengesztelődése felől. A' rögtöni elhatározódás: *felkelvén elmégyek az én atyámhoz* — amaz erőre mutata, melly mondhatatlan hatalmas lett benne erőtlenben — ismét. Az eljárás, miszerint szándékát — legyőzve minden akadályt 's nehézséget — kivitte, amaz égi segélyt 's oltalmat tükrözé viszsza, melly nékie onnan felül adatott. Megtért hát atyjához, 's azonnal új világ 's új élet tárult fel előtte. Áttört a' nap a' sötét éjjelen, 's enyészetlen fénnyel világítá meg a' tájt, hol az imádott hon feküve, mellyhez tartozik már ismét változhatlanul a' tékozlófiú.

Mint beérte a' tékozlófiút: úgy beér mais minden vétkest bünének rettenetés zsoldja. Isten igazságos itéletét kérdezitek talán az életben, melly nem csupán képzeletben, de láthatólag is sulytja a' bünhödőt? Menjetek el a' sinlők nyomoru házába, vagy nehány beteg- 's halálos ágyakhoz: látni fogjátok azt azonnal. Nyissátok fel a' büszhödt tömlöczöket! nem csupán emberi, de egyszersmind fentebbi, sőt isteni büntető hatalom jeleit látjátok ott. Kérdezzétek meg egyiket vagy másikat a' vasbékóba vert szenvedőknek: miért kénytelenek illy borzasztó nyomor 's inség közepette epedni? Ha ezek nem, megmondják talán mások: azért, mert nem engedtek szüléik jó intésének; könyelmüleg tékozlák el minden vagyonukat, 's merültek a' testiség vétkes kéjéldeletébe, mignem beérte bűnök zsoldja, vagy más rendkivüli módon fenyíté Isten büntető hatalma. De nem egyedül külsőleg, de bensőleg is bünteti Isten a'

bünhödőt. Igen, *bünnek zsoldja a' halál.* Minden bünhödő úgy tekintendő, mint tékozlófiú. Elvesztegeti 's eltékozolja az istenség képét 's hasonlatát, el lelki örök békéjét 's nyugalmát. Mint amott a' szegénységet nagy drágaság követvén, egyik csapás kezetfoga mintegy a' másikkal: úgy itt is egyik bünből másik lesz, mellyekre rohanva vétkesen, végre a' kárhozat iszonyú szélére jut, hol a' multak gyötrő emléke, a' jövendők borzasztó képei veszik körül, 's amaz ismeretes író szavaiként: távol, meszsze'látja magától a' boldogság egét, 's közel a' sírt; a' hit nem világositotta sötétet emésztő férgeivel, melly képzeletében, mint lángörvény rá ásitó pokollá változik át. Már fél, már sülyedni véli magát, már képzeli szenvedéseit. Iszonyú helyezet! óh hit, szeretet, remény! legyetek segítségére. Ah! de az istentelen egyedül 's magánosan áll az élet szinpadán, elszakadva Istenétől. A' hittel, melly Istennel egybeköthete boldogitólag — felmonda botorul; a' szeretet, melly kisérheté utain, meszsze távozott tőle; 's igy kénytelen reményét a' vak sorsba helyezni, és az ott is megszégyenül. Boldog azonban, ha iszonyú helyzetében Istenbe veti azt, és magába szállva, mint a' tékozlófiú atyjához, megtér Istenéhez, 's Isten tagadása szennyét, töredelmes bünbánat könyeivel mosván le, bocsánatot könyörög 's irgalomért esdekel Istenhez; mert ez égi jó atya, ki *nem akarja a' bűnösnek halálát, hanem megtérését és életét, a' repedezett nádszálat eltörni, a' füstölgő gyertyabelet elolttani nem kívánván*, magához fogadja az igazán megtérőt, 's *örömök lészen mennyben Isten angyalinak, egy illy bűnös ember' megtérésén.*

És valjon, viszszatarthatánk-e mi legtisztább benső örömünket, midőn látánk — elbeszélésünk nyomán — a' már megtért és megérkezett fiút, örömtelt kebellel 's tártkarokkal fogadtatni atyjától, ki feledve a' multak keserű emlékét, feledve gyermeke rút hálátlanságát, ismét fijának 's minden javai osztályosának fogadá 's nyilvánítá azt, 's kitörő atyai örömét magositandó, víg lakozásra hívá fel a' környéket, 's együtt érzésre bírá 's lelkesíté az elébb boszús haragra lobbant idősb testvért is? Óh! nem, hiszen ez érzékeny és érzékenyítő dicső jelenetben amaz örök igazság rejlik számunkra: megbocsát amaz égi jó atya is, eltévedt, de hozzá térő gyermekének, 's hogy boldogtalan nem az, ki tékozló-fiú volt, hanem az, ki nem tudott 's nem kívánt viszszatérni az atyai kegyelem zsámolyához. Amen.

TARTALOM:

40 –

BX9445.K57
Nepszeru innepi egyhazi beszede
Andover-Harvard
3 2044 077 903 409